

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-útcza, 82. szám. —

Felelős szerkesztő:

KIRILA GYÖRGY.

DEMETER B., KALASSAY S., ROHOSKA J.

Felhívás előfizetésre.

A sárospataki főiskola iránt melegen érző, annak ifjúságával rokonszenvező közönség pártfogására, szíves áldozatkészségére számíthatott csak főiskolánknak egyik előkelő egylete, a „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat,” akkor, midőn kilencz évvel ez előtt lapját, a „Sárospataki Ifjúsági Közlöny”-t kiadta. S szíves örömmel konstatáljuk, hogy az „Önképző-Társulat” nem csalódott, szerény vállalatára meglepő sikert ért el: az „Ifjúsági Közlöny” a közönség jóakarátú támogatása mellett immár csaknem egy decenniumot futott be biztosan, a legkisebb bajtól megóva.

Közel egy decennium! Hiszen ez még egy hatalmas redactioval bíró lapnál is nagy idő: mi pedig a legnagyobb hálával lehetünk azok iránt a lelkes emberek iránt, a kik a mi szerény vállalatunkat megmentették az ephemer virágzástól, s talán nem-sokára tíz éves fennállásának örvendhetünk. — Midőn ez alkalommal az „Ifjúsági Közlöny”-nek tizedik évfolyamára előfizetést nyitunk, arra kérjük t. olvasóközönségünket, ne vonja meg továbbra se lapunktól szíves támogatását, hogy az „Ifjúsági Közlöny”, ifjúságunk szellemi életének ez a fontos organuma, a közönség és az ifjúság összekötő kapcsa, közlekedési eszköze, ez esztendőben is éljen, s töltse be kedves missióját.

Lapunk ezentúl a réginél valamivel nagyobb alakban, finom merített papíron fog megjelenni, s minthogy a minden hónap elsején való megjelentetés ránk nézve majdnem lehetetlen: pontosan minden hónap 15-én fogjuk expedálni, — s szépirodalmi dolgozatokon kívül komoly irányú czikkeket is fogunk közzétenni. Lapunk előfizetési ára egész évre: 2 forint, s kérjük leendő előfizetőinket, hogy ennek felét lehetőleg rövid időn megküldeni szíveskedjenek,

mert lapunk következő számait csak azon esetben adhatjuk ki, ha kellő számú előfizetésekről biztosítva leszünk. — Ez évben is tíz számot fogunk adni, az elmaradt szeptemberi számot egy karácsonyi számmal pótolva.

Az előfizetési pénzeket a szerkesztőség címére Piacz-útcza, 82. sz. kérjük küldeni.

Kiváló tisztelettel

a szerkesztőség.

KETTŐS TANÁRI jubileum.

Huszonöt év . . . egy fél ember-öltő. Ki ennyit él becsületes munkában, az már megtette kötelességét s méltán ünnepeltetik azoktól, kik szívéhez közel állanak és azoktól, kik becsülik a szorgalmas munkást.

A múlt hónap 19-ikén ilyen szép ünnepet ült Sárospatakon a tiszáninneri egyházkerület és a főiskola, leróva tartozását Mitrovics Gyula akadémiai és Szinyei Endre gimnáziumi tanárok iránt, kik huszonöt év óta ernyedetlen szorgalommal, törhetlen buzgalommal munkálkodnak az úr szőlőjében. A járvány miatt az ifjúság nem fejezhette ki hódolatát s most örömmel ragadjuk meg az alkalmat, hogy ez úton járuljunk egy szerény virággal azon koszorúhoz, a melyet a tisztelők csoportja nyújtott át a két ünnepeltnek s e szerény virág, szívünk mélyéből fakadó azon kívánságunk: Isten éltesse a jubiláns tanárokat hazánk, egyházunk és iskolánk javára, s még sokáig lobogtassák a tudománynak fáklyáját közöttünk s hosszú ideig tartsák meg az ifjúságot sok alkalmal tapasztalt önzetlen szeretetükben.

yr.

Sugár.

Reám borúl a végzet átka,
Lelkemre néma bánat ül;
Reménysugárt hiába várva,
Itt állok pusztán, egyedül.
Fagyos szél járja csontjaim
Sugártalan hidegtelen,
Itt lenn pedig bal oldalon
Nem t'om mi éget végte'en.

A testem már csak roskadó ház,
A lelkem meg kiholt berek,
És elkerülnek — félve tőlem,
A gazdag, boldog emberek:
Leány, barát mind elhagyott,
Lelkemre nagy, nehéz köd ül,
De Isten újja int felém:
Fényes sugár felhők mögül.

Emlékkönyvbe

Örök tavasz viruljon mindenütt,
A merre majdan élte útja visz.
Ne tépje meg szívét vérzön sehol
Az itt is, ott is szerteszórt tövis!
Még álmában se' tudja meg soha,
Hogy itt e földön bánat is terem!
Virággal hintsd e lányka útait,
Nyíló virággal édes istenem!

November Dávid.

Margit vétke.

— Irta: Demeter Bertalan. —

Ezüstös napsugár tör át a vízzöld reggeli levegőn, rátűz a székesegyház nagy ablakaira, világosságot terjesztve a kőszentek hideg birodalmában. Az aranyozott gipsz-szűz mintha lángolna a reá csorgó fényben. Egy-egy bronz-apostol fanyaran mosolyog a napsugarak pajkos elevenségén: talán unja már ezeket a bohóskodásokat. Az örökláng szégyenkezve pislog az előkelő világításban.

Fiatalkor pár esküszik az oltár előtt. Egy fehér hajú, fehér ruhájú pap mondja az áldást; lassan, színtelen hangon, szinte kísértetiesen mormogja a fehér ember:

— Ego conjugo vos in matrimonio, in nomine Patris, et Filii et Spiritus sancti...

... Rám nézve megható most ez a szertartás, mert a kis Bantler Margit megy nőül egy emberhez, a kit mindössze egy hónap óta ismer. Valamikor pedig nekem szánták, csak épp hogy el nem jegyezték bennünket.

Igaz, akkor még gyerekek voltunk, bátran magunkra hagyhatott az édes anyja. Nem csókoltam meg soha, a kezét sem mertem megfogni, mert szerelmes voltam bele. Szerelmes az ő fényes fekete szemébe, a melyek nagy világosságukkal mindig megnyugtattak, ha a liceumban elhibáztam a feleletemet.

Később az anyai szeretet elküldött otthonról, hogy legyek valami. Meg kellett válnom Margitkától, a kit jó kis fiú létére is majdnem úgy sajnáltam, mint az édes anyámat, s azóta alig találkoztam vele. Elfelejtettük egymást, a gyermekszerelem apró emlékei lassan-lassan meghalványodtak, elmosódtak.

S most nem az fáj, hogy másé lesz ez a szép, tizenhét éves leány, pedig most szebb, sokkal szebb, mint a mikor még szerelmes voltam bele.

De rosszul esik itt látnom az én régi kedves kis pajtásomat, a ki olyan volt, mint egy Murillo-angyal. Ezen a komoly, majdnem kísérteties helyen, a mint hűséget esküszik egy embernek, a kit mindössze egy hónap óta ismer. És ez fáj. Oh te kis szent, hogy tudsz ennyire komoly lenni?!

* * *

Feltűnő szép lány lett az én fényes fekete szemű kis barátnéból. Szederszínű haja valami finom, kékes árnyékot vetett okos arczára, a mi olyan jól illett ahhoz a sötét fényességhez, mely a szemében égett. A ruha meg szinte élt rajta, az ő hajlékony üde formáin. Szóval olyan volt, a kit okvetlenül meg kell látni az utcán.

Brád, az orvos-növendék haza jött Pestről, két hónapra. Egy reggel véletlenül elébe került Margit.

— Ilyen csodálatos színű lányt még nem láttam — mondta az orvos-növendék, s hangja megcsuklott, a mint mellette elcsuhant a lány. Aztán visszafordult, s nézte mohón, tartósan, mígnem elvesztette az érseki kert mellett.

Elhatározta, hogy megismerkedik ezzel a lánnyal. Megismerkedett azon az úton, a mint fiatal emberek tenni szokták. Azontúl sokat lehetett őket együtt látni. Brád minden napos lett Margitéknál, egy hónapja volt még, igyekezett, hogy minél többet vele lehessen.

A délutánokat rendszeren a lugasban töltötték, s mint-hogy a jó öreg asszony nagyon bízott Brádban: sokszor maradtak egyedül a homályos kis virágbarlangban.

Az orvos-növendék imádta ezeket a szabad perczeket, egyedül szeretett lenni a lánnyal, s ha harmadiknak ott volt valaki: unatkozott végtelenül, még bosszankodott is.

Ezt tudta Margit is, s ha maguk voltak, többször mondta:

— Maga olyan különösen viseli magát, nagyon komoly, ha valaki van itt.

— Igen, mert én nem szeretek mindenféle közömbös dolgokról fecsegni, a nélkül, hogy érdekelne... meg akkor nem csókolhatom meg ezt a gyönyörű kis kezét, a mikor akarom — szólta Brád, s szájához vitte a Margitka testes, finom kezecskéjét.

Aztán folytatta:

— Milyen boldogság ez Istenem! tudni azt, hogy mi szeretjük egymást, s erről nem tud senki, nem lát senki... úgy-e Margitka jó így lenni? Odasimult hozzá, s összecsókolta arcát, szemét, sebes csókjaival pirosra festve a kis leányos arcnak rózsás bőrét.

Eleinte védte magát, de Brád erős volt, s tudva a leány szerelmét, néha erővel is megcsókolta.

Margitka csak ennyit tudott mondani a csodálatos narkózisban, elfúlt, szemrehányó hangon, a bibliai Ágnes szűzies pirulásával:

— Sándor, maga engem egészen tönkre tesz, ha ezt megtudná valaki... meg aztán nem is illik... ejnye de kegyetlen maga Sándor!...

Brád esküdözött, hogy ezt nem fogja megtudni soha senki, hogy ő lovagias ember; hát szólt ő valamikor előtte lányokról, egyikkel-másikkal folytatott viszonyról?!

Nem. És a Margitka okos kis feje, mert szerette ezt az embert, olyan könnyen megnyugtatta ártatlan lelkiismeretét.

Tartott ez egy kis ideig. Minden délután otthon volt, s az orvos-növendék mindig pontosan megjelent, mint a héja bizonyosan lecsap a fiatal galambra.

... Mindig ott voltak a lugasban, egy virágos kis kert közepén. A bazsarózsák nehéz szédítő illatot lehettek, a floxok korlátlanul, szerelmesen virítottak, a hársvirágok illatos násza tele volt epedő szerelemmel, színes nevetéssel...

* * *

— De Margitka mintha megváltoztál volna!... szép vagy most is kedves, de halványabb, mint rendesen, mintha gyászolnál valakit... neked valami bánatod van Margitka, mondta neki egy vasárnap reggel nagynénje, midőn együtt mentek a templomba.

— Nincs semmi... én legalább nem tudom... hazudott az angyal, de az isten-anyaéhoz csdeklő pillantásokkal könyörgött, hogy vissza ne tiltsa fehér mouseline-ruhás barátnéi közül, a kiknek bizonyosan a lelkük is olyan fehér, mint a ruhájok. Minden pillanatban attól remegett, hogy a szűz-anya csodálatosképpen megszólal... Hiszen az nagyon természetes lenne, mikor ő ide mer jönni, fekete lélekkel hószínű ruhában.

Az orgona méltóságosan bűgött, közbe közbe finom leány-hangok váltak ki az Istenhez emelkedő, vágyó éneklésből. A vakító fényhullámok, melyek a főoltárt simogatták, csókolták, lassanként a szürkés falakat is bearanyozták.

Valami végtelen Istenszeretet, a tisztaság utáni vágyakozás zsongott, hatalmasodott el a templom hajójában. Margitka még sohasem érezte magát ilyen boldogtalannak, iszonyúan bánta, hogy ide mert jönni, ezek közé a szép, fehér ruhás, fehér lelkű leányok közé.

Pedig most is ő volt közöttük a legszebb, s sokan gyönyörködtek hamvas arczában, melyet a belső izgatottság kissé kipirított.

De ő csak azt látta, hogy nagyon sokan nézik... talán mindenki tudja, hogy ő bűnös — a ki már ismeri a csóknak aszaló édességét — s mégis el merészel jönni a templomba — imádkozni.

A fehér, nyersselyem ruha égette, azt hitte: lángot vet rajta. Eszébe jutott az a jószágos öreg asszony, a ki talán még mindig szereti az ő rossz kis lányát.

Majdnem sírnia kellett, a mint az édes anyja képe megjelent előtte.

— Hát ő még ezt a csupa jószágot is megtudta csalni!

Alig hallhatólag sugta oda néniének ebben a lelki deliriumban:

— Mariska néni menjünk ki a templomból, elszédített a virágillat...

... Hazamenőben találkoztak Bráddal. Margitkának az arcza lángolt a szégyentől, mikor meg kellett mondania az

orvosnövendeknek, hogy a templomból jönnek... Tudta, hogy ki nem állhatja többé ezt az embert, a ki őt hazuggá tette, a kivel az édes anyját is megcsalta, de most már félt, szeretett volna szabadulni tőle.

Az úton alig szólt valamit. Rettenetes analógiát vont maga és ezek közt a cziczás járású, szép fiatal asszonyok közt, a kik örökösen mosolyognak, nevetnek, a kik talán nem is tudnának élni csók, ölelés, szerelem nélkül, s a kikkel most lépten-nyomon találkoztak.

— Én is olyan vagyok épen, mint ezek a szerelmes asszonyok, hiszen már engem is csókoltak, öleltek, csaknem olyan okos vagyok már, mint ők, pedig én nem is vagyok férjnél.

Ez a gondolat kínoztá, valahányszor egy-egy verbéna-arcú, hangos szőke asszonyt mellőztek el. Alig várta, hogy haza érjenek.

Láza volt, le kellett feküdnie. Elhívták az orvost, a ki csak ennyit szólt:

— A kisasszony vérszegény és ideges... vagy csak egy kis pszichikai láz...

... Nem lett semmi baja. Nem sokára megkérte egy budapesti ember, a kihez nem akarták adni, mert egy kicsit idősenek találták hozzá; de Margit kijelentette:

— Egészen tisztességes ember... hozzá megyek... különben is az a pár év nem nagy különbség.

* * *

Lassan, színtelen hangon mormogja a fehér ember:

— Ego conjugo vos in matrimonio, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti...

... Fáj itt látnom az én régi kedves kis pajtásomat, ezen a komoly, majdnem kísérteties helyen, a mint hűséget esküszik egy embernek, a kit mindössze egy hónap óta ismer.

Oh te kis szent, hogy tudsz ennyire komoly lenni?!

Dido halála.

Aeneis IV. 642—671.

Reszketve, vadúltnan, szörnyű szándékától
Vérben forgó szemmel kikelve magából,
Orczáján lepergő könyje folyásával,
S közelgő halála halovány nyomával —
Igy rohant be Dido belső terembe,
S őrvongve szökött a máglya tetejére.
Kihúzta aczelát, jó dardán szablyáját,
— Ajándék, de haj! nem hogy akkép használják —
Rápillant legott a trójai ruhákra,
Ismerős fekhelyre habozva, megállva
Könyvet is ejt, aztán az ágyra hanyatlik,
Felnyitja az ajkát és ím szava hallik:
»Kedves ruhák ti! — Oh mig sorsom s Istenem
Engedték, százezre kedvesebbek nekem!
Vegyétek ím' ezt a nyomorult életem,
S gyötrő bánatomtól mentsetek meg engem.
Éltem s éltem útját már meg is futottam
S hódító alakom föld alá száll mostan;
Nagy várost építék, falaim szemléltém,
Hitvesemért lakolt álnok, gaz testvérem,
Boldog volnék, boldog, ha partunkat soha
Trójai vitorla nem is látta volna.

— Szólt — s arczával fordult ágya vánkosanak. —
 Boszút halálomért tudom, sohsem állnak
 De azért meghalok. Igy... Igy... Mily kéjt okoz.
 Meghalni, leszállni alvilág árnyihoz!
 Dűlessze ki szemét e tűzre a dárdán,
 A kegyetlen látva a sík tenger hátán,
 Halálomnak átkát hordozza magával!
 — Szólt, de ott van immár átütve vasával.

Ford. Rohoska József.

Br. Eötvös József mint regényíró.

(Részlet egy nagyobb műből)

Azok között az írók között, a kik mint a magyar regényirodalom megalapítói s művelői örök büszkeségei lesznek, irodalmunknak: előkelő helyet foglal el br. Eötvös József. Figyelemre méltó dolog, hogy a magyar regény irodalom megteremtői a felsőbb osztály gyermekei. Egy br. Jósika, br. Kemény és br. Eötvös vesznek tollat kezökbe, hogy ezt a prózába irt hőskölteményt meghonosítsák az irodalomban. A Mészáros Ignác „Kártigám“-ja — s Fenélon Telemachjának fordítása után a nevezett férfiak tollából oly regények következnek, a melyek büszkeségünk méltó tárgyát képezhetik mindenkor. És ez nem volt valami csodálatos az akkori idők viszonyai között. Hiszen ekkor a költészet forrásához is csak egy elkülönzött osztály tagjai járulhattak, csak ők írhattak az örök élet vizéből.

Br. Eötvös József a természettől élénk kedélylyel, érző szívvel volt megáldva, melyre családi köre s nevelője, Pruzsinszky József, voltak nagy befolyással. Ez az élénk kedély és érző szív tették őt azzá, a mivé lett: az emberi jogok igaz apostolává.

Ő, a kinek saját nevelője azt mondá: „magyarul sem beszélsz becsületesen“ olyan művésziesen kezeli a nyelvet élete későbbi korában, hogy a szívnek nincs az a hurja, a melyen játszani képes ne volna.

Ő, a ki mint megyei tisztviselő kezdi meg pályáját, a poros akták közül kivágyik a szabad cselekvés mezejére s midőn arra lép a 26 éves ifjú, első irodalmi kísérleteivel magára vonja a figyelmet s midőn 1839—40-ig az általa szerkesztett „Árviz könyvben“ első nagyobb munkáját, a Karthausit kiadja, azonnal a legelőkelőbb írók sorába lép s a Tudományos Akadémia tiszteletbeli taggá választja.

Már ekkor — de később még jobban kilátszik műveiből, hogy Eötvösben két ember él: a költő és az államférfiú — s e kettő egyesül az igazi emberben.

Mint államférfiú, mint költő egy cél felé törekszik: ez az alsóbb néposztály helyzetének javítása. — Szíve érzelmé az alap, a melyből kiindul itt is, ott is. Célját sohasem téveszti szem elől, a miért az államférfiú küzd, ugyanazt óhajtja a költő is. A kettő azonban egymást sohasem nyomja el.

Regényeinek mozgató erejét az emberszeretet képezi, ez indítja őt az írásra s épen ez okozza, hogy szereplő egyéneinek jelleme, nem mindig áll azon a fokon, hogy kifogásolható ne volna.

Az az író, a kit ez a motivum vezet regényeiben, a szenvedélyt a maga romboló erejével nem rajzolhatja mindig egész biztosan; eget és földet megrázkodtató hőst nem

teremthet, mert épen úgy nem ég hőseinek szívében a szenvedély érzéki tüze és ereje, mint az övé ment az ilyen érzelmektől. Szereplő személyeivel nem a művész, hanem az emberbarát áll szemben, épen úgy, mint az életben a politikus a néppel.

Vannak, a kik ezt elítélik Eötvösben s azt mondják, hogy ő nála hiányzik az alakításra szükséges plasztikai erő. Részben igaz is e vád, de egészében tarthatatlan. — Igaz, hogy regényeinek tárgya az eszme bőség, és az érzelmek miatt nem gyorsan előre törő, igaz, hogy regényeiben nincs egy lap sem, a melyen „reflexióval“ ne találkoznánk; de viszont az is igaz, hogy van Eötvös regényeiben néhány igen sikerült jellem, sőt talán ha arról a pontról nézzük, a melyen az író megalkotta azokat, kevés lesz olyan, a mely ellen akár széptanilag, akár pszichológiailag kifogást emelhetnénk; valamint az is igaz, hogy a reflexióval világosítani akar.

Elismerem azonban, hogy úgy vagyunk regényeinél sok helyen, mint ha erős fény tűnik szemünkbe s nem látunk a világosságtól.

Ez a világosságra való törekvés jellemzi őt, mint költőt. Világos, könnyen észrevehető tiszta érzéseit a lehető legvilágosabban akarja kifejezni. Épen azért nem takarékoskodik a nyelvvel és gondolatai felől sohasem hagy bizonytalansághat. A regényeiben tárgyalt eseményeknek, történeteknek hajszályaira pontos előadója. Figyelmét nem kerüli el a legkisebb részlet sem, mely tárgyára befolyt.

Minden mozzanatot, a mely személyeinek lélekállapotára vonatkozik, lehető leghővebben ad elő és ez részben hibája is.

Gyakran megesik, hogy az események számai, az egyének jellemzése saját gondolataiban olvadnak fel. Mig folytonosan világosításra törekszik, csökkenti az olvasó érdeklődését, sőt annak figyelmét igen gyakran kifárasztja. Igazán el lehet itt mondani „a jóból is megárt a sok.“ — Az a szép nyelvezet, mely páratlanul áll irodalmunkban, a mely eleinte az ujdonság színezetével hatván, teljesen leköti a figyelmet, később annyira fárasztóvá lesz, hogy sokszor azt sem tudjuk hol járunk a tárgyalásban. És ez nem csak a „Karthausi“-ra áll, hanem minden regényére.

Eötvös a Karthausin kívül minden regényében magyar tárgyat dolgoz fel. Most a történethez, majd ismét a képzelem világához fordul. De akár honnan veszi is tárgyait, benne mindig az ember a legfőbb, az az ember, a ki embertársait testvérének tekint, a ki épen azért küzd, hogy az elnyomott néposztály lábairól lehulljanak a bilincsek. — Ez a cél — s e cél megvalósítása érdekében működik, s felhasználja minden fegyverét annak, kivívása érdekében. A „Falu jegyzőjében“, már a guny ostorát is megsuhogtatja azok felett, a kik eszméinek meghallgatása helyett bedugták füleiket. Ő, az aristocrata lép fel a jobbágyság apostolaként s a Falu jegyzője egészében véve valódi apoteosisa Eötvös emberszeretetének.

Ő az összes emberiségért élt, hazáját is a messze jövőbe látó ember hazafias érzelmével szerette, s erről a magaslatról írja ő regényeit. Mint regényíró is állambölcsész s regényeit írja meg, hogy a mit az államférfiú nem tudott megértetni, annál könnyebben érthetővé tegye.

A ki tehát Eötvöst megakarja érteni, erre az álláspontra kell helyezkednie. Ő maga úgy áll e magaslaton, mint a

vihar-edzett tengerész, kit éjji vihar lep meg a tengeren, de a sötétben is meglátja gyakorlott szeme a világító torony sziporkázó fényét. Eötvös is biztosan állott az önmaga által alkotott magaslaton. Gondolatai, személyei felett mindig biztos kezekkel rendelkezett s mindig látta a czélt, a mely felé törekedett.

Ha a széptan szabályai szerint ítéljük meg, elmondhatjuk, hogy regényeiben *lyrikus* és *epikus*, kinek az volt a czélja, hogy a regényt közelebb hozza az élethez. Így lesznek regényei kora társadalmi életének hű rajzaivá, de egyszersmind éles bírálataivá is.

A társadalom bírálata közben is megmarad igaz kereszténynek. A társadalmi hibák, sebek kérelhetlen felmutatása közben sem veszi el hitét s azoknak láttán is megnyugváshoz vezet, a hitben és igazságban talál vigasztalást.

Míg mint bölcsész meg akar nyugtatni, míg arra törekszik, hogy műveinek kifejlődésében a béke angyalának szárnya lebegjen; addig sokszor elhagyja képzelme, azonban sohasem úgy és annyira, hogy felemelni és lelkesíteni képes ne volna. Ennek oka az, hogy kedélyének, szívének melegét folytonosan érezzük, s ha megszűnik is olykor-olykor a képzelem játéka — az emberszeretet és hit mindig megmarad.

Ez az ő hatásának titka. — A szívben gyökerező hatás alul nem tudott menekülni a magyar közönség. A költészet muzsája volt az, mely az ő regényeiben nyilatkozott. Elragad magával bennünket s teszi kedvessé írónkat a tanulmányozó előtt s el lehet ő reá mondani, hogy a szerelem és szeretet írója volt, mert ez a két érzelem hatja át munkáit.

Összegezve az eddig elmondottakat, látjuk, hogy Eötvös regényeiben az általános emberi képezi a fő momentumot; ez képezi nála az egyetemest. Ennek megsértéséből következnek be regényhőseinek küzdelmei, bukásai. Az emberszeretet lévén a fő mozgató erő, nem a cselekvésre fektetett súlyt, hanem az érzelemre. Hősei nem törnek ellenállhatatlanul a czél felé, őket nem tüzezi a szenvedély égő tüze, hanem mindig megfontolva teszik azt, a mit tenniök kell. Ily megrendítő drámai jelenet csak egy pár van regényeiben, de ez a kevés aztán igazi drámai. Minthogy ő az érzelem embere, igazi művészi rajzolója is annak.

Regényeiben nem a sentimentalismus szellője érint bennünket, hanem valami csendes megnyugtató érzés, mely mindig kibékülésre vezet. Hőseinek minden tette lélektani alapon nyugszik, bár ezt néha csak keresve találjuk fel, de mindig meg van. Egyetlen történeti regényében, bár mindenütt látszik a képzelem alkotó ereje: hőseit nem isteníti, de nem is rajzol rólok grotesk képeket, s mindenütt szép összhangban van a komoly és nevetséges, a való élet s a költészet. Az érzelmek harmóniája sehol egy szín, egy vonás által sinesen megzavarva — mindenütt a nyugvó tó felszínét tükrözteti vissza. Nyelvezete magasztosan költői. Regényeinek minden lapján találkozunk olyan helyekkel, a melyekről azt lehet mondani: — kár, hogy nem tudja mindenikünk.

Ezek azon főbb vonások, a melyek Eötvöst, mint regényírót jellemzik. — Igazi regényíróvá tette őt saját szíve, érzelme, a melyhez hozzájárult széles műveltsége, a mely mindig biztosan vezette tekintetét s a legkisebb részletet sem kerülte ki figyelme; feldolgozott mindent, mit fontosnak tartott s így lön ő, ki eleinte magyarul beszélni sem tudott becsületesen, egyik legnagyobb regényírónkká. Igaz volt ő

rá nézve is, a mit maga mondott Hugó Victorrról: „Vannak emberek, kik századukat megelőzik, kiknek lelki világa szebb jövődönnek nyílt, kik az aërostatához hasonlóan magasán tisztább légbe emelkedve, az alant álló emberiségre lenéznek, melytől mint a sasnak nincs mit várniok mást nyilaiknál; voltak ilyen emberek s csodáljuk, ez úgy is egyetlen jutalmuk, de csak az, ki egész korában élt, csak „az, ki korát megérte, az hathat.“¹

Ő csakugyan a Karthausinak megírása után kora mozgalmainak áll szolgálatába s használni óhajt muzsája által s mintegy megvalósítja a czélt, mert: „Felette szent, felette nagy vala neki a poesis, mintsem játékként czélnak tartaná; neki eszköz vala, melyet használt, hogy népét erősítse s az erő, rény, Igazság az, a mit keresett, mit feltalált.“²

Törekvéseit a jobbak megérték, de mégis csak a közel multban valósult meg, a mit oly forrón óhajtott, hogy:

„Ha fenn marad nevem
Eszméim győzedelme
Legyen emlékjelem.“

Br. Eötvös maga kijelöli a regényíró feladatát, a melyet meg kell oldania; megállapítja a kört, a melyben mozognia kell s ez a következő:

„Van az írónak egy magasabb feladata, minthogy bizonyos mennyiségű fehér papírt fekete karczolóással töltsön be s a ki érzi ezt, azt egy pár kedvező bírálat, vagy azon művészi élvezet, melyet művei alkotásában talál, ki nem eléghetik. A költészet kedves játékká aljasul, ha a kor nagy érdekeitől különválva, nem a létező hibák orvoslása, nem az érzelmek nemesítése után törekszik. S ki az Istentől nyert tehetségeit, a helyett, hogy velök embertársai legszentebb érdekeiért küzdene, a művészi forma mélyébe elássa, csak-hogy valamikép csorbát ne szenvedjen; ki magas helikonáról félistennek képzelve magát, kora szenvedéseiben csak művészi studiumok tárgyát látja s míg a föld vérben áll s az egész emberi nem vajadások között új életnek indul, virágokról s a langyos esti szellőről énekel: azt bámulhatjuk hideg magasságában, irigyelhetjük: — tisztelet — s szeretetünket azonban csak az érdemli, kinek isten szívet adott, hogy embertársai szenvedését megérthesse. De ha a költőtől, ki nemes emberi czél után fáradva, hogy erősebben hathasson, azt mi a művésznek legdrágább, műve szépségét is feláldozá, tiszteletünket meg nem tagadhatjuk, ha bámuljuk az önmegtágadást, melylyel ő, ki keble mélyében gyémántokat találhatott, inkább éles ekével szántotta fel földjét, mert érzé, hogy e munkával öndicsőségére kevesebbet, de embertársainak hasznára többet tehet, ha az úgy támadott művek hibáit az érzelemért, melyből származtak, szívesen megbocsátjuk s megfeledezünk gyengeségeiről, mert érezzük, hogy a mi ellen a kritikus kifogásokat emelhetne, azt az embernek bámulni kell, hogy a könyvben nem szép mű, hanem szép emberi mű fekszik előttünk.“³ Ez volt az ő elmélete, mely azonban több oldalról kifogásolható, de lényegében mégis igaz. Kifogásolható, mert igaz, hogy a legnagyobb költő Shakespeare nem akart lenni sem erkölcsök

¹ Figyelő 1883. XV. 11 lap.

² Ugyanott.

³ Falu jegyzője I. k. 424 — 423 lap.

hirdetője, se eszmék agitatora, hanem első sorban költő-király a képzelem birodalmában, több de lényegében igaz, mert ennek daczára Shakespeare is mindig nyújt valami erkölcsi tanuságot, valami eszmét mindig tárgyal, a mely az emberiség egyik vagy másik tagjának, vagy osztályának, vagy magának az emberiségnek boldogítására vonatkozik, ezt tette Eötvös, csak hogy nagyobb mértékben, mint bárki más, mert regényeiben is folytonosan eszméknek hirdetője.

Kalassay Sándor.

Itthon.

*Csendes kis tanyámon
Itthon vagyok újra,
Bánatosan pendül
Szívem minden húrja.*

*Bárány-felhő úszkál
Felettem az égen;
Néma csend körültem,
Épen úgy, mint régen.*

*Barna kapufélfánk
Unalmasan bámúl,
Nyugalomra vágyik,
Ki is dől magától.*

*Öreges diófánk
Redves odva ásít;
Fejszecsapás alatt
Dölt ki már a másik.*

*Minden omlandóban,
Nincs, ki felépítse:
Szegény jó anyámnak
Nincsen reá kincse.*

*Hogy dolgozik pedig,
Küzd a gonddal, bajjal;
Álom nélkül éri
Két szemét a hajnal.*

*Szívem el-elszorúl,
Úgy remegek, félek:
Jó hogy össze nem dől
E vihar vert lélek.*

*Honnan merít erőt?
S míg tünődöm rajta:
Megcsendül odabenn
Kis testvérem ajka.*

*Fel a magas égre
Buzgón száll az ének:
„Jó Istenkém viseld
Gondját a szegénynek!”*

Janka Károly.

A kecskepásztor.

Alig hinti szét a hajnal bíborvörös sugarait a keleti égboltozaton, mikor megszólal lenn a völgyben a kecskepásztor trombitája: tra-tra, tra-ra. Álmos oláh aszonyok, boglyos leányok nyitják meg a hangra a kis útcza ajtót s hajtják ki az utcára a karcsú, szakálas, görbe szarvú kecskéket.

Lassanként egész festői csoportozat alakul az utcán. Tarka kecske nyáj, trécselő asszonyok és leányok, trombitáló kecskepásztor.

... Tra-tra, tra-tra, hangzik a kürt szava, s minél messzebb hangzik, annál üresebb lesz az útcza. A trécselés megszűnik; az utczaajtókat behajtogatják s a nép munkára megy. A forrás felé vezető gyalog út egész megélénkül. Festői öltözetű leányok láthatók, fehér, sajátkezüleg szőtt ruhában, piros köténnyel, barna kendővel, vállukon két-két korsóval; sietve lépdelnek a hegy oldalában bugyogó, pompás vizű forrás felé.

A kecske nyáj már messze jár, de az egyik utczaajtóban még ott áll egy leány. A kora reggel daczára már teljesen fel van öltözve. Szőke haja hosszú fonatban csüng alá vállain; szemében élénk tűz lobog, ajkán mosoly játszadozik. Kimondhatlan boldogság ömlik el egész lényén.

— Jó reggelt Staza, szólék hozzá vidáman, a mint reggeli sétámra indulva, elébe értem. Miről gondolkozol?

A leány arcza pirban égett, szeme csaknem lángot vetett, s halkan felel: „Semmiről uram,” de egész lénye meghazudtolta szavát.

Néhány közönyös szót váltottam még vele, s aztán mentem tovább. A falut környező erdőség, a lombok suttogása, fent a nyugvó sziklák oly hívogatólag szóltak, s én mentem ezer vágygyal s reménnyel szívemben. Az idő már őszre járt. A lomb sárgulni kezdett, a szél élesebben süvített, mint csak pár héttel is ez előtt; a harasztot nem rég lehullott sárga levelek boríták, s mégis oly szép volt itt minden. Csend, némaság mindenütt. Csak a kis patak csörge-dezése, egy-egy repülő madár szárnycsattanása zavarták gondolatimat, a mint egy mohos fatörzsön mélyen elmerülve ültem.

Oh mily jó így álmodozni. Az ember lelke előtt elvonul a mult, feltűnik a jövő. Látjuk, hogy vágy, szenvedély, bárátság, szerelem, csalódás, hűség és hűtlenség, nyugalom és béke, öröm, bánat, szenvedés és boldogság mind-mind mulandó, csak a remény örök: Igen a remény. A szív élénkebben dobog, ha remél; az ész fáradhatlanabb, ha a szív remél. Ki remélni tud: boldog. Majd fölmerült lelkem előtt a szép oláh leánynak képe. Miért állott Staza a kis kapuban, miért égett arcza a szűzi pir?!

Talán csak nem szerelmes?

Önkéntelenül a sziklás „Kruc” felé vettem útam, hol Lyka, a kecskepásztor szokta, kecskéit legeltetni. — Végre akartam járni a dolognak. Érdekelt mind a két fél. Lyka, azelőtt, mikor még „lovagoltam fűzfa sipot fűjva”, sokszor hozott apró madárkákat, nyulfiakat, tojásokat, Staza meg pirosuló földi epret, kéklő szedert tele fazekakkal.

Egész vígan haladtam fölfelé, midőn nem messze tőlem barna kendős főt pillantottam meg. — Szívem egyet dobant, sietve bujtam egy fa mögé, hogy a leány meg ne lásson.

Staza volt. Kezében kis kosár, sietve a meredek, sziklás oldalokon. Jóval hamarabb felért, mint én s már akkor, mikor én az utolsó hegyszakadékból kidugtam fejem, ott ült a Lyka fehér gubáján.

Lyka erős karjaival körül-ölelte a leányt. Stazza arcza lángolt s a Lykaé is tüzet fogott tőle. Ajkuk csókban forrott össze s hallani véltem a mint susogták:

— Enyém leszesz?! — Örökre a tied.

Egész kedvteléssel szemléltem a mámorító idyllt; majd szégyenkezve csusztam vissza a vizmosásba — s tovább mentem. Később újra visszakerültem a Krucsra, már akkor Lyka maga volt. Ott álmodozott egy százados tölgy alatt. Körülötte szerte-szélylyel a legelő kecskék csoportja, mellette fehér gubája s trombitája. Felrezzent, mikor köszöntöttem.

— Nos, Lyka talán Stazára gondolsz.

A fénylő fekete szem mintegy lángot vetett: titka el volt árulva s csak annyit mondott: Igen uram, szeretem Stazát.

A tölgy szerelme volt ez a folyondárhoz.

* * *

Három-négy év mulva vetődtem el a kis oláh faluba. Minden olyan volt mint régen. A jámbor nép kalap levéve haladt el mellettem. Nagy bátyám szívesen fogadott. Karját karomba öltve vezetett szobájába. Bent kis hugom helyett egy egész nagy leányt találtam, ki csak nagy vonakodással nyújtotta csókra ajakát. ... Mihelyt az est szétteríté fátylót a vidéken, én azonnal szobámba mentem. Még mélyen aludtam az út fáradalmi után, mikor álmomból a kecskepásztor trombitája ébresztett fel.

Tra-tra, tra-tra... s egy régi szerelmi történet jutott eszembe. Lyka és Staza, kikről egész megfeledkezém. A magunk baja mellett könnyű a másét elfelejteni. Kitekinték az ablakon, de a kecskepásztor nem Lyka volt már.

A reggelinél kérdeztem bátyámat, hogy Lyka és Staza most boldog házasok-e. De ő inkább sóhajtott, mint mondta: „Szomorú történet az övék nagyon.”

Stazát a gazdagság elcsábította. Gregornak, a bíró fiának nyújtotta kezét. Lyka egy viharos éjszakán kést vert szívébe s tette után a bíróhoz ment s azt mondta:

„Megöltem a szeretőmet — hogy ne legyen a fiadé.” Most Munkácson van. Staza pedig ott fekszik a temetőben...

Egész nap nem volt nyugtom. Gondolkodtam, tépelődtem. ... Ilyen a világ...

Joan junior.

Ifjúságom...

Ifjúságom, álmaim világát
Ébredésem gyorsan tépte szét;
S küzdelemről-küzdelemre szólít
Tünnő csalfa álomból a lét.

Megtanított — sírva bár — a sors,
Megtanított, hála, jó korán:
Tünni és remélni, mert e földön
Hervadatlan nincs öröm-virág.

Érzem én: a szívnek lángolása
Semmivé lesz, vágya, mindene;
S szenved az, kit ily kebelrel áld meg,
S érző szívvel sorsa, Istene.

* * *

Ám a multat hagyjuk messze tűnni,
Álljon inkább vigaszul nekem,
— Mit remegve mindhiába várok —
Álljon tisztán, vígan a jelen!

S romjain az elmúlt szép időknek
Még jövőre kérhetem talán:
— Hogy te benned nem fogok csalódni,
Úgy-e édes egyetlen leány!?

Kérészy Árpád.

Búcsú.

Isten veled virágos kis kertem,
Isten veled, bűvös bájos szentem!
Hej! ki tudja, mikor látlak ú.ra
Lázban égve szerelemre gyúlva?

Isten veled fészlő piros rózsa,
Hej! ki tudja tépek e még róla
Nyiló bimbót kebeledre tűzni,
Keserű bút édes csókkal úzni.

Isten veled kis madár az ágon,
Te rád bízom drága szép világom!
Estelenként dalolj, csevegj néki
Szerelmemről: legjobban megérti.

Isten veled te bánatos lélek,
Ne csüggedj el... látod én remélek;
Visszajövök, tied leszek újra,
Szerelmesen kebledre simulva.

Dán.

EGYLETI ÉLET.

Az iskolai évnek október 2-án történt ünnepélyes megnyitása után, az ifjúsági egyesületek is gyorsan kezdtek megalkakulni. Így már október 7-én megalakult a „Magyar Irodalmi Önképző Társulat.” Tiszti karát következőleg választá meg. Tanár-elnök: Dr Bartha Béla jogtanár; alelnök: Demeter Bertalan IV. é. hh.; titkár: Bertók Béla III. é. hh.; főjegyző: Kalassay Sándor IV. é. hh.; pénztáros: Rohoska József III. é. hh.; ellenőr: Tóth Lajos IV. é. jh.; aljegyző: Putnoky Pál II. é. hh. Ugyanezen a gyűlésen elhatározta a Társulat az „Ifjúsági Közlöny” kiadását és a Társulat emlékkönyvében levő darabokból egy Emlékkönyv szerkesztését.

Ugyancsak korán igyekezett szervezkedni az „Ifjúsági énekkar,” főiskolánk e szép múltú egylete. — Elnök lett: Kalassay Sándor IV. é. hh.; főhangvezér: Szentmártony Dániel IV. é. hh.; alhangvezér: Czecz András III. é. hh. Főénekesek: Szilva István IV. é. hh. Ten. I. Borsos István IV. é. hh.

Ten. II. *Kenyeressy Károly* IV. é. hh. Bass. I. *Vinis Viktor* III. é. hh. Bass. II.

Az akadémiai ifjúsági olvasó kör tisztviselői: *Pédery Bertalan* IV. é. jh. elnök. *Róthe Lajos* IV. é. hh. pénztáros. *Kalassay Sándor* IV. é. hh. jegyző. Bizottsági tagok: *Borsos István*, *Tóth Lajos*, *Bertók Béla*, *Horkay István*, *Horkay Barna*, *Németh Kálmán*, ifj. *Zsoldos Benő*, *Debreceni Barna*.

Az akadémiai torna egyesület tisztviselői karát következőleg választá meg: Tanár elnök: *Dr. Ballagi Géza* jogtanár. Ifjúsági elnök: *Pédery Bertalan* IV. é. jh. alelnök: *Nagy Ernő* II. é. jh. jegyző: *Szentpétery József* IV. é. hh. Bizottsági tagok: *Demeter János* II. é. jh. *Horkay István* III. é. jh. *Görömbei István* II. é. jh.

Az ifjúsági könyvtár tanár elnöke: *Radácsi György* theologiai tanár. Könyvtárnok: *Rothe Lajos* IV. é. hh. alelnök ellenőr: *Pédery Bertalan* IV. é. jh. jegyző: *Kalassay Sándor* IV. é. hh. Bizottsági tagok: *Fodor Géza*, *Horkay István*, *Horkay Barna*, *Sinka Endre*, *Dajka Jenő*, *Gönczi Gábor*.

A gyorsíró kör tisztviselői: *Vas János* III. é. hh. elnök *Görgey János* IV. é. hh. alelnök. Jegyző és könyvtárnok: *Köszeghy Dániel*.

A jogász egyesület elnökévé *Mezős László* II. é. jh. választott a folyó hó 14-én tartott közgyűlésen; alelnök lett: *Németh Kálmán* II. é. jh. pénztárnok: *Kovács Bálint* II. é. jh. könyvtárnok: *Tóth Dezső* II. é. jh. jegyző: *Debreceni Barna* I. é. jh.

Az „Erdélyi Önképző Kör” tanár elnöke: *Kovácsy Sándor* gimn. tanár. Alelnök: *Nagy Béla* VIII. o. titkár: *Dudás Béla* VIII. o. főjegyző: *Eperjesy József* VII. o. pénztáros: *Harsányi Gyula* VIII. o. ellenőr: *Zombori Andor* VII. o. könyvtárnok: *Béky Ferencz* VIII. o. aljegyző: *Liszkai Béla* VII. o. alkönyvtárnok: *Illyés Mihály* VII. o.

APRÓ HIREK.

— Lapunk jelen számáért *Demeter Bertalan* főmunkatárs felelős.

— **Az akadémiai ifjúság létszáma:** hittanhallgató: 46. joghallgató: 55, összesen: 101. A gimnáziumi ifjúság létszáma: Progimnáziumban: 17; I. oszt. 90; II. oszt. 76; III. oszt. 84; IV. oszt. 65; V. oszt. 66; VI. oszt. 47; VII. oszt. 50; VIII. oszt. 45. Összesen: 540.

— **Az ifjúsági közgyűlés** az ezred éves ünnepélyre felállítandó *mensa akadémiai és diák-otthon* javára fejenként 50 fillért szavazott meg.

— **Ifjúságunk október 6-át** nem nagy zajjal ugyan, de lélekemelő egyszerűséggel ünnepelte meg, a mikor testületileg jelent meg a városi templomban, hol Erdélyi András szénior imázott.

— **Akadémiánkon a következő pályakérdések vannak kitűzve:**

1. Vay-féle kettős díjra (25 frt 20 kr. és 16 frt 80 kr.) Irassék egyházi beszéd Galaták V. 5. következő tétele felett: „Lélekben hit által várjuk az igazságnak reménységét”

2. Vay-féle nagyobb díjra (33 frt 60 kr.) „Adassék elő Pál apostol tanfogalma, közelebbről az ő felfogása Krisztus személyéről s az üdvözülés feltételei s rendjéről.

3. Vay-féle (régibb) nagyobb díjból felmaradt 18 frt 66 kr. díjra: „Kiváttatik Simson izraelita bíró történetének méltatása, különös tekintettel az újabb elméletekre.”

4. Péczely-díjra (42 frt) A „renaissance hatása a művelődésre.”

5. A Tóth-Fischer-díjra (30 frt). Fejlessék ki Jókai regény-költészetének irodalomtörténet és esztetikai jelentősége s hasonlíttassék össze nagyobb regényíróink, különösen Kemény Zsigmond költészetével.

6. Kazinczi-díjra (10 arany). Kazinczi mint vallás-bölcsész.

7. A Kövy-émlékére alapított Okolicsányi-díjra (24 frt). Ismertesse pályázó a magyar kereskedelmi törvény alapján, a kereskedelmi meghatalmazás különböző neveit s a kereskedelmi meghatalmazottak jogállását.

— **A theologiai alapvizsgák** folyó hó 27—28 napjain tartatnak.

— **Szinészet Sárospatakon.** Folyó hó 4 ike óta Simándy Zsigmond szintársulata mulattatja városunk közönségét, jól össze vágó előadásaival s nem egy élvezetes estét szerezve a műértő közönségnek. Szinre kerültek a többek között: „Vasember”, „Ingyenélők”, „Lemondás”, „A bolondokháza”, „A csikós”, a melyek tömegesebb pártfogást is megérdemlettek volna. — A társulat jobb tagjai: Szirmay Jozefin, Ujfalussiné, Zoltán Olga, Koháry Mariska, Kovács Lajos, Somogyi Antal, Farkas Béla, Radnay Gy., Bódy János, Simándy. Mint halljuk, a társulat innen Ujhelybe megy.

— **Dr. Bartha Béla** társulatunk elnöke már a közel jövőben szét küldi „Órálló” cz. s hetenként kétszer megjelenő, szabadelvű, demokratikus politikai lapra szóló előfizetési felhívását.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

A debreceni „Közlöny” tiszt. szerkesztőségének. Midőn lapunkat nektek is megküldjük, reméljük, hogy — mint az a régibb időkben szokásban volt — töletek is kapunk cserepéldányt. Ha másképp nem, legalább ezen az úton tudunk meg egymástól egyet és mást. — Üdvözet!

J. L. Miskolcz. Rövid időn írok.

Sz. I. A ki nem hisz s nem remél, az meghalt. »S midőn mindezeket átéltem, két könnyesebb jelent meg pilláimon, tanuúl a lelkembe költözött nyugalomnak, tolmácsaiúl a sokat hánykódó lélek enyhülésének. Nem bánat, nem is örömkönyök voltak azok, hanem a sorsával megelégedett lélek őszinte megnyilatkozásának, tettetés nélküli érzelmvilágának enyhítő harmatcseppjei. Óh mert a boldogság a bánattal legkevésbé rokon, a folytonos öröm pedig már túl esik a boldogság határán, amaz élvezetében nincs semmi nemes, elfárad az értelem, méginkább a szív.« Az egész elmélkedésben szinnek, hangulatnak, poézisnak semmi nyoma. Ugy látszik, a nagy nevű Gyöngyösy Sámuel tégelyébe mártogat sokat, de az ő festésének, stylusának szépségét sohasem közelíti meg. Szürke, érdektelen filozofálás nyúlik keresztül az egészen, s ha föliánokat ír is ilyenekből: akkor sem lesz olyan kedves, mint Tompa, sem olyan okos, mint Schopenhauer. »Családi dráma.« Ha elolvassuk, bizonyára nem fogunk a Molière hallgatójával felkiáltani; »Voilà la vrai comédie!«

Tartalom: »Felhívás előfizetésre.« A szerkesztőség. — »Kettős tanári jubileum.« y. r. — »Sugár.« »Emlékkönyvbe.« November Dávid. — »Margit vétké.« Demeter Bertalan. — »Didó halála.« Rohoska József. — »Br. Eötvös József mint regényíró.« Kalassay Sándor. — »Itthon.« Janka Károly. — »A kecskepásztor.« Joan Junior. — »Ifjúságom.« Kérészy Árpád. — »Búcsú« Dán. — »Egyleti élet.« — »Apró hírek.« — »Szerkesztői üzenetek.«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Gortvay ház. —

Felelős szerkesztő:
KIRILA GYÖRGY.Társ-szerkesztők:
DEMETER B., KALASSAY S., ROHOSKA J.

Tudakozzátok az írásokat!

Minden nemzet, eleitől fogva legnagyobb tisztelete, sőt imádata tárgyának tartotta vallásának szent iratait, és főkötelességének tekintette tanulmányozni az azokban lévő boldogító tanokat. A legtöbb vallásban meg épen az üdvösséghez jutásnak egyik útja, és így kiválóképen egyik istenitiszteleti cselekvény volt a szentírás olvasása, az abba való elmerülés. A *Kíngek*, az *Aveszta*, a *Védák* stb. a költői képzelet magasra szárnyalásától a bölcselkedő agy mélyre merüléséig, a legváltozatosabb tartalommal, gyönyörködte-tői, oktatói, vezetői voltak a hívő lelkének; szabályozói és mértékei cselekedeteinek. Óh, hát hogy is ne becsülte volna meg a legszebbet, a legjobbat, hogyne tartotta volna szentnek a legbölcsebbet, a legigazabbat: istenének bölcsességét és igazát, istenének ígését. És talán nem mondunk valótlan, ha azt mondjuk, hogy a szentírások iránt való tiszteletnek fokozatai minden időben egyenes arányban állottak a vallásosság fokozataival.

A keresztyén világ legnagyobb kincse, a mi szentírásunk, a mi Bibliánk kétségkívül a legnagyobb tiszteletet érdemlő, a legnagyobb bölcseségeket, a legszentebb igazságokat tartalmazó könyvünk nekünk, keresztyéneknek, a mint, hogy azt a *könyvek könyvének*, a *legjobb*, a *legszebb könyvnek* nevezték el az ősök, s ma is a szó legigazibb értelmében a legelső könyv az, minden könyvek felett. — És itt, ennél a pontnál önkénytelenül felmerül a kérdés, hogy vajon ma is igaz-e, őszinte-e ez a tisztelet a könyvek könyve iránt, vagy csak egyszerű frázisok, rég megszokott, minden fontosság nélküli szavak azok, a melyeket jelzésére használunk? — Ha a fentebbi egyik tételünkből, — mely szerint a szent írások tiszteletétől feltételeztük a vallásosságot — akarunk következtetni, akkor annak megfordításá-

hól az látszik, hogy bizony ma a biblia tisztelete, következőleg annak olvasása és ismerete nagyon is szűk körre terjed.

A nagyon is világnak élő többség szerint (mely napjainkban ugyan rászolgál a „világi“ névre, a melylyel az egyháziaktól akarja magát megkülönböztetni) a biblia nem egyéb, mint szakkönyv a papság részére. „Hadd olvassák és tanulják a papok, nekem nincs rá szükségem!” — ilyen elmés kifejezéseket gyakran hallunk olyanok szájából is, a kik különben művelt keresztyéneknek szeretik és szokták magukat tartani. — Az a kis kivonat, a mit az elemi iskolákban tanítanak a bibliai történetek keretében — ez az egész, a mivel megfutja sok keresztyén ember az életet, sőt a legnagyobb részét annak is hamar elfelejti. — És milyen szellemes megjegyzésekre ad alkalmat egy-egy bibliai helynek az idézése, a mikor gyakran egész társaság derűlten ad kifejezést csodálkozásának a felett, hogy olyan „paposan“ beszéltünk. Ha a Mahabharatából vagy a Ramajanából citálunk, világért sem mondja senki, hogy braminok vagyunk, hanem egyenesen fogadjuk a gratulációt széles körű irodalmi ismeretünkért; ha Muhamedről és tanairól beszéltünk, igen szíves hallgatókra találhatunk s esetleg egy bizonyítékkal szolgálhatunk ezzel is világtörténetbeli jártasságunknak: de ha a názáreti Jézusról emlékezünk meg a társaságban, vagy pietisták, vagy nazarénusok vagyunk.

Valóban megmagyarázhatatlan ez a közöny a mai, felvilágosodott keresztyén társadalom részéről a biblia iránt. Hiszen talán bizonyítani is felesleges, hogy nem csak vallásunk alapja, vallás-erkölcsi életünknek, útmutatója, szabályozója, hitünknek védelmező paizsa és fegyvere az isten ígéje, hanem életünk, mindenünk, és ha nem tanulmányozzuk, nem akarjuk ismerni a szentírást, keresztyén hitünknek e kútfejét, — hogy ismerhet-

nénk azt a vallást, a melyben „vagyunk, élünk és mozgunk“.

Ki meri azt állítani, hogy ő művelt magyar ember, ha nem ismeri nemzetének történetét, a honalapítást, a kimagasló történelmi alakokat, nem ismeri alkotmányát, csak megelégszik azzal, ha egyszerűen azt mondja: „én magyar vagyok!“? És lám, hány keresztyén van, a ki igényt tart a „művelt keresztyén“ névre a nélkül azonban, hogy szükségesnek tartaná ismerni a keresztyénség alapulásának történetét, a nagy alapítót és a többi kiemelkedő alakokat, aaptanait, erkölcsi igazságait. Bizony, bizony nem művelt keresztyén az ilyen, és elmondhatjuk bátran, hogy még csak nem is művelt ember.

Hány intelligens család van különösen hazánkban, melynek tagjai elegendő szellemi táplálékra tartják a francia rém-regényeket, összeütött, összefércelt ponyva-műveket, s ha néha-néha komolyabb irányú irodalmi termékeket szereznek is meg olvasásra, de a bibliára még csak nem is gondolnak. Ezzel az elszomorító állapottal szemben, mily jó érzést keltő a külföldről, különösen Angliából és Schweitzből hazatérő atyánkfiai az a tapasztalata, hogy az említett államokban, még a nagyobb hotelek vendég-szobáinak asztalán is ott áll a könyvek könyve, mely mellett pihenést és megnyugvást talál az elfáradt útas lelke és még az idegenben is otthon érzi magát, ha mellette a Jézus és az ő evangéliuma. — Ez a vallásos élet valóban irigylésre méltó, de a mi viszonyaink között még ma egy olyan ábrándkép, melyet talán csak nagyon hosszú idő után érhetünk el. De bízunk a napjainkban élénkülő és felfrissülőni készülő protestáns szellemben, bízunk a jövőben és ennek a képviselőjében különösen te benned nemes ifjuság, hogy megérted és elfogadod az evangélium buzdító szavait: „*Tudakozzátok az írásokat!*“

Az nem lehet, hogy a kenyérre tartozó, vagy szaktudományoknak csak kis mellőzésével is éjjel, nappal a bibliát tanulmányozzuk, — kivéve közülünk természetesen azokat, a kiknek csakugyan kenyere és szaktudománya a szentírás, — hanem igenis lehet, sőt szükséges, hogy olykor, ha elfáradunk a nehéz munkában, ne mindig csak a képzelet- és érzékizgató könnyű olvasmányokon, hanem a szívet, lelket nemesítő, az elmét üdvösen foglalkoztató bibliai helyeken pihenjünk meg, ezeket olvassuk és értelmezzük. Ha a költői alkotások iránt fogékony lélek keresi itt táplálékát, ott van az ő szövetségben a Mózes, — Debora éneke, Jób könyve, a Zsoltárok, a legszebb ének, az Énekek éneke; ha a bölcselkedő kedély keresi a magáét, megtalálja azt a Példabeszédekben, a Predikátori könyvben és a többiekben. És ne higyük azt, hogy ha keresztyéneknek születtünk, ha keresztyén szülők és iskolák nevelnek bennünket, már keresztyének vagyunk a szó legtisztább értelmében, hanem nézzünk, lássunk, a magunk szemével: ott van az új szövetségben a Jézus evange-

lésre méltó, de a mi viszonyaink között még ma egy olyan ábrándkép, melyet talán csak nagyon hosszú idő után érhetünk el. De bízunk a napjainkban élénkülő és felfrissülőni készülő protestáns szellemben, bízunk a jövőben és ennek a képviselőjében különösen te benned nemes ifjuság, hogy megérted és elfogadod az evangélium buzdító szavait: „*Tudakozzátok az írásokat!*“

TÁRCZA.

A kolera.

— Nem engedem meg, — nem!... Nem nem fog itt füstölni, — hogy a szemem veres legyen a torkom megfájduljon, a falakat befogja a füst! Érti, csattogott a fiatal menyecske, Béla barátunk kis felesége.

— Lemondó sóhaj volt a férj válaszsza. — Hejh idők! Még csak két hónapja hogy elvettem, s már is a fejemre nőtt!... s bodor füstöket eregetve letette a fiatal martyr kolosszális pipáját. — Hejh! Tempora mutantur!

— Mit beszél!?!... talán most is magának van igaza!?

— Dehogy is van! Etuskám, aranyom! Nincsen nekem soha! Hiszen te azt legjobban tudod. Csak azt gondoltam, hogy hejh! nem haragudtál te mindig én rám! s mély sóhaj-tással igyekezett lecsendesíteni felesége zivataros kedvét. — Emlékszel rá, mikor még leány voltál, mikor még nem voltál, az enyém milyen jó egyetértésben állottunk. Egész délutánokat eltöltöttünk kettecskén. Én udvaroltam te neked, te pedig nevetgélte mint egy tubicza és mosolyogtál mint

a napsugár. Ugy kerestük a perczet, hogy magunkban lehessünk, hogy egy boldog pillantást vessünk egymás szemébe, hogy egy csókot lophassunk egymás ajkáról! Aztán olyan vidámak, olyan boldogok voltunk! Emlékszel aranyos!? — hízelgett Béla doctor házi fülmiléjének.

De a menyecske nem tágitott.

— Ugy sem úgy volt!... én nem tettem... bolond is lettem volna. — Meg akkor nem pipázott, nem forgatta a poharat, nem járt a „kör-“be meg... — s most hirtelen férje ura mellé ugorva, lekapta fejéről bojtos házi sapkáját, — nem hordta azt a csunya sipkát mindig a fején!...

— Csunya sipkát!? Hiszen te horgoltad kis kacsóiddal, te tetted a fejemre a mézes napokban! — emlékszel — s merész hadi fortélylyal átkarolta felesége karcsú derekát. — Ne haragudj már! Látnod letettem a pipát is!

— Ne beszéljen már olyan sokat, — mert megharagszom aztán igazán! s mutatva, hogy haragudni tud, összeránczolta a homlokát, koromfekete szemöldökeit hullámos froufrujá-ba temette, — majd felnézve férje arczára, elkacagta magát, hangosan, tisztán, mint egy ezüst csengő.

... Béla barátunk pedig egy csattanó csókot lopott az eperajkakról.

A menyecske kedves naivsággal törölte meg szájacs-

liuma, ott vannak, melyek a mi tanulságunkra íratlak meg, melyek meg nem hamisíthatnak, az írások, tudakozzuk azokat; és ha azok megihletnek bennünket, ha azoktól át meg át vagyunk hatva, akkor érezzük nem csak egyen-egyen, hanem az egész keresztyén társadalom, az isten ígéjének erejét, üdvösségét. Mert az ilyen társadalomban nincsenek zárt ajtók, nincsenek zárt szívek a zörgetők előtt, hanem nyíltság, őszinteség, türelem és szeretet fognak uralkodni s ezekből kifolyólag a valódi keresztyén életnek jó cselekedetekben nyilvánuló hatékonysága fogja felvirágoztatni a nemzetet, egyházat és iskolákat. —X.

Egy kérdés . .

Lennél e majd feleségem?

Mondd csak édes lánykám!

Hogyha éltem a tiédde!

Összekötni vágnám!!

Jó szerencse karjai közt,

Vagy — viharban, vészben . . .

Tudnál e majd hű lenni, mint

Édes feleségem??

Életünkben minden gondot

En vennék fejemre;

Tied édes minden napnak

Csak öröme lenne!

Évek múltán te lennél a

Család gondos őre;

Megfáradva hozzád térnék

Estve pihenőre.

Mosolyognék, játszadoznám

Véletek egy sorba;

Nem is tudnád, hogy vállaim

Mennyi teher nyomja.

Szemeidnek csillagától

Felderülne éjem;

Boldog volnék, mert tudnám, hogy

Te boldog vagy vélem . . .

Hogyha éltem a tiédde!

Összekötni vágnám:

Lennél e hát feleségem?!

Mondd csak édes lánykám!?

Szilva István

Babonák és oláh népszokások.

Minden népnél megtaláljuk azok speciális szokásait, babonáit, s a szerint, a mint valamely nép a műveltség alacsonyabb vagy magasabb fokán áll, van a babona is jobban, vagy kevésbé kifejlődve.

Az oláh nép ott él a roppant hegyek rejtett völgyében, hová alig világít be a civilizáció egy csekély sugara s míg a méla oláh dal fent a hegytetőn a „pakulár“¹ bánatos tilinkóján kél s száll bérczről-bérczre, addig lenn a havasok árnyában, apró helységekben babona tenyészik dúsan.

Az erdélyi oláhok babonás életéből, azok speciális népszokásaiból óhajtunk olvasóinknak egy-egy fejezetet bemutatni, s midőn arról a csendes népről elmondunk egyet-mást, hisszük, nem válunk érdektelenné.

¹ Hegyi juhász.

káját, s durezás mosolylyal mondá: — Jaj de csúnya dohány-szagú.

— No ezután nem fogok dohányozni! tevé ünnepélyesen a fogadást Béla, csak aztán soh'se haragudj! — majd mintha megbánta volna, visszavonta: — „Vagyis dehogy! nem! Hiszen akkor vagy a legszebb, a mikor haragszol!“

— Menjen maga goromba! — szólt durezásan Etus, s kibontakozva férje karjai közül, haragosan futott ki a szobából. Még az ajtót be is csapta.

. . . — Kis zsarnok! — mosolygott Béla — s levette magát a pazar fényűzéssel bebútorozott szoba egyik pamlagára . . . Valóságostyrannus, — erősíté meg. Papucs-kormány alatt vagyok!

E közben halk kopogás után megnyílt az ajtó s Jolán, Etus legkedvesebb barátjánője lépett be.

. . . — Papucshős vagyok!! — tört ki Béla. Hiába, az asszonyok kormányozzák a világot!

Csak Jolán köszönése ébresztette fel gondolataiból.

Meglepetve ugrott fel.

. . . — Ezer bocsánat! Kezét csókolom Nagyságos asszonyom. — Méltóztassék helyet foglalni! Azonnal itt lesz a feleségem! . . . Parancsolja, hogy behívjam? . . .

— Nem, ne fáradjon. Csak hadd végezze ő a dolgát.

Magával is tudok én csevegni! Mondja csak, miért olyan elkeseredett?

— Én?

— Ugyan ne tegye magát. Hiszen saját szájából hallottam. Lássa! máskor ne gondolkozzék hangosan. Mikor beléptem épen akkor fakadt ki, hogy maga papucshős! — hahahaha! — papucshős! — kacagott a bájos Jolán. Mondja csak megint évődött a feleségével? Mi! No ne tagadja, ugy is tudom! — s mint legmagasabb ítélő bíró, majd keresztül szúrta parázs szemeivel Béla habozó arcát.

— Hát már csak megmondom Nagysádnak — s hozzá fogott a gyónáshoz. — Lássa Nagysád, ez az én feleségem rettentő szeszélyes. Mindig veszekszik, hogy ne pipázzam, a körbe ne járjak, — pedig ez borzasztó! Haragszik azért is, ha felteszem a házi sapkám.

— Ne beszéljen! — Hahaha! kacagott fel Jolán, — ez nagyszerű. — No megálljon! szegény Béla, majd beszéllek én vele!

— Nem lehet azzal — sóhajtott lemondóan Béla.

— Csak bizza rám! fogadom, hogy mindent meg fog engedni. Majd ennek én leszek a doctora.

E közben a menyecske kinyitotta az ajtót, s bedugva rajta tűztől kipirult barna arcát bekiáltott: Doctor úr

I.

A „descantatoare“-k és a „descantálás.“¹

Az oláh népnél általában elterjedt az a nézet, hogy vannak asszonyok, a kik valami olyan felsőbb adománnyal bírnak, a mi képessé teszi őket arra, hogy „descantálás“ s az ezzel kapcsolatos titokzatos művelet által mindenféle nyavalyát kigyógyíthassanak. Az ilyen „descantálás“-sal foglalkozó asszonyokat „descantatoarek“-nek hívják, s roppant tiszteletben részesítik.

Mentől rútabb, mentől vénebb a descantatoare, annál nagyobb a benne vetett hit, s ha mindezekhez még valami testi fogyatkozás is (pl. puposság, ragya) járul, akkor meg éppen természetfölötti erőt tulajdonítanak neki.

A banyák foglalkozási köre meglehetősen tág; nem maradnak csupán csak különféle nyavalyák gyógyításánál, hanem mindenre kiterjed figyelmök: szíves készséggel segítenek a megszorult szerelmeseken, hatalmukban áll „kötni és oldani.“ Ha valakinek valami jószága elveszett, a descantatoare rá igazít, s nincsen tolvaj, a kit fel ne tudna fedezni.

Az ilyen sokoldalú „descantatoare“ megbecsülhetlen kincs az egész falu előtt s híre hét vármegyére szól.

A legnagyobb titokzatosságban, kandi szemek elől elzárkózva üzik a descantatoarek mesterségüket, s minél rejtélyesebb működésük, annál nagyobb a tisztelet, mely körülveszi őket.

A deszkintalást bizonyos előírt taglejtésekkel s arcfintorokkal végzik. „Most csak úgy diskurálok, mint a

¹ Descantatoare szórul-szóra: leéneklő = ráolvasó; descantálás = raolvasás. A két szó kiejtését magyarul nem lehet leírni, körülbelül deszkintatáré és deszkintálás-nak olvasandó, természetesen ez csak árnyalata a speciális oláh kiejtésnek.

„nüntában“¹ szoktam — mondá egy ilyen asszony, kivel beszélgetni kezdtem, — de mikor „deszkintálok!“ hangom dörgés, tekintetem villám, s kezem maga a menykő!“

El akartam távozni a nélkül, hogy adtam volna valamit neki; visszaszólított: „Itt — úgymond — olyan a szokás, hogy a ki házam küszöbét átlépi, valamivel meg kell engem ajándékoznia, hja! mert az enyémnek ki kell jutni.“ Szívesen fizettem, csak megtudjak valamit, mert rendkívül óvatosak, s különösen kaputos emberekkel szemben tartózkodók, mindenikben valami policzajt látnak. De van egy, kitől még jobban tartanak s kire bizonyos babonás tisztelettel tekintenek: a pópa; ez jó emberem volt, neki sikerült rólam a gyanút eloszlatni.

Egy-egy ily nevezetes asszonyt sokan messze vidékről felkeresnek, s láttam bizony köztük intelligensebb hölgyeket is.

Ahoz, hogy valakit „megdeszkintáljanak,“ vagyis, hogy, valakit ily módon meggyógyítsanak, szív-ügyét rendbe hozzák elveszett jószágát előkerítsék stb. okvetlenül személyesen kell megjelenni a „descantatoare“ házában, ha ő menne el valakihez, működésének semmi sikere sem lenne. Az ügyes-bajos félnek erős fogadást kell tenni, hogy mindazt, a mit lát, azonnal el is felejt, mert másképp nem használ semmit a deszkintálás. A babonás nép készségesen fogadja ezt, s így van az, hogy alig-alig lehet megtudni valamit a descantatoarekról és működésükről.

Az a pár „deszkintálási“ mód is, mit itt mutatok be, hosszú, utánjárás eredménye, s még most sem nyújthatok tökéletest különösen a varázsmondatokra néze nem;² azt a nehányat, mi gyűjteményemben van, a következőkben mutatom be.

¹ Nünta = lakodalom, lagzi s egyáltalában minden eszem iszom mulatság.

² Jegyzetemet néhány helyen a „Rumänische Revue“ alapján igazítottam ki.

betege van! jöjjön csak!! — Majd észre vevén Jolánt, kitörő örömmel rohant felé, s megölelve, sebesen pergett nyelvecskéje.

— Isten hozott kedves Jolán!... De jó vagy, hogy eljöttél... Aztán ez a csúnya ember még csak nem is szól!... No várjon!... — s ökölbe szorítva picziny kezeit rémítően megfenyegette férjét. Tedd le hát a kalapot, úgy sem engedlek el estig!... ugy-e nem mégis el édesem!

— Nem, nem — felelt Jolán, s igyekezett kimenekülni a túlságosan szerető karok közül.

Béla pedig távozott. — Kezét csókolom! A viszontlátásra!

— Adieu!

* * *

Magukra maradtak.. Képzeltetni, hogy két szerető barátné, — két testben egy lélek, kik egymást régen nem látták, — (legalább is két napig) — mennyit cseveg. Megeredt nyelvük elzárt zsilipje, s mindenik beszélt és várt feleletet, mosolygott és csudálkozott, már t. i. a mint a tárgy természete megkívánta. Szőnyegre került minden aprócseprő dolog.

— Jaj, ha tudnád, mennyi bajom van! Milyen nehéz egy háztartást vinni! Tegnap is vasalás volt, és nekem kel-

lett vasalni!... a cseléd... óh arról nem is szólok! — Hát még a takarítás!... a sok szoba... Óh uramfia!

Jolán elismeréssel adózott barátnéja nagyszabású műteteiért, bár már több ízben volt alkalma hallani ilyen panaszkodatokat.

Majd kimentek a közéletbe, szóltak a nagy világban kis egyének viselt dolgairól. Egy kis friss pletyka van készen Jolánnál mindég.

Először csak a helybeliekről, aztán tovább, — az egész világról szó került, — szóltak szapulták, nagy szakértelemmel az egész kerek világot.

... — Igen, té! — kiáltott fel komoly arccal Jolán, — hallottad hogy...

— Mit? — Kérdé fokozott kíváncsisággal Etus, — mit??

— Azt, hogy azt beszél, hogy nálunk is van már kolera!

— Óh Istenem! — s lesujtva e nagy horderejű szótól, félénken ismétlé halavány ajakán: a kolera!

— Na, ne ijedj meg olyan nagyon! — igyekezett csilapítani barátője félénkségét.

— Nem félek én; hanem hát még mit hallottál, beszélj!

— Azt is hallottam, hogy nagyon sebesen terjed! hogy

A *hályog* ellen következő hokusz-pokuszt használ a descantatoare:

A beteg szemet 3 páva tollal s 3 még nem használt selyem ronggyal 3-szor körül simogatja, miközben a következő hüvös szavakat mormolja:

Din munti plecara	Messze havashól
Pe cale pe carare	úton ösvényen
9 sambe albe	9 fehér magocska
Sfinte si dalbe	— szent és ragyogó —
Cu graba mergend,	elindula serényen
Cu 9 cutite taind,	9 késsel szeldelve,
Cu 9 stergure stergend,	9 törölővel törülve,
Cu 9 maturi maturand.	9 seprővel seperve.
Si se intalnire cu 9 sfinti	Im 9 szentre bukkannak
Cu 9 bunii parinti	9 jó atyára.
Sfintii se sculare	felálltak a szentek
Caciulele isi luare,	a magocskaat köszöntik
Si pe sambe le intrebara:	hová mennek így kérdezik:
„Unde porniti	„Hová mentek
Unde grabiti	hová siettek
Voi 9 sambe albe,	hej! 9 fehér magocska
Sfinte si dalbe	— szent és ragyogó —
Cu graba mergend,	oly gyorsan haladva
Cu 9 cutite taind,	9 késsel szeldelve
Cu 9 stergure stergend	9 törölővel törülve
Cu 9 maturi maturand!“	9 seprővel seperve?“

— Am plecat la N. N.	— N. N. ⁵⁾ hez megyünk mi
Albeata sa io vindecam	hályogát elveszszük mi
Cu cutitele sa i o taem,	lemetszük késünkkel
Cu stergurile sa o stergem	letöröljük törlönkkel
Cu maturele sa o maturam.	elseperjük seprönkkel
N. N. sn remana curat,	N. N. úgy marad
Luminat	tiszta szemfénnyel
Cum dumnezeu l'a lasat.	a hogy Isten teremté ⁶⁾

Mondókája után kisépri a szobát s a szemetet vízbe dobja. Ennek a ceremóniának 3-szor kell magát az illetőnek alávetnie s pedig 3 egymásután következő hétfőn. Az utolsó hétfőn a descantatoare elégeti a páva tollat és a selyem rongyot, — s a hamvat elássa olyan helyre, hol senki sem jár — ne hogy az arra menő elkapja a hályogot.

A hármas szám s ennek négyzete a 9, nagy szerepet játszik az oláhok deszkintalásaiban. Szintén nagy szerepe van egyes kiváló napoknak is, minő a Hétfő, Kedd, Péntek, Szombat. Itt megjegyzem azt is, hogy a napok nevéhez a „szent“ jelzőt szokták tenni, így mondják aztán Sfanta Lüne = szent Hétfő, sfanta Marti = szent Kedd, sfanta Mercuri = szent szerda, sfanta Vineri = szent Péntek stb. stb.

A tüdőgyulladás ellen következő hatalmas szert használja a deszkintatatare:

Egy még vadonat új vászon darab vagy selyem rongyoskából 3 száll rostot fejt ki, melylyel 3 száll bazsaiko-

⁵⁾ itt a patiens neve mondatik.

⁶⁾ Csak szó- illetve értelem szerinti fordítást igyekeztem adni.

ez az őszi ködös idő kiválóan alkalmas rá és hogy a ki aztán megkapja, — óh jaj! — az többet nem él, — abban a perczen meghal.

— Tudom, tudom, Óh Istenem, — tördelte kacsóit — az előbb még oly bátor menyecske. És nekem ezt nem mondta Béla, pedig...

— Jézus! hiszen ő... jaj, — dehogy mondom! vágott közbe Jolán zavart színlelve.

... — De úgy is tudom! azt akartad mondani, hogy Béla doctor, és így ő a betegektől legjobban elkaphatja — találta el Etus barátnője aggályát. Hát aztán, — te, — mit is akarok mondani, — hát nem lehet semmiképen kikerülni?

— Bizony azt bajosan! A férfiaknak könnyebb, mert ők bort isznak, pipáznak, sokat szórakoznak — tudod a körbe járnak — magyarázta gyanusan Jolán, de mi, ha csak forralt vizet nem iszunk, hát megkapjuk.

Elhalványult ezen szavakra Etus.

— Jaj, te Jolán, én pedig épen az előbb tiltottam meg az uramnak, hogy itt ne pipázzék, bort ne igyék, ne járjon a körbe, meg hogy... Te! — vágott magának a beszédébe, mit gondolsz, a fedetlen fő befolyással van az egészségre? mi? — kérdé naíval.

— Hogyne! Pláne ilyen kolerás időben! Ez a legfőbb,

mert máskülönben meghül a feje, és óh! a bacillus az izzadt fejeket szereti! De azért ne búsulj! Ezután ne csak engeddd meg férjednek, hogy pipázzék, hogy bort igyék, a körbe járjon, és a házi sipkát mindig tartsa a fején, hanem, parancsold meg neki, kényszerítsd rá! Hiszen tudsz neki parancsolni ugy-e?

— Már hogyne tudnék — felelt önérzettel Etuska s parancsoló tekintetét rögtönzött szavai bizonyosságára.

... E perczen lépett be Béla, s helyet foglalva, késznek látszott a beszédben részt venni, ha csak ki nem tiltatik belőle.

— Szabad tudnom miről van szó!? kérdé.

— Sok mindenről! — volt a laconicus válasz felesége részéről.

Béla nem tudta, hogy hol keresse a felelet magyarázatát, nem tudta, hogy mi történt a két barátnő között, hogy vajon felesége halvány arcára, vagy Jolán kaczagó szemeibe nézzen-e?

A pár percnyi szünetet Etus szakította meg.

— Édesem tegye fel a sapkáját — szólt félíg suttozva!

— Ugyan?! — botránkozott meg a férj, s jelentős pillantást vetett Jolánra.

— Csak tegye fel, tegye, hüvös van itt — folytatá

mot⁷⁾ kötöz össze, ezt 9 szem izzó parázson elégetve befüstöli a beteg nyillalós oldalát, — ezen varázsigék mellett:

Lang o padure mare	Rengeteg erdő mellett
Oaea sbiară in carare,	Bárány béget a mint legelget,
Fata cantă si lăcreaza.	leányka dalol és ott munkál,
Si voinicul cetereaza.	a legény pedig citerál.
Dar indată toți se infricosa	De megijed mind a három
Oaea stă de-a sbiera,	Im báránka nem béget
Fata ear de-a cantă	Nem dalol a leány
Si voiniculu de a cetera,	a legény sem citerál.
Asa să steie si să peara	A hogy ezek megszüntek,
Să nu vie eara,	S elő ne jöjjön ujra
Junghiulu de-al mai junghie	Ugy szűnjék, úgy tűnjék
Durerea de-al mai dure	a nyillalás a fájdalom,
N. N. se remăe curat	hadd gyógyuljon N. N.
Luminat	tisztán
Cum Dumnezeu l'a lasat	a mint isten teremté.

Végül a beteg részt nagy vigyázva hamuval dörzsöli be, s ezt reggel, délbe este, ismétli.

A pokolvar ellen is alapos segítséget nyújt a descantatoare.

Elővesz egy réz karikás nyelvű kést (u. n. cigány kés), ennek lapjával, csipőjétől a varas részig, 3-szor megsimogatja a beteget. Természetesen itt sem maradhatnak el a bűvös szavak, a mi nélkül nem is használna a kúra. Műtét köz-

⁷⁾ a bazsaikom oláhul buszujok, nagy szerepet játszik a szent virágnak tartják:

ben tehát ezeket mondja a banya: „Elindula (t. i. ez a varázsolás) hosszú ösvényen, menve mendégelve még délebed előtt (prândul mare) összetalálkozott a varral: fehér var, fekete var, kemény var, sötét var, ne gyűlj, ne terjedj, mérget a vérbe ne csepegtess.“ Ez utolsó szavaknál a kés fokával 3-szor keresztet húz a var felett s most csipőtől talpáig simogatja meg a beteget, következő szavakkal úzvén el végkép a vart:

Te potoleste	Tűnj el
Te domoleste!	Szűnj meg!
De nă te i potoli	Ha el nem tűnnél
Si domoli	Ha meg nem szűnnél
De virf te oi lua	Üstököd megfogom
In pământ te oi ibaga	a földbe bé dugom
N se remăe curat	hadd maradjon N. N.
Luminat	tiszta

Cum dumnezeu la lasat! Mint isten meghagyta.

A bűvös kést egy bodzafa tövében⁸⁾ elásza s ott hagyja naplementig, ily módon a pokolvart el nyeli a föld.

* * *

Az oláh nép is hisz a szemverésben. Erősen hiszi azt, hogy vannak olyanok, kik tekintetökkel képesek megrontani az embert vagy állatot, — sőt ilyen képességet még az élettelen lényeknek, fának köveknek is tulajdonítanak. — Szerintök a szemverésnek: a „deochialásnak“ igen súlyos következményei vannak. A szemverés által megrontott (deochiát) egyén, napról napra gyengül, sorvad s gyakran elájul. — Az összes nyavalyák között a „deochialás“ a legnagyobb. Ki más segíthetne itt is mint a „descantatoare“?

⁸⁾ Ez is szerepet játszik ebben a világban, s általában az oláh falvakban feltűnő sok bodzafa látható.

Etelka, mintha megakart volna mutatni, hogy mennyire tud férjének parancsolni.

— De hová gondolsz? — kérdé ingerülten, — hát mit mond Jolán nagysám?

— Óh, ő megengedi! — Ugy-e Jolán!?

— Csak tessék doctor úr!

— Na látja! — nyájaskodott a menyecske, s gyöngéden tette fejébe a bojtos házi sipkát. — De le ne vegye — mert megharagszom, — fenyegette meg ujjáival pajzánul.

Béla elmosolyodott, s mindjárt gondolta, hogy ez a Jolán műve, — de azért csak fején hagyta a sipkát, — jól esett neki.

Még nagyobb volt azonban meglepetése, midőn a szokásos uzsonna el következvén, a kávé edények és sütemények közt a szokatlan, s oda nem illő boros palaczkot is meglátta, s nem tudott hová lenni bámulatában, midőn mind ehez a felesége elkezdte kínálgatni, folyton unszolva, hogy igyék. Nem tudta eltalálni, hogy mi az oka, hogy ilyen szívesen látott vendég saját házában.

De ez semmi!

Uzsonna után felesége előhozta pipáját, saját kezével gyújtotta meg a gyufaszálat, s biztató mosolylyal nézett férje csudálkozó arcába, s gyönyörködött a bodor füstben;

majd felszólította, hogy ha kedve van, megengedik, miszerint el menjen a körbe is!

Rettentő! hallatlan! ha azt mondta volna, hogy most mindjárt az asztallábihoz köti pamuttal, nem csudálkozott volna annyira, — de... ez megfoghatatlan. Nem tudta eltalálni, mi lehet az a varázs-szer, a mivel egy olyan kis zsarnokot, egy olyan szeszélyes tündért mint az ő felesége, meg lehet szelidíteni... Nem bírta kiállani a kíváncsiságot. Kérdő pillantásaival hasztalan ostromolta Jolánt, az csak mosolygott és nem szólt.

Végre valahára akadt egy szabad perc. Felesége teendőit végezve, kiment a szobából.

— Könörgöm Jolán nagysám, — ragadta meg mohón puha kacsóit, — mivel bírta mind erre?

— A kolerával — sugta hamisan Jolán, s ellenállhatlanul nevetett.

— A kolera!... rebegé Béla s maga is jóízűen mosolygott a rászédett kis menyecskén.

... Értett mindent, s rohant a körbe elbeszélni, hogy mitől jó a kolera!

— Hejh! pedig de kikap, ha megtudja a menyecske!..

Benda Béla.

Mielőtt azonban a gyökeres orvosláshoz fogna szemet olt, hogy biztosan meggyőződjék vajon csakugyan szemveréstől származik a baj?

A „szemet oltás“t különben a mi népünk asszonyai is gyakran megpróbálják — de többnyire ők maguk végzik el s nem is tulajdonítanak a szemverésnek valami súlyos bajokat.

Az oláh nép azonban minden esetben a „descantatoare“-hoz fordul. Ide irom mint végzi ezt a ceremóniát az oláh varázslóasszony: Kilencz szem izzó parazsat bele dob egy oly vizes edénybe (rendszerint pohárba) melyben az nap még nem érintett víz van. Ha a szén alámerül a paciens „deochiat“ azaz szemmelvert, s a következő szavak kíséretében gyógyítatik:

Fugi de deochi	Fuss el szemverés!
Dintre ochi	fuss el szeméből
Din fatia obrazului	fuss el arczáról,
Din templele capului	feje bujáról,
Din sgareii nasului	fuss el a czimpáról
Din haera inimei!	Eredj szive csucsáról. —
Daca a fi deochiat	Ha szemmel verte:
De barbat	férfi
Sa! crape inima,	Szive hasadjon. —
Daca o fi deochiat	Ha szemmel verte:
De fetite	hajadon
Se i caza cosita,	pártába maradjon.
Daca o fi deochiat	Ha szemmel verte:
De campul — se vestejeasca	mező — elhervadjon,
De codru — se putrezeasca	ha erdő — elrohadjon
N. N. sa remaie curat	Hadd maradjon N. N.
Luminat	tiszta
Cum dumnezeu la lasat	mint isten meghagyta
Si de popa botezat	Pap a kereszttel ellátta.

Most a szenesvizzel megmossa a deliquens fejét, homlokát, halántékát, szemét és ajakát; — a megmaradt vizet olyan helyre önti hol legtöbbször járnak, hogy arra ragadjon majd el a baj, ki azt okozta. — Ha esetleg a fent elősorolt bajok nem szemverés következményei (a mit biztosan megmutat az el nem merülő szén) akkor a descantatoare külön orvosságot ad és pedig: egy ujdontat új fazékba melynek vásárlásánál a descantatoare-nak nem szabad jelen lennie⁹ — 3 különböző folyó vizéből fürdőt készít, a forrni kezdő vízbe bazsaikomot és méh viaszt dob — s az így elkészített folyadékkal varázsmondatok mormolása mellett a beteget megmossa s ez biztosan kigyógyul.

Sajátságos az oláh népnek az a hiedelme is, hogy valaki ellenségét megronthatja azzal ha sikerül valamit utjába

⁹ Ennél mi sem könnyebb, a mennyiben ő úgy sem megy el fazék vásárolni, hanem azt a paciens hozza — s ott is hagyja. Hja! mert a banyának minden tudománya mellett is élni kell! — s ezt a sok könnyen hívó nép elősegíti.

dobni (rothadt almát, körtét, húsdarabot stb.) ha az illető az útjában dobott ilyen tárgyra rátapos, megkapja azt a nyavalyát a mit megrontója kívánt neki.

Ezt a babonát „aruncătura“-nak¹⁰ hívják.

Hogy csakugyan ebből származik a baj, akkor konstatalható, ha az illető maga bevallja, hogy valami elébe dobott tárgyra tényleg rá hágott. Persze ha a baj meg van, fantáziájuk könnyen megtalálja mindig az illető tárgyat.

A descantatoarenak minden ellen lévén orvossága, ezen is nagyon könnyen segít a következőleg: Három különböző forrásból vett vízzel fürdőt készít. Ebbe 3 különböző kertből szakított bazsaikomot s 3 csomó különböző 3 méhkasból vett viaszt dob, ezzel a lével megmossa a pacienst, mosás után egy, a bűbajos által sajátkezűleg készített kenőccsel megkeni. A kenőcs receptje ez: 3 külön veteményes ágyból vett foghagyma 3 fekete disznóból szedett 3—3 kanál zsírral összekevertetik s kész a drága kenőcs; magától értetődik, hogy a szokásos varázs mondat itt sem marad el. A mondóka után a fürdő-vizet a szemétdombra önti, a megmaradt kenőcsöt pedig 3 ásóval megásott gödörbe a kert egyik zugába elföldeli. Kétkedésemre a descantatoare biztosított, hogy ennél hatalmasabb orvosság nincsen s hogy ez okvetlenül használ.

* * *

Sok mindenfélét gyógyít még a descantatoare, mindegyik bajt egyforma hókusz-pókuszszal, egyforma titokzatos-sággal.

Varázsmondataiban sokszor olyan kifejezéseket használ, a mik teljesen érthetetlenek. Úgy látszik, úgy maradt ez nemzedékről nemzedékre valamely gonosz szellem vagy nyavalya nevéül; de nagyon sokszor maguk a banyák tudanak hozzá értelem nélküli szavakat, kifejezéseket, hogy hallgatóik előtt annál titokzatosabbnak látszhassanak.

Páter Gregor.

Béka-egérharcz.

— Homeros után.* —

- Énnekem elkezdvén, hogy zengjek előbb leidezem Muzsáknak seregét szívembe a nagy Helikonról. E dalt nem rég térdeimen írásba vetettem; A Marstól szítt hadi zajt, ádáz viadalmat
5. Vágyom mindenik embernek beledörgni fulébe: Hogy rohanák egerek meg a békákat csatahévvel, Majmolván föld szült Gígások nagy hadi dolgát . . . A mint közzsájon forog, ennek kezdete így volt: Egyszer a szomjas egér menekülve a macska-karomtól,
10. Ott közel, egy tó-vízbe bemártá gyöngye szakállát. Friss vízzel csilapítván szomját, észrevevé őt A mocsarat szerető Brekegő és szólt e szavakkal: „Hej vendég! Ki vagy és honnan jössz? hát az apád ki? Mondd mindezt igazán s ne hazudj, hogy rajta ne kapjunk,
15. Hisz', ha beválsz jó pajtásnak palotánkba vezetlek S ellátlak téged sok, drága ajándokaimmal. Én a király, *Puffancs* vagyok, a kit szerte e tóban

¹⁰ Dobás, hajítás.

* A két nagy, úgynevezett homerosi eposznak eredete is vitás, annyival inkább kétséges e műnek homerosi származása. Közönségesen azonban Homeros neve alatt szokták említeni.

Tisztelnek, lévén békák örökös fejedelme.

Sárlaki édes atyám nemzett, szerelembe vegyülvén

20. *Vízi királylánnyal partján a Pó folyamának.*

Látom, hogy délczeg, feltűnő s bátor alak vagy,
Egy jogaras főnök s jó harczos néz ki belőled,
Hát nosza! szólj szaporán s mondd el már nemzetiséged!
Erre felelt neki *Mozsalopó*, szólván e szavakkal:

25. »Nemzetségem mért kutatod bajtárs, a mit ismer
Isten s embertől mindenki a légi madárig?!
Mozsalopó vagyok — így hívnak — fia *Tésztafalónak*,
Fenkölt lelkű édes apámnak, kedves anyám meg
Lisztinyali asszony, lánya a híres *Rágcsi* kiralynak.

30. Kis kalyibában szült s táplált ott jó eledellel:
Gyenge dió most, majd tüge járta, s minden egyéb jó!
Hogy téssz pajtássá engem, más szervezetű lényt?
Hisz' neked életed itt, a vizekben, míg nekem épen,
A mit az embernél bármit kapok az teszi étkem:

35. A kenyeres kas nyitva előtttem lágy kenyerevel,
Orrom előtt a szagos fűszerrel tölt palacsinta,
A jó sonka szelet s libamáj a fehér takaróban,
Édes tejsűrűből készült friss nyomatú sajt,

39. A pompás csemegék, mik után sóvárg a nagy ur is.

— — — — —
Nem retket, torzsát eszem én és vízi bogyókat,
Nem táplálkozom én czéklával, petrezselyemmel,

55. Hisz' titek mind e csemegék itt, a pocsolyában!
(Folyt. köv.) Görög eredetiből fordította
Rohoska József.

EGYLETI ÉLET.

* A „Magyar Irodalmi Önképző-Társulat” a folyó évre a következő pályakérdéseket tűzte ki:

1. Kazinczyt dicsőítő óda, jutalma 2 arany, *beadási határidő: 1893 évi december 4.* (a jutalom csak irodalmi színvonalon álló műnek adatik ki.)

2. A XVI-ik századbeli magyar irodalom jellemzése, különös tekintettel a reformáció hatására és az e korbéli protestáns irodalomra, — jutalma 25 frt. *Beadási határidő: 1894. ápril. 10.*

3. Dal (akár nép-, akár mű dal) jutalma 6 frt. *Beadási határidő: 1893. november 24.*

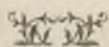
4. Műfordítás, jutalma 8 frt. *Beadási határidő: 1894. február 13.* (Tárgya lapunk zártakor még nem volt kitűzve.)

5. Tompának, mint lyrikus költőnek jellemzése, jutalma 18 frt, *beadási határidő: 1894. április 3.* (A jutalomra érdemesített mű, az Irodalmi Önképző Kör által kiadandó emlékkönyvbe fog bevétni.)

6. Beszély, (széppróza) jutalma 18 frt. *Beadási határidő 1894. február 27.*

* A „theológiai segély-egylet” október hó 21-én tartotta, nagytiszteletű *Warga Lajos*, theol. dékán elnöke alatt alakuló közgyűlését, melyen a tisztikar következőleg alakult meg: Elnök: Kirila György III. éves. Alelnök ellenőr: Bertók Béla III. éves. Pénztáros: Róthe Lajos IV. éves. Jegyző: Szentpétery József IV. éves. Bizottsági tagok: Farkas Miklós IV. éves, Görgey János IV. éves, Rohoska József III. éves, Kőszeghy Dániel III. éves, Putnok Pál II. éves, Zarándy Bertalan II. éves, Gönczy Gábor I. éves, Zsoldos Benő I. éves.

* Az ifjúsági zene-egylet Október 22-én alakult meg a következőleg: tanár-elnök: Pásztor Sámuel főiskolai zene-tanár, ifjúsági elnök: Szinyei Géza II. éves jh., jegyző Horvay István III. éves jh.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Múlt évi t. előfizetőink közül kérjük azokat, kik valamely okból tavalyi lapunkat, (vagy egyes számokat) nem kapták meg, — szíveskedjenek egy levelező-lapon szerkesztőségünkhöz fordulni, s míg készletünk tart a hiányzó számokat készséggel kiegészítjük.

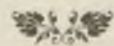
— A múlt évben oly szép eredményt elért felolvasó estélyeket, a »Tomp-szobor« javára Irodalmi Önképző Társulatunk ez idén is folytatni fogja. — Már most is örömmel jelezhetjük, hogy olyanoktól kaptunk felolvasásra biztos ígéretet, a kiknek neve előre biztosítja az idei felolvasó ciklusok sikerét is. Az első felolvasást a városháza termében már legközelebb megtartja a Társulat — s erre nagyban folynak az előkészületek. — A felolvasó estélyekre most sem bocsátatnak ki külön meghívók, hanem annak idejét a hírlapok fogják közölni.

— Fejes István, összes költeményeit adja ki két nagyobb, díszes 8° alakú kötetben. Előfizetési felhívásában az eszményi irányú versköltészet kedvelőihez fordul. Kinek szólna ez inkább mint nekünk, ifjúságnak, kik lelkünkben az idealismus szent tüzével nézzük a jelent — s várjuk a jövőt!... igazán jól esik olvasni, hogy a mostani tulságosan naturalis irodalmi termékek között a mi lelkünk is megkapja az ő táplálékát ez eszményi irányú két verskötetben, a melyet olvasóinknak legmelegebben ajánlunk. Egyik kötet lyrai és vegyes verseket, a másik három költői beszélyt és két olvasmányi színművet fog tartalmazni. Előfizetőknek 5 frt-ért bérmentve küldi meg szerző a példányokat; a bolti ár magasabb lesz. Megrendelések levelező-lapon, szerző czímén, *S.-a.-Ujhelyre* intézendők.

— Pál apostol élete és levelei című nagy munkáját bocsátja ki füzetenkint Dr. Maszenyik Endre pozsonyi theol. akadémiái tanár. E munka a kereszténység legnagyobb apostolának, Pálnak életével és leveleivel foglalkozik oly vonzó modorban, hogy nemcsak a szakember, de a laikus is élvezettel olvashatja. Az egész munka mintegy 30 nyomtatott ívre terjed s havi 3 íves 35 kros füzetekben jelenik meg, de elő lehet fizetni szerzőnél egyszerre több füzetre, — vagy 3 frttal az egész műre is. — Ajánljuk e munkát olvasóink s különösen tanuló ifjaink szíves figyelmébe.

— A reformáció emlékét főiskolánk a városi közönséggel együtt ünnepelte meg az ev. ref. templomban múlt hó 29-én. Ez alkalommal a főiskolai ifjúság testületileg jelent meg az istenitiszteleten, melyen Bálint Dezső tartott tartalmas beszédet, a vegyes kar pedig szép énekével emelte az ünnepély méltóságát.

— Akadémiánk joghallgatói folyó évi december 9-én a városháza termében táncestélyt fognak tartani. A sokat ígérő mulatságra a meghívók már ki is bocsátattak. — A ki tévedésből ilyet nem kapott s arra igényt tart szíveskedjék a fakultás elnökségéhez fordulni.

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Többeknek. A hozzánk beérkező kéziratokat nem adjuk vissza. — Álnév alatt csak az esetben közölhetünk valamit, ha a beküldő nevét legalább mi tudjuk.

Eljegyzés a kórházban. Bocsásson meg, de nekünk cseppet sem hizelgő azon feltevése, miszerint ezt a cikket mi közölni fogjuk. Nem! sőt erkölcsi érzésünket háborította fel. Hisz uram! mi is szeretjük a természetet s gyönyörködünk a virágos mezőben, elbájol a dallos madárka éneke, s leborulunk a mindenség magasztos jelenségei előtt, de annyira még sem rajongunk a »naturá« ért, hogy elragadtatással nézzük pl. a posványban fetregő részeg embert. — Hagyjon fel kérem ezzel az iránnyal; nem hozzánk, nem a mi ideális lelkünkhez illő ez. Nézze meg jól az ön mintáit, a mesterien festő e nembeli írókat, mennyire nem tudja még az ő tolluk sem megaranyozni azokat a tulságos természetességeket! Próbálja meg, csapjon át a mi táborunkba, ne rettentse vissza, hogy minket »szegény idealistákat« kinevetnek, higgye el jó abból egy-egy kicsi. — Ha ide szegődik szívesen látjuk körünkben, de addig lapunk hasábjait sem önnek, sem pedig irányba híveinek megnyitni nem fogjuk. Elég volt egy sütséből egy lepény!

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETER BERTALAN.Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

Ultramontanizmus Franciaországban a bécsi congressus után.

Azon természetellenes viszony, mely Európa összes országaiban egyház és állam között századokon át annyi jogtalanságot, az államintézményekben nem ritkán annyi ész- és jogellenes chaoszt szült: teljes nyíltsággal tűnik fel Franciaország közelmúltjában, a bécsi congressus utáni reactióban. Félremagyarázhatlan példáját látjuk ugyanis itt annak, a mit Európa történetének nem egy-két lapján feltehetünk: hogy az egyház, az ultramontán katholicizmus mint szövetkezik minden szabadabb eszme, az igazság elnyomására az államhatalommal a nép ellen, s az abszolutizmus érdekében. Szomorú képet nyújt ez arról, hogy a római egyház mindég kész szövetséges a haladás ellen.

De lássuk a tényeket, tanúskodják a történelem maga!

Az 1815-ik év után a reactióval új viszonyok, új benyomások roppant halmaza borítá el a szellemeket, mely az eszmék és érzelmek harcát idézte elő. Mint a bécsi congressus és a szent-szövetség megállapításaiból általában kitűnik, Európa uralkodói azon bevallott cél mellett, hogy az állami életnek keresztyén vallásos alapot adni s így „Isten államát” létesíteni közös elhatározásuk: titkon épen e bevallott cél leple alatt minden keresztyénellenes eszmét üldözni, a hitetlenség kiirtásán kívül a közepkori sötétség felé menve, a fejedelmi abszolutizmust létesíteni határozták el. S velök egy időben a forradalmi küzdelmek alatt vesztes római egyház s régi előharczosaik, a jezsuiták, hasonló törekvésekkel léptek föl, úgy, hogy működésük nem kevésbé reactionárius, mint a kormányké.

Igy történt, hogy ez időben Franciaországban a legitimista párttal szövetséget, vakbuzgó, ultra-

montán katolikus párt kerekedett felül. Eként azzal az alkotmányos, demokratikus törekvéssel, mely a nagy francia forradalomban nyert tökéletes kifejezést: szemben állott az abszolutizmusra s az egyházi meggyengült hatalom szilárdítására való törekvés. A régi intézmények ugyanis még oly hosszú harc után sem dőltek romba. Állam és egyház egymás szolgálatában újabb és újabb erővel küzdenek a megint „réginek” visszaállításáért és megszilárdításáért.

Mellőzve itt a terjedelmesebb művet igénylő politikai küzdelmeket, gondoljuk el, mint tört az oltár a szabadság eszméje ellen, mint forrott össze létele az abszolutizmus lételevel, midőn a trónnal identificálta magát, természetesen azért, hogy aztán bizonyos előjogokat követelhesen magának s így lassanként az államnak fejére nőjön.

Legelső fegyverük, mint rendesen, a vallási tévhit, a tudatlanság terjesztése volt. S a jezsuiták kik Oroszországból kiűzve a régi tiltó törvények ellenére Franciaországban letelepítették, középkori állami és társadalmi intézmények visszaállításával a jelenkori felvilágosodást megszüntetni s a sötétség századait visszaidézni törekedtek. „A revolutio nem más, mint az egyház elleni lázadás, az a sok csapás, a mely kísérte, Isten büntetése.”¹ Ez és hasonló elvek egyes nagy tehetségek által felkarolva mind a jezsuiták ily szenteskedő, de törvénytelen törekvéseinek elősegítését célozták, melylyel az állam jogkörét képező közoktatásügyet kizárólagos hatalmuk alá hajtani, az irodalmat pedig visszaszervezésére s minden másnak kiirtására felhasználni iparkodtak. A papság, különösen az egyház régi jogainak visszaszerzése, illetve a régi állapot visszaállítására irányzott tevékenységével már oly

¹ Marczali Henrik: Legújabb kor I. 41 l.

hullámokat vert fel, mely talán az ellenzék vas-szilárdságán sem tört volna meg, ha maga az uralkodó és kormánya nem rettent volna vissza a régi állapot ily rohamos restaurálásától. Nem kevesebb, mint a Napoleon által kötött konkordátumnak, mely a klérus jogkörét az állam javára korlátok közé szorította, alapjában érvénytelenné tenni, az egyházat megfosztott javaiba visszahelyezni, szóval a nagy revolutio minden vívmányát, melyet az állam a papsággal szemben elért, megsemmisíteni, — volt törekvésük központja. Ebbeli céljaik elérésére egy hatalmas és kitűnő szervezetű társaság, a *congregatio* tett legtöbbet, melynek tagjai az egyház hatalmának emelésén — a közoktatási s más belügyekbe való avatkozás által — egyáltalán nem sikertelenül fáradoztak. E mellett az egyházi viszonyok tekintetében a papság befolyása, az abszolutizmus elveivel karöltve, számos reactionárius ténykedésen kívül a konkordatumokban jutott legnyiltabban érvényre, mint a melyben összpontosult minden, a mi az állam és egyház közti szabadságellenes, ferde és észellenes viszonyt jellemzi. Mert mi tulajdonkép a konkordatum? Az államfő és egyházfő között létrejött szerződés, az államfő államának egyházi jogviszonyai rendezésére. Eként az elismerése annak, hogy a pápának joga van az államügyekbe avatkozni s ilyen módon csorbát ütni az államok souverainitásán, a melyre pedig minden nemzet büszke és féltékeny s annival inkább a francia.

A konkordatum, mely határozott ellentétben áll az állam fogalmával, tehát már elvileg is a szabadságát féltő nemzetre gyakorolt nyomások egyike. Áll ez főleg itt, a hol a konkordatum az egyházi és világi hatalom, a reactio, s a fejedelmi abszolutizmus szerződöttetett hóhéra, minden szabadabb eszme, a revolutio vívmányai és a szabadságvágy kiirtására. De bármint legyen is a dolog, az ily konkordatumok kötése épúgy ellenkezik az egyházak autonómiájával, mint a nép alkotmányos jogaival, már azért is, mert az államnak, mint ilyennek nem levén vallása, sem neki, sem egy harmadiknak, a pápának, vallási ügyekbe nincs beleszólása. Ilyen módon a konkordatum egyike azon számos ferde eszközöknek, melyekkel a pápaság szövetkezve az abszolutizmus, a reactio főnökeivel, a népek alkotmányos és természeti jogait zsarnokilag lábbal tiporni akarta s a mely bizonyára nem egy keserű cseppel telíté azon poharat, mely 1830. július havában csordul-tig telt.

X. Károly alatt már a papság teljesen az abszolutizmus szolgálatában állott. Ő ugyanis azon reményben, hogy a régi állapotába visszahelyezett

egyház és papság képes lesz a forradalmi törekvéseknek gátat vetni, egész odaadó bizalommal fordult szívével a nemességhez és a papsághoz. Amellett saját vallásossága is mindinkább ösztönzvé az egyházi viszonyok restaurálására, a mely csakhamar érvényre jutott a papságnak visszaadott régi befolyásteljes állásában, gazdag alapítványok tételében s a jezsuiták visszatérésében, kik hasonlóképp csakhamar visszahelyezkedtek régi befolyásteljes állásukra. Különösen két törvényjavaslat: a szentségtörésről és az első szülöttségi jogról szóló volt az, a mely az egyház céljait előmozdítani volt hivatva, bár az utóbbi heves harcz daczára sem vitetett keresztül.

Igy haladt az egyház megkezdett útján s annyira érvényesítette befolyását, hogy úgy szólván már nem is a király és minisztere, hanem a jezsuiták és a congregatio kormányozták az országot. Így kieszközölték, hogy a még censurától ment sajtó oly korlátok közé szoríttassék, a mi a jezsuiták céljainak eszközévé váljék. Hasztalan volt az e tárgyban beadott, a szellemi érdekeket sértő javaslat ellen Le Bourdonaye minden tiltakozása a kamarában, annak érvényre jutását mi sem akadályozhatta meg. Azonban természetes az, hogy ezen, a Charte ellenére hozott határozat visszahatás nélkül érvényre nem juthatott s annak megtorlása bizonyára közé soroltatott a liberális párt most még elnyomott, de idővel érvényesítendő céljai közé.

A Martignac-kormány volt az egyedüli, mely legalább látszólag, meggyőződését ellentétbe helyezte a főpapság nézetével. Az ő működése sem eredményezhetett azonban egyebet, mint hogy az oktatásügyet, legalább a mennyire képes volt, kivette a papok kezéből. De egyébként kénytelen volt az ultramontanizmus elvei szerint saját meggyőződését az abszolutizmus érdekében feláldozni. Utána aztán annál elkeseredettebben újult meg a küzdelem, úgy hogy már Polignac kormányát, ultramontán társai, Chabrat, Montbel, Bourmont befolyására, a képmutatás fanatizmus kegyetlenséggel párosulva, főként a létező intézmények felőli balhít és az ebből származó ellenszenv, sőt gyűlölet jellemzik.¹

Azonban a katolikus egyház ily barbár középkori törekvéseivel szövetkezett abszolutizmus célt nem érhetett; az ily ultramontán tendenciákban nem volt annyi életerő, hogy ily nagy válságokkal győztesen szembeszálljon. S a mily mértékben igyekeztek terjeszteni a korlátlan uralom uszályhordo-

¹ Lafayette et la révolution de 1830. B. Sarrans Jeune. Tome: I. 205.

zójául szegődött papi tendenciákat, a mily mérvben igyekeztek azoknak érvényt szerezni: annál erősebb ellenszenvre találtak az ellenzéknel, még maga a józan katolikus nép részéről is.

Igy történt, hogy midőn az 1830 év május 6-án a kamarát feloszlatták, az új választásoknál, az elkeseredett küzdelemben a minisztérium teljes leveretést szenvedett, a liberalisok fényes győzelmével.

Az örömnép azonban nem soká tartott. Hasztalan volt ugyanis Miklós csárnak s Metternichnek intelme, hogy a király a történetek után, ha biztosítani akarja a közbékét, maradjon a Charte korlátain belül. Hasztalan, mert Franciaország sorsa immár korlátolt észjárású, makacs egyház kezében volt, mely nem tudta megérteni, hogy mért ne tethetné Franciaországban azt, a mi Portugallban egy Don Miguelnél sikerült. És a pápai követ, Lambroschini további reakciójára izgatott. S a szentszék befolyása erősebb volt, mint Miklós csárnak és egy Metternichnek tanácsa.

Ezzel azonban az ellenzéknek kezébe volt adva a fegyver s alig pár hét lefolyása alatt diestelenül összetörve enyészett el a Bourbonok trónja. S mindez a hatalomra törekvő udvar és kormányának merev, sőt visszataszító törvénytelen intézkedései mellett a legdurvább abszolutizmus szolgálatában álló egyháznak tulajdonítható. Ekként, a mi történt, azért nem a nemzet, de a reakcióval a papság és pedig a világi hatalommal természetellenesen szövetkezett ultramontán papság felelős.

E forradalommal a kiegyenlítés a törvényes királyság és a constitutionális alkotmány közt tönkre volt téve, a király „isteni jogát” szolgáló Charte szerződésen és népfenségen nyugvóvá változtatott. Hatodszor látta most a világ alig 40 év alatt Frankország fennálló kormányformáját ekként erőszakkal megváltoztatni. És pedig ezuttal fényes bizonyosságául annak, hogy az a trón és az a kormány, mely bizonyos előjogokat ad az egyháznak, sőt mi több, ügyeit annak befolyásától teszi függővé, az ilyen létezésre nem tarthat igényt!

Kérészi Árpád.

Romok között.

Gondolatom, képzeletem

Elszáll messze tájra:

Olyan, mintha mindenütt csak

Romok között járna.

Itt is, ott is reszkető köny

Csillog egy fűszálon:

Szemem gyöngye, forró könnye...

— Szerte foszlott álom.

Enyhe szellő susog halkan
Lengetve a lombot,
Minden alszik, egyedül csak
Én magam bolyongok.
Vad folyondár, szürös tüske
Tépi, vérzi lábam
A mint járok, botorkálok
Úttalan homályban.

Dúlt virágok, tört remények
Egy rakásra szórva,
Vágy, sejtelem, titkos ábránd
Mind összetiporva.
Boldogságom temetője
Ez az egész tájék...
Ugy érzem, mintha mindig
Romok között járnék.

Janka Károly.

Szabolcska Mihály.

Egy fiatal pap, — s a fin de Siècle legnagyobb magyar lyrikusa. Korántsem afféle banális és vakmerő állítás ez, mely a sajtóban egyesekkel szemben ép oly divatossá kezd válni, mint a társaságokban a viveur-t grand seigneur-ré s a stébert egyszerűen „szellemes“-sé ütni. Elégge igazol bennünket a pályája: az övéhez hasonló rohammal csak Herczegh Ferencz hódította meg a közönséget és irodalmi köröket egyaránt.

Pár évvel ezelőtt fedezték föl: voltak bámulói, voltak a kik kételkedtek benne, de közönyös nem lehetett iránta senki. És ez cseppet sem különös: kiderült róla, hogy van benne valami a Petőfi meglepő eredetiségéből s ha nem is akkora nagy dimenzióju képesség, de olyan hangokat hallat, a melyek közül némelyek a Petőfi hatalmas, igaz magyar hangjával fölérnek. Lassanként elhallgatott a szkepsis, hittek a fiatal üstökös csodálatos ragyogásában, mert az csak nem akart sehogysem fényes bolygó társai közül lebukni.

... Azóta ragyog tovább, merész, fénylő ívet vonva a magyar lyra bágyadt kék horizonján. Most már általánosan gyönyörködnek benne: kiderült róla, hogy igazi poéta, a kinek feje tele van színekkel, alakokkal, a lelke meg szinte fürdik a csodálatosan friss, üde hangulatokban.

Tavaly a Vasárnapi Ujság illusztrálta is — igen szépen — a „Grand Cafféban” című költeményét, melyhez fogható szép vers azóta sem látott napvilágot, az összes hazai verstermékek között. Ez a vers bizvást beillik a Petőfi-remek közé s elég arra, hogy írójának nevét mindenki komolyan vegye.

Ujabb verskötete most van sajtó alatt. Előfizetési felhívását lapunk szerkesztőségének is megküldötte s ugyanekkor egy csomó verset, hogy mutatóványul közöljünk azok közül. Milyen szépek ezek a versek! Az ember megtanul hinni belőlük a poézis örökkévalóságában. Tehát még mindig vannak, lesznek poéták. Tehát még mindig lehet olyan üde hamisítatlan a poézis, mint akár az *Énekek énekében*.

Beszélhetek nekem ezentul, hogy a poétának légkör kell, micsoda impressziókat nyújt a kávéházak füstös levegője? Jól jegyezte meg valaki, hogy a budapesti poétának még a verse is pikkolósza.

Ime ez a falusi pap, a XIX. század dekadens végén, talán az erdélyi havasok romantikus rengetegei alúl, írja szépséges szép verseit, mosolyogva, könnyen, mintha ő meritene először a költészet ősforrásából. Mert én hiszem, hogy Szabolcska könnyen ír, az sohasem vajudhatik, a kinek verse mindig ugyanazt a hangulatot ébreszti az olvasóban, mint a minő lételt adott annak. — Egy Firduzi, egy Hafiz művészete, de ebből nem következik, hogy ez Szabolcskában is meg ne legyen. — Kifejezési ereje sohasem hiányzik s versformáinak klasszikus egyszerűsége mindig találó azokhoz a hatalmas hangulatokhoz, melyekben költeményei születnek. Mennyire meglep bennünket ez a bámulatos következetesség. Pedig ez nagyon természetes: a milói Venus bizonyára rossz hatást tenne modern pongyolában.

Csak ő, Szabolcska, a ki realista és idealista egy személyben, írhatta ezeket az igaz, örök szép költeményeket, a melyek csaknem annyira különböznek a mai nap gombamódra termő versek nagy részétől, mint egy Rubens — vagy Tizian-kép a megfizetett portraittírózó hevenyészett munkájától.

A most divatos, bágyadt, szintelen poémák sohasem fognak olvasójukban mélyebb illúziót kelteni, mi a művészet feladata: a Szabolcska költeményei mindig tetszeni fognak azoknak, a kik azt tartják, a mit Boileau: „Rien n'est beau, que le vrai.“ Csak az szép, a mi igaz. A midőn fölhevítjük olvasóink figyelmét a következő három költeményre, egy-szersmind kérjük, minél többen fizessenek elő a kitűnő poéta munkájára. Ára fűzve 3 korona, diszkötésben 5 korona. Megjelenik még ez év folyamán.

Előfizetéseket lapunk szerkesztősége is elfogad.

D. B.

*

HA A VILÁGOT . . .

Ha a világot én kormányzanám:
Hosszabbra szabnám idejét a nyárnak;
Csakhogy az én szép szeretőmnek
Kedvébe járjak.

— Vagy meglehet, nem lenne nyár soh'sem,
Ha a világot én kormányzanám . . .
Az ég zengéstől úgy fél egymagában
Szegény édes anyám!

GAZDAGSÁG.

Hogy ha kevélykedő gazdagokat látok:
Én még kevélyebben nézek le rájuk,
— Mit ér, ha szegények, szívben, szeretetben.
S büszke vagyok rá, hogy koldusnak születtem!

De ha koldúst látok árván, elhagyottan:
Lehajtom fejemet megalázkodottan:
Megered könyűje mind a két szememnek,
S a gazdagok sorsát akkor irigylem meg!

A GRAND CAFFEBAN.

— Páris. —

Sír a nóta, magyar nóta,
Muzsikálnak este óta
Messze, messze, idegenben,

Mesebeli tündérkertben,
Egy párisi fogadóba;
— Fogadoba!

Mennyi érzés, mennyi bánat,
Szíve van tán a nótának.
Oly szomorún sírdogálja:
Miben áll a mulatsága,
Kondoroson a bojtárnak,
A bojtárnak.

A teremnek minden lángja,
Mintha pásztortűzzé válna.
— Csak itt lent a czifra lányok,
Fényes urak, asszonyosságok,
Nem figyelnek a nótára,
A nótára!

Nevetgélnek, beszélgetnek,
De ők arról nem tehetnek.
. . . Tudja a jó Mindenható,
Mi is azon sírnivaló!
Hogy a ménes ott delelget,
Valahol, egy csárda mellett,
— Csárda mellett!

Fehér éjszakák.

(Elbeszélés.)

Irta: Demeter Bertalan.

I.

A fejedelemasszony szép kérő levelet írt Cserey Jánosnak. Rimankodott, esdekelt neki benne, hogy vigye haza a lányát, mert egyszerűen javíthatatlan s mindnyájoknak a lelkiüdvössége forog kockán. Rájöttek, hogy regényeket olvasott át: a penzumai tele vannak citátumokkal Paul Bourget meg Daudet műveiből, (ezt egy paptól tudja) egy dolgozatában pedig Heine dalaiból idéz . . . Kérte, nagyon kérte, hogy vegye ki a zárdából s vigye haza.

Cserey a mint átolvasta a levelet, bosszankodva gyűrte zsebre:

— Jól van! jössz haza, nem költök rád tovább hiába.
A felesége békítette:

— Ne mérgeskedj János, csak nem imádkozhatik mindig . . . persze, azok az apácák . . . mondtam ugy-e, hogy ne neveltessük zárdában? . . . aztán utána kiáltott a férjének: várj csak öreg, mikor hozod haza?

. . . Pár nap múlva — egy fényes májusi reggelen — Etelka leirhatatlan boldogsággal lépett ki ágyából — odahaza Szelczen. Gyorsan felöltözött s kisietett a parkba, megfürödni a fényben, melytől a fák, bokrok, minden egyes fűszál, csillogtak. A tó ezüstös tükre fölött áttetsző kék köd lebegett. A nap heve lángolni kezdett a csaknem ultramarin-kék égben, a mozgó fűszálakon harmatcseppek ragyogtak sárgás fényvel: rézsut tekintve mintha millió liliputi pillangók emelgetnék gyémántos szárnyaikat. Itt-amott eres virágait lázzal bontotta a bujakövré kék lilimotő.

Etelka leült egy napsütéses padra s nem tudott betelni a harmatos növények remegő fényével. Megborzongott, ha

a fekete város eszébe jutott, ormótlan házaival, gyűlölt lár-májával s édesen szívta magába az ibolyaillatot, melyet a szagos levegő hébc-korba felé hajtott.

Majd befutott az istállóba s sorba czirógatta kedvencz lovait, a melyek nedves szemeikkel gyöngéden föl-fölpillantottak az eleven angyalra . . .

II.

Csereynek volt egy barátja a szepesi hegyek tövében, Radnai Miklós, a kit minden évben meg szokott egyszer látogatni. Radnai magános ember volt, rengeteg vagyon fölött rendelkezett, de azért nem ismerte a fényt, a meleget soha: egy barátságtalan kőkolosszusban lakott, a mely rostélyos ablakaival, idéttlenül széles falaival egy feudális kastélyhoz hasonlított. Csak itt-amott nevetett le oduiból a kövi rózsa.

Késő ősz volt már, mikor Csereyék látogatóba mentek Radnaihoz, s a boczaí fenyvesekből maró hideg szél vágott arcukba, mire az öreg meg is jegyezte:

— No! ez már bizonyosan hóba hömpörögött. Mikor ezt a szelet érzem, tudom, hogy nem messze vagyunk Miklóshoz.

A nők szóltanul bundáikba temetkeztek s csak néha-néha szólaltak meg, panaszkodva a hosszú út miatt.

A mint tisztásra jutottak az erdőből, mérges vércsevijongás hallatszott, mely annál élesebb lett, minél közelebb értek a kastélyhoz.

Este lett mire megérkeztek, a közeli erdők mintha sötétséget bocsátottak volna ki magukból, áthatlan feketeség ült a tájra.

Radnai olyanformán örült a Csereyék látogatásának, mint a medve, ha társaival találkozik a rengeteg méhében: örült egy kicsit, maga se tudta minek.

— Legalább lesznek — mormogta — a kikkel korbács nélkül is beszélhetek.

Csereyné megfogta az Etelka kezét s odavitte Radnai elé.

— Nézze csak Miklós, maga még nem is látta a legkisebb lányomat, pedig már ez is nagy lesz, mit szól hozzá? . . . ugy-e nem a legalább való?

A nagy maczkó ember szeretettel magához akarta ölelni, a mint ezt a vadaktól elleste, de Etelka kisiklott a kezei közül s pajkosan megfenyegette:

— Miklós bácsi! magának sokat meg lehet engedni . . . hanem ez már több a soknál . . .

Az asszony közel jutott az ájuláshoz, Radnai olyan zavarba jött, hogy könnyen nevetségessé válik, ha Cserey meg nem szólal a hátuk mögött:

— Van-e vize a malomnak Miklós? mert innen egy hétig ki se mozdulunk, ennyi gyülevész népnek pedig sok kell . . .

. . . Azon az éjszakán Radnai alig aludt valamit. Folytonosan az járt fejében, a mit Etelka mondott neki.

— Az igaz, hogy kifelelt az a kis ördög ilyet még nem kaptam senkitől. De hát miért? hiszen én csak kedveskedni akartam neki, ha már az anyja annyira mutogatta . . . Hát czukorból van az, hogy nyulni se lehet hozzá?!

Ha csak czukorból lenne! édesebb a méznél s illatosabb, mint a rózsa délen.

De hát ezt Radnai nem tudta még akkor.

A megszegyenített zsarnok gögje arcába kergette a vért s bozontos fejét kidugta az ablakon, hogy a hűvös éjjeli levegő lecsillapítsa.

Másnap titokban mindig Etelkát nézte: azok a villogó fényes szemek lebüvölték, a fürge kis Vénus arányos vonalai megszedítették . . . A következő napon medvére töltöttek. Ez a két ember jóformán csak azért tartotta a barátságot, hogy esztendőben egyszer kedvökre vadászhasanak együtt. A szepességi hegyekben ők ejtették el a legtöbb vadat: Cserey sohse hibázott, Radnaiak főélvezete volt, ha birokra kelhetett a legdühösebb maczkóval: mesterien kezelte a kést.

Ezen a napon Radnai belefáradt a hegymászásba: immelámmal törte a bozótot, a Málnás fölött véresre marta a galagonya.

Két medvének dőött a szívébe, de most nem komédiázott velük, könnyen, ugyszólván fájdalom nélkül ölte meg a bőgő állatokat: a vadászszenvedély — először életében — nem mutatkozott rajta.

Cserey nem állhatta meg szó nélkül, mikor pajtása bambán állott meg a zsákmány fölött:

— Kivénülsz te már ebből Miklós ugy látom, valaha nem cnyibe vetted, ha ilyen remek állatot lekaptál a lábáról.

— Nem vénülök biz én pajás, hanem tudod beleuntam már ebbe az örökös vérontásba, — válaszolt Miklós egy poéta idealizmusával.

Aztán indítványozta, hogy menjenek haza:

— Kemény idő lesz az éjszaka, a csillagok igen fényesen ragyognak, semmi kedvem a virasztáshoz . . .

. . . Csereyék egy pár napig ott időztek még a Radnai-kastélyban, aztán elindultak hazafelé, hogy a hófúvások előtt tchessék meg az utat.

III.

Radnai maga maradt. Megkezdte ismét azt az életet, melyben egyedüli barát a puska és a pohár. Hanem most azt vette észre, hogy ezek nem elégítik ki: a tüllökbugás, a kopócsaholás nem ingerelte többé, a bortól nem duhajkodott, lehangelte.

Az ivóterem barna színeit kétségbeejtőknek, a magános-ság óráit végnélkülieknek találta.

Valami megnevezhetlen vágy nesztelen, mély sóhajai szakadtak fel olykor-olykor hatalmas melléből, hasonló ahhoz, melyet a gyermek érez, midőn tarka tollú madarat pillant meg a fa tetején, vagy melyet a vadász érez, midőn zergét lát merészen széttekinteni a megközelíthetlen, ködös szikla-csucson.

Radnai előtt, a mint így ölte az időt, az éjszaka kísérteties némaságában egy vakítóan fényes kép jelent meg: a Cserey Etelka búbajos alakja. Lassan lassan egy merész gondolat fogamzott meg agyában: nőül fogja venni a Cserey lányát, s pillanatra feltűnt előtte a jövő egész ragyogó fényességével . . .

Künn leesett a szűztiszta fehér hó.

IV.

Egy délután Csereyné odavonta maga mellé a legkisebb lányát:

— Tudod-e már Etelka? Radnai megkérte Ilonkát, de nem akar hozzámenni.

Etelka, — mintha nem is érdekelné a dolog — csak úgy odalökte a szót:

— Miért? én meg elmennék, ha engem megkérne.

A két nagyobbik lány kaczagni kezdett.

— Na! hát épen téged választott ki... az előbb csak tréfáltunk; mit szólsz hozzá kis lányom? — mondta hirtelen Csereyné nem titkolt örömmel.

Etelka először habozott, ügyetlenkedett, mint a törbe került madár, mit válaszoljon, aztán egész határozottan szólt:

— Így hát én is kimondom, hogy előbb csak tréfáltam... Radnai egy paraszt, nekem nem kell... A vége mégis az lett a dolognak, hogy Csereyék nem akarták elszalasztani a váratlan szerencsét, a milliókat érő vagyont, s megüzenték Radnainak, hogy csak jöjjön...

Etelka sírt, zokogott, valahányszor eszébe jutott Radnai, s nem egyszer tett szemrehányást a szüleinek:

— Hozzá kényszerítenek egy paraszthoz... mit nekem a vagyona? ki se állhatom!...

V.

A lakadalmat nagy fénynyel ülték meg. Cserey főnekfának eldicskedett:

— Miklós az utolsó bokrot is átíratva a lányomra... arany ember...

... Etelka, mikor beültették a kocsiba Radnai mellé, s meg kellett válnia a szelcei háztól, köszönni is alig tudott, csak remegett, mint az elszedett galamb.

Radnai temérdek pénzt költött kastélya berendezésére, csak hogy minél kellemesebbé tegye azt. De hasztalan volt minden. Etelkát nem érdekelte semmi, vígasztalhatlan maradt. A férje hiába iparkodott megnyugtatni; sírt, zokogott szünet nélkül, s kérte Radnait, hagyja magára.

— Majd ha hivatom, akkor jöjjön be... nagyon kifárasztott az út, szükségem van a pihenésre.

Radnai megdöbbenve hallgatta, mérhetlen fájdalom hasogatta, szorította a torkát, mint olyan embernek, a ki tudja, hogy mindent elvesztett.

Valami bántó vörös köd nehezedett a szemére, s betámolgott a legközelebbi terembe.

A kemény ember keserves zokogása, izgatott lépteinek hangja olykor-olykor behallatszott az Etelka szobájába, a ki percze sem tudott nyugodni, félt is tőle, sajnálta is ezt az őszinte embert.

Csak az asztalnál találkoztak. Egy délután még egyszer megalázta magát a zsarnoktermészet. Bement a nejéhez, hogy tisztázza a helyzetet. A kastély kriptaszerű hangulata ólomsúlylyal nyomakodott lelkére; nem tűrhette tovább ezt a kétségbeejtő állapotot. Etelka mindig olyan szomorú volt, mintha apját, anyját tegnap temették volna el.

Radnai oda ment a nejéhez s meg akarta csókolni a kezét, a mikor Etelka a nők utánozhatlan hangján sikoltotta:

— Ne bánts! s azok a megindító, tiszta vonások arczán szinte könyörögni látszottak.

Radnai előtt föltárult a való egész világosságával, megértett mindent, s fájdalomában csaknem ordította a következő szavakat, mikor kitántorgott a nejétől:

— Hiszen ez sohse fog engem szeretni... fél tőlem... ki nem bírom tovább... megőrülök!...

... A Tátrából csípős, havas szél ömlött alá, itt-amott óriási hógaradákat hányva, mélységes sírt az eltévedt embernek, állatnak. A kastély ablakain pattogva képződtek ki a fanatisztikus alakú jégvirágok.

Estére hóvihar támadt. Radnai odaszólt a két hú cselédjének, hogy készüljenek, ez éjszaka medvére akar vadászni.

A jámbor parasztok rimánkodva kérték:

— Veszedelmes ilyenkor elindulni nagyságos uram, az ember azt se tudja, nem a sírjába lépett-e be. A csikaszok csapatostól járnak...

— Jöttek, vagy keresztül lölek benneteket, mint egy rosz kutyát...

A parasztok reszketve követték urukat az istenkísértésbe...

A fagyasztó orkán rémesen csattogtatta szárnyait, hóporfellegeket hajtva a csikorgó hideg levegőben.

A szironyos hó vakfehér fénynyel csillogott...

... Mikor már az erdőben tudták őket, a cselédasszonyok berontottak az asszonyhoz, s szinte szánakozva, részvétellel mondták:

— Jaj kedves nagyságos asszonyom, sose beszél többet a nagyságos úrral... tetszik-e tudni, hogy vadászni ment a Málnástetőre? ... csupa mélység... csupa szakadék... A Gelle Jancsit meg a kerülőt is magához parancsolta, az asszonyaik jajveszékelve siratják őket...

— Ugyan hogy is tetszett elereszteni!?

Etelka ijedten tekintett ki a rettenetes időbe, perczig se habozva, meleg ruhákat kapott magára, s az asszonyokkal együtt csaknem futott az erdő szélére.

Kezeit tördelve kiáltozta:

— Miklós! ... Miklós! ... jer vissza! ... Miklós! ... De nem válaszolt senki, a gyöngé női hang elveszett a viharzúgásban.

Ezen az éjszakán szerette meg férjét.

Ujra látlak...

Ujra látlak ősi telkem,
Annyi hosszú év után;
Ujra látlak, újra szánlak,
Mert a régi kis tanyának
Pusztá képe él csupán.

Rombadólt kedves tanyámon
Nincs az édes jó anya,
Ki homlokom elsimitva,
Bánatomat elesítitva,
Vigasztalva szólana.

Ujra látlak ősi telkem
Annyi hosszú év után;
Ujra látlak, újra szánlak,
Mert a régi boldogságnak
Bús emléke él csupán..

Szilva István.

Béka-egérharcz.

— Homeros után. —

(Folytatás.)

Erre mosolyra derülve imígyen szólt neki Puffancs:
„A hasatokról jól szólsz pajtás, ámde nekünk is
Van sok jónk vízben, földön, mik szemre csodásak.
Isten a békáknak két életkört kerekített:

60 Földön ugrálunk és vízbe takarjuk a testet.

Hogyha talán meg akarsz győződni, csekélyke do-

[log lesz,

Jöjj! — hátamra emellek, fogj meg, hogy le ne

[essél,

Igy aztán rajtam vígan bejöhetsz palotámba.“

Igy szólt — és hátát tartá, az rája felugrott

65 Gyors ugrással, gyenge nyakába fogózva kezével.

Elsőben csak örült, a mig még látta a partot

Puffancs úszásán mulatván, ámde mikor már

Átázott a sötét hullámtól, egyre pityergett,

Hasztalanul báná tettét és tépte a szőrét

70 Lábával pedig a hast átfogván szive oda bent

Vert-dobogott e szokatlan helyzetben. Ki a földre

Vágyott nézni, nyögött szörnyűn a fagyos reme-

[géstől.

Farkát a vízben evezőként tartja kinyújtva

Felkönnyörogvén Istenhez, hogy a földre kijusson.

75 A barnás víztől csupa nedves volt, kiabált is

És ily szókra fakadt, szájából ezt rebegé ki:

„Óh! kedves terhét másképen vitte a hátán

Taurus — a szép Európét, hogy Krétába emelte

A vizeken — mint engem ez úszó béka a hátán

80 Víz házába, kilátszván sárgás teste a vízből.“

Hirtelen ott termett egy kígyó: rettenetes kép

Mindkettőjük előtt . . . a nyakát felszínre emelte.

Megsejtvén Puffancs lemerült, semmit se törödvén

Azzal, hogy mily társat fog most vesztetni itt el,

85 A tónak fenekére lebütt s ha kikerülte halálát . . .

Az meg, a mint elereszté ez, menten belepottyant

Fővel a vízbe . . . Kezét leszorítá s sirt veszedelmén.

Gyakran a mélyre bukkott, gyakran meg a színre

[merült fel

Rugdálván, de a sorsot nem lehetett kikerülni.

90 Nedves szőre igen nagy súlylyal húzta szegénykét,

A vízben az utolsót rugván ezt rebegé még:

„Istennel számolsz Puffancs, mert így cselekedtel,

Testedről — a hajótörtet lehajítva, miként egy

Szikláról. — Nem lettél volna a földön erősebb

95 Nálamnál te gonosz! — viadalra, birokra, futásra,

Ám ide hoztál, vízbe lelőktél . . . Látja az Úr ezt,

Lesz lakolásod egér sergektől, s nem kerülöd ki!“

Szólt s kiadá lelkét a vízben. — Észrevevé ezt

Tejszürts, kényelmeskedvén ott, a puha parton,

100 Szörnyen üvöltött s futva vivé meg a hirt egereknek.

A mint megtudták e csapást, haraguk tüze felgyúlt;

Hírnökeikkel a gyűlést tüstént összehivatták

Szürkületre — lakába öreg, jó Tésztafalónak,

Morzsálopó atyjának . . . amaz már a nyomo-

[rúlt ott

A vizen kiterítve feküdt mint hulla; a parttól

106 Távol volt a szegény, lebegett a tó közepében.

(Folyt. köv.)

Görög eredetiből fordította:

Rohoska József.

EGYLETI ÉLET.

* A „Magyar Irodalmi Önképző Társulat“ kebelében nagy mérvű változások történtek. Dr. Bartha Béla társulati tanár-elnök állásáról többféle, olyan okok miatt, a melyeket a Társulatnak okvetlenül el kellett fogadnia, — lemondott, s az így megürült tanár-elnöki állásra Dr Székely György akadémiai tanár választatott meg, a ki december 6-án a Társulat körében megjelenvén, egy szép beszéd után, melyben az önképzés hasznos és szép voltát megkapó szavakban mutatta ki s az igazság szeretetét és szent meggyőződést fogadván el vezérelve, — a tanár-elnöki állást betöltöttnek nyilvánította. — Intézkedett a társulat koszorús regényírónk, Jókai Mór, félszázados írói működésének megünneplése tárgyában, a mire különben a köziskolai szék által is felszólíttatott. — A „dal“ pályakérdésre 13 mű érkezett, — de fájdalom egyik sem állt azon a fokon, hogy a kitűzött pályadíjra érdemes lett volna, — csak a 13 számú olyan, melyet a bíráló-bizottság egyhangúlag megdicsért. — Szerzője: Kérchy Péter III. é. jh. A Kazinczyt dicsőítő óda pályakérdésre két munka érkezett, a melyek most vannak bírálat alatt. — A „Jókai-jubileum“ alkalmából az Önképző-Társulat egy alkalmi óda jutalmazására 2 darab aranyat tűzött ki s a pályázatban nem csak a Társulat tagjai, hanem az akadémiai hallgatók általában s a VII és VIII gimn. o. b. tanulók is részt vehetnek.

* „Az ifjúsági énekar“ még ez év folyamán nem tudott az egyetértés és béke révpartjára jutni. Egyesek minden erejüket az egyetértés helyreállítására igyekeznek fordítani, de a törekvés az egyéni véleményeken megtörik — s az énekar jövője valóban veszélyeztetve lesz akkor, ha az egyetértés és közjó a sértett hiúságokon és személyi érdekeken győzedelmeskedni nem lesz képes. — Különben ez a legrégebb egyesületünk is éppen a fentebbi okok miatt a változások korát éli. — Előbb Szentmártoni Dániel főhangvezér mondott le hivataláról s miután az ujonnan megválasztott főhangvezér Szinyei Géza a neki felajánlott állást el nem fogadta, a bizottság, miután egyesek meg voltak támadva, lemondott — s az új-bizottság a következőképen választatott meg: — Elnök: Kalassay Sándor, főhangvezér: Szinyei Géza, főénekesek: Rohoska József, Fodor Géza, Kényeresy Károly, Vinis Viktor, alhangvezér: Kérészy Sándor. — A gyűlésnek, melyen a választás történt, legalább részben való törvényessége ellen kifogás emeltetett s az ügy elbí-

rálás végett a közigazgató úrhoz terjesztetett. — A működés mindennek dacára rendesen foly.

„A jogász-egylet”-ben a következő pálya-kérdések tűzettek ki:

I. A Római jogból: „Adassék elő folytonos tekintettel a történeti fejlődésre, a hagyományok és hitbizományok fogalma, fejtsék ki ezen intézmények helyzete és jelentősége a római örökösödési jog rendszerében.”

II. Közgazdaságtanból: „A valuta kérdésének jelentősége történelmi fejlődése s az 1892. XVII. t.-cikkben foglalt intézkedések kritikai méltatása után hazai viszonyainkra való tekintettel, a kérdés helyes megoldása.”

III. Pénzügy jogból: „Mennyiben közös a pénzügy Magyarország és Ausztria közt anyagi s alaki tekintetben törvényhozási és kormányzati téren.”

IV. Perrendtartásból: „Ismertesse a pályázó a perorvoslatokat az 1868. 54 és az 1881. 59. t.-cikk alapján, fejtsé ki, hogy mennyiben változtatta meg az utóbb idézett törvénycikk az anya perrendtartás perorvoslati rendszerét.” — Beadási határidő: 1894. május 1.

A gyorsíró-egylet folyó hó 2-án tartott versenyírást, a melyen Andorka Sándor VI. g. t. 161 szótagot írt egy perc alatt. Az egylet a kezdők tanításának sikeresebbé tétele végett tankönyveket rendelt.

A főiskolai tűzoltó-egylet folyó hó 12-én alakult meg 33 taggal. Főparancsnokká dr. Kun Zoltán főiskolai orvos választott meg. — Alparancsnok: Kalassay Sándor IV. é. hh. Segédtsz: Nagy Ernő II. é. jh. Mászó parancsnok: Péder Bertalan IV. é. jh. Szivattyus parancsnok: Demeter János II. é. jh. Szertárnok: Vinis Viktor III. é. hh. Rendőrparancsnok: Mazur Ernő I. é. jh. Csövezető: Maklári Károly I. é. hh. Bizottsági tagok: Bárczy Gusztáv I. é. jh., Csörghe Zoltán VII. o. t.

APRÓ HIREK.

— A magyar irodalmi önképző-társulat koszorus regényírónk, Jókai Mór, félszázados írói működésének megünneplése alkalmából 1894. január 7-én délután a főiskolai imateremben ünnepélyt tart, melyre a t. közönséget ez uton is meghívja a rendezőség.

— A sárospataki sport-egylet penztárnoka tudatja a tanuló ifjúsággal, hogy a korcsolya jégpálya terének idei használhatására vonatkozó igazoló-jegyek Fodor Jenő penztárnoknál 1 frtért kaphatók, míg az egyszeri korcsolyázásra érvényes igazoló jegyeket 10 krajczárért Haury József szakosztályi főnöknél lehet váltani.

— A sárospataki sport-egylet saját tőkéjének gyarapítása végett 1894 elején hangversenyt rendez.

— A sárospataki ev. ref. egyház presbitériuma a presbiternékkal és a főiskola választottaival, az idő által tetemesen megrongált ev. ref. templom kijavítása, s illetőleg templom-javítási alap létesítése végett 1894. január 6-án tánczvigalommal összekötött közvacsorát rendez, melyre a meghívók már szétküldettek. Belépti jegy: személyenként 1 frt, családjegy 2 frt.

— Kirila György, lapunk volt felelős szerkesztője, ki lépve az „Irodalmi Önképző Társulat” kebeléből: a társulat az „Ifjúsági Közlöny” felelős szerkesztőjévé Demeter Bertalan IV. é. h. h.-t. választotta meg. — Az így megürült főmunkatársi állásra pedig Kérészy Árpád III. é. jh. választotta meg.

SZERKESZTOI ÜZENETEK.

J. L. Miskolcz. Jön a karácsonyi számban.

„Mi akadályozta a középkorban a művelődést?”

— Valóban bámulatosak azok a vívmányok, melyekkel egyes lángelmék — az emberi szellem évszázados tultengése után — a műveltséget a XIX-ik században nem várt magas fokra emelték. A teremtes szelleme mintha másodszor szálalt volna le a földre: mérhetlen hatalmával fölrazta a sötét tudatlanságban élő emberiséget, hogy aztán tudásának gyümölcseivel bámulatba ejtse a jövő századok epigonjait...

... A vagyon és személybiztonság törvényei szankcionáltatván, megvetetett alapja annak a nyugalomnak, mely a nemzeti jólét és a szellemi haladás első és abszolút kelléke.

A betyár-romantikát lehetetlenné tette a század fegyveres hatalma és pozitív szelleme: utolsó foszlányai legfőlebb délen, a brigantik búvóhelyein találhatók.

Hanem az emberi erő és ügyességei annál csodálatra méltóbban nyilvánulnak a művészet csarnokaiban, a hol a művelt rómaiak példájára valósul meg a »panem et circenses« óhajta. Egy Robinetti, egy Masson mutatványait figyelemmel kíséri az egész művelt világ: a dahomey amazonok harczjátékaiban sorba gyönyörködnek Európa összes nemzetei.

Az építészeti styl meglepő eredményeket mutat: egy □ k. m. területen czrek és czrek élhetnek kényelmesen, teljesen védve a természet és idő mostohaságai ellen...

A festészet virágzását és fejlettségét a XIX. században eléggé mutatják a Van houten Cacao és Chocholat Souchard hirdetései, melyek a nagyobb városok omnibuszain is mindenütt diszelegnek. A közlekedés nagymérvű kiterjedése mellett tanuskodik azon körülmény, hogy Pestől minden 5 perczben propeller indul a budai oldalra stb. stb.

— Mindezt a sok hiábavalóságot csak azért mondtuk el, hogy ön is igazat adjon nekünk, miszerint a jövő idők essay-írója cseppet sem tenné okosabbá kortársait, ha a XIX. század műveltségét, haladását — nagy komolyan — ilyenformán mutatná be. Ön épen így eltévedt cikkében: elvész a lényegtelenben. A középkori sötétség illusztrálására minden apró csodát, tévedést egy csomóba hord, de máskülönben nem ad semmit s munkája minden logika és eszprit nélkül való.

TARTALOM: »Ultramontánizmus Franciaországban a bécsi congressus után« Kérészy Árpád. — »Romok között.« Janka Károly. — »Szabolcska Mihály.« D. B. — Költemények Szabolcska Mihálytól: »Ha a világon...« »Gazdagság.« »Grand Cafféban.« — »Fehér éjszakák.« Demeter Bertalan. — »Ujra látlak...« Szilva István. »Béka-egér-harcz.« Rohoska József. — »Egyleti élet.« — »Apró hírek.« — »Szerkesztői üzenetek.«

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETÉR BERTALAN.Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

A messiatikus jóslatokról.

Az ószövetségi könyvek tanulmányozása meggyőz bennünket arról, hogy a messiási jóslatok két csoportba foglalhatók. Az első csoportba tartoznak azok, a melyek egy *valláserkölcsi* szabadítóra vonatkoznak, a másikba: a melyek egy *földi királyra* illenek.

A valláserkölcsi, messiási jóslatok a legszorosabb összefüggésben állanak az első pár ember „esetével”. Az első homályos jóslatok már ekkor keletkeztek s ezekben ugyan még csak egy-egy halvány vonás jelöli meg a szabadítót, de később a mint közelebb jutunk az újszövetségi korhoz, világosabbakká lesznek. A mit előbb csak sejteni lehet, az később már tudássá válik s a mi előbb csak halvány vonásokkal van rajzolva, az később mindinkább kidomborodik s a Messiás származása és személye határozottabb körvonalakkal rajzoltatik.

Épen e ponton különböznek a különféle messiási jóslatok. A valláserkölcsi szabadítóra vonatkozóak nagyon halványak és gyakran össze vannak olvasztva a földi királyra vonatkozathatókkal, egyes földies vonások kísértének bennök s később pedig már ilyen jóslatok nem is tétetnek. A főgondolat az egyes prófétáknál már a theokratia megmentése és megszilárdítása s mind ez egy földi, Dávid király családjából származó nagy király által.

Az első messiási jóslat az egyházi atyák által u. n. *protoevangelium*, ez: „Ellenkezést szerzek te közötted és az asszonyi állat között; a te magod és az ő magva között; az megrontja a te fejedet — te pedig mardosod annak sarkát.”¹ — Ez a jóslat — már csak az esettel való összefüggé-

sénél fogva is teljesen valláserkölcsi, bárha csak egy gyöngye sugár ébreszt reménységet a bűnökből való szabadulásra.

Ilyen jóslat olvasható még több is a Mózes (I. Móz. XII. 3. I. Móz. XXII. 18. I. Móz. XXVIII. 14., I. Móz. XLIX. 10., V. Móz. XVIII. 18.) továbbá a Sámuel féle könyvekben, (II. Sam. VII. 16.) azonban már ezekben vegyítve van a valláserkölcsi szabadító és a földi király képe.

Később teljesen egy földi király képezi a jóslatok központját. A királyok korában, majd Zsidóország hanyatlása idejében s az ország elpusztulását siettető fogságra hurcoltatás, a fogság nehéz napjaiban való sanyargatás: mind inkább betölték messiási reményekkel a zsidó-nép szívét. Hitték, hogy az egymásközötti ellenségeskedés, a nyomorúságnak gondterhes napjai nem tartanak örökké, hogy az országot még nagygyá és virágzóvá teszi a megígért Messiás s a nép az ígért földén fog újra nyugtot találni És ezt a reményt, mely egyedül volt képes a választott népet vigasztalni s derűt önteni a fogság szomorú éjszakájába, a próféták folytonosan ébrentartották, növelték s vigyáztak arra, hogy az ki ne aludjék.

Valóban csak e reménynek tulajdonítható az, hogy a zsidó nép annyi vész és vihar után, oly sok nagy és félelmes ellenség között még egyszer lábra állt s hogy csak a világot bíró római nép törhette meg e maroknyi nép erejét és szórta szét azt a világ minden tájéka felé.

A messiási jóslatoknak ez volt a fő haszna. De a próféták még többre is törekedtek El akarták érni azt, hogy a zsidó nép fénykora újra felderüljön s ezért többé kevésbé kidomborítják jóslataikban a Messiás eljövetelének idejét, helyét, a nemzettséget a melyből származni fog, s a hivatást a

¹ I. Móz. III. 15.

melyet be kell töltenie, szenvedéseit, halálát s a halála után történendő dolgokat.¹

Ha azokat a vonásokat összevetjük, a melyek a jelzett helyeken található, könnyen megalkot-hatjuk magunknak a zsidók által várt Messiás-nak képét.

A megígért Messiás egy a Dávid-házából származott király, a ki megszabadítja az Istennek választott népét a rabszolgaság igájából, a ki „tűzzel és vérrel“ fog keresztelni, diadalmaskodik a zsarnoki hatalmon s hatalmat vevén a zsidó nép ellen-ségein, uralkodni fog az összes népek felett s mint Istennek küldötte nagyobb a prófétáknál s mint ilyen megalapítja Istennek országát s a Jehovának fognak szolgálni mindenek. (Hoseas III. 4—5., Jeremiás XXX. 9. Ezékiel XXXIV. 24. XXXVII. 24—25.)

Az a kérdés azonban, hogy az így megalkotott kép s maguk a jóslatok egészben s részleteiben reá illenek-e a mi Jézusunkra, vallásunk alapító-jára? Sokáig általános volt az a hit, hogy az ószö-vetségi jóslatok csak a Jézusra vonatkoztathatók, de a mint a kritika a szentírás könyveit is boncz-kés alá vette s mélyebbre bocsátkozott azoknak megítélésében, azonnal fontos kérdéssé vált az is: Jézus-e az a Messiás, a kit a zsidók vártak? S a felelet épen a kritikai vizsgálódás miatt nem lehetett más, mint tagadó.

És ez egészen természetes. Az a nép, mely a rabszolgaság keserű kenyerét ette, a mely az előtt büszkén nevezé magát Jehova választott népének s erről a magaslatról egyszerre olyan mélyre esett, hogyan gondolt volna olyan messze jövőre, a melyet még unokáinak unokái sem érhetnek meg?

Sokkal fontosabb volt a prófétákra nézve is a közel jövő, a melynek teljesülését epedve vár-ták; sokkal kíváncsiabb volt a saját bajaik közül való kiszabadulás, mint az ábrándozás s egy tűnő, általuk soha el nem érhető kép után való futkosás. Ők huzdítani akarták a választott népet kitartásra, a Jehova iránti hűségre s az istentiszteleti törvé-nyek pontos megtartására. Belátták azt, hogy a monotheismus lesz képes megmenteni a zsidó népet, ha pedig egyszer eltér ez alaptól: ereje szerte fosz-lik, mert a törzsek külön válnak s a diadal könnyű lesz az úgy is hatalmas ellenségeknek. Célja volt tehát ezeknek a jóslatoknak az, hogy a zsidóságot,

a különálló törzseket egy fő alatt egyesítsék s a monotheismust minden körülmények között megtart-sák s a theokratiai uralom alatt biztosítsák a zsidó-nép fenmaradását s ha lehet visszaszerezze az az uralmat, a melyet hajdan gyakoroltak a szomszéd népek felett Sokkal jobban összefüggenek ezek a jóslatok a zsidónép közel jövőjével, mintsem hogy azokat Jézusra ki lehetne terjeszteni.

Igazolja ez állítást az is, hogy a Dávid-ház kihalta után, az egyes próféták egymástól eltérőleg nyilatkoznak a Messiásról. Babyloniai Ézsaias már Cyrus perzsa királyban látja a szabadítót s Mala-kiás pedig azt állítja, hogy a Messiás előtt vissza kell térnie Illésnek, később egészen elenyészik minden várakozás s csak a makkabeusi időszakban támad fel újra, a mely kornak szülötte a Dániel-féle könyv, melynek allegorikus képeit és vizióit legjobban szerették Jézusra vonatkoztatni. Ha már az egyes próféták ennyire különféleképen nyilatkoznak a szabadító személyéről, ezek a jóslatok egyáltalában nem alkalmazhatók Jézusra.

De Jézus maga sem követelte magának azokat a jogokat, a melyekkel pedig a zsidók által várt s az Istenről megígért Messiásnak személye a legszo-rosabban összefüggött. Ő magát legjobban szerette *ember-fiának* (ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου) nevezni, ő vissza-utasított magától minden földi örömet; gazdagságra, vagyonra, fényre nem vágyott; a hírt, dicsőséget nem kereste. Egyszerűen és nemesen élt, tanulva és tanítva, Isten országának eljövetelét hirdeté s büszkén felelé a főpaprak, hogy igen ő Istennek fia, de az ő országa nem e világból való... És ez lön veszte. A nép, a mely még abban a hitben és tudatban élt, hogy a názárethi Jézus megvalósítja messiatikus reményeit, megalapítja Istennek földi országát s a zsidó népet a föld kerektségének urává teszi: hosszannával fogadta, örömjongva vitte Je-ruzsálembe, de mikor kiábrándult, csalónak kiál-totta ki s vért szomjazva ordítá a feszítődmeget s virág helyett tövissel koronázta meg s újongott ha-lála alkalmával. Ha Jézus csak egy szóval, egy tettel igazolja azt, hogy ő a megígért Messiás, a nép fegyvert fogott volna mellette s kitört volna a forradalom....

Jézus azonban forradalmi zászló helyett Isten ígétét választá s fegyveres hosszú helyett azt hir-deté: „Szeressétek meg ellenségeiteket is.“ Csalatkozott benne az egész nép s jutalma lön a kereszt-halál; csaltakoztak benne tanítványai s el is hagyták s meg is tagadták. Nem csoda ez. Hiszen ők az egyszerű emberek nem voltak képesek felemel-

¹ Idevonatkozó fontosabb helyek: Haggeus II. 9., Malakias III. 1., Dániel IX. 21. 27., Mikeas V. 2., Ézsaias XI. 1., II. 2., IX. 1—7., XXXV. 5., XLII. 1., Jeremiás XXIII. 5., XXXIII. 15., Ezékiel XXXIV. 23., Hoseas III. 5., Zsolt, XVI. 10. stb.

kedni a tudásnak arra a magaslatára, a melyen a mester állott s egészen érthetetlen volt előttük Jézus magatartása s csak később a kereszthalál után kezdettek elmélkedni a felett, mit értett Jézus „az én országom nem e világból való“ kifejezés alatt. Előbb a felett versengettek, hogy kié lesz az elsőség az újra visszaállított Zsidóországban (Máté XIX. 27—28., Márk X. 35—37.) s csak később kezdettek tisztába jönni a mesterrel s így átalakúlva, Jézus halála után kezdték hirdetni, hogy a *megfeszített Jézus a megígért Messiás, ki szenvedett, mert szenvednie kellett és meghalt, mert meg kellett halnia az írások szerint, de a ki vissza fog jönni az ég felhőin s végre fogja hajtani messiási feladatát.*

Ebből látható, hogy Jézust életében sem korai, sem tanítványai nem értették meg s Jézus nem teljesíté korának messiási reményeit s nem tölté be a jóslatokat. Őt a zsidó nép ma sem tartja szabadítónak, az még ma is vár, remél, sőt hisz egy földi szabadítóban, ki vissza állítja az új Jeruzsálemet.

Ha Jézus nem volt az a megígért Messiás, a kiről az ószövetségi jóslatok szólnak, ha ő nem teljesíté és nem tölté be a messiási reményeket, miért tartjuk Jézust még is szabadítónak?..

Igen, mi keresztyének elismerjük s örömmel ismerjük el, hogy Jézus ama megígért Messiás. Ő ismerteté meg először velünk Istent mint atyánkat, ő hirdeté először, hogy mi testvérek vagyunk. Ő tanított tűrni, remélni és szeretni; megmutatá boldogságunk útját. Intett arra, hogy „örüljünk az örülőkkel, sírjunk a sírókkal,“ megismerteté velünk a szeretet törvényeit s megmutatá, hogy kell megbocsátani ellenségeinknek és még azokat is áldanunk, a kik minket átkoznak. Igen! Jézus a világ megszabadítója. Ő az, ki betölté a törvényt s a merrev tíz parancsolat helyébe újat állított. A szerfartásokat eltörölte, az áldozatot megszüntette s magát áldozta fel az emberiségért.

Igen. . . Jézus a Messiás. Ha nem ismerjük is el az ószövetségi jóslatok messiatikus voltát; ha nem óhajtjuk is, hogy azon vonások, a melyek e jóslatokban itt-ott elő jönnek, meg legyenek a mi Jézusunkban, igaz keresztyéni szívvel énekeljük a Messiás születésének emlékűnnepén:

„Dicsőség a magas mennyekben Istennek, békeség a földön és az emberekhez jóakarát.“

Kalassay Sándor.

Sok nagy búval.

Sok nagy búval jártam én már
Életemben,
Sok szomorú nóta zsongott
A szívemben . . .
De még többet rá se bíztam
A nótára,
Úgy sírtam el hulló könnyük
Alakjába.

S most tudom, hogy igazán csak
Az a bánat:
A mihez már semmi köze
A nótának;
A mire már könnyű sincsen
A szívekben,
Mít elsírni, eldalolni
Lehetetlen!

Szaboleska Mihály.

A Foka felesége.

Irta: Demeter Bertalan.

Tavaly nyáron, hogy a felvidéki hegyekben barangoltam, pár napot egy barátomnál töltöttem el, aki erdészti szit valamelyik kineztári uradalomban.

Pompás, vendégszerető úriember, a kinél épp oly biztosan fel lehet találni a cognacot meg a havannaszivart, mint Keleten a narancsot vagy a tömbeki dohányt.

Mikor már kölesönösen elhazudoztuk egymásnak lehetetlen kalandjainkat, elhatároztuk, hogy lelkiismeretes szemlét tartunk a vidék nevezetességei fölött s sorba megvizitéljük valamennyi közelebb-távolabbi ismerősünket. Tervegetéseink első pontját a *derenki* várrom megtekintése képezte.

Gyönyörű délután volt, mikor elindultunk a szanaszerte kigyózó utakon a várhegy tetejére.

A tiszta gyöngyszín levegőben csak itt-amott lajhált egy-egy igénytelen csószház kéményének könnyű, kék füstje, az erdők szűzi csendességét csak néha zavarta meg a sárgarigó éles rikoltozása. A tetőn alig szóltunk egymáshoz valamit: úgy látszott, mind-kettőnket megérintett a múlt idők szelleme, mely némaságával beszélt hozzánk a porladó kövek közül.

A lovagjátékok korszaka fényes tableau-kban vonult el szemeim előtt s pillanatra úgy tetszett, mintha a troubadurokat hallanám:

Zöld erdő harmatát,
Piros csizmám nyomát
Hóval fedi be a tél.
Hóval fedi be a tél.

Almodozásomból a romantika megvesztegethetlen csatlósa, egy hatalmas kőszáli sas, ébresztett fel, a mely dühös szárnyecsapásokkal koválygott fejünk felett.

Egy ideig szemléltük még a fenséges tájat, aztán belefáradva az idegizgató csendességbe, odahagytuk a helyet, hol az éles kvarc-tövisek közül időtlen idők óta csak a páfrán serked ki, s legfőlebb itt-amott gyúl ki az illatos számóca a selyem puhazöld gyepen.

A mint leereszkedtünk a hegy tövébe, Déry Pista hirtelen megállott előttem:

— Tudod-e mit? határozott kedvem van megnézni az érdekes asszonyt: menjünk át innen Hernád Bélához. Jó kollegák vagyunk, ámbár ő kissé elvonultan él, mióta meg-nősült; nem messze lakik ide, sokat mondok: egy órányira.

Eleintén vonakodtam, arra hivatkoztam, hogy nem ismerem őket, de Pista hamarosan letromfolt:

— Nem ismered? hát nem emlékszel már Hernád Bélára? hiszen együtt jártunk vele sokáig; ha nem tudtunk boldogulni az ismeretlenekkel, rendesen ő húzott ki bennünket a hinárból. Magunk között csak úgy hívtuk; a „Fóka!“

A „Fóka.“ Rögtön eszembe jutott Hernád Béla, a ki a lányok között ostoba volt, mint egy kerti üveggyolyó, s ügyetlen, mint egy tengeri fóka. Ezért kapta a nevét is. Emlékezni kezdtem mindenre: egy érthetetlen sphynx volt előttünk, a ki reggeltől estig örökösen a könyvet bujta s ha belátogattunk hozzá, szellőzetlen szobájának dohos levegőjét alig tudtuk kiállani. . . .

Nem voltunk jó barátok, mert Bélának nem volt barátja, hanem jó fiú volt, a kit szeretett mindenki.

Mohó kíváncsiság vett erőt rajtam, hogy mielőbb megláthassam.

— Hát csakugyan megnősült Hernád? kérdeztem ujo-lag, mert még mindig kételkedtem benne.

— Meg bizony — szolt Pista — hát te nem hallottad még ezt? Egy nagyon szép asszony a felesége, s minde- nekfelett nagyon érdekes. Egész regény van a Béla há- zassága előtt, ha kiérünk a tetőre, elmondom neked.

Azzal az ő analizálni szerető modorában megkezdte a beszédet:

Janka — mert úgy hívják a szép asszonyt — egy java- beli férfinak volt a felesége, egy erdésznek, a kihez Béla gyakornoknak jött ki Selmezbányáról.

— Tudom már az egészet, vágtam oda hirtelen Pistá- nak, ne is beszéld tovább: csak a legbanálisabb szerelmi történet következhetik.

— Nem úgy van — fortyant föl indignálódva — itten meglepő esettel állunk szemben: Béla cseppet sem hibás, ő eleintén bámulatos ellenállást tanusított, nem az ő vétke mo- dom: Janka olyan csábítóan szép volt, s olyan ördögien kaczer, hogy bűnbe kergette volna a legaszketább karthauzit.

Kezdtém kíváncsi lenni a szép asszonyra. Béla oly tűzzel beszélt róla, hogy azt kelle hinnem, szerelmes belé: ráhagytam, hadd beszéljen tovább.

— Tudod, Béla mily ügyetlen ficzko volt közöttünk mindig? később sem változott semmit: Selmezbányán tu- domást sem vettek róla, a társaságban legfőlebb nevettek rajta . . . hanem itt a szép asszony előre elhatározta, hogy azt a fiatal embert, a ki hozzájuk jön, el fogja csábítani. Én ismertem Jankát már akkor is: sokat kérdezősködött tőlem:

— Milyen az a fiatal ember? Nem valami ügyetlen? az ember halálra unja magát ezen a félreeső helyen, szeret- ném, ha jóra való embert kapnánk benne, sokat nyernénk vele. . . .

Én csak annyit szoltam neki ilyenkor, hogy majd meg- látja, ha közibénk jön.

Mikor először találkoztam Jankával a Béla megérke- zése után, körülbelöl ezzel a szóval jellemezte: „egy mam- lasz.“

Hanem azért — tudod — vidéken rendkívül megnő az ember ázsioja. Városban minden valószínűség szerint Béla sohasem zavarja meg a Janka fejét, de itt — talán passzió- ból is — elkezdte a fiút bolondítani.

Béla annyira ügyetlen volt, hogy egy ideig észre sem vette a játékot: a szép asszony kegyeiről egyszerűen azt gondolta, hogy azok csak a finom udvariasság formái. Nem sokára azonban mámorossá tette az Ylang-Ylang szétfolyó gyenge illata, mely az asszony ruhájából, egész lényéből felé áradt s nekem nem egyszer mondta is, hogy az a nő a teremtes remeke. Többet nem szolt, de lehetett gondolni, hogy az az asszony előbb-utóbb elfogja venni az eszét. A minek jönnie kellett, az csakhamar bekövetkezett.

Az erdész komolyan sose gondolhatott árulásra, hiszen Béla vele szemben mindig úgy viselkedett, mintha tanárja lenne, a feleségét pedig nem szerette, hanem imálda. . . .

Janka — úgy látszik — megfeledezett mindenről, mert egy idő óta egyébre se gondolt, mint hogy a legfélremagya- rázhatlanabb módon bizonyítsa be férje előtt hűtlenségét.

Csak a vak nem láthatta, mit csinál. Béla többször rimán- kodott neki, ne tegye tönkre se őt, se magát, ha férje meg- győződik az árulásról, szilánkokra aprítja mindkettőjüket.

— Vigyázzon, különben semmiről sem felelek s egyszer egy arcképet vont elő zsebéből, s megmutatta az asszonynak:

— Nézze! nekem kötelességeim vannak, nem vagyok többé szabad . . . én nem akarom megcsalni . . . kérni fogom, hogy helyezzenek el valahová. . . .

A szép asszony szemeiből lobogó harag villámlott ki, karminpiros arcvére csaknem kiserkedt a finom bőrön. Mintha a Borgiák sűrű vére folya ereiben, elhatározta, hogy vagy győz, vagy széttepi a boldogság utolsó leveleit is. Nya- kába szökött a remegő áldozatnak, aztán lágy, behízeltő hangon suttozta neki:

— Hát rajtam kívül másra is tudsz te gondolni?! lá- tod én csak téged szeretlek . . . menj akárhová, én veled megyek, elhagyom érted nyugalمامat, mindenemet, csak ne hagyj el többet soha! . . .

Béla elvesztette akaratát, a syrén vont a magához: meg- állania többé nem lehetett.

Janka csaknem maga hívta ki férjét: elmondott neki mindent, hogy megcsalta, hogy nem akar tovább felesége lenni: intézkedjék.

A párhaj minden nagyobb teketória nélkül megtörtént: az erdész könnyű sebet kapott, Béla pedig mihelyt kine- vezték, azonnal elvette Jankát.

A hallottak után nem nagy kedvem volt a látogatásra, fölzigatott idegeimmel szivesebben maradtam volna künn, az iratos levegőn.

Szóltanul haladtunk egymás mellett, a mint kis idő mulva előttünk fehérlett az erdészlak. Nyitott ablakaiból va- lami Rubinstein-féle dal lágy ütemei hullámoztak felénk:

Durch des Meer der Träume,
Steuert ohne Ruh,
Steuert meine Seele
Deiner Seele zu!

Festői szép helyen fekiútt az egyszerű erdészlak, körülötte mindenütt üde fiatal fenyők, szépek, illatosak, a melyeknek csak a Piccolo campo narancsfái lehetnek. A kis paradicsom látása teljesen eloszlatta előítéletemet, s pár perc múlva a legvidámabb hangulathoz beszélgetni a régi idők apró örömeiről. A ház asszonya, egy finoman stilizált arcú nő, cseppet sem hasonlított ahoz, akit én magamnak előbb elképzeltem. Csak azt láttam, hogy ezek végtelenül szeretik egymást, mint azok, akik nagy áron juttattak a boldogsághoz.

Nem sokára kirándultunk a közeli hegyi tóhoz, melynek kénzöld vizén egy ostoba képű ember halászatot, végtelen közönyével Charon urat, a Styx érdemes regattistáját juttatva eszembe.

Hazamenőben sokat gondolkoztam a Hernád Béla feleségén, a szép démon minduntalan föltűnt előttem az este finom kék párázatában. Tehetetlen képzelődésem csak akkor hagyott el, mikor már hallottam a Pista gyönyörű húgának hangját, a ki leírhatatlan örömmel futott elénk, egy perc alatt a kérdések légiját intézve hozzánk. Egészen más nő volt ez: fenségesen tiszta homlokán semmi bántó vonás, arcán az örök nőiesség, az ártatlanság lilimhava.

Búcsú.

(Levél.)

Édesem!

Hogy felvegyem a tollamat, titkos erő vonzott, ragadt.
Ha unalmas sablonokat tartanék meg mereven,
Igy kellene szólítanom: „Mélyen tisztelt kisasszonyom,
Irok önnek, ezer pardon!” — S folytatni ily hidegen,
De én lángban égő szívem készítő szavát követem
S így szólítom: „Édesem!”

Ah, hogyan is fejezzem ki, a mi szívem úgy betölti.
Szeretnék most ömledezni bájos, édes szavakkal,
De meg vagyok zavarodva. Óh jaj hiszen nem is csoda,
— Szivettépő viharokba szívem már nem fiatal.
Agyam most is szívem ellen harcol hideg okokkal:
E harczról zeng ez a dal.

Ködbe, lángba betakarva szegény szívem azt akarja,
Hogy ön legyen ideálja, kormányzója egyedül.
Am ha a köd perczre illan, agyamból egy sugár villan,
Szívem vágya mind hasztalan; tervén eszem nem hevül —
Ép' ebben van a tragikum, hogy az ábránd összedül
S az ész lesz úr egyedül.

Napok mulnak, napok jönnek . . . Nem kén' bár, de irok önnek,
Mert e belső fergetegnek hangja, lángja kényszerít.
Azután meg jellemben vág, hogy kedélyem változását,
Eszem s szívem nagy csatáját lássa, kinek hájait,
Olyan sokszor eldicsértem. S ne sirasson évekig,
Hagyja el a csalfa hit.

Bánatomnak bus homokján, életutam sivatagján
Feledhetlen csodás virány, oázis volt ön s kikelet.
Amde utam tovább viszen s hiába fáj szegény szívem
Nem fordul meg, én úgy hiszem. Fényes, nagy cél integet.
Izgalomra, hirre vágyok: s ez igéző delejnek
Ellenállnom nem lehet.

Pedig szép ön, mint a hajnal, mikor felkel rózsaszínűvel,
Mosolygóbb ön édes angyal, mint a napnak sugara,
Mely szétömlik a világon, a faágon, a virágon.
Kedves ön, mint a bűvös álom, mely az égből hordozza,
Kedves ön, mint a tavasznak hirnöke, az ibolya,
Mint a nyárnak illata.

Pedig jó ön szende lélek! Nagy hűsége jó szívének
Bűvöl-bájol mint az ének, melyet zeng a fülmile,
Szelid mint az estfuvallom, mely elsuhan a lombokon,
S őszinte, mint az én dalom, mely bánatom zengi le,
Amde édes áldott lelke fájdalommal van tele,
Vérzik, sajog a szíve.

Arcza rézsás, ajka mézes, nézése báj, szava édes,
Szeme vidám és beszédes. Ah, ha tudnám feledni,
Amde sem a bösz tusákban, sem a csendes, bus magányban,
Sem a fényben, sem az árnyban nem lehet, nem, kivetni
Drága képét a szivemből. Önt, ah üdvöm feledni
Nem lehet, csak szeretni.

Én is, én is összetépek, minden apró kis emléket.
Am azokat az estéket eltépni már nem lehet,
A melyeken a világra s emberekre mit se adva
Boldogságnak, üdvnek árja s véghetetlen szeretet
Töltötte be szíveinket, hatotta át lelkemet
Ah! azokat nem lehet.

Nem egymásnak szánt a végzet, elválasztott gond s az élet,
Sors! hiába küzdök véted, nem tehetek ellened,
Sietek hát a világra, hideg, rideg társaságba
Munkába vagy multságba, ott nem fájnak a sebek.
Ön is tegyen hasonlóképp: Munka gyógyít sebeket,
Feledjen ott engemet.

S ha még egyszer találkoznánk, sorsunk kénye összehozna,
S az almafa zsongó lombja, mint hajdanán, ránk hajolna;
Eldalolnám bus dalokban, hogy boldog már én is voltam,
Meghalhatok hát nyugodtan, mert egykor ön szeretett.
Karja átölelve tartott, ajkam ajkán reszketett.
Lelke értem remegett.

Hogyha pedig oly mostoha lenne sorsom, hogy tán soha
Nem vinne el utam arra; — higgye meg azt kívánom,
Akkor is, hogy legyen élte szép, mint a nap felkelése,
Mint a harmat leesése, mint egy tündér — szép álom.
Szívét bánat több ne érje, minden bűja elszálljon,
Boldog legyen: kívánom.

Engedjen meg, hogy levelem, ily hosszúra eresztettem,
S ujra vérig tépegettem a hegedő sebeket!
Kérem végül, hogy a világ ne tudja meg szívünk baját,
Mint lelkemet, hamvassza láng ezt a bucsu-levelet.
Isten önrel mindörökre, szíve s szívem majd feled:
Vigaszunk csak ez lehet.

Miskolcz.

Juhász László.

Karácsonykor.

Fagyos, metsző szél rezegtette meg az ablaktáblákat, égető, sziporkázó havat vágva a járó-kelők arcába. A rossz idő dacára sokan jártak-keltek a gyér világítású város zeg-zugos utcáin. Jól öltözött fiatal leányok, nyusztprémes bundájú, didergő mamák s egyszerű nyárspolgárok siettek egy közös cél felé.

Megvénhedt, öblös harang hirdette, hogy megszületett a Jézus Krisztus. S mintha a vén harang megifjodott volna erejében, hangjában, mintha maga is érezte volna az ünnepi hangulatot, tiszta, vidám bongással hirdette a menyei örömet.

Karcsú alakjával s elegáns magatartásával egészen kimagaslott a nyüzsgő alakok közül Vérey Béláné, egyetlen gyermekét a tíz éves Irénkét, vezetve karján.

— Szeszélyes ez a te ostoba kis fejecskéd — szolt Véreyné — Hogy is juthat valakinek eszébe a mosóné, meg az ő Jancsi fia?!!

— De mamám, tudod mikor kis leány voltam s nem jártam a növeldebe, mindig vele játszottam!

Kedves kis leányom, azért nem kellett volna ilyen csúnya időben eljönnünk hazulról, a szakácsné is beszerezte volna a ruhákat.

— Nem! édes mamám! Én akarok választani, olyan szép barnát, olyan jó meleget, hogy meg ne fázzon benne a Jánoska; meg csizma is kell neki, olyan rossz a mostani, pedig milyen hideg van. Mikor tegnap eljött velem felkötni a korcsolyámat szegényke, úgy megfázott, olyan furcsán köhögött. Azért is jöttem korábban haza, hogy meg ne hűljön.

Azután azzal a lányos, édeskés hízlegéssel simúlt a mamájához, a melynek nem tudunk, nem lehet ellentállani

Véreyné önkénytelenül szorította erősebben magához Irénkéje ostoba kis fejecskéjét. No jó muczuskám, veszünk a Jánoskának jó meleg ruhát, szép, fényes csizmát, meg puha sapkát.

Irénke összecsapta rózsás kacsóit, nevetett, nyakába ugrott a mamájának, s ott az utcán összevissza csókolta. Te édes mama igen, igen jó vagy! Milyen boldog karácsonya lesz a Jánoskának!

Jól öltözött fiatal leányok, nyusztprémes bundájú didergő mamák, siettek bemutatni esetleges szívbeli ajándékaikat a szeretet fejedelmének, a ma született Jézusnak és siettek bemutatni új ruháikat egymásnak.

* * *

Valami félelmetes, sejtelmes némaság töltötte be a levegőt. Egy-egy rekedtes idegszagató köhögés zavarta meg néha a méla halotti csendet. Az ernyőtlen

lámpa füstölgő, halvány lángja kiöltött nyelvvel igyekezett kiszabadulni az üvegből, mintha ő is unná ezt a kriptai hangtalanságot, mintha őt is sértené ez a szagatatott rekedtes köhögés.

A szegényes szoba zugából halk, elfojtott sóhaj hallatszott, mintha a föld alól, talán pinczéből jönne ki:

— Édes anyám! . . .

— Itt vagyok fiacskám.

Kuszált vonásu, szederjes ajku didergő asszony nvította ki a kenetlen, csikorgó ajtót s bocsátott be maga előtt egy fiatal embert.

— Itt van orvos úr! szolt kezeit tördelve s leborúlva az orvos előtt. A Jézus szent nevére kérem mentse meg.

— Jó asszony, miért nem jött előbb?!

— Mentem volna én, de nincs pénzem. A férjem sokáig betegeskedett, meghalt . . . amit kerestem, elment orvosságra, kellett a temetésre . . . adósságot csináltam, azt kell törleszteni. Mentse meg orvos úr egyetlen gyermekemet, megfizetek érte..

Az orvos lehajolt a beteghez, kezébe vette a fiú lázas fejét, felnyitotta száját, belenézett dagadt, kék eres torkába s bizonyos szánakozó mosolylyal nézett fel a remegő, aggódó anyára: — Jó asszony itt hideg is van, majd küldök fát, meg orvosságot, egy óra múlva magam is eljövök. Azután kalapját vette s távozott.

Az asszony pedig letült gyermeke ágya szélére-reszkető kezével simogatta a fiú lázas homlokát, enyhítgette fájdalmát szenvedését.

— Jancsikám tudod-e hogy ma van a Krisztus születésének ünnepe? A gyermek úgy tett mintha szólni akarna, de a szó torkán akadt, a melyet úgy szorongatott valami, csak fejével biczczentett.

— Emlékszel-e még rá, most egy éve mennyi aranyos diót, mennyi édes csukorkákat kaptál Irénke kisasszonytól, mikor énekeltél az ablaka alatt?

János elkezdett mosolyogni s bágyadt, üveges szemekkel merően nézett a padlás felé s még jobban mosolygott.

A szegény asszony lázasan ölelte magához beteg gyermekét, úgy megörült azoknak a mosolygó szemeknek, mintha az egész világ boldogsága azokban összpontosult volna.

— No lám jobban leszesz, holnap elmegyünk a templomba. Vettem ám neked titokban jó meleg ruhát, új csizmát, megakartalak vele lepni. Milyen szépen fogjuk énekelni azt az éneket a melyikre már régóta tanítottalak. Nem kell már neked orvosság, de azért jó hogy eljött az orvos bácsi, milyen jó meleg van úgy e?

A kis fiú csak mosolygott, okos kék szemeiben mintha valami bágyadt fény, valami édes megnyugvás ömlött volna el. Mindig ugyan arra a pontra bámult, nézte azokat a szárnyas angyalkákat, a kik ott hoztak neki meleg ruhát... puha földet... enyhületet.

Valami titokzatos melegség, valami rejtélyes, rózsás fény ömlött el a szobában, s mintha hallatszott volna az angyalok karának bűvös éneke: „Mennyből jövök most hozzátok!”

Vérey Irénke vitte a kis Jánoskának a meleg ruhát, fényes csizmát, puha sapkát... Mikor meglátta a lezárt szemeket, kihűlt ajkakát, elkezdett keservesen zokogni, hogy kinek adja most mindezeket?!... Odaadták egy szegény árvának, hiszen oly sok szegény, oly sok árva van ezen a világon!

Lanka Károly.

Béka-egérharcz.

— Homeros után. —

A mint összjövénnek reggel gyorsan, először

Tésztafaló állt fel húsulva fián s emígyen szólt:

„Óh feleim! — bár én egyedül szenvedtem e nagy bajt

110 A békától: mindnyájunkat sújt a gonosz sors.

Hajh! boldogtalan én, három fiat, a ki veszték:

Ott, hol megragadá, megfojtá rögtön az elsőt,

A felelmes macska, a lyuk szájánál lelerítvén;

Másodikat meg a kegytelenember vitte halálba

115. Ujjabb szerszámmal, fából kieszelve fogóját,

Ezt törnek nevezik s egereknek ez a megölője;

Harmadikat, ki nekem s anyjának igen szeretett volt

Megfojtá Puffancs, a midőn a vizekre bevitte . .

Am nosza! fegyverkezzünk, s törjünk rájuk azonnal,

120. Testünket minden fegyvernemmel felövezve!“

Igy szólt s buzdítá mindnyájokat szerelésre . . .

Harcz-isten fegyverzé őket, a harcra vigyázó,

Lábszárakra körül lábpánczelt rakva először

Zöld babból, mit vágtak az éjszaka jól neki állva,

130. Eltördelték azt s ügyesen, jól összezsínálták;

A tollal befedett pánczél bőrből vala, melyet

Megnyúzván egy macskát, abból úgy hevenyésztek;

Pajzsuk volt a mécses-köldök; a láncza pediglen

Egy hosszú tű, Márs csupa érczmunkája; sisakjuk

135. Vakszemöket beborítva, dió héjből vala. — Ekkép

Fegyverrel felövezve magát szépen az egérhad . . .

Amint észrevevék a békák, felmerülének

S együttartva siettettek a nagy hadi gyűlést

Fontolgatván, honnan e zendülés s e zavargás?..

140. Gyors hírnök jöve hozzájuk pálczával a kézben,

Bátorlelkű Sajtrágó fia, Csuprosi volt az

Hirdetvén a harcra kihívást, ily szavakat szólt:

„Béka vitézek! hozzátok küldtek fenyegetve

Véreim engem, felhívnom harcz és viadalra

145. Benneteket, mert Morzsalopót megláttuk a vízben,

Akit Puffancs, a ti királytok a tóba fulasztott.

Harczra tehát, bármily nemesek vagytok fajotokban!“

Elmondván mondókáját, füleikbe jutott ez

A gögös békáknak s nagy szeget üt fejeikbe,

150. Puffancsot kérdőre veszik, s felkelve az így szól:

„Óh feleim bizony én nem ölém meg, s észre se vettem,

Hogy meghalt, — bizonyára a tónál játszva beléfűlt

Majmolván békák úszását, e gonoszok meg

Engem az ártatlant vádolnak. Rajta! ne késsünk!

155. Kérdjük a gyűlést, hogy pusztítsuk e csalfa egérfajt?

Én úgy szólok hogy legjobbnak látszik előttem:

Öltsünk dísz, fegyverkezzünk fel mind, valamennyin

A partokra körül, hol a hely jobban meredélyes,

És mikor aztán gyorsrohamukkal ránk kirohannak,

160. Bármelyik is szemben közel ér, sisakába ragadván,

Fegyvereinkkel a tóba taszítjuk azonnal; ekképen

Hogyha a vízbe befojtjuk az úszni kicsit se tudókat,

Emlékére egérirtó harcunknak e helyre

Lelkes örömmel nagy diadaljelvényt emelünk!“

Görög eredetiből fordította

Rohoska József.

A hitves.

„Messze, vadcsatak zajába

Hogyha elmegyek,

S elhullanak jó vitézink,

S én is ő velek:

Eljöss-e majd felkeresni

Hamvadó porom?

Fogsz-e egy-két könyvet ejtni

Pusztá siromon?

„Vagy, feledve hű szerelmem,

Eldobod nevem,

S nem lesz a ki sirhalmomra

Emléket tegyen?

Mond csak édes: hitves esküd

Szerte bomlik e?

Hogy ne hallja majd nevemet

Többé senki se?“

„Hitves esküm hogyha bomlik

Holtod bontja fel,

Am szerelmem meg nem osztom

Többé senkivel!

S bárha hamvad más hon földje

Fogja fedni el:

Gyászhavontan én leendek

Rajta síri jel!“

Megnyugodva, megsíratva

Utra kélt Kenéz,

A keresztért messze földre

Harczba menni kész.

S merre jára, merre ment a
Vadcsaták zaján:
Mint a rónák ért kalásza
Hulla a pogány.

Ám a vad csaták zajába,
Bősz tusák között
Sem felejté hitvesét, ki
Gyászba öltözött . . .
S míg pogány fő hullt eléje,
Szíve megszakadt,
Által ütve messze földön,
A kereszt alatt.

És a hitves várta-várta
Egyre hasztalan;
Várta, bár a hitves eskü
Régen bontva van.
Mig nem egyszer éjfelente
Zörren ablaka,
S férje régi hű vitéze
Így beszél vala:

„Hitves esküd szerte bomlott
A kereszt alatt,
Jobbjaink közt jó Kenéz is
Halva ott maradt!
S bárha ha várod, messze földről
Nem jö vissza ő,
Akka partján eltemetve
Örzi néma kő!”

Hallja a hölgy megremegve,
S szíve elszorúl . . .
Nem nyugodhat, búja kinja
Űzi zordonúl.
Utra indul, gyászba vonva
Szende arezait,
Nem pihenve, meg sem állva
Akka partjaig . . .

Ott a hamvadó porokra
Sirva ráborúl
Tépett fátylát bús arezára
Tartva sátorul . . .
Úgy ül ottan mintha volna
Néma siri jel . . .
Zúghat vészek vad viharja:
Őt nem költi fel.

Rásonyi István.

EGYLETI ÉLET.

— A jogász-egylet dieséretes buzgalommal kezdte meg a tudomány terén is működését. Folyó hó 15-én tartotta meg első vitatkozó közgyűlését. A vitatétel, melyet Nagy Ferencz IV. jh. tűzött ki, a következő: Helyeselhető-e a feltételes ítéletek behozatala általában és különösen hazánkban? — Szemben állott vele Kérészy Árpád III. jh. ki az új rendszer ellen foglalt állást

Az új rendszer mellett, mely a rövid ideig tartó szabadságvesztés-büntetés némely káros eseteit lenne hivatva pótolni, helyeslő állást foglalt el a vita-tételt kitűző fél, de csak amennyiben magát az eszmét tartja elfogadhatónak, míg az egyes rendszereket helytelenítette s így azok tökéletesítését hangsúlyozta.

Kérészy Árpád ellenben elismerve a rövid ideig tartó szabadságvesztés — büntetés némely káros eseteit, első reformkérdésnek börtönügyünk rendezését tartja s az érvek hosszú sorával támadja meg az új rendszert úgy általában, mint különösen hazánkban.

Néhány tag felszólalása után a büntetőjog ez évi tanára, Dr. Finkey Ferencz zárta be a vitát, elismerését fejezván ki mindkettőjüknek. Az egylet pedig az elismerés mellett 5 — 5 forint jutalomban is részesítette őket. S ezzel az érdekes vita, mely talán nagyobb számú hallgatóságot is megérmelt volna, véget ért.

APRÓ HIREK.

— A jogász-tánczestély. Folyó hó 16-án este fényesen ki volt világítva a városháza nagy terme, — s a fény tartott a kora, illetve a késő reggeli órákig; a míg zene zendült, tánczot ropott a jogász-tánczestélyre összejött hölgykoszorú s a vigadni szerető ifjúság. — Fény, illat a tánczteremben, emelkedett kedély-hangulat a buffetben, s szípor-kázó jó kedv mindenütt, az általános jellemvonása ennek az első táncz-mulatságnak.

Olyan volt ez az estély, mint valamely könyvhöz írt szellemes bevezetés, a melytől kedvet kap az ember a mű átolvasására.

Ez volt a bevezetés, a bálokkal már eddig is kecsgető rövid farsanghoz, — s valóban kedvet kapott tőle az ember az egész farsang áttánczolására.

A tánczestély Dókus Gyula főiskolai algondnok védnöksége alatt tartatott, a mi bizonyára nagy befolyással volt annak sikerére. Ott voltak a hölgykoszorúban: Debreceni Jolán, Janka Irén (Beregszász), Kérészy Emma, Lácay Irén, Lehoczky Róza (S.-a.-Ujhely), Linner Ilonka (Beregszász), Rudó Jolán (S.-a.-Ujhely), Sárkány nővérek (Gálszécs), Szi-nyei nővérek, Spilenberg Sarolta (S.-a.-Ujhely) Tomcsányi Gizella (S.-a.-Ujhely), Wurga Ilonka (Beregszász), Zsindely Mariska.

Űrnök: Benda Kálmánné (Beregszász), Debreceni Bertalané, Dókus Gyuláné (Ujhely), Janka Sándorné (Beregszász), Kérészy Istvánné, Sárkány Imréné (Gálszécs), Wurga Sándorné (Beregszász), Valler Lászlóné (Ujhely), Zsindely Istvánné. Au revoir!

— Zemplénmegye Jókaiért s a sárospataki főiskoláért. Folyó hó 20-án, Fejes István indítványára elhatározta Zemplénmegye közgyűlése, hogy Jókai műveit 3 példányban rendeli meg s ezek közül egyet a sárospataki akad. ifjúság könyvtárának ajándékoz. Ez úton is legforróbb köszönetünket nyilvánítjuk a nagybecsű ajándékért.

— Az ünnepválasztás folyó hó 19-én d. u. 5 órakor tartott meg az V sz. tanteremben.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETÉR BERTALAN.Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

Jókai emlékűnnepén.

— Pályadíjnyertes óda. Felolvastatott a Jókai-űnnepűlyen. —

Miűrt e zaj, e gyűzedelmi māmor?!
Kinek zeng most az ajkakon hozsānna?
Tān hadvezér jű nyert csaták zajábűl,
S azért gyűladt egy ország szűve lāngra?!
Talān kirālya jűtt e nép kűzű,
S most űtait virāggal űntűzű?
Vagy lett e népnek māsik Messiāsa
S annak nevűt, dicsűsűgűt kiāltja?

Nem! nem vezűrek, nem kirālyok jűnek.
Ma minden ajk annak kiālt hozsānnāt,
Ki fűnye lesz s eszműnye a jűvűnek;
Ki bűszkesűgűnk s országunkra āldās.
Ki oly nagy, mint Libānon czűdrusa,
S mint Sakespearű, oly fűnyes nimbusa;
Ki tollal szerzett hűrnevűt magānak
S emelte fűnyűt a magyar hazānak.

Miűrt nagy ő? Minek soroljam itt el,
Hisz mindenűtt nagysűgārűl beszélnek;
Lāngszelleme szomszűdos a zenithűtel,
Eszműi tāvűl, messze ěgig ěrnek.
ěles lātűsa mindűt ěszrevesz,
Szārnyal, mikűnt a rűpke kűpzelet;
S talān lelkűt Istűtűl kapta kűlcsűn:
Eszkűzli, hogy az eszme testűt űltsűn.

Oh lātűm, lātűm, itűten āll elűtűtem
Az űnnepűlt magasztosűlt alakja,

Serűnykedűtt s jutalműl ĩme űtűven
Munkās ěvűnek gyűműlcseit aratja.
A fűny, a mely besűgārűzza őűt
Sajāt fűnyűtűl kűlcsűnűz ěrűt;
Műrt a kűltűnek nincs sehűlse' māsűsa,
Műrt ěgi szikra lelke dobbanāsű.

Őh kűpzelet űlts szārnyakat magadra,
Repűlj, repűlj az űnnepűlt kűrűbe!
S mĩg szűvűnkűt az ĩhűlet elragadja,
Sűgārűzzűn be mĩnkűt lelke fűnye.
ěgűsz vilāg csodālja meg ma őűt,
Oműljűn tűrdre, mint dicsű elűtű!
S a francziānak hogy ha van Dumasja,
Magyar népűnk meg Jűkait ĩmādja.

Miűrt e zaj, e gyűzedelmi māmor?
Kinek zeng most az ajkakon hozsānna?
Tān hadvezér jű nyert csaták zajábűl,
S azért gyűladt egy ország szűve lāngra?
Īgen! vezűrt, egy gyűzűtest űnnepűlnűk,
Kinek kezűben toll a harczi fűgyűver.
Oh jűjj tűhāt te fűrfű ěs te gűyerűmek,
Hadd forrjűn űssze lelke most szűveddűl!
Zűndűljűnenek meg Kārpat bűrcűze, orma,
A hegy falān visszhangűzzűk az ěnek,
Beszűljűnenek műg ězredűvig rűla,
Āpa fiānak, gűyerűmek gűyerűmekűnek!

Janka Kārűly.

Melyik a királynő?

— Irta: Demeter Bertalan. —

Az ablaktáblákon hangosan pattognak ki a fantasztikus alakú jégvirágok, bent a kandalló tüze karminpiros fényt szór a szemközti falakra.

Az illatos, puha fészekben Margitka édes czéltalansággal jár-kél ide s tova, mint valami álomjáró. Igen: álmodik ő is — ébren. Egy kápráztatóan csillogó kép elevenedik meg előtte; olyan színes, olyan hangos, hogy szinte látja, hallja a fényes ködalakokat, a melyek kihívó kaczérsággal himbálóznak, rajzanak benne.

Látja magát és a többiekét a tükörtiszta jégpályán — egy évvel ezelőtt. Egy sereg szebbnél-szebb ifjú leány, örömtől rózsás arczczal és boldogságtól villogó szemekkel, a tagbaszakadt és fáradhatatlan seladonok karján.

Közbe-közbe erősen figyel: úgy tetszik, mintha a cigánybanda harsogó hangjai hallatszanának, pedig csak hallucinál.

Esztenedeje, s a képből nem mosódott el semmi: látja, a mint ő és Tivadar merész ívekben röpülnek végig a zene hangjai mellett... a sárga gázlángok kigyúlnak s a nagyszerű mulatság után ütemes léptekkel haladnak az aszfalton hazafelé, itt-amott ismerősökkel találkoznak, a kik kíváncsian fordulnak utánuk. . . .

Margitka hirtelen fölébred, s aztán elkeseredetten sóhajt fel:

— Vége mindennek! Legjobb rá se gondolni... e télen úgy sem lehetséges... Ideges türelmetlenséggel kiáltja oda a szobalánynak:

— Mari! gyujtsa meg a lusztort, s hozza be a teámat!

Zongorája elé ül, s utánozhatatlan keccsel csinálja végig a legzseniálisabb és legőrültebb futamokat, oda sem figyel a kottákra, játszik mindent: az édes pastorelle után Chopint és — maga-magát.

Olyanféle gondolat ütötte meg, a mely csaknem megfagyasztja a vérét. Margitka okos kis leány s így tépelődik:

— Lehetetlen, hogy közönségesnek ne tartson, ha nem tökfilkó, ki fog belőlem ábrándulni.

— Mikor mindenki a jégen van: én idehaza ülök, mint valami anyóka. Ha nem tökfilkó Tivadar, ki fog belőlem ábrándulni... és ezzel a gondolattal Margitka kétségbeesetten tépelődik, villogó fekete haját, a mely élő csigákban hullámszik, hátraveti s daczosan otthagya kottát, zongorát, mindent, s a bársonypuha hang el-ellágyul, a mint a mamájának mondja:

— Mégis kiállhatatlan ember ez az orvos, nem vagyok már én gyöngé, hogy eltiltsa mindentől, ki fognak nevetni, hogy úgy élek, mint egy penészvirág.

És selymes kis szobában
Márványból ámorok
Kaczagják hidegen,
Hogy valaki zokog. . .

* * *

Pompás idő van. A nyugati ég felhőalakjain a téli nap karminja vérzik, itt-amott gyöngé fény su-

gárzik át a szürke ködön. A villamos kocsik vígan robognak a csillámló vassíneken, tömve vannak kaczagó asszonyokkal és jókedvű férfakkal, kik mind egy célhoz sietnek: ki a jégre.

A délutáni első napkivillanás fényes korcsolyatálpakon csillan végig, s mire a nap megnézné magát a tiszta jégtükörben, a repülő, suhanó párok elrontották, figuráikkal érthetetlen hieroglifeket karcolva rá.

A jégpálya tündéri képpé alakul, melynek minden részlete búbájosan ragyogó.

Itt egy édesen csicsergő pár repül tova rithmikus ívekben, amott egy hajlékony nádtermetű nő polkázik a világos-szürke aetherben.

Ennivaló bakfisch leánykák egyensúlyoznak a kezeikkel, a melyek mintha szárnyaik lennének: a szemöknél talán csak az ügyetlenségök kedvesebb.

Majd a jégkirály harsogó baritonja hullámszik hozzánk a pálya különböző pontjairól, a ki láthatatlan sebességével — mint egy phantom — csodákat művel.

Egy elegáns úri ember alakja köti le a parton ácsorgók figyelmét: ez Nagy Tivadar, a ki nem született a Faubourg st. Germainben, de odaváló.

Egy nedves kékszemű nővel szeli a levegőt, a ki olyan részvétellel kérdezősködik Margitról, a mely Nagy Tivadart láthatólag zsenírozza.

— Szegény Margitka! képzelem mennyire bántja, hogy ő neki innen el kell maradnia. Mikor látta utóljára?

Nagy Tivadar át akart siklani más tárgyra, s észrevehető hidegséggel csak ennyit szolt:

— Ezek az orvosok roppant skrupulózusok, semmi baja régen, érthetetlen, hogy miért tiltották el a korcsolyától, vagyis inkább a hideg levegőtől. Különben régen voltam náluk.

A szép nő jutalmul melegen megszorította a Nagy Tivadar kezét, aztán alig hallhatólag sutogta neki:

— Maga rossz ember, sohase jön hozzánk. Apropos! Még nem is tudja úgy-e? a kapitányon tudtam, kétségbeejtően unalmas; bizony nekem nem imponál a kardesörtetésével, meg a portopéjával, egy kis bakfischt elszédíthet vele, de engem nem.

A szép nő tüntető vallomása eleven visiókat kergetett a Nagy Tivadar agyába s röstelkedve vallotta be magának, hogy e mellett a csábítóan szép nő mellett pillanatra elmosódott a Margitka halovány, gyöngé alakja

S mikor hazafelé hajtott csinos broomjában az Andrassy-ut fakoczkáin, lehangoltan konstataulta, hogy mindenütt szép piros arczú nőkkel találkozik, csak Margitka olyan halavány légies teremtes, a kit még a szellőtől is óvni kell.

Elhatározta, hogy nem megy el többé Margitkéhoz.

A következő napokon aztán mindig együtt volt a szép Tarnay Erzsivel, úgy, hogy sokan komoly viszonyra következtettek.

Már-már azon a ponton volt, hogy magvallja szerelmét a szép nőnek, a mikor egyszerre kimondhatatlan vágyat érzett arra, hogy a Margitkáék illatos puha fészkükbe még egyszer bejuthasson. Többé aztán el sem hagyja azt. Ugy találta, hogy kiállhatatlan a Tarnay Erzsi nehéz, érzéki parfümje s megáhitotta azt a tavaszias ibolyaillatot, mely a Margitka egész lényét annyira karakterizálja.

* * *

A magasban tavaszi szellők járnak, valami könnyü illatáram csap a járókelők arcába.

Mikor Nagy Tivadar végigsétált először a Váczi-utczán, egy fecskét pillantott meg valamelyik erkély vasvirágai között, a mely halkán csicsergett, aztán hosszú ívekben szökött fel az átlátszó, könnyű levegőbe. Ez tavaszi hangulatba hozta s újjongó öröm szállotta meg. Elhatározta, hogy ezen a délután felmegy Margitékhoz.

Mikor szemben állott vele, annak szelid ragyogó szeme egész felbátorította, s az őszinte megbánás hangján csupán ennyit szólt:

— Meg tud-e bocsátani Margit?

A többit el lehet képzelni.

A betyár kedvese.

— Pusztai elbeszélés. —

Irta: Rásonyi István.

*Szilaj hangon szól a zene,
Mulatnak a faluvéken,
A ki húzza, a cigány is
Tánczra perdül jó kedvében.*

*Összekocczan a telt pohár,
Egy sem marad el a sorból,
A ki tölti, a csaplár is
Kedvet kapott már a bortól.*

*Szól a zene, cseng a pohár,
Messze hangzik a víg nótá,
Mintha csak a víg zenének
Kaczagó viszhangja volna.*

*Öreg csaplár ifju lánya
Tánczra perdül, mint a többi,
Poharát is megkocczintja,
Hogyha apja újra tölti.*

*S a míg tánczol, a míg kocczint
Nem maradhat el a dalból,
Csakhogy dala kedvesének,
A pusztai betyárnak szól.*

*Ki-ki tekint a vak éjbe,
Lopva-félve, nem is sejtve,
Hogy a kit vár, ablak alatt,
Zörgetne is, hogyha merne.*

*S a míg benn a töltött serleg
Egy kézzel a más kézre jár,
Csaplár lánynak ablakánál
Veszteg áll a nyalka betyár.*

*Vállra vetve jó fegyvere,
Nyereg alatt pej csikója,
Úgy várja a csaplár lányát
Ölelésre, édes csókra.*

*Úgy várja a csaplár-lányát,
De hasztalan, de hiába!
Úgy látszik, a hegy levétől
Nem lesz ittás senki márma!*

*Falu-végi csárdaházban
Egyre hangzik a víg nótá:
Hej, pedig a hegy levétől
Böven elfolyt már azóta.*

*Mulatoznak a huszárok,
Régen nem volt ily jó napjok;
Szilaj kedv közt, szép lány mellett
Még a bor sem fog most rajtok.*

*Oda künn a nyalka betyár;
Még egyre áll resztegelve
Am de míg benn nő a jó kedv,
Fogyni kezd az ő türelme.*

*S mintha részeg voln' a bortól,
Mit megittak a huszárok,
— Megzörrenti az ablakot,
Hogy belévesz víg danájok.*

*Elhallgat a zeneszó is,
Csak a klarinétos fújja:
A többinek ijedtében
Ketté pattant minden húrja.*

*S a mély csendben félelmében
Úgy zokog a csaplár lánya. . .
Majd száz huszár zúg, kiáltva:
„Haj előre, haj utána!”*

*Faluvégi csárdaházban
Vigan vannak a huszárok;
Faluvégi csárdaházból
Messze hallik víg danájok.*

*Ha kifogyott poharukból,
Csaplár lánya újra tölti;
S a míg tölti, álmoporát
Szép csendesen belönti.*

*S a míg tölti, a míg önti,
Kaczag, dalol, nagy a kedve. . .
Nem is csoda — a csaplárnak
Rég nem volt ily jó szüretje!*

*Kaczag, dalol, de a betyár
Nem várja most ölelésre:*

*A vármegye jóvoltából
Vasat vertek két kezére.*

*Vasat vertek, nehéz vasat,
S többé talán le sem veszik,
Csak ha a siralom házból
Az akasztófához viszik !*

* * *

*Nem csendül már a telt pohár
Faluvégi csárdaházban,
Nem zenélnek a cigányok:
Mélyen alszik valahány van.*

*Ásítzik a vén asztal;
A sok huszár meg alatta;
Csaplárlánynak álompóra
Valamennyit elaltatta. . .*

*Jő a hajnal, rózsás fénye
Mosolygva száll a csárdára,
Csárdaházban mélyen alvó
Huszároknak csákójára.*

*Jő a hajnal, rózsás fénye
Szertecömlik a világon
— És a betyárt álmodozva
Ott leli a rónuságon. . .*

*Vállra vetve jó fegyvere,
Nyereg alatt pej csikója:
Ugy várja a szeretőjét
Ölelésre, édes csókra.*

Jókai Mór és a diákélet.

(Szerző által felolvasatott a főiskola Jókai-ünnepélyén jan 7-én.)

Még csak harmadik gimnázista voltam, mikor kezembe került Jókai Mórnak „*Epour si mouve*“ cz. regénye. Ez időtől fogva néhai jó Cornelius Nepos nyugalomba tétetett s első fél-évi bizonyítványomon rohamos hanyatlás nyomai voltak észlelhetők, minek természetes és logikai következése lőn az, hogy a szokásos édes anyai jutalom helyett, egy teljesen jól megrajzolt suszterinas képe tűnt fel tanulói életpályám egén.

Ki kellett ábrándulni. Le kellett mondani a tiltott gyümölcs élvezéséről.

Akkor roppant uelhezemre esett megválnom kedvenceimtől s valóságos világfájdalom vesz vala rajtam erőt, ha szeretve tisztelt professzorom egész tudtán kívül ki nem gyógyított volna.

Az orvosság pedig igen egyszerű volt: cseppenként adta be azt, amit én óriási adagokban kezdtem élvezni s a Kalóz király, Fortunatus Imre kielégíték a túlságosan is fölcsigázott szomjat.

Ma is tiszta képként lebeg előttem, hogy a „Mégis mozog a földben“ nem Jenőy Kálmán kötötte le leginkább érdeklődésemet; ő nála nem kóborolt fantáziám; hanem a santa Biróczy volt az, ki magával ragadott s véghetetlen nagy férfiúnak tűnt fel előttem. Amazt nem értettem meg, de ennek mókázásain sok-

szor kaczagtam s ma is köny gyűl a szemembe, ha olykor olykor eszembe jut a jelenet, mikor a rektor professzor szavait, melyeket az a kicsapott diákokhoz intéz vala, azzal szakítja félbe ez a gnomszerű alak:

„Ma diák, holnap katona.“

És ezóta folytonosan olvasom Jókait, de először olvasott regényének képe legélénkebben él lelkemben. A kritikus bonczolgatás sem némítá el az első varázshatást. Úgy vagyok vele, mint az ifjú első szerelmével. . . Szíve mindig vissza vágyik ahoz, a kit először szeretett. Alig van olyan regénye Jókainak, melyet a kritika keményebben bonczolgatott volna, mint az „*Epour si mouve*“-t de hármilyen sötét szemüvegen nézze is azt valaki, fényoldalait meg kell látnia s el kell ismernie a legelfogultabb bírálónak is azt, hogy itt az élet a költészettel igen szépen van összeolvasztva s hogy egyes rajzok, mint más regényeiben, itt is mesteriek.

Tárgyunkhoz csak a diákéletnek rajza tartozik, a melyről egyesek azt mondják hogy abban a debreczeni és szeretett alma máterunk ifjúságának élete van rajzolva, de mélyebb vizsgálódás után azt kell ki mondanunk, hogy a pataki diákélet itt nincs érintve, hanem a kecskeméti és debreczeni diákélet rajzai azok, a melyek Jókai regényében feltalálhatók. De mert a rajzolt korszakokban az iskolai élet sokkal egyöntetűbb volt, mint ma s bár ha voltak egyes speciális sajátságok, melyek egyik iskolát és annak ifjúságát jellemzően különböztették meg egy másiktól, az általános kép azért mindenik iskolára vonatkoztatható. Az említett regényben rajzolt kép oly annyira jellemző, hogy ha valaki egykor a magyar diákélet megírására vállalkoznék; ez minden esetre főforrását képezná, de sokat meríthetne az illető író azokból a vonásokból is, a melyek más regényében el vannak szórva.

A mi az egyszerű dolognál leghamarább szembe tűnik, az, hogy Jókai a legtöbbször a kálvinista diákéletet annak egyes speciális sajátságait rajzolja s kedélyének rugékonyságát, szípor-kázó humoros képeletének gazdagságát fényesen ragyogtatja e nemű rajzaiban is.

Egyes regényeiben mint pl. az „*Enyém, tied, övében*“ a katolikus zárdai életről is ad néhány vonást; a „*Szép Mikháiban*“ pedig rajzol egy kicsiny képet a lutheránus iskolák ifjúságának életéről is, de bizony ezen a ponton is előtérbe emelkedik a kálvinista Jókai. Igaz, hogy ennek oka egyfelől az, hogy élet tulajdonképpen csak a kálvinista diákok körében fejlődhetett ki, a mely élet aztán egy szerves egésznek képezett, melynek megvoltak ugyan árnyoldalai. de volt sok olyan fényoldala is, melyek ma már csak apáink ajkain élnek mint rég letűnt regék. Ezek a speciális sajátságok, jellemző vonások vannak megörökítve Jókai regényeiben. . . Egy újabb Homeros ő e tekintetben, ki megmenté az utókor számára azt a kiveszésnek induló életet, a melyről már nem sokára csak úgy beszélünk mint kálvinista mythológiáról.

Másrészről azonban, ha vizsgáljuk Jókai életét, arra a meggyőződésre jutunk, hogy Jókai e tekintetben a legtöbbször saját életéből merített.

Már a családi tűzhelynél beszívta lelkébe azt a mély valóságosságot és buzgósságot, mely egyes művein varázshatással ömlik el. Édes atyja, mint néneje — Jókai Eszter — feljegyzi, azt tartotta: „a ki istentől eltávozik, Isten is eltávozik attól.“ — Az est csöndjében, a kandalló enyhet adó melegénél az egész család buzgón énekelte:

»Istenre bízom magamat,
Magamban nem bízhatom le

Az elplántált mag aztán a jó talaj mellett kedvező körülmények közé jutott. Komárom és Pápa öregbiték az ifju ismereteit és szilárdíták erős hitét.

Már Pápán — bárha magába zárkozott volt is — megismerte a kálvinista diákeletet, melyről Bessenyei azt írja, épen a pataki ifjúságot jellemezvén, hogy „a vadmanérok oly felemelkedésben vannak, hogy ha még igazítás sokáig nem tétetik benne, félő, hogy a szegény tanulók ágyaik alatt viperák, krokodilusok, bazsikusok ne teremjenek a sivatag vadságba.”¹

Kemény, jellemző szavak ezek; de a durva külső alatt a legnemesebb szív dobogott s a legtisztább erkölcsiség honolt. Büszkén hivatkozhatunk arra, hogy iskoláink, ha külsőleg szögletes, nyers, olykor durva férfiakat adtak is a hazának, de ezek a férfiak hitelesek, jellemzilárdak, hazaszeretők voltak, kiknek durvasága nem egyszer csak az igazságnak nyílt, őszinte kimondásában állott.

Ilyen életet ismert meg Pápán Jókai, de itt ismerkedék meg irodalmunk egy másik csillagával Petőfivel s egész hosszú sorával azoknak kik buzgón munkálkodának édes hazánk javán. Szorgalmas tagja volt a „*képző-társaságnak*” s az ott szerkesztett „*Tavaszi*” című kiadványban jelent meg első elbeszélése az „*Istenítélet*”, melyről tévesen jegyzik meg egyes életírók, hogy egy aranyral jutalmazta volna a képző-társaság, — mert ez csak érdemkönyvbe íratott.²

Pápáról részint egészségi viszonyai; részint tanulmányainak folytatása végett Kecskemétre ment. Kecskemét ma is, de abban az időben még inkább egyik leghatalmasabb pontja volt a kálvinistaságnak. Az élet, melybe itt jutott Jókai, keveset különbözött a pápaitól.

Kecskemét kollégiumát a pestmegyei és kunsági nemes családok ifjai nagy számmal keresték fel, minek oka az volt, hogy a korszerinti igényeknek és követelményeknek teljesen megfelelt. A professzorok mély tudományú, humanus és művelt modorú férfiak voltak, kik közül az egyik, *Tomori Szabó Sándor* a bölcsészeti tudományok és a szentírás magyarázás tanára, tudván azt, hogy az ifjúság különösen nők körében nagyon fészélyezett s az életben nem ritkán gúnytárgyává lesz, aesthetikai előadásai közben kiterjeszkedett arra is, hogy hallgatói miként viselkedjenek a nők körében.

Ha egy nőnek szobájába be megyünk — ugymond — a szükséges bevezető beszélgetés után vegyük elő az *abc* betűsorozatát s beszéljünk például a szobában levő almáriumról, mondván: Oh mily felséges szép mű ez az almárium. Azt hiszem: hazai iparunk terméke. Beszélgetésünket az almáriumról aztán alkalmazzuk a nőre, mondván: Oh ha én a kegyed szívének almáriumjában csak bakter is lehetnék, mily boldognak érezném magamat!³

Most szívesen mosolygunk az ilyen beszédre, de abban az időben korántsem olyan kis dolog volt az, mint a minőnek hisszük.

Kecskeméten épügy, mint más iskolában, két részre oszlott az ifjúság, u. m. *bentlakó togatusokra* s *kint lakó publikus* diákokra. Mind a két osztálynak meg volt a maga sajátos élete, de igazi diákeletről csak a bentlakóknál beszélhetünk. Ennek az életnek egy-egy alakja: a senior, esküdt diák, remanens, contrascriba, vigilator, bago, mendikáns vagy dárdás egyenként

és egyik a másikkal, itt-ott szétszórva egy-egy művészi képben jelenik meg Jókainál.

Regényeiben az öreg barnult falak beszélni látszanak; itt felhangzik a dal a „kantus” tagjainak ajakán; amott víg tréfa, ártatlan gúny hangjai sziporkáznak; majd egy komoly dologról beszélgető csoport tűnik a szem elé, de a komoly dologba is belevegyül a gondtalan játszi tréfára mindig kész kedély s mind ezt elviselhetővé teszi az a tudat: „Ma nekem, holnap neked!”

Igy van ez részben ma is, de napról-napra fogy az u. n. *diák-csinyek* száma, a melyek Jókai kecskeméti jogász korában napirenden voltak. Az iparosok, kereskedők cégtábláinak felcserélése, gyümölcs és szőlő érés idején a tulajdonjog megsértése, — főleg pedig egyes rozoga kapufélfáknak és könnyen hozzáférhető tűzifáknak elemelése nem is okozott lelkiismereti furdalást.

Ilyen volt a kecskeméti diákok élete, mikor Jókai 1842. a jogi tanfolyamra beiratkozott.

A szép, szőke arcú, sugár termetű s hallgatagon is beszédes szemű ifjú, modorával, magaviseletével nem csak hogy gyorsan meghódította a rokonszenvre és barátságra amugy is fogékony ifju kedélyeket, hanem reformáló hatást is gyakorolt. Csakhamar jelentékeny tagja lőn az ifjúsági életnek, sőt mint a „*Kalliope*” című iskolai lapnak szerkesztője, mint kitűnő szavaló a városi közönségnek is kedvenczvé lőn s az iskolai ünnepélyek alkalmával főleg a fiatal hölgy közönség dobogó szívvel, kigyuladt arcczal várta a kedvencz szavalót. — Ő a szeretetért aztán vizontszeretettel fizetett s ennek mindannyiszor tanujelét adta, valahányszor alkalma nyílt reá.

Ily módon telvén el diák élete, e legelső forrásból vehette az anyagot és színeket a diák életnek mesteri rajzaihoz s egyáltalában nem csodálható az, ha ő e tekintetben teljesen kálvinista. Nem, mert ugyszólva csak azt írta le, a mit átélt, azt színezte, ki a mit látott s olyan vonásokat tett szépekké, a melyek lelkét leginkább meghatották, szívében legmélyebb gyökeret vertek.

A diákeletnek alig van egy jellemzetes vonása; egy sajátos, már kiveszésnek indult vagy teljesen kiveszett szokása. a melyet egyik vagy másik regényében fel ne találunk. Megragadó, élénk színekkel fest egyes alakokat s ezeknek képében, habár csak egy-egy nagy vonással is, de mindig jellemzően domborítja ki ezt a specialis, sajátos életet, a melynek titkaira, minden egyes eseményére örömmel emlékszik vissza mindenki, a ki átélte.

Már 1846-ban megjelent legelső regényében a „Hétköznapiakban” elárulja egyéniségét s nem tud megszabadulni a viharlátott barna falaktól. Egész ifjú kedvteléssel, sziporkázó humorral rajzol egy „*kantus praesest*”, a kit nálunk, manapság praecentornak nevezünk. . . .

Ime a kép: „lobogó gyertyalángnál, rozsdás czirkalmat tüzesít meg, annak két ága közzé csomónként hajat szorítgat s a czirkalom segédelmével becsavarja s mily genialis ötlet, a hajbodorító vas helyettesítve van. A kender fűrtök lassanként összezugszorodnak, míglen végre a praeses úr feje olyatén alakot nyer, minő a vedlő borzas jérezéé, vagy hogy magasból vegyük a hasonlatot, mint a serkocsmák czégerein a gyaluforgács” . . . végre a praeses úr nagy elégedetten lépdeli végig szobája territóriumát, mely jobbra is három, balra is három lépésből állott s minekutána ekként magát kísértálta volna, végtére szépen megmosdik, sárgaságban sínlődő kendőjében megtörölközik s a tükör hiányát akként pótolja, hogy fekete sipkáját túl teszi az

¹ Beöthy. Szép prózai elbeszélés. II. 220. 221.

² »Örillő« 1894. 2-ik szám.

³ Pesti Hírlap 1893. december 5.

ablakon s az ilyen surrogált tükörben aztán hajának és nyakendőjének állását igen, de arcának sem piros, sem fehér színét, sem egyéb nuanceát ki nem veheti; azután szép fehér papírosból nyakkendője számára inggallért kanyarít, vele torkát a kellő hangmértékig elköti; annak utána fölötti zöld tibet frakkját, keztyűibe belebúvik; figaráját füle hegyére támasztja; pálcáját, fuvoláját és halottas énekes könyvét az egyik, gitárját, hangjegyeit a másik kezébe vevé: készen áll előttünk teljes hivatalos méltóságban a kantus praeses.¹

Nem teljesen találó kép-e ez egy pöffeszkedő hiú ifjúnak. kinek jellege a későbbiekben annyira kidomborodik, hogy önként tekintély hajhászónak kell tartanunk, a kinek épen azért tekintélye nincs; fegyelmet tartani nem tud s mikor elröppen egyik vagy másik ajkról a „kakuk” gúnynév, harsány kaczagás tölti be a termet a minek oka saját maga, mert a nagy öltözködés után arcza olyan, mint a suviksz, a gáliczköves mosdóvíz s a gubacsos behintett törülköző gonosz befolyásától. . . . Ilyen arccsal jelenvén meg a temetésen annak vége természetesen kaczagás lön, a káplán halotti imádság helyett, árvizes időben mondandó könyörgést olvasott fel s „Miatyánk” helyett a „Hiszekegyet” imádkozta.

Ez a „kantus praeses” a legelőször rajzolt diák alakja Jókainak. Az egész rajz telve humorral, kacagató csak itt-ott sebző gúnnyal, s a mely képhez pompás keret a kantus; nálunk az énekkar rajza abból az időből, mikor még a termekben is makrapipa járta, s makra pipában kapadohány.

A diák életnek egy másik speciális részét, az *akadémika promociót* s az u. n. *exitust* a „Debreczeni lunátikus”-ban mutatja be Jókai.

Az akadémika promotio, csak nem régen is gyakorlatban levő három évi rektorkodás, s melyet a legújabb közoktatásügyi törvények mellett az sülyesztett a feledés homályába, hogy nem akadt vállalkozó! A törkölyösi egyházért két egyén pályázik: Dallos Adi és Nyaviga Lőrincz. Amazt a törkölyösiek magok szeretnék, ezt pedig „a vaskalaposok” akarják küldeni. Amaz „nagy-botos” „első bassista”, kiért a törkölyösiek a tanítói állomást állandósítanak; emez egy hízelkedő alattomos eminens diák, ki könnyű szerrel esik át az examináló esperes úr által feladott kérdéseken, de Adinak nem csak az idevonatkozó kérdéseket, hanem a nagytiszteletű úr anekdotáit is meg kell fejtenie s ekkor is csak úgy nyeri el a *rektoriát*, hogy a sorshúzáskor kihúzott czédulát lenyeli. Az akadémika promociót elnyert ifjúnak, vagy mint nálunk mondták a *rektoriára* kimenőnek, *exitust* kellett tartania, mely nem egyéb, mint víg nótázás közötti búcsúztató, a melynek központi dala Sárospatakon az volt, hogy:

»Kezembe van már az úti levelem:

Nem diák már Patakon az én nevem;

Sok víz lefoly még addig a Bodrogon,

Míg engemet újra látnak Patakon.»

Érdekesen van rajzolva a „Kis királyok”-ban, a kántussal való temetés; a tűzvészhez való rohanás, a „nagy és kis botosok”, végül az *elekcio* és *legáció*.

A temetési szertartásnál minden esetre igen fontos személy a kántor, ki a nevezett regényben; *Luboki Máté* nevet visel, de a kinek közforgalomban levő neve: *Ne tartsd erre*, a kitől azt a máig is fenmaradt mondást örökölte a kántorok tisztes gárdája: „Mindig mondom, hogy ne *igyatok*, mégis mindig

iszunk”. A halottak között is tett osztályozást a temetésre járó ifjúság. Voltak *petákos*, *máriásos* halottak, a fizetés szerint, — de volt „*portentum is*”, — a kiért már huszassal fizettek s a kiért „*Ne tartsd erre*” egy *lázsias* tallért kapott.

Nem régi ideje, alig egy évtizede annak, hogy Debreczenben megszűnt a „nagy és kis botosság” s ezzel együtt az egész diák tüzoltói intézmény. „A tüzoltás — írja Jókai — a diákságnak mellék tanulmánya: van saját fecskendőjük és minden egyéb tüzoltó apparátusuk. Azaz, hogy tulajdonképen az a mindenféle készülék áll jóféle kurtanyelű tölgyfustélyokból, a minek a bunkója ólommal van megtöltve; ezeknek neve „*gerundium*.” Aztán valamennyi *gerundium*nak van egy apja, meg egy öreg apja. A botnak apja a *kisbot*, a nagyapja: a *nagybot*.¹ . . . Ezzel az eszközzel fékezte meg a debreczeni ifjúság a tüzet.

E regényben rajzolja Jókai az *elekcio*t és *legáció*t is. A színezés itt is élénk; a rajz teljesen jó s egy-egy vonás őrá is erősen jellemző, mint *legátusra*, a k. t. mint kecskeméti diákot, mikor *Siklós*, *Gyüd*, *Harkány*, *Terehgyen* volt *legatus*, a harkányi lelkész kathedrába bocsátani nem akart, mert tóga nélkül, fekete attilába öltözötten jelent meg a *legáció*ban, de ő, a lelkész tiltakozására azt felelte: „Én magyar vagyok és nem római, engem tehát, a magyar ruha illet meg.”² Kacagató, egészen hű képe Tanussy Manó, egy *legátus*nak, ki először lévén szószékben, a Miatyánkot össze is törí, azt mondván a záradékban: „Mert tiéd az ország, a hatalom és a metszőkés. Amen.”

Ezeknek a kisebb rajzoknak koronáját képezik az „*Epour si muove*” első kötetében előforduló mesteri rajzok. Adva van itt a „*florilegium*”-nak teljes és hű képe; nem csak alakok rajza ez, hanem igazi tipikus képek, melyeknek környezete, a ruházat, műszavak mind jellemzetesen vannak papírra vetve; el van árulva mindeniknél a vonás, mely nem csak társai, hanem a más embe- rektől is megkülönbözteti, mely később igazi nagyságának alapját képezi, de most még igazi diákok, a kiknek árnyképe a Aszályi, a besúgó, csúszó-mászó, hízelkedő, ki csak megvetést érdemel és szánalmat soha.

Minő jellemző kép pl. a *Jenői Kálmán*-é; „magas termete, komoly, kissé erősen nyúlt arcza, szelíd, dióbarna szemei, vékony szemöldökei, gesztenyeszín fűrtel két csigában kifelé görbülve, ábrándozó jellemet adnak tekintetének, csak összeszorított ajkai képeznek a többi vonások összhangjából kivételt; azokban kemény önakarát, harapós dacz van kifejezve; hanem aztán a szép, sima domború homlok kiegyezteteti az ellentéteket azon megtisztulva egyesül a két ellentétes kifejezés s a légyságból lesz költői emelkedettség, a daczból öntudat!”³

Mind az öt ifjú képe ily jellemzetes, Bíróczy, a sánta; a tudós Barkó Pál, a híres szavaló Borcsay Mihály, a tárogatós Csuka Ferencz, mint élőalakok állanak előttünk s épen akkor, mikor javában mulatnak a Nagy uram pincéjében.

Maga ez a mulatság; a csittvári krónika írása, ama misztikusságnak tovább szövése, mely ezt a rejtélyes könyvet körülvette, mind, mind igen szépen vannak előnkbe állítva. A meglepetés, a melyet Muskatályi professzor idézett elő, kiről szól ama híres Dongó-nóta, majd a Borcsay találékonysága, a furfangos feleletek, mind mesteri tollra vallanak, valamint a kicsapási jelenet is, — a mely ilyen alakjában — ma már talán sehol sincs szokásban. . . .

¹ Kis Királyok. 1885. IV. 109.

² Pesti Hirlap. 1893. Decz. 7.

³ És mégis mozog a föld. I. 14—15.

Legnagyobb fontosságot azonban azok a műszavak adnak a leírásoknak és rajzoknak, a melyeknek itt egész sorozatával találkozunk, a miket mi már csak részben ismerünk, de ezek élni fognak épen azért, mert Jókai tolla örökíté meg őket s hogy idővel misztikus hieroglifeknek ne tűnjenek fel, maga meg is magyarázza azokat. (Olvasható az Epour si mouve első fejezetében.)

Ide véve még a nagytiszteletű tudós professzorok: Tordai Szabó Gerzson, a nagy fizikus, Muskotályi a diákfogó, Dr. Járni Ezsaiás a sok nyelvet beszélő odvas fogu rektor; Harangi Ezsaiás, a filozófus; Tóbiás Mózes mesteri képeit s az egyes helyeken előjövő lelkészek, tanítók, leviták rajzait: előttünk állanak azok a vonások, a melyekből tiszta képet alkothatunk magunknak a Jókai által rajzolt régi diákéletéről.

Kalassay Sándor.

Felső bimbók.

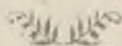
Mindig nyitott egy-két bimbót
His kerlemnek rózsafája,
Valahányszor a hűs hajnal
Mazmaltoskot szór rózája.

S én a nyíló rózsabimbóból
Leszakasztám minden reggel,
Lánykám kebelére tültem
S szép csendesen ott hervadt el. . .

Most is nyit még egy-két bimbót
His kerlemnek rózsafája,
Valahányszor a hűs hajnal
Mazmaltoskot szór rózája.

. . . Éste nyúlok, o — visszahúszom
El keremet félve — lassan;
Bokrán hervad, bokrán vész el. . .
Úincs, — a kinek leszakasztomam. . .

November Dávid.

Az erdő lakója.

Ezüsttől csillogott a hegylánc keletfelől. A kis pinyőke oly szívesen énekelt, mintha csak mondta volna: jertek, jertek! ott beljebb még szebb az erdő, lombja hűsebb, zúgása titkosabb, a föld pázsítja zöldebb és puhább. És mi, én és egy idő előtt elhunyt barátom, mentünk hívogató szavának engedve, észre sem véve, ha egy kigyó félve sikamlott el lábaink alatt vagy az anyaöz kicsiny fiával oldalán félve csörtetett a völgy patakjától a bérce fokára fel; mignem egyszer az alkonyipir feltetszett nyugot felett.

Öreg este lett már, a mint alig husz-huszötöd lépésnyire füstöt láttunk sűrű oszlopban ég felé szállani.

Ezerféle gondolat cikázott agyunkon keresztül s sejtelemszerűen mindenik azt sugta: tovább, tovább!

Szorongó szívvel köszöntünk szíves nagy jóestét az öregnek, ki a mindinkább összeeső parázson, frissmetszésű nyársra huzva, apró madárfiakat pirított.

— Adjon isten a fiatal uraknak is — lön a szíves válasz. — Vegyenek helyet maguknak, ha már a sors erre hozta utjokat.

Itt egy nagyot sóhajtott, aztán elmélázva folytatá: Istenem! Hát nemcsak én vagyok a rengetegben?!

— Ne aggódjék jó öreg — feleltünk résztvevően — a végzet, lássa minket is erre hozott.

— A végzet! — sóhajtott ismét — Hát másnak is van joga e szót ajkára venni?

Szerettük volna tudni, mi nyomja a jó öreg szívét, de nem kérdezhettük, mert ő így szötte tovább beszédét: Ne vessék meg a fiatal urak, ha már hozzám vezette a végzet, száműzetésem sótalan kenyérét.

Az öreg egyre jobban érdekelt s nem állhattam meg, hogy meg ne kérdezzem: Mondja csak jó öreg, mit jelentenek e szavai: száműzetés, sótalan kenyér?

— Sótalan kenyér? Hát biz az uram semmi más, mint az én kenyérem, az én mostani eledelem, az aprómadarak só nélkül. . . A falu messze van, nem járhatok be gyakran, meg aztán tudja Isten nem is nagyon szeretem az embereket, ha kérni vagyok kénytelen tőlük. . . Nem mindig adnak jó szívvel, így nem is kérek tőlük semmi szívességet, ha csak igen nagyon meg nem szorúlok. . . Sóm elfogyott, mint már oly sokszor; s ilyenkor aztán könyeimmel sózom meg, vagy megmeritem az ilyen gyenge madárfiakat a patak vizében, abban azt hiszem van annyi amennyi só, hiszen a földgyomrából buzog fel, s ha ilyen módon megízeltetem, nyársra húzom, s úgy, a mint láthatják, megsütöm. . . Ezt nevezem én sótalan kenyérnek!!

— Ez hat az a sótalan kenyér. De mondja édes öregem, mit ért a száműzetés alatt? Hiszen akinek hazája van, . . . ha semmi másat nem mondhat is magának, addig legalább a világ azt mondja: nem lehet száműzött. . .

Majd elmesélem azt is, előbb azonban fogyaszzuk el ezt a kevés sótalan kenyérét!

S míg ettünk: a jó öreg így beszélt el történetét:

Szomorú idők voltak Lengyelországban. . . Apa nejét, gyermekeit, a fiú szerető családját — az ifjú titkos aráját hagyta el — örökre — búcsúcsók nélkül, csak hogy megmenthesse személyes szabadságát. . . Nem nézhette hazája mulását a tétlenségre kárhozott szegény lengyel, s mert nem segíthetett rajta, inkább elhagyta, mintsem temetőjébe kísérje. Az önkéntes menekülőkegyike voltam én is két fiammal.

— És a két fia hová lett jó öreg?

— Majd sorát ejtem annak is mindjárt. . . Tehát én is önkéntes száműzetésbe jöttem két fiammal, a kik 1845-ben családot is alapítottak. . . De a keserű pohár még nem telt meg csordúltig. . . Három év múlva a magyar nép is fegyvert fogott a szabadságért, a melynek mártyrjai voltunk: én és a két fiam! Fegyvert fogott minden becsületes ember, a ki megtudta becsülni a szabadságot, s a ki e haza földjén — e nemzet kenyérét ette. . . Mi sem maradhatunk tétlenül; úgy sem sokat ért már a mi életünk — hontalanul — idegenek között; fegyvert fogtunk tehát s Isaszegnél leróttuk a tartozást, a melylyel a magyar nemzetnek és a szabadságnak még adósai voltunk. . .

— A két fiú tehát ott esett el??

— Igen; ott hullottak el — szemeim előtt, s én, hogy egész családomért megszenvedjek, csonkán benn — csaknem tehetetlenül — bármennyire kerestem is a halált — megmaradtam — azoknak a gyászos, de dicső napoknak élő krónikájaként!!

— S két fiának családjáról mit tud jó öreg?

— Épen annyit, mint a fiatal urak, vagy talán még annyit sem!! Amint Isaszegtől megmenekültem, mivel holtnak hittek, s a hullák között maradtam én is, mint oly sokan, a kik nyomorékká lettek, de nem szenvedtek ki a harcmezéjén, ide költöztem, mivel hajdan az alpári Darvas család jóvoltát élveztem, itt akartam élni továbbra is, hol menhelyet találtam, midőn hontalan — bujdosó valék. . . De az a csonka kéz ez nem engedett az emberek közé menni; hiszen hogy kegyelemből tartson valaki — azt nem bírtam volna elviselni, a kenyérért pedig — nem lett volna mivel megdolgoznom. Óh ez a csonka kéz, de sok keserűséget is okozott nekem! Óh hogy nem a szívemet találta az a golyó, mely jobb karomat követelte áldozatul.

E szavak után mélyen felsóhajtott a jó öreg, azután szennyes ingének ujjával megtörölte szemeit, felénk fordítá csonka karját, a melyet mi a túlságos érdeklődés miatt ad-

dig észre sem vettünk, a fájdalom őszinte szavaival így szötte tovább élete-fonálát.

— Ez a csonka kéz, ez a bénult ereklje maradt a szabadság emlékjelül, a borús idők élő regéjeül, s valahányszor arra a gyászos múltra gondolok, úgy megsajdul benne még ma is a fájdalom, mintha csak tegnap, mintha csak egy pár órával az előtt dobta volna jobb karomat a hollók martalékául az az eltévedt ágyú golyó; pedig azóta, itt e rengetegben negyvenegyszer kísértem sírjába az elkopott esztendőt. Oh azóta minden megváltozott, csak az én fájdalom, csak én szerencsétlen magam vagyok a régi.

— És az emberek tudják mindezt?

— Nem tudják uram! Én soha senkinek nem mondtam még, mert senkiben nem volt bizalmam; mert azonban, mivel napjaim már megszámlálvák, úgy éreztem, hogy könnyebűlné a lelkem, ha ezt a sok keserűséget kibeszelném valakinek; mert, hogy síromba vigyem ezt a féltve őrzött, csodás, de igaz regét, magamba fojtva azt a sok keserűséget, mely az idővel el nem fogyott, sőt mindig nőtt, nem tehettem, hiszen akkor még síromban, itt valamelyik hegy-csúcs tövében sem tudnék nyugodni. A végzet utamba hozta a fiatal urakat, azért tehát jónak láttam elbeszélgni, hiszen jobb helyre nem plántálhattam volna úgy sem ezt a sok honfűi bánatot, mint az ilyen jó szívekbe?

— S az emberekkel nem is érintkezik soha?

— Egy félesztendőben egyszer, ha a szükség úgy kívánja, el-elmegyek titkon éjszaka, mint a tolvajok, egyik-másik közeli falba s ezt is csak azért teszem, hogy ezt az édesen zendülő magyar nyelvet el ne feledjem . . . Hiszen e rengetegben még szót váltani sincs kivel, itt ha nem imadkozom, talán már beszélni is elfelejtettem volna! . . . Imadkozom minden reggel e kis kereszt előtt — s itt a kunyhó bejáratához támasztott fenyőgalyakból összeütött keresztre mutatott, imadkozom a szabadság istenéhez, a magyar és lengyel nemzet boldogságáért, — azután nyakamba veszem a rengeteg, szedegetek apró madárfiakat, s az erdő vészszűgésén elmerengve, álmodozom a régi dicsőségről s a boldog jövődőről s ha alkonyúl, megtérek a bomladozó kunyhóba s elfogyasztom sótalan kenyereimből a mi arra a napra esett, azután ismét imadkozom. — Így ütöm agyon egyik napot mint a másikat.

Ennyi az én életem rövid, de keserűségekben gazdag története.

— Rövid?? gondoltuk mély megilletődéssel; egy ilyen élet, melynek minden napja évekkel ér fel, rövid?

Másnap hajnalban, midőn a gönczöl rúdja egész aláhalott, a jó öreg elkísért bennünket az erdő széléig . . . ott búcsura nyújtá reszkető bal kezét . . . Mi szívesen hívtuk magunkkal; kértük hogy jöjjön hozzánk; ha csak pár napot is töltsön közöttünk — s aztán ha végre nem tud lemondani a rengetegről s arról a sótalan kenyérről, térjen vissza! De ő — megszorította kezünket úgy, mint creje engedé s c szavakkal búcsuzott el tőlünk: „Áldja meg az Isten minden lépéseiket úgy, a hogy engem megvert! Nyomaikon annyi áldás fakadjon, mint átok az enyéimen!”

Nem tudom, mások mit érezhettek volna e búcsu szavak hatása alatt? Mi könnyeztünk mind a ketten . . .

Szilva István.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési árát hovaelőbb megküldeni szíveskedjenek.

Kitűnő tisztelettel,

Az „Ifjúsági Közlöny”
Szerkesztősége.

— A ref. egyházból, a mely közvacsorával volt összekötve, a régi jó hírnevéhez kötött reményeket most is beváltotta. Folyó hó 6-án már a kora esti órákban kocsirobogás verte fel a

csendet s a teremben csakhamar hullámzott a felszolgáló úrnők és kisasszonyok nagy száma, élénken kínálgatva a jóízű és bámulatos olesó étkeket s a kitűnő házi bort, mely elkeresztelési műtéten nem ment keresztül. Jókedv és kedély, sziporkázó élcz, néha-néha ope nélküli gúny, majd fel-felhangzó dal a kredenczben; a táncztól kipirult arcok, s egy édes emlék a bál után s az egyháznak szép tiszta jövedelme (ezirka 450 forint) — azok a jellemvonások, melyek által a bálnak képe kidomborítható. Jelen voltak: Árvai Ilonka, Abaházy nővérek (Liszka), Debreczeni nővérek, Csajka Emma (Szánthó), Fodor Ilonka (F.-Nyárad), Horváth Juliska, Hodinka Olga, Inczedy Etelka, Kérészy Emma, Kormány nővérek (Zsadány), Makláry Margit, Nagy Boriska, Nagy Erzsike, Nagy Jolan (Szomotor), Nagy Szeréna, Nemess Sárika, Pallós Veronka, Pekáry Berta, Szakady Etelka, Szinyei nővérek, Szívos Irén, Tóth Ida (N.-Kázmér), Zsindely nővérek, Uj Anna (Ladmócz). Úrnők: Abaházy Józsefné (Liszka), Barthos Józsefné (Ujhely), dr. Ballagi Gézané, Bukoveczky Nándorné, Buza Jánosné, Debreczeni Bertalané, Csajka Jánosné Szánthó), Hodinka Ágostonné, Jaskó Józsefné, dr. Kondor Miksáné, Kormány Lászlóné (Zsadány), Kun Juczika, Kőpataky Gyuláné, Nagy Gáborné, Nagy Lajosné, Makláry Miklósné, Mitrovics Gyuláné, Szinyei Endréné, Szébényi Karolin, Szívos Mihályné, Tarczal Jánosné, Pazuha Andrásné, Ujlaki Istvánné, Uj Jánosné (Ladmócz), Vitkay Bertalané, Zsindely Istvánné, Zombory Emődné. — Másnap este kedélyes morzsa-bál fejezte be a mulatságot.

K. S.

Jókai ünnepély főiskolánkban.

Jókai Mór félszázados írói működésének jubileumát főiskolánk is megünnepelte f. hó 7-én vasárnap d. u. — a köziskolai szék utasítására a magyar irod. Önk. társulat rendezősége alatt tartott ünnepélyen. — A torna-csarnok tágas helyiségét túlnyomó részben főiskolai hozzánk tartozóinkból álló hallgató közönség töltötte meg, mely a nem nagy, de előkelő városi publikummal együtt mindvégig figyelemmel s érdeklődéssel kísérte a változatosan összeállított program érdekesebb pontjait. A tárgysorozat első száma volt a néhány évvel ezelőtt Jókai által szerzett és Goll J. által zenésített „Király himnusz” előadása, mit derék énekkarunk a szokott precizitással végzett. Az így inkább szerzőjénél, mint szövegénél fogva aktuális „Isten tartsd meg” elhangzása után legelsőnek Dr. Székely György akad. tanár, társulatunk ez évi tanárnőke lépett az emelvényre és lelkes előadásban olvasta fel gondallal készített, ünnepi beszédét, mely annyi sok száz, mostanában leírt és elmondott beszéd közt bizonyára egyike a legmelegebb és legőszintébb hódolatoknak az író-király nagy szelleme iránt. Ezután Rohoska József önképző társulati tag olvasta fel Komócsy Józsefnek Jókait dicsőítő ódáját, a mit nyomban követett az énekrepertoirjának egyik legszebb és legkedvesebb darabja, Thern K. „Dalünnepen” című műve. Ez a specialiter lyrát és lyrikust dicsőítő dal ugyan egy kissé kicsúszott az ünnepély határozott hangmenetéből, de költői szépségei, művészi compozíciója és különösen pompás, rapszodikus hangja sok gyönyörködtetést nyújtott. A végső, pianissimo akkordok elhangzása után Kérészy Árpán társulati tag szavalta Jókai „Munkácsi rab”-ját, miután a jó Kakas Márton dagadó humor szerzett néhány kedélyesebb percet „Saját magához” című, Janka Károly társ. tag által szavalt vig. verses monologjával. A két szavalt után ismét felzendült az ének. Dalosaink ezennel „Szent az érzet” kezdetű, kedvelt, hazafias hangú darabjokat intonálták, mire Kalassay Sándor társulati tag olvasta fel „Jókai és a diákelet” című, lapunkban is megjelent munkáját. Ezután Vinis Viktor III. é. h. h. olvasta fel a Janka Károly alkalmi költeményét. A program utolsó pontja, az ifjúsági zenekar által játszott induló volt, melynek hangjai mellett hagyta el közönségünk a termet, a hol oly sokféle képen, oly sok alakban, de egy őszinte, igaz hangban igyekeztünk nyilvánítani szeretetünket, tiszteletünket a nagy költő iránt, lelkesedésünket és hódolatunkat a lángelme iránt.

R. J.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETER BERTALAN.Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

A képirásról.

Aristoteles mondotta poétikájában, hogy a művészet, illetőleg a költészet forrása az emberi nemnél s ezeknek szükségérzete az emberiség kettős tulajdonára vezethető vissza, t. i. az emberek utánzó ösztönére és arra, hogy az utánzásban aztán gyönyörködni is tud és szeret. Ez kétségtelenül igaz s legkevésbé sem szándékozik e tekintetben senki sem Aristoteleszel perbe szállani; de azért ez az igazságnak mégis csak az egyik oldala.

A művész nem utánozhat mindent, mi szeme ügyébe kerül. Már a tárgyválasztásnál felmerül a művészet egy másik kelléke, követelménye, mit nem szabad figyelmen kívül hagyni, — és ez a *költőiség*. Nem elég magában az élet, s a kidolgozásban a hűség, mi aztán valóban élővé, elevenné teszi a vázsonra festett alakokat. A hollandi és német iskola a XVI—XVIII. században épen abban tévedt, hogy csak utánozni akart mindent válogatás nélkül, nem gondolva azzal, hogy mennyi költőiség van a tárgyban s alakokban. E felfogás szülte *Adrian van Ostade*, *Bauer-Brüghel* és oly számtalan festőnek tárgyait s alakjait nézve ma már szinte visszatetsző képeit. A képeken részeg parasztok dőzsölnek, olykor verekednek. Néha változatosabbá vannak téve azzal, hogy a faluból férjeik segítségére jönnek az asszonyok konyhafelszereléseikkel s igyekeznek eldönteni a harcot; máskor együtt isznak a férfiakkal s teljes mértékben, korlátokat nem ismerve, magukról teljesen megfeledkezve vesznek részt a fékevesztett férfi csoport vad mulatságaiban.

E festőknek éles érzékek volt, a mindennapi élet jelenetei iránt, de aztán legkevésbé sem voltak válogatósak, sőt úgy látszik: keresve keresték a legprózaiabb, a legvisszatartóbb tárgyakat. Már a részeg parasztok ábrázolásánál is meglehetősen elhagyták a jóízű határát, de még inkább akkor, midőn a földi élet úgyszólván reálisra vált költészetét s ennek kifejezőit, a nőket is bevonták e fajta képeikbe. De még tovább mentek, midőn a sebeket gyógyító parasztokat is megfestették. Míg amott vezethette őket az,

hogy életképet festenek, egy osztálynak, a parasztnak időtöltéseiből; de itt már nem életről, hanem az élet pusztítójáról, a betegségről van szó. A részegkedés is messze van az egészséges élettől, de még sem annyira, mint a halál előhírnöke: a betegség. Egyszerűbb sebeket festenek, igaz; de azért mégis seb az s legkevésbé alkalmas művészi utánzásra. Azonban mind e tárgyakat az ő műhelyökbe összehozta a humor, a derült felfogás. És ez eleme a költészetnek, de csak a nemes és finom humor.

Már pedig az nem emelkedik felül az élet s az emberek gyarlóságán, ki azok felett oly jóízűen kacag, mint ez iskola festői. Pedig a humornak e felülmelkedés a magva, forrása.

Egy pillanatra a festő, igaz, telfeledteti velünk a czivakodó részeg parasztok bűnét s annak az istenadta embernek a fájalmát, de aztán szinte önváddal fordulunk magunk felé; mintha valami csinyen kaptuk volna rajta magunkat, mert a ki gyönyörködni tud ily csinyek ábrázolásában, az félig-meddig maga is részeg; aki mosolyog a sebe miatt elfintorított képet vágó fickón, az a kárörömből érez magában egy parányit. Ezért nem nemes humor az, mi ez alkotásokat létrehozta; ezért félreértése ez Aristoteles utánzási elméletének, a mely szerint különben sem úgy kell a tárgyakat utánozni, a mint vannak, de a mint lenniük kellene. S mégis a mi e műveken megkap, a mi hódolatra készít a művész iránt, az az utánzás hűsége, életelebensége. Ime ily hatása van reánk az élethűségnek! Ha valamely művészietlen tárgy eleveenséggel van megfestve, megvesztegeti ízlésünket s részrehajlóvá tesz ítéleteinkben. Gyakran tapasztaljuk ezt mai képzőinknél.

A közönség e tekintetben három részre oszlik. Egyik, talán ez idő szerint a kisebb rész, szereti az édeskés, sentimentális képeket; a ragyogó világítás mellett, zöld lombok alatt, vagy illatos szalonokban suttogó szerelmek festőjének adja a babért. A másik rész a materialismus felé hajlik; csupán csak életet és hű utánzást kíván tekintet nélkül arra, hogy az életben fény és árny vegyülnek. A harmadik része a publikumnak már megkívánja a tárgy költőiségét is e mellett. A kik csak azt követelik a kép-

íróktól, hogy valót fessenek, azoknak semmi kifogásuk sincs Ymenes Louis kórházi jelene s Marr Károly flagellánsai ellen. Pedig épen a tárgy választás miatt Marr Károly különben derék s a Ymenes megrendítően nagyszerű alkotását súlyos vád terhelheti. Hát mi költőiség is van abban, mikor az orvos egy nehezen feltápáskodott, vézna, kiasszott képű beteg szívdobogását s lélekzetvételét hallgatja? mi felemelő van azon örült eszmében, mely a flagellánsokat a középkorban összehozta s ily kegyetlen askesírsre kényszerítette? ! mi költői van egy ily összeverődött tömeg ábrázolásában? !

Akik e kérdésekre a művész javára döntő választ adnak, azok félre vezettetik magukat az emberi képesség, a művészi *ecset* hatalmától, mely oly meg-rázó hűséggel tud vászonra rögzíteni egy ilyen eszmét, ilyen nagy tömeget. Ez a szemlélő bizonyára nem a hamisítatlan műízléstől sugalmaztatja magát.

Magyar festőinkre e tekintetben nem lehet nagy panasz. Nem engedik magukat félrevezettetni a materialistikus iránytól; az élethűség mellett költőiségre is törekeshnek.

A képírás klasszikus korában és földjén, Olaszországban a művészek mennyire igyekeznek megfelelni a tárgyválasztás kellékeinek! Ott mind magasabb eszmét törekshenek realisálni! Rafael madonnái mintha az égi világból hoznának le egy darabot e földre, hogy azt megneemesítsék! Nem számítva ide Rafaelnek későbbkori képeit, midőn munkától túlzgatott képzelete szétszakgatja a földi élet bilincseit s Mária és Krisztus az ég és föld közt lebegnek — Mária képeiben emberi eszmét ábrázol, olyanokat, a minőket az emberi lélek legnemesebb fölhevülésében, tisztelni, becsülni tud, melyeket elérni akar; melyek összekötik őt az égiekkel. A szeretet és szűzi tisztaság, ártatlanság gondolata az, mi működésre izgatja a művész fantáziáját; a mi oly magasztos műveket hoz létre.

De a művészet e nagy mesterei nem eléghesnek meg pusztán ez eszme kifejezésével. Némileg ellentmondó eszmék összekapcsolásával, az érzelmek és lélekállapotok sajátos motiválásával új művészi feladatot oldanak meg.

A mit a keresztény művészek ez előtt csak láttak, a mire eddig csak törekedtek, azt Rafaelék meg is oldják. A lelki és testi tisztaságot, és szeretetet, az emberi életnek és léleknek e legfenségesebb nyilatkozatait, az anyai szeretet és leányi ártatlanság alakjában, ezeknek együttes, egy lényen való kifejezésében valósítják meg. És így tárgyaikban nem eléghesnek meg a költőiséggel, annak lélekemelő voltával, de annak tartalmasságát, még az eszmék sajátos összekapcsolásával, sajátos mozzanatok terem-tésével és a különben egymásnak ellentmondó motívumok belső egységben való megoldásával gazdagítják.

A művészet ez óriásai tehát első sorban a tárgy választásában keresik művészi feladataikat. Michel-Angello bezárkózva a Sixtus-kápolna sima, tagozatlan

falai közé, munkatársakat, tanácsadókat nem tűrve közelében, annak mennyezetét s oltára háta megett el-terülő óriás falat az emberi lelket öröktől fogva, örökké működésre indító eszméinek művészi meg-testesítésével tölti be; amott a világ alakításának, emitt a végítéletnek, a jövő világnak, mint ő felfogja: a dies irae nek örökifjú problémájával, annak kifejezésével. Az oltárképen a halottaiból fölkelte embertömeg előtt egy szempillantással föltárul jövő élete, minék ismerésére egész földi életén át annyira vágyott. A sima boltozaton a hatalmas isten egy kézmozdulatával elválasztja a sötétséget a világosságtól, s újjának egy érintésével lelket ad az állat-emberbe s méltóságteljes és atyai tekintettel fogadja az épen megteremtett Lévának, az emberiség ez erőteljes szépségben megjelenő igazi ősanjának háláját és hódolatát.

A művészet e felülmúlhatatlan nagyságától, az emberi lélek e fenséges produktumaitól megszá-dúlva, szinte tántorogva hagyjuk el a Sixtus-kápolnát.

De csak is ily magasztos eszme, csak is ily magasztos tárgy, művészi feladat és törekvés lelkesítheti, exaltálhatja a művészt annyira, hogy palettára mázolt festécsomókból megteremtse a Sixtus-kápolna, a vatikáni stanzák képeit s Európa minden képtárában szétszórta s évszázadokon át közbámulat tárgyát képező madonnákat.

Kétségkívül áll az, hogy az itt felsorolt eszmék, melyek tárgyat szolgáltatnak valaha a képírásnak s e nagy vonásokban rajzolt felfogási módok és példák a művészetek történetében a szélső határokat képezik. A német-alföldiek képei már-már az aljas határait érintik, sőt nem ritkán azt túl is lépik, míg Buonarrotti, Rafael, da Vinci alkotásai és az eszmék, melyeket érzékítenek; a legfenségesebbek. De a két határ között mozgó művekből csak azok igazán művésziek, s csak azok képesek igazán a szívrehatni és e hatást századokon át biztosítani, melyeknek meg van költőiségük.

E történelmi tanulságoktól korunkra térve, a mai technikai fejlettség mellett az üresség, s a materialismus miatt a prózaiság az, a mi a mai művészeket fenyegeti.

Az európai culturnemzetek közt körülbelől a spanyolok adják a legkiáltóbb példákat mindkettőre. De más nemzetek művészetében is bővebben akadunk oly banális, materialistikus felfogásra, mely a művészszel egy gyermekét ölében tartó anyát festet s mellettük egy elhaladó tehenet bornyával. A kép címe: Anyai szeretet.

A szemlélő előtt mindenesetre érdekesek azok a sokféle, gyakran prózai tárgyú alkotások is, melyek oly kényelmesen megférnek az „életképek“ elnevezés alatt, de ezek között csak azoknak van maradandó becsük, melyekben a festő a tárgyválasztásnál nem mellőzte teljesen a költőiség feltételeit sem. A melyekben pedig csakis élet van és más semmi egyéb: azok tanuskodhatnak a művész ügyes jellemző ere-

jéről, megfigyelő képességéről, de fog hiányozni a művészet lényeges és mellőzhetetlen varázsa s ezért többé kevésbé csak művelődéstörténeti illustratio marad s nem léphet föl magasabb művészeti, aesthetikai igénynyel.

Ifj. Mitrovics Gyula.

Ismerek egy kertet.

Ismerek egy kertet.

Tele van virággal,

Este-reggel fel-felhallszik

Benne a madárdal.

Még sem járja senki.

Virágokat szedve,

Még sincs, kit a vig madárdal

Odavonna bűbájával,

Sem reggel, sem este.

Csak én magam járom

Este ugy mint reggel,

De nem szedem a virágot

S a madárt, ha visszazállott,

Nem hallgatom kedvvel.

Oh mert a virágok,

Bűbánat virágok,

S a felhangzó vig madárdal

Nem bír lelkem fájdalmával:

- Temetőben járok.

November Dávid.

Két pók.

Irta: Demeter Bertalan.

A beteg színészasszonyosság föltápáskodott az ágyában, s erőtlen fakó hangon kérte a lányát:

— Ila! gyűjtsd meg már a gyertyát, szédülni kezdek a sötétben . . . aztán meg Jenő is hazajöhet, hátha dolgozni akar.

A szeszélyes gyertyaláng reflexe még rútabbnak tüntette fel a beteg színészasszonyosság arcát, a mely különben is olyan volt, mint a ciztrom.

Majd vizet kért, a mely egészen fölzaklatta: köhögni kezdett, olyan különösen, mint a hogy a megromlott gép szokott hörögni, — szakgatottan, rendetlenül. Lehetett tudni, hogy nem viszi sokáig.

Ila, a szegény Ila, a ki különben pipere-czikkek készítésével kereste meg a nélkülözhetlen dolgokat, szívesen megtett volna mindent, csak hogy tovább nyújthassa az anyja életét. — Attól remegett minden pillanatban, hogy egyszer csak elalszik — örökre.

Ez járt fejében most is, a mint az anyja apró szeszélyeit igyekezett kielégíteni.

Az a melegség, a mely az anyja testéből felé-áradt, úgy hatott rá, mintha a sivatag forró lehelle-tét érezné.

A keserűséget alig bírta nyelni, csaknem megfojtotta már. Ha legalább sírni, zokogni lehetne egy keveset! Nem tehette az anyja miatt, a kit minden legkisebb fölindulás lázba döntött.

Szerencsére épen hazajött Jenő, az orvosnövendék, egyetlen lakójok s jó barátjok.

Először is odament a beteg asszonyhoz, s hosszasán kérdezősködött tőle. Mikor a beteg elszunyadt, leült Ila mellé az asztalhoz, s elmondta a miket konstatált:

— Ne essék kétségbe Ila, meg kell mondanom az igazat. A mama nem él tovább két napnál, legjobb lesz, ha titokban elkészülünk mindennel.

Ilának ki kellett mennie a konyhába, hogy ott egy kissé könnyítsen magán, mert minduntalan megcsuklott a hangja, ha beszélni akart.

Az orvosnövendék kisompolygott utána, hogy a temetés felől értekezzenek.

— Lesz-e elég pénzünk a temetésre Ila? kérdezte az orvosnövendék, s a részvét önkéntelenül ellágyította a hangját.

— Nem tudok én most semmit Jenő, csak azt, hogy el fogok veszni, ha a mama olyan rosszúl van lstenem! hogy fogok én élni a mama nélkül?!

Az orvosnövendék próbálta vigasztalni:

— Nem szabad ennyire kétségbeesnie Ila, én ezután is jó barátja maradok.

Bent fölért a beteg, s a mint észrevették, bementek hozzá mindketten.

A színészasszonyosság odahívta magához az orvosnövendéket, s megindító hangon kérte:

— Kedves Jenő, nincs senkim, a kire rábízhatnám a lányomat, érzem, hogy nem sokáig élek, ne hagyja el végképen, magában tudok bízni, maga becsületes ember. . . .

Pár nap múlva eltemették az Ila anyját, s mikor a leány csaknem kimerült a sirástól, s kissé lecsilapodott, az orvosnövendék így szólt hozzá:

— Nézze Ila! beszéljünk komolyan. Maradunk ezentúl is itt, ketten fogjuk fedezni a háztartás költségeit.

A leány szó nélkül beleegyezett mindenbe, tudta, hogy ez az ember igazi barátja, sőt több annál is, a ki csak javát akarhatja. Továbbá azt is tudta, hogy tisztességes ember, a kiben nem kételkedhetik. . . .

Úgy éltek, mintha testvérek volnának. Az orvosnövendék igyekezett minél többet keresni a tanulmányai mellett, Ila pedig a rendes munkáján kívül főzött és rendben tartotta a szobát.

A leány egész nap egyedül dolgozott, s alig várta mindig, hogy az orvosnövendék hazamenjen. Boldogok voltak, ha együtt lehettek. Ilyenkor rendszeren a jövőről beszélgettek, a melyet mindig fényesebben színezték ki.

— Ez alatt a két év alatt majd csak megélünk szegényesen, — mondta az orvosnövendék, — akkor pedig, ha a szerencse kedvez egy kicsit, boldogok leszünk.

— Csak valami szép erdős, hegyes vidéken lakhatnánk Jenő, — szakította félbe Ila, — oh az olyan vidéket úgy szeretem, . . . a levegő kitűnő. . . . engem tönkretenne ez a budapesti poros levegő . . . a bátyámék is szép helyen laknak, a Balaton mellett. . . .

Igy ment ez napról-napra; ezek a színes álmak lassanként Ilát is megnyugtatták, s az édes anyja képe mind jobban-jobban halványodni kezdett előtte. Rövid idő múlva nem látott mást, csak Jenőt s jövőjüket, a maga egész ragyogó fényességével.

* * *

Egy este az orvosnövendék sápadt, földúlt arczczal tért haza. Az izgatottságtól alig látott, a mint a lépcső homályából betámolygott a szobájába. Ila az asztalnál ült: valami finom munkával volt elfoglalva.

A leány előtt el akarta rejtenia valót, s mikor azt kérdezte, hogy mi baja, csupán ennyit szólt:

— Tudja Isten, ma egész nap rossz kedvem volt, sokat kellett szaladoznom, ki vagyok merülve egészen.

A vacsoránál alig evett valamit; folytonosan az a gondolat kínozza, hogy nem lesz belőle semmi, el fog zúllni.

A lány észrevette, hogy Jenővel valami borzasztó dolog történt, nem tudott nyugodni: örökösen faggatta, kérte, mondja meg, mi baja van.

— Jól van Ila — kezdte az orvosnövendék, — nekünk nem szabad titkolódnunk, elmondok mindent, úgy a hogy történt. — Maga talán okosabb lesz, mert én most olyan zsibbadt vagyok, mintha valami rettenetes álom kínozott volna meg.

Aztán elmondott mindent: hogy ő most a legnyomorúttabb ember a világon, ki pár órával előbb a betevő falatjától esett el; hogy a kondícióját veszítette el, azt, a mi eddig biztosította az existenciáját.

Csak egyet hallgatott el, hogy az egész dolog Ila miatt történt. Jóformán maga sem tudta elképzelni, hogy jöttek rá az Ilával való viszonyára, csak annyit tudott, hogy finoman értésére adták, hogy a ki így él, az nem comme il faut-ember, sőt egyenesen kompromittálja a családot.

Mikor elbeszélte az esetét, megkérdezte Ilát:

— Ugy-e most maga is meg fog vetni? látja, hogy most egy semmi vagyok, s talán legokosabban akkor cselekedném, ha főbe durrantanám magamat.

Ila bámulatos hidegvért tanusított s a legnagyobb nyugalommal mondta:

— Az egészet felejtse el Jenő, a mint eddig megéltünk, megélünk ezután is: többet fogok dolgozni, s ezentúl kisebb háztartást viszünk, míg csak maga nem jut valami kondícióhoz.

A lány bátorító szavai villanyzólag hatottak a fiatal ember idegeire, s pillanat múlva érezte, hogy az életkedvet visszanyerte.

Egy ideig beszélgettek még, aztán az orvosnövendék kérte Ilát, hogy egy rövid sétára engedje el.

Nem sokára lenn volt az utcán, s engedte magát tovasodortatni a lóto-futó emberekkel.

A mint sokáig bolyongott így, minden gondolat nélkül, egy sarokkávéház kötötte le a figyelmét. A villamos fény mintha vonzotta volna, pár percz múlva benn ült ő is a többi elegáns urak között.

Szinte kéjelgett abban a tudatban, hogy ennyi ember között oly végtelenül egyedül érezheti magát.

Nem sokáig tartott a boldogsága: a következő pillanatban kíméletlenül rohanták meg agyát a kétségbeejtő gondolatok fekete manói.

Valamennyi szép álmát megsemmisülve látta, a melyekből nem maradt meg semmi, csak az ébredés keserősége. Eszébe jutott az a pillanat, mikor megismerkedett Ilával, s egyszerre lebüvölte annak virágyszerű bája, s a mikor fényesnek, ragyogónak látta a jövőjét, valahányszor ennek a kis lánynak rejtelmes nagy szemeibe tekintett.

És most odajutott, hogy csupán ennek a lánynak jószíve menti meg az elpusztulástól, a mely oly kérlelhetetlenül fenyegette.

Valósággal kínlódva feszengett székén, a pirító gondolatok hatása alatt, s a hosszas töprengés csaknem önkívületi állapotba juttatta.

Nem vette észre azt sem, hogy a szemközti ajtón egy fehér alak lépett be, s egyenesen feléje közelít.

Csak akkor ismerte föl, a mint közvetlenül megállott előtte.

Ila volt.

Az orvosnövendék csodálkozó pillantását — úgy látszik — megértette, mert minden kérdés nélkül mondta:

— Utána jöttem mindenütt, olyan feldúlt kedélyhangulatban féltettem, hogy valami bolondot fog elkövetni.

— Legyen nyugodt Ila, — suttogta az orvosnövendék — megkísértek mindent magáért, küzdeni fogok, hogy magát igazán megérdemeljem, . . . s itt egy különös gondolat villant meg agyában, — ha pedig nem bírunk a sorssal harcolni, akkor: ott van az a szép nagy szőke folyam, az olyan nagy szeretettel fogad keblére mindenkit, hogy többet el sem engedi magától, . . . szólni fogok magának is Ila.

A leány ellenvetés nélkül hallgatta; az olyan természetesnek tűnt fel előtte, hogy neki sohasem szabad elszakadni Jenőtől. . . .

Késő éjszaka volt már, mikor hazafelé mentek.

A fővárosi éjjel zúgása halk morajlássá finomodott, a melyből hallani lehetett itt-amott a villanygépek ritmikus dohogását.

* * *

A következő hetek tisztességes szegénységben teltek el.

Ila megfeszített szorgalommal készítette az apró madárkakat, Jenő pedig hirdette magát a lapokban.

A leánynak szinte jól esett, hogy segíthet Jenőn, szívesen dolgozott egész nap, csak hogy szűkséget ne lássanak.

Még örült is, hogy most alkalma van meghálalni Jenőnek azt a sok áldozatot, a melyet az ő és édes anyja érdekében hozott.

Utánozhatatlan kedvességével nem egyszer még föl is vidította Jenőt.

* * *

Hanem az orvosnövendék szerencséje folytonosan késett, a lapokat ott kellett hagynia, a hirdetést nem bírták volna fizetni többé. Annál láthatóbban kezdett mutatkozni náluk a szegény emberek kérlelhetlen ellensége: a nyomor. A fővárosi nyomor, melyben csak úgy lehet pusztulni, mint a forrás nélküli sivatagban.

Ilának vissza kellett tartania magát, hogy szemzsibbasztó munkája egészen tönkre ne tegye.

Nem kereshetett többet, mint a mennyi a kosztjukat kifutotta, s előre remegtek a negyedévi házbértől.

Utóbbi időben egy-két nélkülözhető ruhadarab is elvándorolt otthonról, s a rajtuk levő észrevehetőleg kezdett fakulni.

Ebben a kétségbeejtő állapotban csak egy nyújtott nekik némi erőt: a remény.

Ugy látszik: mindennap nagyobb adagokban nyújtotta nekik valami láthatatlan szellem ezt a hamis fényt, mert minél szegényebbek voltak, annál többet foglalkoztak megint a jövővel.

Valami elpusztíthatatlan fatalizmus vett erőt rajtuk, a melyben erősen hitték, hogy ezért a sok nyomorúságos napért kárpótolni fogja őket valami: a jövő. Csak azt nem lehetett tudni biztosan, hogy ezeket a fényes álmokat hová képzelik.

Azt a szép szőke nagy folyamat mind gyakrabban kezdték emlegetni, legtöbbször úgy beszéltek róla, mintha az nekik régi barátjuk, vagy édes anyjuk lenne, — s kimondhatatlan vágyat éreznének magukban, hogy annak keblére feküdjenek.

Az esteli órák lázas álmait csak a reggeli világosság józansága rebbentette szét.

Minden reggel hitték, hogy az a nap hozza meg, a mit várnak.

Az orvosnövendék mindennap bejárta a rejtelmesen zúgó nagy város egy részét, s mindennap egy-egy új csalódástól kimerülten botorkált haza.

* * *

Valamelyik havas, hideg délutánon órákon át végig-hosszig járkált az ügyészi hivatal ormóttan nagy palotája előtt, míg el tudta határozni magát, hogy betérjen valami irtószágot kérni.

Végre határozott: kipirult arczczal, ügyetlen alázattal nyitott be a várószobába, melynek kellemes levegője úgy hatott rá, mintha valami jóltevő, meleg kéz simogatná átfázott idegeit.

A kályha melletti lóczán egy-két halavány fiatal ember igyekezett minél több meleget szedni magába, a melytől már szinte elálmosodtak.

Kardos Jenő is leült hozzájuk, a versenytársaihoz, míg valaki be nem szólítja.

Szívesen várt volna akármeddig, csak hogy minél tovább élvezhesse a meleget, melyet az utóbbi napokban odahaza keservesen nélkülözött.

Egyszer aztán rákerült a sor, de csakhamar végeztek vele: egyszerűen kimondták rá, hogy nem alkalmazhatják ez idő szerint . . . valamikor talán . . . később. . .

Reszketés, borzongás futott végig rajta, a mint a meleg szobából kilépett a hideg levegőre.

Alig vette észre a mellette elhaladó embereket, annyira elfásult volt az első pillanatokban.

Sebes léptekkel indult neki a hosszú útnak, s lassanként kezdte megszokni a hideget. Eleintén gondolkodni sem akart, csupán azon járt az esze, hogy az idővel kényelmesen kijöhessen hazáig. Elég hosszú még az út odáig, — gondolta bizonyosan.

De mikor a népszínház alatt összetorlódott kocsik mellett haladt el, önkéntelenül mormogta magában:

— Ugy látszik, az élet csak azoknak szól, a kik ezeken a fényes fogatokon járnak, mi csak a pók szerepét játszuk, a mely undok külsejével megvetve, homályban él. Ha használunk valamit, az is csak a pók értéktelen munkája.

S mintegy önkéntelenül sietette lépteit, hogy szegényes, kopott külsejével minél hamarabb kijusson a fényes belvárosból, ki, az ő szegényes külvárosi lakásába, a hol olyan hűségesen várja a — másik szürke pók.

Alig hitte, hogy haza érjen.

Ila a keresményéből elszakított annyit, hogy néhány darab szentet vásárolhasson, s estére kellemes meleg szobával várta Jenőt.

A szoba langyos levegője mintha elfeledtette volna velük a nyomorúságot, — alig gondoltak rá: vidám beszélgetésben töltötték el az egész estét.

Megint ott voltak, abban a bűbajos világban, a mely, látszólag, képes volt elviseltetni velök kiáltó szegénységüket: még mindig hitték, hogy valamikor boldogok lesznek.

Tulajdonképen nem is foglalkoztak egyébbel, ha együtt voltak, minthogy csillogó légvárakat építettek. Csak mikor hamvadni kezdett a kályha parazsa, s a szoba hangulata komorodni, kedvetlenedtek el. A kályha melegével tűnni kezdtek az üres, csillogó képek is.

Az orvosnövendék fel-felébredt a hazug álomból, s ilyenkor önkéntelenül nehéz, mély sóhajok szakadtak fel belőle. Hébe-korba egészen tisztán látta végzetes pusztulásukat, s többé nem is törődött semmivel. Tudta, hogy már a legközelebbi házbért sem lennének képesek kifizetni, s akkorra el kell veszíteni magukat, ha csak csúfodni nem akarnak, de az sem használna többé semmit. Tudta, hogy nincs több idejük hátra ezen a világon, mint egy hét . . . két hét . . . legfeljebb egy hónap . . .

Ő már bele is törődött a halál gondolatába, s csak azt akarta még, hogy Ila is kövesse. — Minek maradna itt egyedül? — gondolta magában, előbb-utóbb elpusztulna ugyanis ebben a modern Babylonban; legalább nem fog mocsok hullani a liliumra.

Ezentúl folytonosan arról beszéltek, hogy milyen édes lesz meghalni Fölizgatott képzeletükben sokszor csaknem színről-színre látták, mint valósúlnak meg azok a fényes álmak, a melyek könnyűvé tették nekik ezt a sívár életet leróni.

Nem bántódtak többé a nyomoruságukon: kimondhatatlanul tetszett nekik az a gondolat, hogy most már bizonyosan megélnék — holtig.

Csak azt várták még, hogy az idő kissé fölmelegedjék. Ettől fogva minden este kísértáltak a Dunához, órák hosszában át elhallgatták annak titokzatos mormogását, s mikor hazafelé mentek, szakadatlanul erről a nagy szőke folyamról beszélgettek.

Valami érthetetlen, élő hatalmasságnak nézték már, a melybe szerelmesek lettek mindaketten . . .

Egy meleg tavaszi estén gondosan fölöltözködtek, mintha valami ünnepélyes alkalomhoz készülének. Az orvosnövendék hallgatag, komor volt: Ila érzékeny búcsút vett a lakás mindazon darabjától, a melyek neki kedvesek voltak. Szótlanul haladtak le a lépcsőkön, s lenn karonfogva egymást, vegyültek el a tömegben. — Akaratlanul is gyorsították a lépéseiket, mintha attól félnének, hogy valaki észreveszi szökésüket. Itt-amott a lóto-futó emberekre szánakozó megjegyzéseket tettek, mint a kik szélmalom harcot vívnak, küzdenek a célért, a melyet talán sohasem fognak elérni.

S bizonyos büszkeséget éreztek magukban, hogy nekik alig van hátra még egy pár percz, s a célnál lesznek. . . .

*

Csak a házmester jött rá a szökésükre, máskülönben nem hiányoztak senkinek: — mintha éppen csak két szürke pók pusztult volna el.

Hektor búcsuja.

— Ilias XI. 466—496. —

Tárt karral fordult a dicső Hektor gyerekehez,
Ámde szepegve simúlt az dajkájának ölére,
Arczától idegenkedvén a kedves apának.

Megrebbent, mert észrevevé a rezét tarajának

5. S nagy, le-lebólintó lófarkbúbját sisakának.

Ezt a kedves apa s jó anyja meg is mosolyogták.

Am levevé a dicső Hector sisakát a fejéről, —

A fényes ragyogót — s mellé, le, a földre tevé azt,

Csókjaival halmozta fiát, széttárta a karját,

10. Istenhez könyörögvén s minden szentjeihez — szólt:
„Istenem! Óh te segéld fiamat — s ti is égi lakók mind!
Hogy legyen egykor, mint vagyok én nagy Trója vitéze,
Boldogan eljen s úr legyen Ilionon erejével!

Óh, hadd mondják rá: „Derekabb ez, mint vala atyja!”

15. Majd ha vonúl harczból, zsákmányát vérbe föröszsze,
Ölve a bösz ellent, s anyjának örüljön a lelke!“
Szólt — szeretett feleségének karjába adá át
Szíve szerette fiát s neje azt hő keblire vonta

Könybe borúlt szemmel mosolyogva. — A férj szíve
[szánta

20. Látván azt, majd átkulcsolva kezével eképp szólt:
„Jaj boldogtalan! Óh ne gyötörd hát annyira szíved
Engem magam nem küld olcsón Hades fenekére
Egy sem s mondhatom a sorsától sem menekülhet
Sem hitvány, se vitéz, mihelyest szem-szembe kerülünk.

25. Most nosza! menj be szobádba nyugodtan 's dolgozd
[után láss!

Vedd rokkád, orsód 's rendelkez' asszonyaiddal,
Hadd dolgozzanak. A harcz gondja a férfiaké csak
Trója szülötteié mind, s legfőképp' az enyém az!“
Így szólván a dicső Hektor felvette sisakját, —

31. A tarajost, — hű hitvese meg ment vissza, lakába
Sokszor hátra tekintve s forró könnyeket ejtve.

Görög eredetiből fordította,
Rohoska József.

A hozomány a házasság tartama alatt.

(Hozomány. Allatura uxorea).

Irta: Wintner Samu.

Hozomány alatt értjük mind ama vagyoni értéket, melyet a feleség vagy ennek nevében bárki más kirendel s a férjnek átad, legyen az ingó¹ vagy ingatlan,² öröklött, vagy szerzeményi, testi vagy testetlen,³ elhasználható vagy elhasználatlan, helyettesíthető vagy helyettesíthetetlen dolog — még pedig a házassági terhek viselésére.

A Hk-ról Jancsó alapos bizonyítása után kimondhatjuk, hogy a hozományról nem tartalmaz intézkedést, s eddig tévesen történt az I. 110 cz re való hivatkozás. Kelemen szerint: allatura, in latissimo sensu, notat: Omnes res, quae consideratione uxoris ad maritum pervenerunt sint illae avitae vel acquisite, mobiles aut immobiles, (Institutiones juris Hungarici privati. Budae 1818. III. 127. §.) Ezt fordítja le magyarra Herczegh (magy. család- s örök. jog 18.). Ökröss szerint csak ingó dolog lehet a hozomány tárgya, (Polgári m. jog. Pest, 1872. 495), Frank (prin. jur. civ. Hung. 313.) homályosan fejezi ki magát: „bona mobilia, quae sponsae nuptiarum causa dantur, parapherna vocamus; eademquae marito tradita alla-

¹ Hk. I. 100. §. 4.; 1840: VIII. 14. §.; dt. XXV. 166. 90. jan. 30.

² Hk. I. 54. §. 2. királyi tábla 36,882/83.

³ 1840: XVI. 9. §.

turam uxoream efficiunt, nem bizonyos, vajjon a bona mobiliat érti-e az allatura uxoreára is?

Suhajda (m. magánjog 401.) szintén csak általános kifejezést használ: »minden vagyont.«

Emödy (m. m. jog 520.) kifejezti meghatározásából, hogy az tényleg átadatik⁴ s hogy a háztartási költségek fedezésére kell, hogy szolgáljon⁵ míg Zlinszky (m. m. jog 595.) csak ez utóbbit hagyja ki.

Hogy hozományt bárki rendelhet ki, az kitűnik az 1886 VII. t.-cz. 21 §-ából, föltéve, hogy olyan korban s állapotban van az illető, hogy terhes szerződéseket köthet.⁶

A hozomány adására, illetve kirendelésére még a szülők sincsenek kötelezve.⁷

A hozományt mindig a férj kapja, de csak haszonélvezetre, a tulajdonjog a nőnél marad, mely feléled azonnal, amint a házasság bármi oknál fogva felbomlik, sőt még a nő részéről történt házastörés esetén sem vesztí az el.⁸

Amint már említettem, a hozomány célja, hogy a házasság terheinek viselését megkönnyítse, s hogy ez tényleg így van, mutatja azon körülmény is, hogy mielőtt a házasság bármi okból felbomlik, a nő, illetve törvényes örökösei azt visszakövetelhetik.

Igaza van Jancsóknak (m. házass. vagyonjog 101.) akkor, midőn azt állítja: »a hozományt a nő külön vagyontól jogunk szerint ép azon kifejezett cél választja el és különbözteti meg amely végett a hozományi vagyon a férjre bízott (t. i. a házassági teherkönnyítés.) Ha e cél szem elől tévesztjük, akkor a hozomány s női külön vagyon fogalma mindazon számos esetben, midőn a külön vagyont a férj kezeli és használja, egybeolvad s vagy a hozomány fogalma felesleges, vagy pedig a női különvagyoné.«

A hozomány átadásának idejére nézve áll a római jognak azon szabálya: dos aut datur, aut dicitur, aut promittitur. Tehát adható a házasság megkötése előtt — alkalmával, — s az után.

Az első esetben, ha a hozomány a házasság előtt lett a férjnek átadva, s a házasság elmarad, azon elvből kiindulva: sine matrimonio nulla dos a római jognak megfelelő conditio causa data causa non secuta czímen visszakövetelhető, — itt azonban tekintettel kell lennünk azon körülményre, hogy a férfi vagy a nő hibája folytán maradt-e el a házasság s e szerint fog a férfi jó- vagy rossz hiszemű birtokosként tekintetni a hozományra nézve.

A hozomány hagyomány útján is kirendelhető (dotis legatum, a dos római jogi értelemben véve itt mindig.). Itt nem érthetők egyet Jancsóval, ki szerint: a »terhelt örökös (oneratus) köteles azt az örökhagyó halála után azonnal kiszolgáltatni (i. m. 104.) holott tudjuk, hogy az örökhagyó halálától számított egy éven belül ráér erre.

⁴ Megköveteli ezt az 1849 XVI. 9. §. A hozomány visszakövetelésére bizonyítani kell a hozománynak a férj kezéhez való jutását Curia 7820/84 sz. dt. jogt. közl. 91. n. o. 2252/85.

⁵ Hogy pedig ez fontos: Kelemen (i. m. III. k. 128. §.) allatura nostra cum dote romana in eo congruit, quid marito serviat ad facilius ferenda matrimonii onera. Továbbá: Curia 4101/83 sz. dt. u. f. VII. k. 1 sz.

⁶ A kiskorúak az 1877. XX. fej. szerint csak atyai vagy gyámi beleegyezéssel.

⁷ Herczegh i. m. 19. Madarassy (érték. a házass. vagyonj. s gyám Keskémét 1873, 9 §.

⁸ H. k. I. 105. 106. tit 1687: II t.-cz. Georch J. Honyi törvény Pórszon 1804. 219 §. Kelemen i. m. 128 §. 2 p. Emödy i. m. 522.

A hozomány ki van rendelve — s itt a magyar jog ismét megegyezik a római joggal — a mint a férj dotis nomine gyarapodott. Állhat tehát a hozomány úgy activ, mint passzív szolgáltatásból, így pl. a férj részéről tartozott összeg elengedéséből.

A hozomány állaga, bárki rendelte is ki azt, kivéven a római dos receptitának megfelelő fentartott hozományt, mindig a nő, őt illeti a tulajdonjog, a férj csak haszonélvező.

Georch (i. m. 220. §.) »az asszonynak hozománya csak avégre adatik a férjnek gondviselése alá, hogy azzal a közhaszonra gazdálkodjék, fennmarad pedig mindenkor annak az asszonynak nézendő sajátsága. Azért is visszajár az özvegynek egészben.« Herczegh (i. m. 19.). »A férj még a neki átadott vagy gondjaira bízott hozományon sem gyakorolhat tulajdoni jogokat, annak csupán kezelése és haszonélvezése illeti őt, ellenben a szabad rendelkezés s egyéb tulajdoni jogositványok mindvégig a nőnél maradnak, s itt igen helyesen jegyzi meg Emödy (i. m. 522) »a hozomány a házasság tartama alatt is a nő tulajdona marad, azzal a korlátozással azonban, hogy a tulajdonos azt mindaddig nem követelheti vissza, míg a házassági viszonynak ítélet vagy halál véget nem vet.« Figyelmen kívül hagyja ez utóbbi momentumot Zlinszky is (i. m. 596.) sőt oly nagyfokú tévedésbe esik, hogy azt állítja, hogy: »a nőnek jogában áll a hozományt a férj beleegyezése nélkül elidegeníteni,« holott ezen jogügylet legjobb esetben is csak a házasság felbomlása után volna érvényes.⁹

A férjet a hozományi javakban a haszonélvezés s az ebből folyó kezelési jog illeti meg¹⁰ azonban »időtartam tekintetében eltér a hozomány a haszonélvezet szolgalmától, mivel utóbbit meghatározott időre lehet korlátozni előbbinek tartama pedig a házassági köteléknél se rövidebb, se hosszabb tartamu nem lehet.«¹¹

Mert a hozományban a férj csak haszonélvezőnek tekintetik, éppen azért a hozomány nem vonható a férj részéről akár a házasság előtt, akár az alatt egyoldalulag csinált adósságokért kielégítési vegrehajtás alá. —

A hozomány Jancsó szerint úgy tekintendő, mint ajándék, mégpedig, ha a nő adja egyes, ha harmadik, idegen személy: kettős ajándék; első esetben a nő az ajándékozó s a férj az ajándékozott, a másodikban a nő az állaggal, a férj a haszonélvezettel ajándékoztatik meg.

Hogy mennyire nem áll az az állítás, hogy a hozomány ajándék, azt maga Jancsó is beismeri:¹² »e szerint pedig a férj mindazon jogokat gyakorolhatja a hozomány felett, melyet saját vagyona felett a tulajdonos, kivéve a hozomány állaga felett való rendelkezési jogot. Ezen egy, de lényeges és döntő szempont választja el a hozományt az ajándéktól, ép úgy, mint a haszonélvezet szolgalmát a tulajdontól.« S ez úgy hiszem eléggé bizonyító is!

Hasonlóan téved Jancsó akkor, midőn azt állítja, hogy »az állag feletti rendelkezés tekintetében látszólag kivételt kö-

⁹ Hasonlóan Jancsó i. m. 121. és dt. 28. k. 157. és dt. 10. k. 148.

¹⁰ Venczel 536. Frank J. princip. 230. §. »in allatura uxore marito tantum administratio et usus fructus competit. Kelemen i. m. 128. §. 7. p. Usus, fructus, rerum adlatarum durante matrimonio ad virum pertinet, licet equae ad communes familiae necessitates convertit, quin de iis rationes ducere aut deinceps restituere obligetur secus finis non satis fieret; praeterea leges allaturam non item fructus redhiberi jubent et maritum a rationibus penitus immunem pronunciant.«

¹¹ Jancsó 119. 5. jegy.

¹² I. m. 120.

pez az évi járadékból álló hozomány (apanage). Azt mondja u. i. Jancsó, hogy az az évi járadék úgy tekintendő, mint az át nem adott hozomány évi haszna. Kérdem: hogyan képzelhet magának bárki is hozományt, a mely át nem adatik? hiszen Jancsó is a fogalom elengedhetetlen attributumának tartja a tényleges átadást¹³ mert igaz ugyan, hogy a hozomány *kirendelhető* — több féle képen, de mindaddig hozomány nem létezik, míg az tényleg át nem adatik. Már pedig ha így van — aminthogy tényleg így is áll — az a „visszatartott törzsvagyon” nem lehet hozomány, s így az apanage sem lehet ennek évi haszna.

Hanem igenis — amennyiben az apanage útján kirendelt hozomány megáll — s ez történik abban az esetben, ha ebben kölesönösen megegyeznek — úgy ez **tényleges** és nem látszólagos kivételnek tekintendő azon általános szabály alól hogy a férj a hozomány állaga felől nem rendelkezhet, azok szerint, kiknek véleményével megegyezik az évi járadék útján kirendelt hozomány illetén jogi természete; de lege ferenda azonban nézetem szerint sokkal helyesebb volna — s ekkor nem volna szükség a kivételre — kimondani azt, hogy az apanage alakjában kirendelt hozomány, tényleg a hozomány állagát kezezi, s ez nem volna egyéb, mint a hozománynak bizonyos vagy bizonytalan számu részletekben való kiutalása, már aszerint amint azt az évi járadék természete magával hozná, s ezt a hozomány természete egyáltalán nem zárja ki.

A venditionis gratia aestimata átadott hozományi javak, melyek részint már természetükkel fogva, részint, mert a sikeresebb gazdálkodás megkívánja, nem használhatók másképp, mint a dolognak legalább külsőleg való elenyészésével, a férjnek teljesen tulajdonába mennek át.¹⁴

Ebből kifolyólag ilyen esetekben a férj hitelezői a hozományi vagyonra is rátehetik kezüket, azt kielégítési végrehajtás alá vonhatják.

Ezek ellenében joga van a nőnek hozománya értékének megfelelő összeget férje ingatlan javaira jelzálogilag bekebeleztetni; csőd esetén az elsőbbségi követelések közt lesz sorolandó;¹⁵ s végül megtartási jog illette meg a nőt férje javaira, ha ez utóbbi előbb halt meg, mindaddig, míg az örökösök a hozományt ki nem szolgáltatták.¹⁶

KÜLÖNFÉLÉK.

— Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési árát, félreértések elkerülése végett, hovaelőbb megküldeni sziveskedjenek.

Az „Ifjúsági Közlöny” Szerkesztősége.

¹³ I. m. 105 és 106 Herczegh i. m. 22

¹⁴ Dt. 22. k. 115. és 1875. XXXV. t-cz. 69 §.

¹⁵ Már Kelemen (i. m. 129. §. 4. p.) »allatura peculiari videlicet legum privilegio provisa, ante omnes mariti non item communes vel speciales ipsius mulieris Creditores exolvenda est.

¹⁶ Frank (i. m. 230. §.) »Ceterum vidua intuitu suae allaturae etiam jus retinendi habet i. e. ex bonis mariti tamdiu excedere non tenetur, donec, vel contractu, vel per sententiam quaestio allaturae superata fuerit.« Georch (i. m. 222. §.) »Oly igazsága vagyon pedig az asszonynak hozományához, hogy megholt férjének jószágát mindaddig letartóztathatja, és használhatja, míg hozományára nézve egészben ki nem elégítették az örökösök által.« 224. §. »Bátor tehát a férjének annyi értéke sem volna, hogy abból az adóságnak temérdeksége kitelne, mégis minden egyéb hitelezők előtt az asszonyt illeti hozományára nézve az elsőbbség.« És Hk. II. 24. 4.

— A beiratkozások akadémiánkon a folyó iskolai év második felére e hó 9. és 10. napjain voltak. Az előadások 12-én kezdődtek.

— Folyó hó 11. és 12. közötti éjjel városunkban rövid időközökben egymásután több helyen tűz támadt. Az ó-kolégium udvarán lévő fatartó égése alkalmával a küldöttségi szállást is komoly veszély fenyegette, s ennek a megmentéseért a tűzoltó-ifjúság igazán rászolgált a több helyről nyilvánított elismerésre.

— Janka Kálmán, kolozsvári joghallgató, főiskolánk volt növendéke, „Porszemek” cím alatt egy kötet elbeszélésre hirdet előfizetést. A kötet márczius hóban fog megjelenni; előfizetési ára: 1 frt 20 kr.

— Főiskolánk ifjúsága, folyó hó 17-én tartott közgyűlésén intézkedett márczius 15-ének megünneplése tárgyában. Az ifjúság Erdélyi András szénior választotta meg az ünnepély szónokául, s két aranyat tűzött ki egy alkalmi óda jutalmazására. Az ünnepélyt este egyetemes ifjúsági bál fogja követni,

SZERKESZTŐI ÜZENETEK.

Z. A. A szavak után — hirtelen ítéletet mondva — azt lehetne következtetni, mintha önt valóban a virághervadás, s a sárga levél inspirálta volna ennek a versnek megírására. Pedig nem így van. Ön valamikor bizonyosan sokáig unatkozott valamelyik állomáson, s hirtelen az jutott eszébe, hogy versírással üti agyon az időt. Hipp-hopp ott vagyok, a hol akarom: s ön egy pillanat alatt benne volt a versírók exaltált állapotában, s kényelmesen helyezkedett el valamelyik ablak világosságában. Künn elkeseredetten esett az eső, a zord őszi vihar kiméletlenül kergette az elárvult faleveleket, s a kocsik előtt bús rezignációval húzták össze magukat a nagyvendéglő fiakker-lovai. (Ilyen staffage-ra vall a vers borongó hangulata). Ön férfias elhatározással csinálta a strófákat, de látszik rajtok, hogy lépten-nyomon zavarta munkájában a kapus kiálthatatlan esengetése s harsogó kiáltozása. E mellett versében annyira sok az ossiáni hangulat, hogy épen ezért nem vesszük komolyan. Alлектál. Ne ossiánkodjék, inkább olvassa Petőfit vagy Szabolcskát: akkor talán nem fogja rémitgetni örökösen a »Memento mori«.

L. A. A gondolat igen kedves, kár, hogy nincs a versnek technikája.

B. B. A mit a reporterek kifelejtettek. Az oly sokszor működött deus ex machinán, az álmon, épült fel az egész kis dolgozat: s az a legnagyobb hibája, hogy ez az álom sem új. Ügyes tollal van megírva, látszik, hogy szerzője ismeri a báli termet s hangulatot, de ezeket ismerjük mi is, mások is, s ezeknek a leírását még referádákban sem szívesen olvassuk már.

Laczius. Kedves barátom! Megkaptam versedet, melynek magvát a schoppenhaueri metafizika essenciája képezi. Bizonyosan elismered te is, hogy a mi olyan igen okos a szerelem metafizikájában, az nincs helyén egy olyan versben, mely az *Ifjúsági Közlönyben* jelennék meg. Azt írod, hogy a legjobb versedet küldöd. Hát a granadai érsek homiliái közül is mindig a legutolsó a legjobb. De mit akarsz te? Én ugyan nem olvasom sohasem a *Gömör-Kishontot*, de — a mint hallom — ez a vers már megjelent abban a lapban, s csak csodálkozni tudok a passziódon. Egyébként látom, hogy valóssággal »poéta laureatus« vagy ott a provincián, s ezt nem szeretem, sajnálom, ha a pillangó nem akar magasan repülni, s akármilyen elkaphatja. A ki magasra vizíroz, az előtt ott van a »grand art!« . . . Különben írok rövid időn.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETER BERTALAN.Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

MÁRCZIUS 15.

Támadjatok fel régi szép napok!
Támadjatok fel földi Istenek!
Hadd épüljön fel a magyar Sion,
Melyen az eszmék testet öltsenek!
Legyen oltár ma minden honfi szív,
És gyűljön rajta honszerelmi láng:
Hadd jöjjön — újra ünnepelni itt —
Az eszmével győzött szabad világ!

Oh, mert e nap habár ború után,
Ijesztőn zord felhők mögül kele,
Nem egy nemzet, de egy egész világ
Örök szabadságának reggele!
E föld az Árpád-nemzedék hona;
Virágait hön érző szív nyitá,
S egy ezredéven át az illatot
A szabadság lelke lehellte rá.

Midőn vesztünkre tört a zsarnok had,
Azért nem bírt meghalni a magyar,
Oh, mert minden kicsinyke völgy 's halom
Szabadságért porló szívet takar.
S a szerteszórt, bedőlt sírok felett
Viraszt szabadság Istenasszonya,
S valahányszor vesztére tért e nép,
Nem hagyta őt aludni, nem, soha!

A multban is, midőn e nemzetet
A tespedés veszélybe vitte már,
S a szent Sion falára rárepült
Szárnyát legyintve a halálmadár:
A szabadságnak lelke örködött,
Az szülte újra ezt a nemzetet,
Annak szavára lettek hirtelen
A hősök, — nem! — a földi Istenek.

Borúlj le honfi e határkövön;
Borúlj le itt, e szent oltár előtt,
S mi újra szülte árva nemzeted,
Csodáld, — imádd a régi szent erőt!
S ha jönne újra zsarnok ellened,
Hogy porba ontsa majd a honfi vért:
Ottan tanulj szeretni nemzeted,
Ottan tanulj meghalni a honért!

Szilva István.

Egyik kardját, lantját veri a más,
Felérezett a törpe nemzedék,
S megesküdött, hogy élve-halva bár,
Megváltja újra árva nemzetét!
Bilincseit karddá kovácsolá,
Fényesre váltva a rozsdás vasat;
S mit annyi év meghozni nem tudott,
Meghozta most egy röpke pillanat.

A hármas eszme testbe öltözött,
Kelet 's nyugat viszhangzá jelszavát,
Most csendesen, aztán dörögve, hogy
A megholtak szívét is járja át!
A nemzetet, az újra éledőt
Bűbájos ígézet hatotta át,
Adriától hangzott a Kárpátiig,
Hogy: „meghal, ám nem adja meg magát!”

Testvériség, egyenlőség, 's velük
Szabadságot termett az ősi hit,
Dicsőbb,- szent lángolásra gyújtva fel
A honfiak 's leányok szíveit.
Feltámadtak a régi szép napok;
Támadtak újra földi Istenek;
Felépült újra a magyar Sion,
Melyen az eszmék testet öltsenek.

A szolga 's úr egymás kezét fogá,
Egymást ölelve vitte zászlóját;
Úgy ment viharba-vészbe lelkesen,
Megmenteni a veszni tért hazát!
S hol elbukott, hol vére porba hullt,
Hol utólszor látott kelő napot,
A honfi szív kihűlt poraiból
Ledönthetlen határkövet rakott.

Nap és éj.

— A bírák korából. —

Irta: Tóth Béla.

Izráel napja elhomályosult.

A feledés mélységes homályába merült már annak a győzedelmes hős seregnek emléke, a mely felett — nem is olyan régen — megállott a nap az éj közepén, majd egy egész napig.

A nagy törvényhozó utóda bölcs hadvezér, igazságos bíró, de nem volt egyszersmind előrelátó kormányzó. Nem gondoskodott arról, hogy halála után Izráel kormányát erős kézben hagyja, mely bátran belenyúlva a körülözlő ellen cselszövényeibe szétszakgassa azokat a kötelékeket, melyek a zsidó népet a gyors és egységes fejlődésben minduntalan akadályozták. — Az idegen népek — mint gyűrű az ujjat vették körül Izráelt, s ez a gyűrű mindig kisebbedett.

De nemcsak kívülről, az ország belsejében is folytonos zaboltságok voltak kitéve a zsidók. A Kananeus még mindig nyugtalan, az Emoreus Dánban úr vala; Perizeus, Hiveus s Jebuzeus még mindig Izráelt lakták; Moáb népe támadólag lép fel; Ammon fiai részt követelnek; Sisera hada pusztít szerteszét; Midián keze ránehezül; az amalék had sem marad hátra... Izrael imád Baalt s Ashtarótot s gonoszat cselekszik Jehova előtt.

Bizony sötét, borúlatos az ég, Izráel ege; Nap és Éj küzd, nehéz csatát vívnak; bihorba, rózsa öltözködik az ég alj, s a Nap, Izráel napja, haldokolva hagyatlik alá s hull lejjebb-lejjebb a látóhatáron. Végző erejével szétszórja szelíden, melegen, — mintha lelkét is rá akarná lehelleni, — áldó sugarait Izráel felett. Aztán... az Éj takarja rá fekete palástját s féltékenyen zár el tőle minden sugárt.

Fényes derű helyett sötét borulat ül Izrael egére. Zivár és félelem vesz erőt a lelken...

... Debora, Gedeon hol vagytok hát? Vagy elmúlt az idő, mikor Jerikónál a harsány harsona hangja felharsana, s a harci kürtöknek földrengető hangja romba döntötte az erős várfalakat? Izrael hősei kivesztettek volna? Nem ragyog homályba vetett Juda napja? lankadtan hull alá Efraim erős keze? Dán fiai! vizzé vált volna már hát az ősök hősi vére? Mikor az *ellenség zengése* füledbe jut, fegyvert ragadni gyáva a szív s a kar? Melyet Iésem mellett forgattál, a fegyver elé eleset-e?

Nem, nem korcsult még el az ősi, hősi vér! Izrael karja még mindig erős!... A fegyvert most is biztos kezek tartják... hatalmas karod mért nyugoszik hát?!

Fel, fel Izrael! A tespedés megöl! Filiszteus had pusztít szerteszét szép hazád földjén! Serkenj álmodból s támaszd fel napod, míg bíbor és rózsa jelölik útját s nézz bátran szembe dölyfös ellenekkel!

Napod erősebb e, vagy ellenséged: az Éj

* * *

Czóra város felől fényben úszik a táj... Hirtelen jött fel az új Nap az égre s teljes fényben ragyog a Zenithen: Nyugalomnak fia, Dán fiai közül; erős, rettenetes; Zsidóország fénye, ellenségek réme, Filiszteusverő.

De ez a Nap, mikor épen a Zenithen ragyogott, onnét a magasból, meglátta az Éjet, Filisztea csábos szép leányát s halálosan megszerette őt. Ifjú tűzőnek hő sugarával körülözlönte, s önfeledten gyönyörködött a tekintete előtt elpiruló harmat arcon. Óh ha tudta volna, hogy e pír nem a szerelem felkölte, hanem a ravasz, áruló lélek pírja, a lelkiismeret egy utolsó lángjának múltó jele volt!

S az Éj körülöleli őt hízelkedve, fülébe suttog édes szavakat ész bontó szépsége büszke tudatában csak játszik a Nappal s fel-felvillog sötét szeme, a Nap tiszta tükörének visszfényénél. — Oh örök rejtély a fekete szem titka: tüze ha rád lövell, nem tudhatod, sújt-e vagy emel.

Fényes szöghajának hullámsátorával körülhullámozza, mint nyári estén bárány felhő, a tiszta égnei születő csillagát; de e sötét sátor borulatán át, szelíd fénynyel átragyog a Nap, mint a fájdalomtól, szenvedéstől könnyes szem, ha szerettein megnyugoszik; — s éget: heve habár lankadott, áldást, életet sugároz szerteszét. —

Az Éj lázasan suttog: »Szeress, óh szeress! éltem a tied; erős karoddal ölelj hát körül; szeress, óh szeress, szíved add nekem, szeress mert óh! meg kell halni nekem!« Sír, s mint a szívárványos ég, mosolyog könnyein át; őrvongva esküszik örök szerelmet ő fényes Napjának; s míg öleli hévvel, szerelmesen, csábos mosolylyal ördögi szép ajkán s szerelmi mámortól reszkető Napjának élvpedve nyújtja édes ajkát, s kínálja neki, hogy szedje annak mézét: rút lelke előtt megjelen egy sötét, iszonyú kép, melyre ő vár, melyet ő reményl: a *Napnak kioltott világa*.

»Szeress, óh szeress!« így szól ajaka s gimbölyű karját ingerlően emeli szerelmes Napjának vállára fel. »Szeress, óh szeress!« nyögdel szívrepesve, s közelebb simul hőse kebelére. Mosolya csábos, mozdulata báj; boldog szerelem érzete arcán; vágyó szeme hogyha fel-felcsillan, vélnéd, karbunkulus szór szikrákat; hogyha megmozdul, mint királyi tigrisé, mozdulata; hajának sötét lebontott sátora, hinnéd tengernek kiáradt folyama: s ha megszólal, a legszebb, a legdallamosabb harmóniát vélnéd hallani. Követi Napját, mint bolygó csillag; dalol, regél, édesen, csevegőn; mint gerlepáré, olyan a lakásuk...

És szól az Éj: »Mond meg nekem — kérlek — vajjon miben van a te nagy erőd!?« S várja sóhajva, várja epedve a feleletet... Homályosul a Nap, ború fut el fényes arcza előtt; szívét fogva tartja erősen, kérlelhetetlenül a gyanu ördöge: szemét lesütve, árny vonul el arczán s nem szól igazságot. Az Éj kétszer is kérdi, sőt harmadszor is: »Mond meg nekem — kérlek — miben áll a te nagy erőd!?« Mást mond a Nap, nem az igazságot s mintha nehéz köd fogná el, homályba borul; majd daczosan újra felragyog s az Éj pirulva rejti el előtte szegyenkező, bíborörös arczát a látóhatáron.

Az Éj!... Hitvány érezre váltva már szerelme; pirulva jön vissza kedveséhez és kér és esd s így szól sírófélen: »Hogy hogy mondhatád: »Szeretlek téged?« Óh tudom már... tudom... háromszor csaltál meg... nem... nem szerethetsz már... eltávoztál... a te... szíved... én tőlem!« S szava zokogásba vész, majd ismét nevet, könnyein át mosolyog s reszketve huzódik szerelmese szívére; csókolja szemét, csókolja hol éri...

s feledve már ismét minden . . . gyönyörbe fúl a szerelmes pár, ajk ajkra tapad, szív a szíven nyugszik . . . S a Nap szívében fogy a gyanú; de az utolsó sikrája ismét lángra kap, s mint pusztító tűz dül kebelében, s újra hallatszik az Éj kérő hangja: »Mond, óh mond meg nekem végre, mi van a te nagy erőd?!«

S a Nap . . . »Ejh! hisz' gyárak fegyvere hazugság« s elnyomva a keblében újra lángra kapó gyanúnak szikráját, rettentő karjával gyöngéden öleli magához a gyönyörben úszó hölgy deli alakját s mint távoli mennydörögés moraja, zúg fel kebléből: »Istennek szentelt vagyok s ha megnyírttetem, eltávozik tőlem az én erőm«.

Reszket a hölgy, mint a délibáb . . .

Örömtől repesve simúl a kebelre, mely melengeté, s melyben a szív érte, csak érte dobogott.

Végre hát tudva van a nagy titok s öröme többé már nem tettett.

. . . Óh Nap! Izrael napja! Ezer filiszteus ismerte meg erőd, erőtlenségeden mennyi fog nevetni? . . .

Elpihen minden, mint a kibékült kebel; csend mindenütt; nyomasztó a lég, zivatar közelg. — Pihen a Nap, fényét kedvese ölébe hajtva le, s álmodik szépet, ragyogót, szerető hűségről, bimbó pattanásról, tenger szerelemről . . . minő boldogság így pihenni, a kedves ölében . . . s hah Izrael ébredj! serkenj fel Júda! Napod sugarai im lenyírva. Éjszaka van már, rettentő éjszaka! Izrael, hősöd megvakítva, gyámoltalanul támo lyog ellenséged filiszteusok gyáva hada közt.

Izrael letűnt, letűnt fényes Napod! Hiába minden, elborult az ég. Az Éj győzött, s alászállott a Nap.

Óh Izrael, mikor hajnallik egeden?!

Sámsonod ime foglyok börtönében, sötét nyirkos helyen nyomorog, gyötrődik. Lágy álm elhagyja vakult szemét, ölelő karok helyett rabláncz csörg a kézen, mely egykor Lekhit Rammáth- Lékhivé változtatta.

Emészti búja, égető fájdalma, látni akarva s csak rémképeket lát sötét háttérből kibontakozni. Lelke eltéved a kétes jövő homályba merült zürzavarába. Látja népét sötétben állani, tanácstalanul bolyg tova. . . .

»Óh én Uram és Istenem! hatalmas karod csapása alatt ime görnyedez ezer között legerősebb s mégis gyöngé vállam! Elágeld meg Uram, csapásaid rajtam! Ne hagyd el Jehova a te hű szolgádat, ki most is, ezután is hű leend te hozzád! . . . Hatalmat vett hát a Napon az Éj. Titkon támadott és orvul elejté, homályos már ismét a láthatár, a haza ege újra borulatos; nehéz felhők egymásra torlódnak felettéd népem, óh Isten választottja!«

Búsan zokog fel a honfi bús fájdalma, megtört kebléből az erős Napnak.

* * *

Dágon oltára vígan füstölög; pogány had örvend Izrael vesztén; dicséneket zeng a dölyfös gójj, ki megálázta Isten emberét.

Mulat Filiszteá, győzelmi ünnep van. Nagy vigassággal vigadoznak ott. Foly a bor, zene szól; csendes, álomszerű, ábrándos dal után felharsan a kürtök lelkesítő hangja.

Nyílik virág, illatos a lég; alkonyati fényben egész Filiszteá kint a mezőségek virágos pázsitján, ropja tánczát,

mulat; öröm s bor csinálta mámorban ég az arcz, fel-felesillog a szem, táncosok kiáltó riadása messze elhallszik a derült éjszakában . . . Majd bigyúltak hosszú, rendezetlen sorban a tábortüzek, csoportokba verődtek itt és ott; jó kedvet véve a hegy levétől. Filiszteá legszebb leányai, nyíló rózsabimbók. ide is, oda is hajolnak kaczerén; sikongva siklanak le a vidám harcosok ölelő karjáról, kiket ha a bor s a zene el nem kábítanak, megrészegetnek a bájos arczoknak édes sugárai.

S a börtönben piszkos falak között, hol társai a patkány s a kígyók, ül Sámson, szomorún hajtva le üstökétől megfosztott fejét, körültagogatja fekvőhelyét, az undok hulló felsziszeg rá! . . . s mint a kinek reménye elveszett, fásult érzettel lősz szívében, üres tompultságban, holt nyugalomban ül, ül — s csodásan nő az egyszer nyírott haj. —

. . . Filiszteának hatalmasai is vígan lakoznak és látni akarják a megvakított hőst, hogy gyönyörködjenek annak játékain.

Ah hatalmasok! a ki özet kerget magával szemközt, oroszlánt talál. Nem veszitek észre öröm mámortokban, hogy a lenyírott haj kinőve már, nem féltek e az Izrael egén fel-felderengő napnak sugarától? Nem látod e meg, mint fohászodik fel Izrael hőse, kit megcsúfoltál? Nem tudod-e hogy nem tűn el a Nap, mint a kioltott gyertyaláng fénye, hanem újult erővel jó fel majd az égre? Nem félsz, hogy a leplen, mit oly soká szőttél, gondosan, aggódva, vigyázva rá, hogy a világosságot jól elzárva tartod, áttör a felkelő Nap első sugára, mint a darázs a hitvány pókhálón. Nem félsz, hogy uralmad megszűnik már?

Örölsz még ma, örölsz az életnek, nagy vigassággal lakozol ma még; leányaidra gyönyörködve nézsz szét . . .

Vajjon megéred e a holnapot?

Dágon erősebb-e vagy Jehova?

* * *

Izrael serkenj! Fel Júda népe! Nem fullad a nap az éjszakába! Fel, fel! feljött a Nap, tisztán ragyog; elúzva messze a rút fekete Éj. — Filiszteus had sátra romba dőlt, s alátemetve ezernyi tömeg. —

Hősöd bosszúja rettenetes volt . . .

Napod sugárai kinőttenek, — s bár Napod magát elemészte is — elégeték ellened szárnyait, világosságot szórnak szét hazádon!

* * *

Sórek patakja rohan sebesen,

Fölibe búsan, kesergve hajol Filiszteus-lány, csábos Delila. Elrejti arczát, sír-sír csendesen, hő könnye pereg két kezén alá, le a rohamos Sórek vizébe. Szép homloka, melyet hű Napjának szerelmes csókja egykor illette, elborul a kínzó eszméktől, melyek keblében egymást kergetik . . . Minden órában siratja kedvesét, életének elvesztett világát.

Hirt hallott egyszer Gáza városából, filiszteusok erős táborából, erős Sámsonnak roppant erejéről, filiszteusok dicstelen végéről.

»Ah Sámson!« így szól, felragyog szeme s dalolva szökdél Sórek partjain.

Ah! Jehova . . . én erős Istenem! igazságos karod nem engedé bosszultatlanul kedvesem vérére!

S elkezd kacagni, vérfagyasztó módon; arcza ragyogni kezd, szeme villog, azzal a merev mozdulatlan-sággal, mely az örülteket jellemzi... s mind ragyogóbb, mind mosolygóbbá lesz.

»Elvesztém őt!« kiált fel kétségbeesett hangon, sír és kaczag, ismét kaczag és sír, fetreng a porban, haját tépdelve jár le s fel a Sórek patak partján... Szalad kincseiért lakóházába s őrzöngve dobálja a rohanó vízbe... majd rámered kövült tekintete a locsogó habokra, sejtő bámulattal várja-várja, hogy kedvese onnan kiemelkedjék... bolyong le s fel Sórek patak mentén s szép fehér kavicsokat szedeget össze, halom számra gyűjti lakó házának előtornácába s elkezd számlálni, elmélyedve számol: Ezer ezüst... ezer és száz... ezüst pénz... felvillan szeme, mosoly kél ajkán, de ez a mosolygás olyan, mint a delejes álmjáróé. »Ezer és száz ezüst pénz... óh! — kaczag fel — többet kell gyűjtenem, hogy fénynyel, pompával várhassam völgyem jöttét«...

Szegény asszony! csak várj, remélj tovább; Éjnek lánya, epeszd tovább magad, míg annak felséges tekintete előtt, a ki után olyan epedve vágysz, lassan, kínosan meg nem semmisülsz...

Feljő a Nap, csak várj, csak remélj...

Az én imádságom.

Hallottam nem egyszer
Buzgó imádságot,
Melyben a hív lélek
Istenéhez szállott.
Hiába emeltem
Ég felé két kezem,
Hogy a hívőkkel majd
Buzgón esedezzem;
Hiába akartam,
Úgy megszállt valami,
Csak egy szót sem tudtam
Utánuk mondani.
Nem leltem az okát,
De már tisztán látom:
— Egyik ima sem volt
Az én imádságom.

Egyszer — úgy emlékszem —
Hófehér ruhába,
Zárdafátyolt öltött,
Egy kis lány magára,
S amint felöltötte,
Megesküdött rája,
Hogy a menyországnak
Lesz titkos arája.
Aztán egy öreg pap
Könyekkel szemében,
Rövid imádságban
Megáldotta szépen...
— Ma már úgy tűnik fel,
Mint egy régi álmom:
S csaknem elfeledtem
Az én imádságom.

Hátszegi Béla.

Egy ember.

Elbeszélés.

Irta: Demeter Bertalan.

A kis tűzérhadnagy ideges léptekkel járt-kelt a feketülő lombosátrak alatt. A sok szenvedélyes zene után szinte megáhlította a csendet, s pár perczre odahagyva a társaságot, sétálni ment a vadászlak felé, a hol szomjas füllel élvezte az erdei élet zsongását.

Mikor egészen egyedül érezte magát az erdő méhében, mintegy önkéntelenül mormogta: — Meg kell lenni!... Ma este kivallatom... Hat hét óta udvarolok neki és e tenger idő alatt semmitmondó szavaknál nem hallok tőle egyebet. Csak egyszer mondta volna, hogy: szeret! Ugy látszik, csaknem akkora ügyetlen vagyok, mint Szent-Antal... Leült egy hasadtas fatörzsre, hogy kissé kipihenje magát, s perczekig merően nézett a vak levegőbe. Arcza olyanféle töprengést árult el, mint egy nagyvállalkozóé.

Aztán — mintha vigasztalni akarta volna magát — mondta: — Eh! Annál édesebb lesz a győzelem! Ma este! — s ruganyos léptekkel indult a Varju-völgy felé, a honnan valami szilaj keringő ütemei hullámoztak.

A mint lenn volt a völgyben, meglassította lépteit, s nesz-telenül jutott a mulatók közelébe.

Kidagadt szemmel kereste Klárát, a kit egy vörösképű Herkules határtalan buzgalommal rángatott ide s tova. A hadnagy szerette volna felképelni ezt a félszeg embert, de aztán megnyugodott: tudta, hogy legfeljebb pár pillanat van még hátra s aztán vége lesz a tortúrának. Klára nyúlánk termetű, szép leány volt, szellemes, nagy sötét szemekkel; a színes lampionok fénye valami aranyszínű aureolát szőtt csodálatosan tiszta homloka fölé...

... A hadnagy visszatérése szétrebbentette az udvarlók se-regét: mindenki tudta, hogy ezek kölcsönösen szerelmesek egymásba, talán csak ők maguk nem hitték még egészen.

Az egész estét együtt töltötték el. Klára boldog volt: szerette volna, hogy ezek a perczek esztendőkké nőjjenek. Jóformán nem is gondolt semmire, azok a rejtelmesen sötét szemei olyan kimondhatatlan jóssággal tekintettek még a kövér Renner-lányokra is, a kik pedig mindig irigykedtek rá a szépsége miatt.

A hadnagy úgy találta, hogy nagyon sok mondanivalója lenne; de azért keveset beszélt, s hallgatása csaknem szórakozottságnak tűnt fel.

Minduntalan ez járt fejében:

— Ime! ez a leány alig beszél valamit, s mégis jobban mulattatja őt még a hallgatásával is, mint azok a szellemes hölgyek, a kik olyan kiállhatatlanul büszkék a művészetökre. Aztán alig hallhatólag suttozta a leánynak:

— Beleegyezik, hogy gyalog menjünk haza? ... Gyönyörű idő van... haza küldöm a kocsit...

— Ha a mama megeugedi, nem bánom, — válaszolta Klára, s odament az anyjához, hogy megkérdezze...

... Kis idő múlva oszolni kezdett a társaság, s Klára és a hadnagy is pár lépésnyi távolságra az öregek előtt, hazafelé indultak.

Friss esteli szellő csapott az arcukba, a mely édes akáczi-illatot hordott szárnyain. A szagos fűben apró tűzpontok villantak meg, szentjánosbogarak égtek kékes fénynyel. A hold épen most úszott fölfelé a keleti égen. Nemsokára a hadnagy komoly hangon törte meg a csendet.

— Most egészen egyedül vagyunk Klára: senki sem hall bennünket, kényelmesen végezhetünk hazáig. Talán gondolja is, mire akarom kérni? Azt tudja, hogy én magát végtelenül szeretem, úgy, a mint azt maga megérdemli, mondja csak egy szóval, számíthatok e a viszonzásra? mondja, hogy: — igen!

A leány észrevehetőleg zavarba jött, s hangja lágyan remegett, a mint a következőket mondta:

— Már egyszer kértem, hogy ne beszéljen ilyeneket, maga olyan követelő Lesinay... ha faggatni fog tovább is, megvárom a mamáékat.

A hadnagy erősen tartotta magát.

— Mondja: restelli bevallani, vagy gondolni sem akar ilyenre

sohasem? Kérem, legyen őszinte... én tudni akarok mindent... nem bírok tovább várni... ettől a percztől függ, mit tegyek, s szavamra mondok, hogy ha nem felel igennel, holnap kérni fogom az áthelyeztetésemet, s nem fogok többé alkalmatlankodni a szemei előtt...

Pillanatra kínos csönd állott be. A leány arca lángolt, s szemei a belső küzdelemtől nedves fényben csillogtak. Annyira zavarba jött, hogy az első perczen nem tudta, mit feleljen. Azok a megindítóan tiszta vonások arcán szinte könyörögni látszottak, a mint a következő szavakat rebegte:

— Ne legyen ilyen kegyetlen Lesinay! Hogy kényszeríthet ilyenre?!... Ha tudná, milyen kegyetlenség ez! Kedve lett volna sírni, hogy lássa lelkét ez az ember egész végtelen tisztaságában, mely a legkisebb szemérmertlenségtől is önkéntelenül visszarettent.

A hadnagy pokoli kéjjel gyönyörködött a leány vergődésében, a kivívott diadal heve elragadta, s valami benső njjongással várta a további hatást.

— Ugy-e, hogy rám unt? Nem csodálom, kiállhatatlan ez az örökös egyformaság. Mindennap szalutálni lóhátról föl az ablakba, szellemtelen komandószó, a melyet maga mindig hall, s a mely csak is fűlsértő lehet... Engedjen meg ugy-e rettenetesen közönséges ember vagyok? Bocsásson meg, fogom tudni a kötelességemet...

Klára azt hitte, hogy a talaj inogni kezd alatta, azt hitte, hogy sohasem beszél többet ezzel az emberrel, s kétségbeesetten szakította félbe:

— Ne kínozzon tovább... hiszen tudhatta, hogy *szeretem*, miért kényszerített arra, hogy be is valljam?! Ha tudná milyen nehéz ez!... S most már alig várta, hogy otthon legyenek.

Szerette volna minél előbb beletemetni arcát párnájába, hogy ott titokban sirhasson, zokoghasson, érezte, hogy erre szüksége van az ő leányos, hőtiszta lelke előtt úgy tetszett. Mintha annak az egy szónak kimondásával átengedte volna magát a vétek felé való közeledésnek.

Csaknem szótlánul haladtak egész hazáig.

A hadnagy meg volt elégedve az eredménnyel, s hogy a leány kissé lecsillapuljon, közönyös dolgokról kezdett beszélni... Mikor elbúcsuzott Klaráéktól, fölemelt fővel, mosolyogva indult lakása felé...

* * *

Másnap délután fölment Pogányékhoz. Klarával találkozott künn: valami piros kötésű könyvet olvasott a kőlépcső felett, melynek fokai a virágos kertbe vezettek le. A tegnapi nap után arcán érdekes halványosság fehérlött. Klára mondta, hogy menjenek be a szobába, de a hadnagy egyedül akart lenni vele, s kérte, hogy maradjanak künn.

— Kár ezt a gyönyörű napos helyet itt hagyni, olyan édes, tavaszi illat van a levegőben... meg aztán olyan kimondhatatlan boldogság az nekem; bizalmasan egyedül lenni magával.

A nap aranyos hullámokkal csókdosta az égő violákat, az égbolt ezüstös fényben ragyogott. Klárán még mindig észre lehetett venni a tegnapi esteleti jelenet hatását, s Lesinay jó ideig tartózkodóan viselte magát, illetlennek tartotta megint fölzaklatni ezt a csupa ártatlanságot.

Csak mikor távozni akart kezdett ismét lánoló, meleg szavakat suttogni a leány fülébe.

— Szeret? szeret?

Klára kigyúlt arccal hallgatta, egész valóján lázas remegés futott végig... és — és nem tudta eltaszítani magától ezt az embert.

— Ha szeret Klára, engedje megcsókolni a homlokát, megyek haza, — kérte a hadnagy, s szavába belevegyült a követelés hangja.

A leány hasztalan küzdött ellene, megtörtént, s ezután szinte futva menekült be a szobájába...

... Így ment ez egy pár napig, a leány jóformán gondolkodni sem tudott többé, csaknem elvesztette akarátát, mintha szuggérálva lenne, — a hadnagy pedig kiméletlen volt.

Egy este a tiszt leverten távozott Pogányéktól. Nem ment haza, hanem a városkert felé vette útját.

Olyanféle hangulat érintette meg szívét, a melyben egészen egyedül óhajtott lenni.

Jól érezte magát ebben a hallgató levegőben, mely olyan jól illett ahoz a sivársághoz, a mely az ő lelkét eltöltötte most teljesen.

Csak egy vágya volt: itt hagyni minél hamarabb ezt a várost, unalmas életével, rátartós leányaival, a kik azonban éppen úgy szeretnek itt is, mint másutt.

Szinte elkeseredetten mondta magának:

— Tehát olyan ez is, mint a többi, azzal a különbséggel, hogy ez nehezebben kapitulált. Bevallotta, hogy: szeret, s azóta olyan érzélgős... eh! ki nem állhatom az ömlengéseket!...

— Ha az este kiadja az utamat, talán megbolondulok utána, — s azon kezdett gondolkodni, miféle alapon kérje az áthelyezését...

... Ezentúl ritkábban látogatta meg Pogányékat, akkor is csak a tisztesség kedvéért, s Klarával szemben észrevehetőleg hideg kezdett lenni.

A leány mondta is neki:

— Maga mostanában különösen viseli magát, föltűnően komoly, mi baja van? A tiszt komoly hangon mentegette magát:

— Kissé lehangol az a hír, hogy legközelebb át fognak tenni Budapestre, érdekel ugyan a főváros, de nehéz lesz elválnom magától.

Klára hitt mindent, a tiszt pedig nem pirult el...

* * *

Pár héttel később, mikor Lesinay a virágos kalapok alól villogó szemekben gyönyörködött az állomásokon: Klarának úgy tetszett. Mintha az egész város kihalt volna.

Emésztő szomorúság lepte meg, a mely csak akkor hagyta el, midőn az édes emlékek fölrajzottak lelkében.

Az a csinos fiatal tiszt minduntalan megjelent előtte, s valahányszor kinn ült a kerti padon, mindig odaképzelte maga mellé. Hanem a napok kegyetlenül unalmasak voltak. Az ismerőseihez, a kiket valósággal elhanyagolt eddig, nem mehetett: különben is tudta, hogy most mindenütt izetlen célzásoknak tenné ki magát.

Egy volt, a mi megvigasztalta: az, hogy levélben is lehet egymással beszélgetni. Hiszen megmondta hogy írni fog... talán már írt is... s mindennap szomjasabb érdeklődéssel leste a postát.

Egy nap levelet kapott. Ő tőle volt. Arca ragyogott az örömtől, mikor felbontotta, s lázasan futotta át a sorokat, a melyek kétségbeejtő hidegséggel voltak papírra vetve. Csak ő nem vett észre semmit. Elhatározta hogy válaszol azonnal. Írt szépen, okosan, itt-ott érzelmesen. — Most már lehet — gondolta, — hiszen bizalmasan voltunk különben is...

... Lesinay valósággal megdöbben, mikor a Klára szép szarkaláb-betűit megismerte. Gyönyörű mosolylyal olvasta a meleg sorokat s a végén szinte aggodalmas arccal mondta:

— Nehéz lesz megszabadulni, — s aztán az ő szokásos könnyűvérségével tette hozzá: — eh, egyszerűen nem írok többet, s nem bontom fel a leveleit, egyikkel sem tartozom... a nélkül is tudom, hogy előbb-utóbb csak a szemrehányások következnek... Milyen émelygős valami egy szerelmes levél!

Hah! csak nem fogok érzélgelni mindig, mint egy szerelmes diák! — gondolta, elég volt ennyi az utató epekedésekből!...

... Nemsokára eljött az idő, mikor Klárának meg kellett győződnie a hadnagy hűtlenségéről. Tompa fájdalom vett erőt rajta, a melyben eleinte alig tudott gondolkodni. Sokszor úgy érezte, mintha valami láthatatlan erő szorítaná össze a szívét. Lassanként beletörődött abba a gondolatba is, hogy megcsalták, hogy örökre elvesztette azt, a kit oly fenségesen szeretett. De most már resteleni kezdte a dolgot. A kis város kaján öröme nem bántotta. De elpirult, ha a múlt föltámadott előtte. Ilyenkor önkéntelenül valami kínos szöszörgést hallatott.

Tisztán, hidegen kezdte megítélni azokat, a melyek közte és a hadnagy közt lefolytak. S rendesen maga ellen fordult, kiméletlenül ítélte el magát, a miért árulást követett el szepőlten tisztasága ellen. Annak a néhány csóknak emléke lángra borította az arcát.

Az örökös vádolás, melylyel önmagát illette, csaknem kiméritette. — Miért nem volt akkor olyan okos, mint most?

Legtöbbet ez a gondolat nyugtalanította:

— Milyen közönségesnek tarthat engem az az ember! Bizonyosan restelné magát, ha valaki föl is említene előtte.

Vivódásai között egy rettenetes gondolat vette hatalmába. Meg fog halni, kifogja magát végezni. Minek élni, ha önmaga előtt is pirulnia kell? Meg aztán valami más is erősítette ezt az elhatározását: örületes dacz hatalmasodott el benne.

— Legalább kísértetni fogja mindig az emlékem, hogy ne legyen boldog többé soha!

A szülék nem tudták megmagyarázni a leányon történt változást: tehetetlenül kellett nézniök, a mint fogyott napról-napra. A beteges képzelődések csaknem megvénítették, arcza megnyult, méltóságos szempillái alatt finom szarkalábak kezdtek mutatkozni.

Ussanként annyira szentimentális lett, hogy félni lehetett a következményektől. Többé nem is törődött semmivel, csupán azzal foglalkozott komolyan, melyik nemét választja a halálnak. Nem akarta magát elrútítani: tudta, hogy sok nézője lesz. Minden érdekelte a halálról, különösen kedvelte azokat dolgokat, a melyek arra emlékeztették.

A kert illatos virágai mellett hidegen haladt el, fölkereste a kert végén a mákvirágokat: azoknak van olyan hallottsága.

A kis testvérkéjét — ha egyedül voltak — gyakran megsomorította, úgy hogy az nem egyszer sírva fakadt.

— Ugy-e meg fogtok látogatni Birike gyakran, ha künn fogok lakni a temetőben? Hozzatok virágot is, szépet... illatosat... A kis leány ilyenkor hosszú, fájdalmas lélekzetet vett, s pityeregve vigasztalta nénjét:

— Ne féljen Klárka, hiszen nem engedi a papa... meghalni...

... Egy reggel mozdulatlanul találták meg ágyában A szemei üvegszerűen meredtek voltak; az arcza sárga; testén sehol semmi seb. Valamit ivott. Csupán annyi kívánsága volt, hogy a halálát írják meg — neki is.

Az eset nagy feltűnést keltett *Hollókön*, s szinte zárakoltak a ravatalhoz.

A halott friss virágok közül mosolygott ki. Mindenki fázva nézte az iszonyu képet, s mindenki őszinte részvéttel távozott...

* * *

Mikor Lesinay megkapta a hirt, pillanatra meglepte, de aztán mindjárt a következő perczben valami különös gondolat ütötte meg, csaknem mosolyogva kérdezte magától:

— Erre talán büszke is lehetek? — egy leány öngyilkossá lett — *értem!*...

A zsidó-irodalmi mozgalmak a Gáonok korszakában.

Irta: Wintner Samu.

A gáoni korszak a 7-ik század közepétől 1038-ig *Haj-Gáon*¹ haláláig terjed. A zsidó tudományosság központja ezen időszakban: *Sura* és *Pumbeditha*, melyek már a thalmud keletkezése korában is léteztek, s csak a gáoni korszak végén szűnnek meg a vezér szerepet vinni. A gáonok működése különösen abban állott, hogy a válás-törvény fejtegetéseit, a vitákat összegyűjtve, később írva őrizték, tanították. Ezen eljárásuk mintegy folytatása volt az ezen kort megelőző rendszernek: kétszer gyűltek össze, s hallgatták az előadásokat; vitatkoztak, a felmerült differenciákat magfejtteni, kiegyenlíteni igyekeztek. Másik hivatásuk a *halahca*² terén mutatkozik.

A zsidók ezen időben Ázsia keleti, Afrika északi, Európa déli részén laktak. A diaspora tagjai közt az

érintkezés a közlekedési eszközökre tekintettel mindinkább csökkent, az egyes országokbeli egyének főleg levélileg voltak még összeköttetésben a babiloniai iskolákkal. Ezen levéli tudakozódásokra adott feleletek irodalmilag is megvannak örökítve a tösübót haggóónim-ban, melyet most is birunk. A legtöbb Gáon csak így örökítette meg nevét irodalmilag. Az első munkák a responsumok után nem a Gáonoktól származtak. A 7-ik század közepéről birjuk a söiltoth-t (héber saalláh,) szerzője Achaj Sabbchai városából, ki szintén pályázott a Gáonságra, de nem lett megválasztva. Az egyes kérdések benne a beti szakaszok szerint vannak beosztva, s először az isteri tisztelet alkalomával lettek előadva. Többnyire *halachai* tartalmának, ritkán *agadaiak*,³ (söiltoth dörabbi Achai-nak is nevezik). Két nagy munka, ennél sokkal híresebb és tekintélyesebb szerzőtől, szintén nem Gáontól származik: ha'achot gödölth, szerzője Simon, Kajráh⁴ városából. E munka az első kísérlet a thalmud oly előadására, melyben a gyakorlati érvénnyel bíró törvények dolgoztatnak fel, mint a *mischna* főczínek szerint. Egy másik haláheoth című haláchoth pöszükoth vagy haláchoth kötöoth-nak is nevezett mű szintén említésre méltó, mely már Jóhudaj Gáon munkája, mely valószínűleg *Simon* nyomán készítettett, eredetiben nem maradt reánk, hanem csak a halakoth gödölth olyan alakja, mely Jóhudai nézeteit is felvette.

A gáoni működés első sorban nem irodalmi, de gyakorlati, s mint a babiloniai zsidók vallásos fejei, felügyelői tiszttel bírtak.

Első tekintélyek: az *erilarchák*, Ros haggáloth, aramul Rés gáluthá kik a Dán házából leszármazottaknak tekintették magukat. A Gáonatussal összefügg a *Karaiták* keletkezése.

Anan, *Dávid Gáon fia* a zsidó vallásnak az eddigitől eltérő alakját alapította. Azon elvből indulva ki, hogy a szentírás mellett más hagyománynak helye nincs, ignorálták a zsidó tudománynak az *Amórakig* történet fejlődését; a mikrá a zsidóság alapja, innen ők böné mikrá és így káráim-nak nevezve szemben a *Rabbanitákkal*, a „tanítók híveivel.“

Jeruzsálemben még bizonyos előszeretettel is viseltettek az új szekta iránt; egy részök magukat ablé Zionnak nevezték, s aszkéta életet éltek. A *Karaiták* és *Rabbaniták* közti különbség külsőleg is kifejezésre jutott. Némely dolgokban nagyobb hűséggel ragaszkodtak a törvényhez, mint az utóbbiak, mint pl. a sökhitáh-ban; követelték, hogy az ünnepeket a hold szerint állapítsák meg; azt állították, hogy a szombatnak vasárnapra kell esni, s ennek a megünneplésére még gyertyák gyújtása is tilalmas volt; a liturgiával szakítottak; a biblia különböző verseit egészen más módon, önkényesen állították össze; nagyon súlyosak voltak házassági törvényeik, stb.

Főfontosságot föllépésüknek azon későbbi eredmény kölesznözött, hogy ismét a szentírás lett a zsidó tudomány központja, hogy visszatértek a világosság forrásához, melytől már nagyon is eltávolodtak. A *Karaiták* elve: khapisú böorajthá sappir=khakerú böththoráh haröbbe (melyedjetek el a szentírásba) a *Rabbaniták* körében is jótekonny hatást gyakorolt, ez utóbbiak kénytelenítve valának

¹ Gáon=fenség, a babiloniai iskolák fejeinek kitüntetö neve. Abstr. pro concreto, jelölök így Istent is=göön Jaaköb.

² Halacha a tisztán törvényi elemet magában foglaló fejtegetés.

³ Elbeszélö.

⁴ Nem az egyiptomi, mert ekkor az még nem nevezetett így.

szellemi erejük nagyobb megfeszítésével kelni tanaik védelmére. Anan utódja Niszi ben Noákh hozta rendbe a *Karaiták* tanait.

A liturgiai költészet terén új ág keletkezik, nem érik be többé a régi imák terjesztésénél a bibliai nyelvvel s ennek költészeti fajaival, hanem valószínűleg a syr nyelv mintájára rimekben és akrostichonokban kezdenek írni. Ilyenek: *Jozé ben Jozé, Janai*, s a legkitűnőbb *Eliezer b. Kalir vagy Kaliri*,⁵ ez utóbbiak számos költeménye lett imává elfogadva. Költeményei nehezen érthetők, mert folytonos célzásokkal s utalásokkal van tele. Egy másik nehézség költeményei megértésénél az, hogy ő nemcsak a szentírás szavait, hanem az utána következő kor szókincesit is felhasználja s önkényesen alkot oly igealakokat, melyek a bibliában nem fordulnak elő.⁶ A ki azonban ezen nehézségeket legyőzi, élvezni fogja a valódi, igen tartalmas, s mindig magas szárnyalású költőt.

Őt tekintik az első kiváló Paatan-nak⁷ *Kalirral* állapotott meg a makhözör. E költemények, melyekkel az istenitiszteletet toldották meg, első sorban az előimádkozók termékei, kik többnyire igen tehetséges emberek.

Ezen időbe esik a biblia pontozásának a megállapítása. Hogy a thalmud befejezése előtt a biblia még nem volt pontozva, annak legfőbb bizonyítékát épen azon körülmény képezi, hogy a thalmudban soha a pontozásra czélzás vagy hivatkozás nem történik, habár erre igen sok alkalom nyílt volna. Ezen állapota a bibliának azonban nem involválja magában azt, hogy az olvasás önkényesen történt, hanem ez szintén a hagyományhoz tartozott épen úgy, mint ma a thalmud, s egyéb nem pontozott iromány olvasása. A történeti hűség kedvéért meg kell azonban jegyezni, hogy a *masszorának* egyik része, a körí és kötő, már a thalmudban is előfordul. Meg is számláltak a verseket és betűket s a szófrim, első ilyen: *Ezra*, erről nyerték nevüket. Ez időben határozták meg a marginális jegyzeteket is, pl. a margón a lámed létho *ἀπὸς λεγομένων*.

A masszra gyűpontja *Tiberiásban* volt, mely azonban nem egységesen készült, hanem a régi szentírás magyarázók nézeteiből lett összeállítva.

De van egy más pontozás is, mely lényegesen különbözik a mientől, hol felül vannak a jelek (nálunk az ú t és ó t kivéve alul vannak). A mi pontozásunk neve: nőkűd tővarjá, míg amazoké: nőkűd asúr. A leghíresebb masszoretikus: *Aron ben Mózes ben Achér*; az ő kéziratain alapszik leginkább a mi masszoránk. Említendő még *Majmuni* és *Ben Naputali*, kik közt gyakran vélemény különbség van.

Az irodalom egy másik virágzó ága ezen időben a *Kabala*; a legrégebb ilyenekkel foglalkozó könyv, mely reánk maradt: a széfer jöcziráh, mely mint a *mischna*, *prokim* és *mischnákra* oszlik. Alapja, hogy 10 szám és 21 betű képezték Isten teremtésének eszközeit. A thorát is eszköznek tekintették; a thora helyett a betűknek tulajdonították a szentséget, mely thorának való. Első volt, ki a betűknek fontosságot tulajdonít:

Akiba s ennek alapján tették megőt a széfer jöcziráh szerzőjének, míg mások ezt egészen Ábrahámnak tulajdonítják.

Különösen veszélyes irányt kezdett ezen munka meghonosítani; Isten lényének testileg való fölfogását proklamálta; a *targumtól* eltérőleg, mely még el akarta kerülni az anthropomorfistikus részeket, Istenről, mint óriási lényről írtak, s a leghíresebb munkák egyikében, a siúr komáh ban Isten tagjainak hosszúsága roppant számokkal van kifejezve.

A későbbi bölcészek, *Majmunival* élükön, főleg ez ellen küzdöttek.

Ezen időbe esik a *thorára* és *megillára* vonatkozó *midrásch* munkálatok befejezése is.

A leghíresebb Gáon *Saadia* (szaadi = oltalmam.) Fajum, felső egyiptomi városból. (892—942.). Egyiptomból, hol 30 évig lakott, hívták meg Babiloniába, a mi igen ritka eset volt. Műveit arabul írta, s ez csak előnyére szolgált, mert ez a nyelv lett uralkodó az izlam országában: Babiloniában, észak Áfrikában Spanyolországban.

A szentírást arab nyelvre fordította s magyarázattal ellátta. Ő volt az első, ki a héber nyelv buvárlatába bocsátkozott; írt nyelvtant és szótárt. *Halachai* művei héber és arab nyelven jelentek meg. Főműve: széfer emúnóth vödóth, vallásbölcészeti mű. A czimben nem a hit és tudás, de a vallási s bölcészeti nézetek egybevetésére utal. Mint ilyent, útiörönek tekinthetjük. Számos mohamedán bölcésszszel érintkezett, de önálló abban, hogy a szentírásról kimutatta, hogy az megegyezik az ész kutatásainak eredményével. Ezen művét a 12 ik században fordította le héberre *Jehuda ibn Tibbon*, déli Franciaországban.

Saadia négy irányban működött

1. a szentírást arab a fordította s magyarázattal ellátta; a héber nyelv szabályait kimutatta; szótárt írt.

2. a *Karaitákat* s más eretnekeket czáfolta meg az írás alapján.

3. Bölcész volt.

4. A *halacha* terén írt *responsumok* útján is kitűnt.

Utána *ben Sachja* volt Gáon, de ez visszavonulván, a *surai* iskola megszűnt. A *pumpedítai* iskola elsőbbségét *Schrira* Gáonnak köszönhetné, ki személyi jeletékénysége és irodalmi működése folytán lett híressé, vala mint *Hai* gáonnak. *Schrira* és *Hai* főképp thalmudisták, ez utóbbi bölcészszszel is foglalkozott. *Schrira* főleg egy leveléről híres, igereth Schórirá gáon, mely felelet egy *Kairuvánból* hozzá intézett kérdésre. Felsorolja ebben a *tanaiták* és *amorák* érdemét; elmondja a babiloniai iskolának történetét: שנת ר"ע"ט⁸ lettem választva Gáonná — így vezeti be a saját biográfiáját — és ordináltuk *Hai fiunkat* נב בית דין né, tessék az örökkévalónak, hogy méltasson bennünket Izrael vezetésére.

Az ifjúsági bál.

(Márczius 15.)

Ideges, izgatott alakok mindenütt az ős kollégium komor falai között . . . izgatott bárendezők a városháza nagy terében s mindenkinek arcán élő kérdőjel gyanánt olvasható: mi lesz már most?!

⁸ Gáonok még mindig a Seleúdikák (—312) aerája szerint számítottak

⁵ Vagy az atyja vagy hazájának neve: alkalmasint Itáliában lakott: Cagliari

⁶ Hibbit gyökének ő bátot tekintette.

⁷ Ezen szó a *midráschban* is előfordul; a szó elhéberesedett görög szó: ποιητής, ποιητής-ből páat ige és piút valamint paatan főnevek.

Hála az egek urának ama fájdalmas hír, mely egy percig mindenkinek szíven keresztül nyilallott, ki hallotta azt, s az első hallásra mindenkinek lelkében kétségek támadtak: csak vak hír . . . jó kövér, távirai kacsá volt. S így természetesen habár folyton remegett is szívkünk . . . a már előre sokak által epedve várt táncmulatságot sem vettük le a napi rendről, . . . de mégis mintha mindenkinek arcán látható lett volna a válságos hír beteljesedésétől való félelem. Dacára annak, hogy a hír, így megdöbbené városunk közönségét s vidékről begyűlt vendégeinket; mégis ifjúsági bál soha sem volt oly népes és annyira sikerült, mint a mostani, a melynek lezajlása után még most is őszi ködként borúl fejemre a mámor, a zene rithmusa s a parfümtől telített levegő maradványa. Reporternek, ki híven teljesíti kedves kötelességét, nehezebb dolga még nem volt, mint nekem, valóságos felfedező utazás az ilyen, — ismeretlen világtájak felé. Epen ezért — ha az utóbbi névsorból egy-egy bájos név kinaradt volna . . . legyen mentve, önhibám nélkül történt az, ott voltak a hölgy koszorúban:

Leányok: Abaházi Erzsike, Árvai Ilona, Batta Mariska (Gégény), Borsos Berta, Csajka Emma (Szánthó), Debreceni nővérek, Erdélyi Rózsa (M.-Jesztreb), Fukonides Ilona (Gégény), Gyarmathy Margitka (B.-Ujlak), Gönczy Boriska (Tokaj), Haury Etelka, Horkay Anna, Hunyady Eugénia, Inczédi Etelka, Kapitány Bella, Karácsonyi Ilona, Kérészy Emma, Keresztúry Mariska (K.-Helmech), Kormány nővérek (Zsadány), Köröskényi Ilona (Kolbása), Korchma Margit (Agárd), Kovács Anna (Tállya), László Margitka, Maklári nővérek, Marikovszky Annuska, Marasca Julia, Molnár Margitka (Ungvár), Mock Margitka (Vajdácska), Nadler Milka (Igló), Nagy Erzsike, Nagy Szeréna, Nemes Sárika, Szakadi Etelka, Szinyei nővérek, Szívós Irén, Takács Margitka (Nagy-Mihály), Tóth Ida (Kázmér), Újj Anna (Lagmacz), Vass Gizella, Zsindely nővérek.

Úrnők: Borsos Györgyné, Csajka Endréné (Szánthó), Debreceni Bertalané, Erdélyi Sándorné (M.-Jesztreb), Hubay Józsefné (B.-Beresztúr), Hunyady Gyuláné, Horkay Istvánné, Kapitány Jánosné, Kérészy Istvánné, Korchma Menyhértne (Agárd), Kormány Gyuláné (Zsadány), Köpataky Gyuláné, Köröskényi Ágostonné (Kolbása), László Jánosné, Marikovszky Péterné, Maklári Miklósné, Mitrovics Gyuláné, Mock Imréné (Vajdácska), Nagy Gáborné, Nemes Ferenczné, Novák Lajosné (Ungvár), Pásztor Sámuelné, Szinyei Endréné, Szinyei Gerszonné, Szívós Mihályné, Steinfeld Jenőné, Ujlaki Istvánné, Újj Istvánné (Lagmacz), Zsindely Istvánné.

EGYLETI ÉLET

Vitatkozás. Érdekes vita folyt le február hó 28-án a jogász-egylet kebelében; Sinka Endre és Bíró Lajos II. éves joghallgatók vitatkoztak e kérdés felett: »Fentartandó-e az uzsora törvény vagy nem? Először Sinka Endre a kérdés kitűzője emelt szót s az uzsora törvények történeti multjáról megemlékezve, ismertette magát az uzsora törvényt; majd rátérve a tulajdonképeni vitatkozásra, a kérdés ellen foglalt állást, azt a tulajdon-joggal, az egyezmény szabadságával ellenkezőnek és közgazdaságilag is helytelennek tüntette föl. Bíró Lajos ellenben az uzsora törvény fentartása mellett emelt szót, érvekkel s példák felhozásával czáfolta ellenfele állítását és a kamatszabadság közgazdaságilag s politikailag veszedelmes voltát vitatta.

A jogász-egylet a vita eldöntésére a gyűlésen jelenlevő Dr Ballagi Géza szaktanár urat kérte fel, aki elismerte ugyan, hogy elméleti szempontból a Sinka Endre álláspontja kifogástalan, de a kérdés gyakorlati oldalát tekintve a Bíró Lajos javára döntötte el a vitát, s az uzsora törvényt hazánk viszonyaira való tekintettel fentartandónak nyilvánította.

A jogász-egylet a vitatkozókat az elismerés mellett 5—5 frt jutalomban részesítette.

Az ifjúság ez évben is 10 forintot tűzött ki egy márcz. 15-ét dicsőítő órára A díjat Szilva István, IV. é. h. h. nyerte

el, lapunk elején olvasható költeményével, mely az ünnepélyen is felolvastatott. Egy másik alkalmi költeménye pedig dicsőretet nyert.

A Jogász-egylet és a deák-kongresszus. Az országos ifjúsági millenniumi bizottság által folyó hó 17 és 18-ára megállapított deák-kongresszusra, hová nem csak a hazai, de a külföldi ifjúság némelyike is elküldi a maga képviselőit: jogakadémiánk polgársága hasonló módon részt vesz, miután képviselőül Mezössy László egyleti elnök és Németh Kálmán alelnök-ellenőr önként ajánlkoztak.

Az ifjúsági tűzoltó-egylet a gyakran ismétlődő tűzeseteknél kifejtett buzgalma elismeréséül, megrongált szereinek kijavítására a városi közönségtől gyűjtőiven 50 frtot kapott. A mellett a főiskola több tűzoltó készüléket, szivattyú csövet, kézi-fecskendőket, vedreket hozatott, hogy ilyen módon lehetővé váljék az egylet sikeres működése, a mi eddig az anyagi körülmények miatt valóban nehéz volt. — Fogadják az egylet nevében a jóakaró adományért e helyen is köszönetünket.

APRÓ HIREK.

— **Nagylelkű adomány.** Báró Vay Miklós a sárospataki főiskola világi főgondnoka, a főrendiház elnöke, a sárospataki főiskolához, s közelebb annak ifjúságához való nagylelkű ragaszkodását igazán meghatóan érezteti. — Ő, ki szellemi és testi erejét egyaránt, folytonosan hazája, egyháza és főiskolánk czéljainak szentelte, most még élte alkonyán is — ott állva a küzdők sorában; — nem csak nem feledkezik meg, sőt figyelemmel kíséri lépteit annak az ifjúságnak, mely midőn határtalan lelkesedéssel, valódi imádatlalt csügg a »Jó Öregem«: még csak kevéssé róhatja le kötelességét.

Igazi atyai jósággal írott levél kíséretében küldött nagylelkű adománya hirdeti legújában a nagynevű áldozatkész főúr jóságát, midőn a napokban 300 frtot küldött, melyből 100 frt az akadémiai Irodalmi Önképző Társulatot, 100 frt a Tompa-szobor-alapot, 100 frt a szépművészeti muzeumot illeti. Részünkről legyen köszönet atyai jóságáért a legmélyebb tisztelet és hála. S végül egy szívvvel, egy lélekkel eme mindnyájunk kívánsága, hogy az isteni gondviselés, mely még nem régen nehéz betegség után is megtartotta hazájának, egyházának s a sárospatai főiskolának: tartsa meg, őrizze meg őt számunkra még sokáig.

— **Márczius 15-ike főiskolánkban.** Főiskolánk ifjúsága a nagy nemzeti ünnepet a szokott lelkesedéssel s a nagy közönség szokott érdeklődésével ülte meg. Reggel 1/2 9 órakor testületileg jelentünk meg az Isten házában, hol áhitatos érzelmeinket nt. Bálint Dezső ref. lelkész úr tolmácsolta megható szép imával. A délelőtti órákban szárnyra kelt hír, mely a legdicsőbb magyar ember halálával rémítgetett, majd megzavarta a nagy ünnephez készült hangulatot, de szerencsére alaptalannak bizonyult, s a lelkesedés nem lohadt, sőt szászoros erővel kitörve adott kifejezést az éljenekben áldáskivánásunknak ősz fejére az élete véghatárán álló dicső aggastyánnak. Ez a lelkesedés és rajongás is Kossuthért és nagy eszméiért bizonyos záloga annak, hogy Kossuth él, élni fog örökké, nem hal meg soha! Maga az ifjúság által rendezett ünnepély d. u. 3 órakor kezdődött s tartott 1/2 5 óráig az iskolai imateremben, következő műsorozattal: 1. *Talpra magyar.* Előadta az énekkar. 2. *Alkalmi beszéd.* Erdélyi András széniorától. 3. *Kossuth-dalok.* Előadta a zenekar. 4. *Kossuth Lajos.* Ormódy N.-tól. Szavalta Bajasz Andor. 5. *Márczius 15.* Adámy R.-tól. Előadta az énekkar. 6. *Márczius 15.* (Alkalmi óda.) Szilva Istvántól. Felolvasta Rohoska József. 7. *Hunyady induló.* Erkel Ferencztől. Előadta az ifjúsági zenekar. 8. *A honvéd özvegye.* Arany Jánostól. Szavalta Szentpétery József. 9. *Kossuth-induló.* Előadta az ifjúsági énekkar.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN MINDEN HÓNAP 15-ÉN.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETÉR BERTALAN.Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

KOSSUTH LAJOS.

Goethének, ennek a nagy költő-zseninek sikerült a tizenkilencedik században epopéját írni: oly költeményt, a hol istenek beszélnek és cselekesznek. Elvitázhatlan, hogy másoknak a zsenije elégtelen volt hasonló törekvésekre: az angyalokat és szenteket csak operai gépekké alacsonyították.

Goethe diadalmaskodott: megírta *Faustot*, a legelragadóbb költeményt, melyet valaha írtak.

Magasztaljuk nagyszerű művét a *legnagyobb németnek*, a kiben bizonyára bőven meg volt a szellem, ügyesség és lelemény . . .

S a *legnagyobb magyar*, *Kossuth Lajos*, megcsinálta nemzetével a tizenkilencedik században a legfönségesebb epopéját, a természetfeletti küzdelem által oly fönségeset, a melyhez hasonló csak a *Homér* és *Dante* agyában fosforeskált. És itt eltörpül a Goethe dicsősége a *legnagyobb magyaré* mellett, mert ez az epopéja nem költői fictió többé, hanem megtörtént valóság, a melyet bámult az egész világ; ez nem a költészeté, hanem a **történelemé**, s időtlen időig hirdetni fogja a magyar nemzet erejét és héroizmusát.

Itt csak emberek beszéltek és cselekedtek, de úgy, mintha félistenek lettek volna mindannyian. És ennek a világraszóló nagy nemzeti epopéjának megkezdéséhez és keresztülviteléhez nem lehetett elég a szellem, ügyesség és lelemény: ezt csak egy ihletett lángész csinálhatta meg, a kiben mellé meg volt az a merészség, bátorság, a melyet csak a *Michel Angelo* prófétáiról tételezhetünk fel.

S ez a titán *Kossuth Lajos* volt, a ki többé nemcsak a magyar nemzeté, hanem az egész emberiségé, a világtörténelemé, mert ő a népszabadság génuszának inkarnációja.

Mily fönséges alak! Megittasult csodálattal gyönyörködünk benne, a kiben oly nagy mértékben megvolt mindaz, a mi isteni az emberben és kiválóság fajunkban. Még az álom-regények fantasztikusan nagy alakjai is törpe gnómokká zsugorodnak az ő epikai nagysága mellett. Olyan bölcsész symbolumot,

mint *Faust*, alkothat a szerencsés zseni, csodálatkeltő hősöket teremthet a ragyogó fantázia, de embert, a kiben meg legyen minden fényes tulajdonság és pedig teljes tökélyben, nem képes a lángész sem megálmodni: ilyet csak a természet őseréje és művész-keze teremthet, mikor az Isten nagy időközökben kinyilatkoztatja magát, mikor a *Napoleonokat* és *Kossuthokat* teremti.

Senki sem tagadhatja, hogy Kossuth ilyen fönséges, világtörténelmi alak, a kinek ha voltak is hibái, azok nem az egyéné, hanem az emberiségé.

Mit csodáljunk, melyik oldalról gyönyörködünk ebben a hatalmas emberben, a kinek lángesze ép oly nagy volt, mint a mily végtelen haza- és szabadságszeretete, s rajongó lelkesedése a nagy nemzeti eszmények megvalósítása iránt?!

Minden téren, a hol működött, bámulatos az ő teremő zsenije, s nagysága kétségkívül mostoha-testvére a Napoleonénak. Nagy volt, midőn az avitíkus eszmék ellen megkezdte a harcot, s megteremtette a magyar hirlapirodalmat.

A sajtót „óramutatóvá tette a nemzet életében, hajnalcsillagává a világosság napjának, a jelen izzadó munkásává, mely a jövőt előkészíti; élesztő fuvalmává a rejtekben csillámló eszmeszikráknak; őrévé a jogszerűségnek; reményhorgonyává a szenvedőnek, zászlóvá, mely körül tábor tüsszenek, kiket egyenlő elvek vezetnek“.

Nagy volt, midőn a nemzet jogait követelte, s fönséges mikor a nagy nemzeti ügy iránt való magasztosult rajongásában elhatározása gyors, mint a kardrántás, s fölteszi nemzetének „a lenni vagy nem lenni!“ végzetes kérdését.

Egy ember, a kiben a többi fényes tulajdonok mellett meg volt a *szónoknak* minden megkívánt jellemvonása, s egész világ elismeri ezt a magyar Demosthenest a tizenkilencedik század legnagyobb szónokának.

A zsoltárosok és apostolokéval vetekedő lelkesedése, hangja, mely átható volt, mint a héber pró-

féták lyrai kiáltásai, elragadják a nemzetet, szavának varázshatalma alatt fölkel és győzelemről-győzelemre szállva harcolja át a jogos harcot, — mesemondásához hasonló kápráztató kivitelben.

A magyar szabadságharc történetében örök időkre a *Kossuth Lajos* neve lesz legfényesebb.

S mikor ez a nagy ember elbúcsúzott hazájától, mily óriás lett a külföldön: a világtörténelem alakjává nőtt fel!

A nemzeti ügy elvesztése fölött szenvedett fájalmában víziói vannak: vérben úszó holttestek tűnnek föl előtte, majd mintha halálos dal hallana zúgni eltemetett nemzete fölött; e vízióktól nem tud menekülni s nagyszerű megindulásaiban nagyszerű tetteket művel. A legklasszikusabb szónoklatokat tartja a művelt világ minden nyelvén, csak hogy elnyomott nemzetére terelje a világ figyelmét. És szónokol úgy, mintha a szabadság bibliája ő benne beszélne a világnak!

Az ihletett szónok lendülete és ereje ellenállhatatlanul megtöri az idegenek kételkedését és meghódítja a hitet. Mint az ősforrás méhéből hullámzó habok, oly könnyen teremnek fönséges gondolatai, hallgatói-han föllelkesül az ész és abban a pillanatban megszűli a csodálatot.

S a művelt világ méltónak találta részvételére ezt a maroknyi népet, mely oly csodás tetteket művelt az emberfeletti küzdelemben; elálmélkodott a *Kossuth* epikus nagyságán, s bámulta a magyart, hogy ilyen nagy fia van, mint *Kossuth Lajos*!

Nem lehet tagadni, hogy igazán rászolgált mindkettő a csodálatra . . .

S mikor más ember legfeljebb a nyugalom után áhitozik még, kivált ha az átélt négy-öt évtized küzdelemmel, dicsőséggel teljes volt: Kossuthot végzete nem hagyja nyugodni, de ellátja szellemileg és testileg kiváló erővel, s mondhatni, éveken keresztül a legnagyobb szerepek egyikét játssza a világ színpadán.

Tekintsünk végig azon a dicsőséges pályán, melyet Kossuth megfutott, s elkáprázott szemmel állunk meg a nagyszerűségek végnélküli sorozata előtt. Pályájának minden egyes momentuma fölött önkéntelenül a költővel fogunk felkiáltani, hogy ez:

Egy álom-regényből

Egy álom-fejezet!

Mikor visszavonul, s azt hiszi mindenki, hogy a nyugtalan szellem végre pihenni akar: életének egy másik fényes szakát kezdi meg: a lángész legszebb diadalait aratja. Megírja nagyszerű történeti munkáit, s meghajlanak mindenkor e felséges elme előtt, mely szédítően magas ormokról vonja le az eszméket, s szellemének egy-egy elgyújtott villámától megfényesedik a mult nagy éjszakája, s fényénél bepillantatsz a jövő századok kódéba.

Milyenek ezek a Kossuth-munkák! Nem száraz történeti iratok ezek csupán: egyes lapokon a lánglelkű szónok beszél hozzánk belőlök, s csak a hang és taglejtés hiányzik. Stylje? Emlékoszlopa a magyar stylene. Mennyit tudott ez az ember! A különböző tudományok mérhetetlen mélyét

kellett bejárnia ennek a csodálatos zseninek, laikus léttére csak így tudhatott annyi rejtett szubtilitást!

A történelem halhatatlan nagyjai közé sorozta őt, de micsoda hideg fényesség ez ahhoz a halhatatlansághoz képest, melyet itten talált, a magyar nemzet szívében. Kit a magyar nép megszeret, megvan az szeretve, s Kossuthot imádattal szerette! Mig élt, eljárt hozzá tanácsot kérni, s édes apjának a szava kijelentés volt előtte; megértette fenséges fájalmát, s imádta mint a szentséget.

Minden, a mi Kossuthra emlékezteti, magasztos érzelemmel tölti el, s nincs az a köszívű magyar ember, a ki szívigható megindulást ne érezne egy ilyen dal hallásakor:

Kossuth Lajos ablakába

Kinyílt a rózsza;

A hogy kinyílt, úgy lehullott

Minden levél róla . . .

Mikor meghalt, a nemzet zokogva borult le ravatalára, mint midőn egy család az édes apát siratja ki. Aztán rendezett egy olyan temetést, a milyen talán nem volt és nem lesz e világon soha! És ez cseppet sem lesz különös. Csak a magyar képes ily rajongó szeretetre, de — ki tudja — támad-e még ilyen *nagy* a magyarok között?

Ez a temetés nagyon közel járt a diadalünnephez, s kétségkívül a mikor az embert temettük Kossuthban, ugyanakkor diadalünnepet ült az ő szelleme, mely mindörökké itt él közöttünk.

*

Egy tavaszi estén fekete sáv vonult át az égbolt kékjén . . . aztán nemsokára egy csodafényes csillag gyúlt ki az apró fényszigetek között . . .

Demeter Bertalan.

Kossuth halálára.

Sírjon-rijon bújában a

Magyar nóta:

Nem volt ennyi oka sírni

Mohács óta!

Imádságunk olvadjon szent

Zsolozsmába:

Millióknak nagy fájalmát

Úgy zokogja e hazába!

Hervadóban Turinban a

Piros rózsza,

Nem kapunk már több virágot

Soha róla!

Meghalt Kossuth, a szabadság

Prófétája:

Nem esik már soha többé,

Áldó eső kalapjára. . .

Örökre fog ez a bánat

Nekünk fájni;

Mi vagyunk a Kossuth Lajos

Katonái;

**Mi vagyunk az ő imádott
Regementje:
Minket ölelt legforróbban
Olthatatlan honszerelme!**

**Kötözzünk hát, kötözzünk gyászt
Kalapunkra,
Tűzzük ki a gyászlobogót
Ablakunkba!
S ki nagy nevét örökségül
Hagyta reánk:
Magyar ifjak! sirassuk el,
Temessük el édes apánk!**

**Sirassuk el: könyünk legyen
A párnája;
Temessük el: szívünk legyen
Síri ágya!
Úgy édes lesz majd sírjában
Pihenése;
Úgy élni fog nagy szelleme
Nemzedékről-nemzedékre!**

**Sírjon-rijon bújában a
Magyar nóta:
Nem volt ennyi oka sírni
Mohács óta!
Imádságunk olvadjon szent
Zsolozsmába,
Millióknak nagy fájdalma
Úgy zokogja e hazába!**

Szilva István.

Kerti siesta.

Nem mondom, hogy nem szeretem a gyümölcsöt, főképp ha nem jut eszembe az a dinnye, melytől Albert király Neszmélyen csömört, meg az a füge, melytől Mátyás király Bécsben hideglázt kapott.

Csikorgó rácsajtón belül az élvezet-hajhászó gyomor nagyon meg lehet elégedve. I. Napoleon azt mondta, hogy a gyomor kormányozza a világot; Lord Byronra meg ráfogták, hogy világfájdalmát émszteni nem bíró gyomra okozá. A gyomor befolyása tehát roppant nagy horderejű a közéletben úgy, mint a világtörténetben.

De nincs időm most filozofálni. Melegében kapom a dolgot.

A mint beléptem a gyümölcsös kertbe, csaknem szent áhítattal gondoltam arra a dajkamesére, melyet még gyermekkoromban hallottam a szőlőről, a mosolygó almáról, meg csengő barackokról.

Nemsokára tultettem magamat minden szent áhitaton. Szétttekinték.

Egy terebélyes fáról narancsnagyságú barackok sárgáltak felém. S ezt a tát rendezett sorban még 10—20 követte, ugyancsak e barack fájából.

Jobbra csinos bozótok közül ribizke, piszke, málna mosolygott. Balra fiatal szilvafák gyöngéden inogtak.

Lábaimnál a törpe szederbokrok ere futott végig a kert talaján.

Azután még néhány óriás jegenye is ott állt, megbi-csakolva magát, mintha e kert rendőreül helyezték volna ide.

Fejem fölött a tiszta kék is kíváncsian nézett alá s a légből csapatonként pletykáltak a verebek, tervet főzve talán a kert ostromzárólása tekintetéből.

Egyet gondoltam. Ily helyzetben méltán képzelheti magát az ember — madárijesztőnek.

De nemsokára tultettem magamat a gondolatokon is. Nem gondoltam továbbá semmire.

Hozzáláttam a sisifusi munkához.

Legelőbb is a ribizke cserjéi közé telepedtem.

A ribizke kissé savanykás volt.

Mindamellettt édességet is élveztem, mert tudvalevőleg e gyümölcsnek sajátsága: szájunkban az édes és savanykásból kevert, de teljes harmóniában, pikáns utóízt hagyni hátra.

Egyedül bizony elég unalmas volt a fárasztó munka, fűrtönként szedni le a gömbölyű kis ribizkét, s szemenkint rakni ajkaim közé.

Egyszer csikorgott a rácsajtó. Odanéztem.

Adrienne lépett be.

E méltóságos nőalak az öreg bárónak, ki e kertet is uralja, leánya.

De hát, hogy kerültem én ebbe a gyümölcsös kertbe?

Az alföld vidékére népismeai adatokat jöttem gyűjteni s az öreg báró szívesen hívott vendégeül. Egy vasárnapon igen meguntam magamat, s az unalom sok rossznak oka.

Nehogy Michel Berend visitó furiai üldözésének kitegyem magamat, kedvetlenül dobtam e különben derék írótkönyveim közé s elindultam az unalmat ölni.

Szerencsémre nyitva találtam a gyümölcsös kert ajtaját, s nemsokára csupa unalomból ribizke morzsolással kezdtem foglalkozni.

Mikor Adrienne baronesse bejött, behuzódtam a cserjék mellé s elhatároztam, hogy egy kis tréfát kockáztatok, ha meg nem lát.

Egy darabig haladt a főuton s aztán egyszerre megállt s megszólalt.

— Igen örülök, hogy nem vagyok egyedül!

Fölfedezett.

Ugy látszik: olvasni jött ide, kezében könyv volt. Talán imakönyv? Nem! Legelőször is szokásos bók után e könyvre esett pillantásom. Nagy arany betűkkel volt sarkára vésve: »Lamartine.«

Tüstént eszembe jutott Lamartinének egy ismeretes mondata: »Dieu, amour et la poesie« stb. Igen, e pillanatban azt hittem, hogy e gyönyörű alakon teljes fényében ömlik el mind a három: az Isten, a szerelem, meg a költészet.

— Baronesse! — törtem meg a bók után a csendet, nem minden elfoglaltság nélkül, — talán terhére leszek önnek most, midőn egy isteni szellem, — Lamartinének társaságát igényli?

— Óh, uram! Ne gondolja, hogy e könyvből akarom megtanulni a lélek rajongását, élveit, vagy ha teszik, gyötrelmeit. Untam magamat, s egyszerűen unalomból kaptam elő Lamartinet, hogy lapozgassam s éppen nem valami ábrándos czélból kerestem föl e kertet.

Megdöbentett ez őszinteség!

E pár szóban a Pandora-szelencze zárát láttam fölpattanni.

Megértettem azonnal.

Adrienne nem köznap: álmos lélek.

— Azért is uram, — folytatá, — nem hogy terhemre lenne, de sőt mint mondtam, igen örülök, hogy találkozom, s hogy éppen itt találkozom önnel.

S helyet mutatott maga mellett egy hárspadon. — A baronesse nagyon kegyes! — mondtam, könnyedén mellette vetve magamat, — de bocsánat, én tamáskodom abban, hogy oly nagyon örvendene e találkozásnak. Mondja meg őszintén, mivel, vagy kivel óhajtott volna most legforróbban találkozni?

— Legyen, ha ön annyira speculativ szellemű, mint az ethnographok mindnyájan, megmondom önnek, mivel szeretnék én már régóta találkozni.

Ez a »mivel«, mert »kivel«-t vártam, előbbi megdobbenésemet kíváncsisággá fokozta,

— Kíváncsivá tesz baronesse!

— Ah! (egy blazirt sóhajtás... lásd az újabb poétákat) az uram, a Lethe vize, a feledés folyama.

S itt mind a ketten elhallgattunk.

Én a rövid szünetet megint filozofálásra fordítottam. »Ah« és »oh« közt az a különbség, hogy egy üde kis leány »oh«-hal, egy delnő pedig »ah«-hal sohajtozik. Erre hirtelen eszembe ötlök, hogy a lady Wortles Montasu is a Lethevel akar találkozni valamelyik művében.

— Baronesse, olvasta ön lady Wortles, Montasut?

— Nem olvastam, nem, nem! Mondtam már egyszer, hogy én nem könyvekből tanulom az életfilozófiát!

S mily kecsesen fútorított duzzadt piros ajkaival, mily kecsesen rázta sötét fűrtit.

— Helyesen baronesse! — kezdék kontrázní, — én sem hallgattam sohasem Emersoura. Nem áll! A könyvek nem oktatók, csak unaloműzők!

— S főkép Lamartinet ugyan miféle élvezettel lehet olvasni? Ezt a nevetségig ideges, affektált, önző és követelő embert, kinek nem volt szíve, de ha volt, abban bizonyára négy kedvencz agarának idéálképe lengett. Hahaha!

Ez a kacagás szentül meggyőződött, hogy egy delnővel van dolgom. Egy üde kis leány hihihivel nevetett volna.

— Ugy van baronesse! — kezdék még jobban kontrázní — a ki átélte már életének azt a fázisát, melyben észlelé, hogy a nézőtér élvezetet, de a coulissák tapasztalatot adnak, bátran elsovároghat innen oly régiókba, melyek eszméit még nem koptatta el a földi lét zsurlakóve. Mon dieu, mily bohóság az itteni lét boldogságának keresztelt igaz szerelem!

Adrienne rám, én Adriennére mind növekvőbb érdekléssel néztem. Egyikünk se gondolta, hogy hova vezet e kölcsönös licitáció. Rám nézve nagyon kellemetlenné kezdett válni a helyzet. Adrienne midőn belépett, bilincscibe vert. S azóta jóformán azt sem tudom, mit beszélek, oly gyorsan kezdett a vér keringeni, különösen szívem körül, Adrienne arcán is szokatlan pír, viseletén pedig valami feszengés vala észrevehető.

A rácsajtó fölnyílt.

Jean ebédre hívott.

A baronesse, boudoirjába tartva kaczéron szorított velem kezét, s félsuttogással biztatott.

— Au revoir, monsieur Körtvélyessi! — estefelé, ha unjuk magunkat, ismét a hárspadon.

Ez a »ha unjuk magunkat« olyan ribizkeszerű pikáns utóíz hagyott szívemben.

Andrásy Béla.

Lengyel hangok.*

1846-ból.

... Megnehezült az idők járása feletted
Óh haza! ... Vörösmarty.

I.

*Elhullt a győzelem babér.
A nép bilincsre jut, —
Hisz, a sors üldözöttjének
Nem nyílik — rózsát.*

*Börtönben a hon fiain
Kínos rabláncz csörög,
S a hon egén idegen vész
Villama mennydörög!*

*Mosolygva kell fogadni azt,
Mit a gög 's önkény ad, —
Hijába! a rabszolgának
Érezni nem szabad. . .*

*Kik — inkább készek valának
Szenvedni hős halált,
Mint gyáván tovább is tűrni
A nyomasztó ígát:*

*Megtalálák, mit oly buzgón
Kerestek, — ott alatt,
Hisz' oly testvérien megad
Mindent — a síri hant!*

*És kik e szakgatott hazát
Elhagyták kínosan —
Rokon- nő- s gyermekek nélkül
Bolyongnak hontalan!*

*Varsó! temesd el népedet, —
A sír megásva van,
Mely már úgy is csak hirben él
S más nép mondáiban. . .*

II.

*A tett emlékeket emel
A sír jégöléből; —
De itt csak suttogva szólhat
Ez árva nép felől.*

*Mert fél, hogy felriasztja a
Szendergő Óriást,
Mely a honnak megadta a
Végso halál-csapást!*

*A nép-remény, hogy egykor még
E hon virulni fog:
Elhalt, — a Lengyel hunyt napja
Többé föl nem ragyog.*

* Ez a meglepően szép költemény, melyben igazán valódi költői erő nyilvánul, mint láthatui 1846-ból való, de eddig seholsem jelent meg. Az eredeti kézirat elveszett, s emlékeztetből írta le a szerző. Kár lett volna elkallódnia.

*Az öserő, összabadság
Halkan vonaglik ott,
Hol a nemzet fegyver helyett
Koldus-botot fogott!*

*És hol a hon életerén
Többen osztoznak el,
Nincs ott tavasz, mely a holtat
Elevenítse fel!*

*Varsó! temesd el népedet. —
A sír megásva van,
Mely már úgy is csak hirben él
S más nép mondáiban! . .*

*Temesd! — de bár legyen ez egy
Könnýüzellen halott:
— Még vérkönnývel siratand meg
Az, ki most eltapodt.*

Eöry Fülöp Miklós.

Péter apostol jelleme.

Jézus tizenkét tanítványa közül egy sincs, kinek jellemzése kétesebb színben tűnnék fel az új-szövetségi iratok előadása után, mint Péter apostolé.¹ Szinte önkéntelenül is felmerül az a kérdés az ember lelkében, hogy a sok elentmondó adat közül melyik az igaz; melyik tünteti fel igazán Péter apostol jellemét? Azt valljuk-e hitelesnek, hogy ő teljesen gyöngye jellemű ember, ki most rajongó szeretettel, mondhatni imádattal csügg a Mesteren, most vért is ontani kész Jézus védelmezésére: majd egy egyszerű leány előtt megesküszik: »nem ismerem azt az embert; nem tudom mit mondasz!«

Elitéljük-e őt, ki ma együtt eszik a pogányokkal, holnap megtámadja őket, a kiket igaz keresztyénekül elismert s a szabadabb szellem elől a szertartások és a törvény megtartásának köpenye alá rejtőzik.

Ha az érem egyik oldalát nézzük, Péter úgy tűnik fel, mint a legfőbb apostol, mint szikla, melyen felépíti az úr az ő anyaszentegyházát; mint első az apostolok között, a kit a kulcs hatalmával ruházott fel Jézus; a ki egyedül volt bátor arra, hogy fegyvert fogjon az üldözött és elfogandó mester védelmére.

Ugyancsak ő volt az, ki az első pünköst ünnepén lelkes szónoklatával megalapította az első keresztyén gyülekezetet; s a kinek személyéhez és szerepléséhez fűződik a római pápák és a papuralom egész hatalmi erőssége.

A másik oldalon pedig feltűnik az ingadozó nádszál jellemű Péter, a ki tagadja, hogy ő valaha látta volna is a galileabeli Jézust; megesküszik, hogy nem is ismerte azt, a ki felett erős lelki küzdelme alkalmával örködött is, a kinek védelmében egy poroszló fülét meg is sebesíté. Ugyancsak ő az, a ki Antiochiában megtagadja, hogy

együtt étkezett a pogány-keresztyénekkel, s midőn Jakab küldöttei megérkeznek, újra zsidóskodó lesz, ő, a ki már szabadelvű volt, a törvényhez ragaszkodik újra; mikor az előtt már ő maga is keresztesztet pogányt.

Az éremnek mind a két képe, ha nem hamis is, de nem eléggé őszinte, különösen nem az, a melyik a jellem gyöngye Pétert mutatja fel. Ugyanis, ha mélyebben vizsgáljuk meg azokat a dolgokat, a melyek főleg a Jézus megtagadására s az antiochiai események előidézésére befolytak, különösen pedig, ha az adatok elbírálásánál az egyedül helyes alapra, a lélektanra helyezkedünk s bepillantunk a jól-rosszul megrajzolt apostolnak előnkbe tűnő képébe; a dolog egész más világításban fog előttünk feltűnni.

A Jézus megtagadására vonatkozó adatok sötét foltot látszanak képezni Péter jellemén, akárhogy igyekezzünk is menteni őt, a ki ellen a tények szólnak: a tények ellen nem beszélhetünk s hiányos és terhelő tanuvallomások után Pétert teljesen el kell ítélnünk s kimondanunk reá a szigorú kritikát: Péter gyöngye, ingadozó jellemű apostol volt. Azonban vegyük csak vizsgálat alá a teljes biztosság látszatának dacára is az adatokat lélektani szempontból. — Ha visszatekintek új-szövetségi tanulmányaimra, — azt látom mindenütt, hogy Jézusban földi királyt vártak az izráeliták, szabadítót, messiast, a ki visszaállítja Isten országának régi fényét; a letűnt dicsőséget visszavarázsolja s uralkodni fog a nép, Istennek népe, minden nemzetség felett.

Jézusban egész a végső pillanatig, egész a 12-ik óráig ilyet látott nemcsak a nép, a mely virágözönnel s hozsánna kiáltással fogadta, mikor bevonult Jeruzsálembe, hanem saját tanítványai is azt hitték, hogy ő az „Isai törzseből fakadt vesszőszál,“ kit a próféták megjósoltak, — hitték ezt annyira, hogy már az elnyerendő méltóságokról is beszéltek, sőt ezek felől kérdést is intézének Jézushoz.

De reményök csalódásra vált, álmaik szerte foszlottak. Jézus, kit képzeletük oly magasra emelt; kiből csak földi királyt, földi szabadítót láttak, a helyett, hogy fegyvert fogott volna a reátörő önkény és zsarnok hatalma ellen, azt mondá Péternek: »Tedd el a te szabályadat helyére, mert a kik fegyvert fognak, fegyver által kell elveszniök.« (Máté XXVI. 52).

Ő, a nagy és dicső vezérnek, királynak álmodott alak ott vonult darva szolgák, érzéketlen poroszlok között a főpap elé, — a kinek kérdésére mondá meg: hogy ő Istennek fia; király, de a kinek országa nem e világból való. Őt, a kire bámulattal és csodálattal tekintének azok, a kik környezetében voltak: kétszínű farizeusok, furfangos írástudók, népcsábító vének arczul verték, meggyalázták.

Ugyan lehetett-e ennél kínosabb, borzasztóbb látvány Péterre, ki egyedül merte Jézust a főpap ajtajáig követni!? Nem! bizonyára nem. A legridegebb kiábrándulás követte életének legszebb álmait s mintegy önként felelte: »nem ismertem azt az embert!« Ha elképzeljük, mint tört össze szívében a hit, mint fakasztott szemében a fájdalom könnyeket, a melyeket azonban el kellett fojtania, mert egy áruló könyecsepp szemében őt is a vádlottak padjára jutatta volna: akkor bizonyára a legnagyobbnak tűnik fel a tizenkettő között s az elbeszélte tagadási tény nem képez sötét foltot az ő jellemén, ki Jézust ek-

¹ Ide vonatkozó adatok: Máté XVI. 15—19; XXVI. 17—75, Márk. IX. 33—36; XIV. 37—60—72, Luk. XXII. 31—34, 56—62, János XVIII. Csel. II. 14—40, Gal II. 11—14.

kor csak szánni tudta, de életének feláldozására nem volt elég erős.

A később feljegyzett adatok teljesen igazolják, hogy Péter továbbra is a legtevékenyebb, legbuzgóbb volt a Jézus közvetlen tanítványai között a keresztyénség terjesztésében. Sőt Pál apostol is, mielőtt térítői munkásságát megkezdte volna, ő vele értekezett, a ki már akkor nagy hirre tett szert buzgóságával és ékes szólásával. Ő volt az, a ki Korneliust megkeresztelte (Csel. X) s ez által mutatta ki, hogy legszabadabb elvű a zsidóskodók között.

Pál az antiochiai esetről éppen azért támadta meg, mert azt a szabadelvűséget a melyet eddig Péternél tapasztalt, most megtagadva látta.

Az antiochiai összeütközésre csupán a Gal. II. 11—14. vet némi világot, hol az esemény a következőképen van elbeszélve. »Mikor pedig Péter Antiochiába jött volna, szemtől-szembe állottam, mivel méltó volt a feddésre, mert mielőtt jött volna valaki Jakabtól: a pogányokkal együtt evett; mikor pedig jött valaki, megvonta és elszakasztotta magát azontúl, mivel félt a zsidóktól. És ő vele együtt képmutatáskodának a többi zsidók is, annyira, hogy Barnabás is elvonatott az ő képmutatáskodásuk társaságába. De mikor láttam, hogy nem az evangélium igazságához illendően járnak el, — mondám Péternek mindnyájok előtt: „Ha te zsidó létedre pogány módra élsz, miért kényszeríted a pogányokat zsidóskodásra?“

A képmutatás vádjá, a melylyel Pál sujtja Pétert, egyáltalában nem igazolható. Ha magának a levélnek szellemét, hangját tekintjük, azt kell mondanunk, hogy Pál e levélben a zsidóskodó irányról, annak egyik főképviselőjéről másként nem is írhatott.

Itt igazolja ő a jeruzsálemiektől kétségberont apostoli méltóságát; dorgálja a galatákat, kik oly hamar el tudták hagyni az általa hirdetett evangéliumot, s nem csoda, ha Pétert egyenesen képmutatónak nevezi az antiochiai összeütközésnél. Az eset maga a következő: Péter Antiochiában élt és étkezett a pogány keresztyénekkel mindaddig míg a Jakab emberei meg nem érkeztek s azután többé nem szabadelvűsködött, igyekezett szigorúan megtartani a törvényt s az ő magaviselete Barnabást és másokat is ilyen viselkedésre ösztönzött.

Az a kérdés, képmutató-e ezért Péter?

Nem, hanem csak alkalmazkodó.

Szabadelvűségének számtalan tanujelét adta ő már az antiochiai esemény előtt. Ő volt az, a ki Pált először ismerte el apostolnak; ő volt az, a ki a jeruzsálemi konventen is a szabadelvűséget képviselte s annak még Jakabbal szemben is érvényt tudott szerezni. Szabadelvűsége vitte Antiochiába is, de már a Jakab küldöttei előtt vissza kellett vonulnia, mert Jakab bigottságánál fogva bizonyára képes lett volna arra is, hogy Pétert szabadelvűségeért üldözzön.

Nem a szabadelvűség megtagadása, nem pusztán köpenyeg forgatás Péternek itt tanúsított magaviselete, hanem a legszebben indokolt alkalmazkodási tény.

Ha ő azután is együtt él és étkezik a pogányokkal, mikor már a küldöttek (valószínűleg Judás és Silás) megérkeztek: akkor nyíltan szakított a jeruzsálemiakkal s ekkor nem maradt más hátra, minthogy Pálhoz szegődjék segédül. De ő ezt nem tehette.

A kényszerűség hatása alatt neki úgy kellett viselkednie, a hogy cselekedett és másképp semmi esetre. Mert ha nem így cselekszik, akkor előbb igaznak vallott elveit tagadja meg, a melyekért pedig üldözést is szenvedett.

Pál támadása is csak annyiban igazolható, hogy az összeütközésnek végre meg kellett történnie. Tisztába kellett jönni a dolgokkal úgy egyik, mint a másik részről s maga az antiochiai összeütközés tulajdonkép nem is azért fontos, mintha talán itt Pál és Péter mint személyek állanának szemben egymással nem, mert ez a két iránynak, a zsidóskodó és páli iránynak a mérkőzése volt s Pál elszakadásának kimondása a jeruzsálemiektől.

Maga az eset egyáltalában semmit sem bizonyít a Péter jellemének erőssége ellen, mert az már csak elég nagy szabadelvűség, ha egy zsidó keresztyén, ki igaznak és szentnek vallja a törvényt, együtt eszik a tisztátalan pogányokkal, a kiket neki keresztyénekül elismernie nem volna szabad. Ha ez az eset a képmutatás vádját igazolná, akkor Pálra is azt kellene mondanunk, hogy ő is az volt, mert hiszen nála senki sem hirdette jobban az alkalmazkodás elvét.

Péter jelleméből így oszlanak szét a homályos helyek a lélektan világánál. Ő ember volt, gyöngy ember. Hibázhatott, tévedhetett. Hibázott is, tévedett is, de minden hibája emberiségéből fakadt. S ha a két legerősebb oldal, a melyekről őt némelyek gyöngy jelleműnek állítják, elesik, akkor az érem az az oldala, a mely a buzgó, lelkes apostolt mutatja, a ki később mint vértanu halt meg a Krisztusért, domborubbá, szebbé válik s éppen az által lesz erős, a mi az előtt meggyöngyítette.

Igaz, hogy ma már mint mythoszi alak él a kath. egyház kebelében s a protestánsok közül sokan hidegen fordulnak el Pétertől, pedig ő nagy és igaz volt. Alakja és jelleme az ujszövetség nyomán nem az, mint a minőnek a kath. egyház feltűnteti s némelyek szeretik hinni, hanem, ha tisztán, elfogultlanul akarunk itélni, el kell ismernünk, hogy Péter valóban megérdemelte a »szikla« nevet.²

Kalassay Sándor.

Egy levél.

Tudja-c szép kisasszony, hogy üzenetére ezt az igen egyszerű, lakonikus választ akartam küldeni: »Nem megyek! Jó mulatást!« — Igen, ezt akartam, de hát mégis csak megdöntöttem a dolgot.

Hej! sok az, a mi az én szívemen fekszik, a mit magának már többször el akartam mondani, de mindig ajkaimra tettem a kezemet. Hallgatok — gondoltam, — hallgatni arany és hátha a maga aranyos gusztusa egyszer, valahára megállapodik s végre is szakítani fog azzal a bizonyos háromnapos rendszerrel.

De látom, hogy várakozásom mind hiába! Én rá valószínűleg sohasem fog sort keríteni.

A télnek, tavasznak, nyárnak és ősznek meg van a maga sportja s kedves kisasszony szépen betartja mind,

² Nt. Nagy Gusztáv. Ujszövetségi szöveg és irodalomtörténet és Nt. Radácsi György exegetikai előadásai után.

egymásután; meg van a maga ruhadivatja s ehhez nem alkalmazkodni képtelenség volna; de hogy a szív is kedvtelve, váltakozva üzze a sport játékait és érzelmei az évszakoknak megfelelő divatot öltsenek, ez az, amit én nem értek, amit felfogni képtelen vagyok.

De mégis úgy van.

Emlékszik-e még arra, mikor a múlt télen korcsolyázní hitt? Igen, a jégre akart vinni. Én nem mentem. Megtagadtam kívánsága teljesítését. Gondoltam, hogy majd, ha a tavasz langyos lehelete kiolvasztja kis lábaik alól azt a sima kérget, — melynél csak az a sok ördög volt simább, a kik az angyalok mellett ott csúsztak-másztak azokon az átkozott aczélszánkákon — a maga kis szíve is meglágyul és nem lesz olyan nagyon követelő.

De rosszúl gondoltam, mert ime most meg arra akar rávenni, hogy kedves barátnői és egynéhány barátjok társaságában vegyek részt én is abban az általa ujabban megnyitott sportban.

Kedves dolog valósággal az újonnan született föld ékességeit, a bájos tavaszi ibolyákat szerény otthonukban felkeresni; lehet hogy még az sem volna érthetetlen előttem, ha egy pár szálát a maga kis kacsói tűznének kebelemre; de — —

Gondoltam ám én másra is, s azt úgy látom, — jól gondoltam. —

Arra ugyanis, hogy majd, ha az olvadó jég eltűnével, annak a bizonyos »jégkirály«-nak az alakja is kisebbedni fog a maga szemmértéke szerint — fel fog tűnni a tavaszi idény legdélcezegebb hőse, a kirándulások éltető lelke, — no tudja, az a csinos, barna katonatiszt? —

Tagadja, ha tudja, hogy nem az a szíve divatja, a melyiket gondoltam!?

Csörtető kard, pengő sarkantyú 's mi több szép fekete bajusz és bókokkal telített, jargonnal cifrázott társalgás azon a vékony, sejtelmes hangon . . . Oh ez oly erős felkészültség, a mivel én nem versenyezhetem; 's ha még hozzá teszem azt, hogy a monoklit sem tudom sem a jobb sem a bal szememen összcsiptetni — tisztában vagyok azzal, hogy ebben a parfume-os világban az én »éltem fája több tavaszt már nem remél.« —

Megfogja hát érteni ugy-e, hogy akkor, a mikor nem az ibolya kedvéért, hanem a barna bajusz kedvéért mennek ibolyázní, — én velök nem tarthatok!?

Gondolom, sőt biztosan tudom, hogy ezt a derék hadfit az a szőke, izmos »szép matróz« fogja követni a kegyed szívecskéjében, a kivel oly igen szívesen szokott csolnakázní az öreg Duna ringató hajjain; a ki mikor kisuhan a csolnakok rajából és egy-két evezőcsapással megelőzi a társakat, bevonja lapátját, előveszi furulyáját és kegyed oly teljes érzellemmel, olyan elmerengve hallgatja az édes-bús hangokat, hogy szinte megfелеdekzik az őszi idény legelső fiatal emberéről, »a kis fürgé vadász« ról.

Lássa, milyen vagyok én. Tudom, hogy az első, nagy hajtóvadászat után a maga kis kacsói fogják a zöld babért, a nap hősenek homlokára tűzni.

Nyers őszinteség, sőt talán ma úgy mondanák, hogy gorombaság kell azokhoz, a miket itt a kirándulástól, de különösen kegyedtől való tartózkodásom megokolására felhozok,

Nem tehetek róla.

Emlékszik még bizonyosan arra az időre, a mikor olyan melegen érdeklődött az orrom iránt. Szent igaz, ahhoz is nagy őszinteség és valóban szép bizalom kellett, hogy azokat a rám nézve nem éppen kellemes emlékeket felidézze, a melyek egy gyönyörű szép tavaszi naphoz és ebben egy kiránduláshoz vannak fűződve.

Akkor hallgattam, de most beszélek.

Rövid kis története az, hogy azon a kellemes tavaszi napon nekem is kedvem jött, hölgyek társaságában kirándulni a hegyek közé. Nem magamtól! Oh nem, világért sem, hanem egy éppen olyan kis hamis fruska volt a tánczingerlő, — a milyen most maga.

Akkor vigyázatlan voltam, de most vigyázok jól!

Volt akkor is a társaságunkban egy katona, az igaz, hogy csak kadét, de azért hevültem a vágytól, versenyezni vele és túltenni rajta.

Most lássa kérem érzéketlen vagyok az efféle olcsó dicsőség iránt, mert tudom, hogy tavasz után nyár, ősz, tél; a barna katonatiszt után a szép matróz, a fürgé vadász, majd egy »jégkirály« következik.

Tehát mondom kimentünk a hegyek közé.

Mindjárt láttam, hogy annak a kis lánynak a kadétja nagyon rossz szemmel néz rám. Hát még mikor egy ibolya csokrot nyújtott felénk a közös ideál s mi mindketten egyszerre nyultunk az után; elkerülhetlenné vált az összeütközés, melynek eredménye párba. áldozata én, legközvetlenebbül pedig az orrom lett, mely azon szomorú eset óta hordja magán ezt a mély forradást, soha el nem múló emlékét ama verőfényes tavaszi délutánnak.

No lássa ez a megható és szomorú kis történet is egyike azon sokaknak, melyek nem engedik, hogy én valaha versenyezzem bárkivel is szép kezek kötötte ibolya csokorért.

Hanem nézze csak kérem, ha már olyan sokat tudok, még azt is tudom ám, hogy jőni fog, mert jőni kell a kegyed három hónapos ciklusainak leforgása után egy olyan szezonnak, a mely változatlan, igaz és örök; a melyben szívecskéje valami bensőbbet óhajt, nem elégszik meg a vadászszal, a csolnakossal, egy állandó, egy örökre szeméi előtt levő valakire vágyik. . . . Ez a szezon az igazi tavaszi szezon, melynek sportja a szerelem.

Azt hiszem, akkor szerencsésebb leszek.

Isten vele! S engedjen meg még ezért az utolsó gorombaságért, hogy addig félek és tartózkodom magától és ünnepektől hadnagya fényes kardjától.

Jó mulatást!

Hegyesi.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési árát, félreértések elkerülése végett, hovaelőbb megküldeni sziveskedjenek.

Az „Ifjúsági Közlöny“ Szerkesztősége.

— **Kossuth-gyászünnepélyt** rendezett a sárospataki főiskola tanári kara folyó hó 8-án Vasárnap délután a főiskola imatermében. Az örömben oly kedves 's máskor oly vidám közönség most a nagy nemzeti gyász nyomása alatt fájdalomban oly méltóságos, komoly hangulatban hallgatta végig az Istenhez emelő, majd a tanulságos és élvezetet nyújtó szavakat; s elmerengve ringatta lelkét a gyász akkordok szomorú hullámain. A máskor tapsoktól visszhangzó falak sóhajokat vertek vissza, melyeket a nyitott ablakokon be-be-osonó szellő vitt oda messzire, a kerepesi temető frissen hantolt sírja felé, hol kialudott szemünk fénye, dicső apánk, Kossuth Lajos alussza örök álmát. A máskor túl élénk karzat is tartózkodó volt most, az általános uralkodó hangulatban szó sem lehetett az egyébkor onnan lejövő zajosabb kitörésekről. A program első száma a főiskolai énekkar által előadott Széchenyi himnusz volt, melynek elhangzása után Mitrovics Gyula főiskolai lelkész úr lépett a szószékbe s egy gyönyörű imával mutatott irányt az ünnepély hangulatának, mely egy igazán megható gyászistentiszteletté tette az egész ünnepélyt. Ezt követte a főiskolai énekkar által előadott pompás compositiója, egy valóban mély hatást keltő gyászdal a »Requiem«, melynek piánói, fortéi, különösen pedig magának a karnak érzéstől áthatott előadása, egy szívet sem hagyta érintetlenül. Ezzel a dallal búcsuzott el a budai dalárda nagy hallottunktól a kerepesi temetőkerthben. A gyásznének elzengése után Dr. Bartha Béla jogtanár úr tartott emlékszedet Kossuth Lajos felett. A szép mű és lelkes szónoki előadás mindvégig élénk figyelemben tartotta a közönséget. Ezután következett Fejes István »Kossuth halálára« című költeményének elszavalása, Vinis Viktor III. éves theológustól. Ez a szám is egészen jól beleillett a keretbe. Magának a költeménynek gyászos, több helyen megrázó részletei s hozzá a jól sikerült előadás méltán idézték elő a »teljes hatást.« Utolsó program-szám volt a Kölcsey-himnusz előadása az énekkartól, melynél nagyobb sikert a közönség több tagjainak és régibb énekkartagok állítása szerint nem sokszor ért el a »pataki kórus« A 2. vers éneklését néma csendben hallgatta végig az ünneplő sereg s elzengése után is talán elmerengve a soha ilyen »magyon« szívhöz szóló melódián egy darabig helyén maradt s csak akkor mozdult, mikor az énekkar öreg zászlójának gyászba borított feje megadta a jeladó bolintást az indulásra.

— **Steinfeld Béla**, főiskolai volt nyomdász, folyó hó 7-én, Takta-szadán elhunyt. Temetése folyó hó 9-én volt, melyen több főiskolai tanár résztvett. — Megtisztelte a boldogultat a főiskolai énekkar is megjelenésével és a temetésen szereplésével, melyben azonban a szadai róm. kath. plebánia által némileg korlátozva volt.

A hosszas szenvedéstől megszabadult testnek adjon a föld békés nyugovást, elköltözött lelkének az ég örök üdvösséget!

— **A „Magyar Irodalmi Önképző Társulat“** folyó hó 29-én délután 3 órakor felolvasó délutánt rendez, a melyen Dr. Székely György, a társulat tanár elnöke *Munkácsy Mihály* egész működését fogja ismertetni. Munkácsy összes műveinek a főiskola értékes szépművészeti múzeumában meglévő másolatai közszemlére lesznek kiállítva, s így a mester nagyszabású történeti képeinek, a „Honfoglalás“-nak színes másolata is, melyet Kádár Gábor, Párisban élő hazánkfia készített, s báró Vay Miklós ő exelenciája ajándékozott a múzeumnak.

A másik felolvasó Demeter Bertalan, a társulat alelnöke, lesz. Szentpétery József komolyirányú, Janka Károly vigirányú darabot fog szavalni. A testvér-egyletek közül az ének- és zenekar járulnak hozzá a felolvasó délután remélt szellemi sikeréhez. A program változatosnak ígérkezik, s ez úton is tisztelettel fölhívjuk a közönség figyelmét társulatunk ez újabb működésére. Belépti díj: személyjegy 25 kr. Diákjegy 15 kr. Karzat 5 kr. A tiszta jövedelem felerészben a Tompa szoboralap, felerészben a szépművészeti múzeum költségeinek fedezésére fog fordíttatni.

— **A sárospataki főiskolai ifjúság s a nemzeti gyász.** Főiskolánk ifjúsága a mint a húsvéti ünnepekről visszatért, e hó 3-án azonnal közgyűlést tartott, s hogy a nemzetet ért nagy gyászból ő is kivegye a maga részét, a következőleg határozott: 1. hat heti gyászt visel, 2. a Kossuth-szoborra 200 frtot adományoz, 3. Bassó drnak önfeláldozó működéséért köszönő iratot küld, s azon esetben, ha a nemzet tiszteletdíjban fogja részesíteni, ahhoz 100 frttal járul.

— **A Világnapló szerkesztője J. Virág Béla** lapunknak is megküldötte az általa szerkesztett lap mutatóványszámait, s egyszersmind fölkért bennünket vállalatának rövid ismertetésére. Szívesen teszünk eleget kérésének, mert a *Világnapló* az egyedüli magyar vállalat, mely céljául tűzte ki, hogy a hét folyamán megjelenő napi és hetilapok, folyóiratok, értesítők, közlönyök, élelapok és általában a világsajtó minden termékeit figyelemmel kísérje s azok érdekes híreit és cikkeiket összegyűjtve bocsássa az olvasóközönség rendelkezésére.

Sem ideje, sem alkalma nincsen a közönségnek, hogy mindezekre kiterjeszse figyelmét s így még azoknak is, a kik több hirlapot olvasnak, nagy szolgálatot tesz a „Világnapló“, de mindenesetre nélkülözhetetlen segédujság azok számára, a kik csak egy ujságot járatnak. A magyarság érdeke is megkívánja, hogy a hasonló irányú külföldi ujságokat kiszorítsuk s így nemzetének is jó szolgálatot tesz az, a ki a »Világnapló« terjesztését előmozdítja,

Öszintén ajánljuk J. Virág Béla, a »Telefon Hirmondó« szerkesztőjének érdekes hetilapját, a „Világnaplót.“ Az érdekes hírek és cikkek hetilexikonja ez, mely hetenkint, szombaton este jelenik meg. Közli úgy a belföldi, mint a külföldi sajtó érdekes híreit és cikkeit és az ezekre vonatkozó illusztrációkat.

A Világnapló rendkívül szórakoztató olvasmány, mert a világsajtónak csak az érdekes anyagát dolgozza fel, még pedig mintegy 1700 bel- és külföldi ujságból. Előfizetési ára negyedévenként 1 frt 50 kr., mely összeg: Világnapló, Rákóciszca sz. 2. címre Budapest, küldendő be.

— **„A Magyar Mese- és Mondavilág“** című irodalmi vállalatból (Irja *Benedek Elek*, kiadja az *Athenaeum*) megjelent az 5-ik füzet az eddigiekhez hasonló gazdag tartalommal és szép képekkel. E füzetben a gyönyörű mesék sorozatát egy monda váltja fel »Az Isten kardja« cím alatt, mely a Hunmondakör egyik legszebb részét képezi. Benedek Elek mesemondó tehetsége a mondákban ép oly magas fokon tündöklök, mint a mesék és regék előadásában. A füzet ára 25 kr, s kapható minden könyvkereskedésben. A hazafias vállalatot csak a legmelegebben lehet ajánlani.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:

DEMETÉR BERTALAN.

Társ-szerkesztők:

KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

B. VAY MIKLÓS

Az első jaj elmúlt és a második jaj igen hamar eljött!... Csak épen hogy beszédte a nemzet fekete lobogóit, melyeket a költő jóslatának beteljesedése, »a nagyszerű halál« alkalmával tűzött ki, s íme a szíveket nemsokára újból nyíló fájdalom járja át; mert eljött ismét »a nagyszerű halál, hol a temetkezés fölött egy ország gyászban áll.«

A legnagyobb magyar után elköltözött báró Vay Miklós is, a ki kétségkívül szintén egyike volt a század legnagyobb magyarjainak. Jóval felülhaladva az Irás esztendeit, már azt hittük róla, hogy a bérce tejéről tekinthet vissza ennek a századnak gígászi küzdelmeire. Meghalt! Hiába: elvégeztetett dolog az emberek közt, hogy egyszer meghaljanak. (Zsid. IX. 27.).

A legtökéletesebb emberek egyike szállott vele sírba. Bármelyik oldalról tekintjük ezt a hatalmas embert, mindenünnen a legnemesebb tulajdonokban györködhetünk. Mily gazdagon megvolt benne mindaz, a mi isteni az emberben és kiválóság fajunkban! Tekintsünk végig azon a hosszú, kitett politikai pályán, melyet Vay Miklós br. megfutott, s bámulni fogjuk ezt a nagyszerű embert, a kinek életében nem volt pillanat, a mikor kételkedni lehetett volna dynasztikus érzelmeiben vagy lángoló hazafiságában. Alakja ép oly fenségesen tiszta és nemes volt mindig a nehéz küzdelmek és kényes politikai szereplései közben, mint a milyen lesz a történelem tiszta fényében.

Tagadhatlanul nagy része van az Új Magyarország megalkotásában, a ki tetiben mindig előljárt, s a kire különösen nagy szüksége volt a nemzetnek a válságos időkben, midőn bölcs szavai enyhítő cseppenként hullottak a nemzet testének lázas tagjaira.

Nagy volt mint államférfi s páratlan, mint protestáns. Jól tudjuk mi ezt; s azon a verőfényes napon, midőn szívünk boldogan omló hallelujákkal áldozott az angyalok és emberek atyjának, a ki jobb kezében a hét csillagot tartja, s az örök evangéliom égi ereje, a szentlélek lángja betöltötte szíveinket, hogy elragadtatásunkban szinte láttuk, hogyan emelkedtek ki hajdan az égő tűz lángjaiból

az anyaszentegyház diadaloszlopai: a mint meghallottuk a hiób-hírt, hogy báró Vay Miklós nincs többé: virágzó anyaszentegyházunknak leghatalmasabb oszlopát láttuk ledőlni, s tudtuk, hogy a hazai ref. egyház legnagyobb veszteségét fogja siratni, a minthogy a magyar protestantizmus kegyelele és tisztelete ép oly egyértelműen nyilatkozott meg koporsójánál, mint Sámuel irányába, ki midőn meghala, összegyűle az egész Izráel és siratá őtet.

A pünkössti lélek kitöltetésének napján hasztalan ontott lángot napkelet kapuja, nagy veszteségünk érzetén elborult előttünk a verőfényes világ, mert volt okunk rá, hogy a zsoltárróval így epekedjünk: tarts meg óh Uram, mert elfogyott a szent, mert elfogytak a hívek az embereknek fiaik közül. (Zsolt. 12. 1.).

Azok a tompa zsoltárok, melyek halála után a hazai protestáns sajtó hasábjain fölbújtak minden ragyogó szónál jobban elmondották, ki volt Vay Miklós, s különösen miye volt ref. egyháznak.

Ez a magyar főúr, a midőn hazájáért minden áldozatra kész volt, ugyanakkor nem kevésbé rajongott valóságért; s minden hivalkodás nélkül, a legnagyobb igazsággal mondhatta el mindenkor József szavait: én és az én házam népe az Urat tiszteljük. (József XXIV. 15.). Bizonyára mély bölcsesége mondatta vele: minden bölcseségnek kezdete az Urnak fellelme. Ezer teendői között mindig szívesen foglalkozott egyháza ügyeivel, abból az igaz kálvinista buzgóságból, melyet csak a zsoltárró elragadtatása fejezhet ki: Uram, a te házadhoz való buzgó szerelem megemészt engemet! (Zsolt. LIX. 10.).

Mily nagyszerű ember volt! A nemzet és a trón büszkesége, bölcs tanácsosa, a tudományok nemeslelkű pártfogója, egyházának fáradhatatlan és legbölcsőbb vezére. Bizony az egyetemes magyar ref. egyház méltán sírhatott az Isten emberének koporsójánál.

Lesz-e, a ki pótolni fogja erőben, a ki a bölcsesség és a szeretet szelid kezeivel olyan nagy dolgokat műveljen, mint Ő, a kiben olyan nagy mértékben meg volt az a

tulajdonság, mely böcs Salamon szavai szerint ezüstnél és arannyal jobb, a melylyel mindeneknek mindenekben kedveskedett.

De legfőbbet vesztett benne a sárospataki főiskola, melynek legnagyobb büszkesége, koronája volt. Tudván azt, hogy a haza és a társadalom alapja az iskolákban van: lelkének egész nagy szeretetével halmozta el azokat, s különösen becézett kedvenczét, Felső Magyarország leg-híresebb tanintézetét, a sárospataki főiskolát.

»Leesett a mi fejünknek koronája,« s mi és velünk együtt az egyetemes magyar ref. egyház ezt sóhajtja most a zsolozai sírbolt felé: emlékezetben leszesz, mert üres leszen a te helyed közöttünk.

Demeter Bertalan.

Munkácsy Mihály.

(Dr. Székely György, az önképző-társulat tanárelnökeinek előadása a társulat által április hó 29-én tartott hangversenyyel egybekötött felolvasáson)

Mélyen tisztelt közönség! Költészet, zene és képzőművészeteknek e három ága, az emberi nemesebb szellemnek e három főnséges megnyilatkozása van ez alkalommal főiskolánknak e termében szerényen képviselve. Testvérei, rokonai ezek egymásnak s bár a kifejezés eszközeire, külső megjelenésükre és hatásukra nézve különböznek is egymástól, mindannyian tanubizonyságai az emberi természet ég felé való törekvésének, magasabb erkölcsi rendeltetésünknek, nemesebb vágyainknak, istennel való hasonlatosságunknak. Isten teremt, alkot, az ember is alkotásokra lelkesül föl; a költő, vagy művész-geni egy kis világot teremt magának s e kis világban annyi minden eszme, gondolat ölt testet, ölt magára ruhát, színeket, hogy ezeknek szemléletében s az ezekből áradó élvezetekbe elmerülve önkénytelenül érezzük hogy Isten képére teremtettünk. Viszont azt is mondhatjuk, hogy a ki a művészetet, költészetet őszintén szereti és ápolja, rossz ember nem lehet. A költészet művelésére és ápolására alakult főiskolánk kebelében az irodalmi önképző társulat, a zene művelésére az énekkar, a képzőművészetek feltűntetésére van a szépművészeti múzeum. Irodalmi önképző társulatunk csak saját célját, a szív nemesítését szolgálja s kitűzött célja keretén belül marad, mikor figyelmet vet a költészet felé legrokonabb másik ágára is a művészetnek, a képzőművészetnek. Méltóztassanak azért megengedni, hogy én, mint társulatunk ez időszaki elnöke, ez alkalommal, a magyar teremtő szellem egyik legkiválóbbjának, a képzőművész Munkácsynak életét és működését legalább fővonásaiban ismertethessem.

A magyar művészet még nagyon is fiatal, alig ötven éves. Csodálatos s minden gondolkodó előtt feltűnő jelenség, hogy a magyar oly sokáig nagyon kevés hajlandóságot mutatott a képzőművészet felé. Hisz országunknak geográfiai fekvése elég kedvező, külső természetünk a maga szép változatos hegyekkel, völgyekkel, szingazdagságával kifejleszthette a színben, az alakokban való gyönyörködés kedvét, társadalmi életünknek változatossága, eredeti specialitása, embertypusainak érdekessége szinte kínálkozott az ecset által való utánzásra, az ecset által való megörökítésre. Történetünk is oly gazdag az emlékszerű alkotásokra alkalmas tárgyakban. Bár tudjuk, hogy Mátyás idejében virágzott a művészet, ennek emlékei elpusztultak a százados harcokban s csak a 18. század első feléről maradt reánk két magyar név, melynek viselői a képzőművészet külföldön művelték: Kupeczky János és Mányoki Ádám. A 16. századbéli renaissance majd minden nemzethez adott egy-egy nagy képzőművészt, kit az illető nemzet büszkeséggel emlegetett. Olaszországban a nagy lángelmék: Rafael, Leonardo da Vinci, Michel Angelo egyidőben éltek, Németországban Dürer, Flandria és Hollandia Rubens és Rembrandt, Anglia Hogarth, Vilmos, Franciaországban Lebrun, Claud Lorrain, ujabban Horace Vernet állítja a sorompóba a nemzetek közötti szel-

lemi versenyben. Nekünk egész a jelen század közepéig alig volt művészetünk, ekkor azonban mind többen és többen éreztek hivatást és lelkesedést a művészet iránt s miután idehaza nem voltak iskoláink, nem voltak műtermeink, leginkább a külföldön nyerték kiképeztetésüket. De csakhamar megalakult a képzőművészeti társulat, Than Károly és Ligeti Antal műtermeiket Pesten rendezték be. Ekkor történt, 1863. hogy egy 19 éves ifjú jött Pestre, ki két évvel ezelőtt még asztalokat gyalult s az asztalos műhelyben tulipános ládákat festett. S ez az ifjú lelkében hordá egy fényes művészi pályának csiráit, ez az ifjú volt megáldva az isteni teremtő szellemmel, melynél fogva hivatva érezte magát, hogy annyi lángész művei után, melyekben a képzőművészet már fejlődésének végső pontját látszott elérni, még új vívmányokkal gazdagítsa a művészetet. Sokat kellett küzdenie, sok hányattatáson kellett átmennie, míg csak Pestre jutott. 1844-ben született Munkácsy s atyjától a Lieb nevet örökölte, ki kincstári tisztviselő volt. Szegény szülei azonban korán elhunytak s a fiú magára maradt vagyon nélkül. Röck István nagyatya, ügyvéd, lett a gyermeknek támasza, ki azonban oklevelét a 48-iki mozgalmak után elvesztvén, hogy a megélhetést az árva fiú számára biztosítsa, asztalos mesterségre adta. Eddigi környezete sem volt tehetsége fejlődésére semmi befolyással, még sivárabb jövőnek nézett most már elébe. Meg kellett magát adnia sorsának s Békés Csabán majd Aradon deszkákat gyalult. De Munkácsy tehetsége nagyobb volt, sem hogy a mostoha viszonyok elnyomhatták volna kitört az és érvényesülni akart a maga romlatlan őseréjével. Talán még maga sem hitte, hogy az a czeruzavonás, melylyel megjelöli a deszka elvágási helyét, a rajzolásnak első kísérlete, mely új életpályát nyit meg, számára csak durva, vörös festék, melybe a vonalzó zsinórt áztatta, az első szín, a melylyel festett. Ez a czeruza, ez a szín, meg a festett tulipánok keltették lelkében életre azt a gondolatot, hogy festő legyen. 17 éves korában csakugyan ott hagyta a durva asztalos műhelyt s Gyulára ment Szamosi Elek festőtől tanulni. Nagybátyja eleinte e lépését helytelenítette, de miután az ő arczképét is a megszólamlásig híven lerajzolta, engedett. Így jutott Pestre Munkácsy csekély anyagi támogatás mellett, pusztán önerejére támaszkodva.

A nemzeti múzeum képtárának őre, Ligeti Antal, csakhamar felismerte hivatottságát, megfigyelő és jellemző képességét s a történelmi festészet helyett inkább a népelethől vett jelenetek ábrázolására utalta. Így készült el Munkácsy első műve, a „hazatért és elvesztett honvéd“, mely a képzőművészeti társulat kiállításában tetszést és feltűnést keltett. Második műveért a zálogházban már 130 forintot kapván, tanulásvágya Bécsbe vonzotta, hol 1864-ben csakugyan felvételre magát a festészeti akadémia növendékei közé. Bár Munkácsy természetében sok nyers eredetiség, egy kis vadság volt, miért őt wilder Ungárnak hitták, tanuló társai között csakhamar népszerűsége tette szert. Több baja volt a tanárokkal, a mi onnan származhatott, mert akkor még keveset értett németül. Az akadémia leghíresebb és legkiválóbb tanára Rahl azonban pártfogolta és igyekezett előmenetelt elősegíteni. Bécsben festette a „Kukoricza pattogatás“ című genre képet, melyet már a képzőművészeti társulat vásárolt meg. Másfél év múlva 1866-ban hazatért Bécsből, részint mivel Rahl meghalt, részint mivel apró kellemetlenségei miatt nem a legjobban érezte magát az osztrák fővárosban, hol a tehetséges Ungart iriggyal szemléltek. Pesten meg voltak barátai, ifjú pályatársai, kik szerették, buzdították, lelkesítették. Zenészek, mint Ábrányi Kornél, írók, mint Szana Tamás, Vadnav K. igyekeztek őt a lapok útján is a közönséggel megismertetni s népszerűségét emelni. Itt jól érezte volna magát Munkácsy; munkájának kifáradt lelke üdülést, szórakozást talált a hatvanutczai Kamion kávéházban összegyűlt baráti körben, de nem akadt Maecenása, ki neki a szabadabb tanulást s az elevenebb művészi tevékenységet lehetővé tette volna.

Azonban hazánk akkori lánglelkű közoktatásügyi miniszterének hr. Eötvös Józsefnek mindenre kiterjedő figyelmét Munkácsy sem kerülhette ki s hogy a fiatal művész időt ne

veszítsen, a saját felelősségére 1868. őszén a következő évi budget terhére kormánysegélyt utalványozott a fiatal művész számára, hogy azonnal Münchenbe mehessen, a híres Adám műtermében tanulmányait folytatni. »Ha be nem váltaná — mondá hr. Eötvös az ötlet interpellálóknak — a tehetségéhez kötött reményeket, a magaméból fizetem vissza az államnak«.

Münchenben festett első műve a »Husvétii öntözködés« volt, mely nem csak mutatta élénk megfigyelő és jellemző képességét, hanem a technikában is nagy haladásról tanuskodott. Fejlettebb technikájának eredménye volt, már az a rendkívüli nagy hatás, melyet Münchenben festett első nagyobb műve a »Siralomház« tett. Még dolgozott e képen, midőn 1869. szept. 30 án egy francia műbarát látogatta meg s 20,000 frankot kínált érte. »Nem hittem szavainak — írta volt akkor Munkácsy Ligetinek — csak akkor, midőn 2000 tallér előleget adott«. A kép elkészült s először Düsseldorfban volt kiállítva. Oly roppant hatást tett, hogy a közönség a kiállítási időn túl is látni kívánta s a kiállítási időt három nappal meg kellett hosszabbítani. 1870-ben pedig e képével a párizsi nagy kiállításon az első díjat nyerte meg.

Látjuk a képen a jelenetet, melyet Munkácsy megfestett, a sötét tragédiának utolsó felvonását, melyet előad. A bűnöst halálra ítélték, végórája közelg s ő daczosan, sötét ábrázattal tekint maga elé s a vigasztaló szent könyvet is eldobja magától. Bizonyára lehetett oka, hogy a rajta esett sértést megboszulja, de boszújában ellenkezésbe jutott a törvénnyel, melynek szigorát most már viselni kénytelen. Arcza sötét, lelke sivár s talán maga is érzi lelke sivárságát, azért szomorú, bár nem látszik rajta a haláltól való félelem. Elfordulva siró neje a legmélyebben kelti fel szánalmunkat, szánjuk a szerencsétlen nőt, kit ilyen nagy csapás ér. A nő által okozott hatás még fokozódik az ellentét által, mely közte és gyermeke között van, ki naiv ártatlanságában még nem érti a történetet, csak az apja lábán lévő fényes bilincsben gyönyörködik.

Kíváncsi tömeg jó bámulni, gyerekek, férfiak és nők vegyesen, s minden arczon különböző a kifejezés. Az iskolából hazatérő gyermekek üres és felfogás nélküli kíváncsisággal nézik a halálra ítéltet. Kitűnő az előtérben a suhancz, kinek lelkiismerete úgy látszik nem elég nyugodt, s a példa folytatólag hat rá. Ott van mellette mindjárt az ellentét, egy ártatlan, fiatal leány, ki e sötét árnyalatu képen, e zordon lelkek között a szelidséget és hájt képviseli, míg az anyóka elfordulásában a vénség kegyeskedését és megbotránkozását látjuk. A kovács, ki katonaviselt ember, nem igen látszik meghatva, láthatott már ő több ilyet.

Mint látjuk, Munkácsy az ellentét által emeli ki alakjainak jellemét és juttatja praegnans kifejezésre lelki állapotukat. Hasonló tárgyat dolgozott fel az »Éjjeli csavargók« című képen. A négy éjjeli csavargóban a köznépnek ugyanazon karakteristikus alakjait látjuk, a hangulat ép oly sötét az alakok kifejezése ép oly zordon s a képnek tragikus, sötét tartalmát csak a kárörvendő, gögös piaci kofák komikuma enyhíti némileg és a lakatos legény, ki csak az éjjeli mulatozás vétségé miatt keveredett a csavargók közé s kit a piacon résztvevő szégyenkezéssel fogad a szeretője. Műveinek ugyanezen csoportjába tartoznak még a *Tépéscsinálók*, melyet egy francia műbarát megrendelésére 30,000 frankért készített s mely tépést készítő nőt ábrázol, míg a háttérben sebesült honvédek látszanak, valamint az *Ujjoncsozás* című képe, mely egy csapszék belsejét tünteti föl, a mint a legények bor között búcsút vesznek a polgári élettől s egyik másik a szeretőjétől.

S ezzel eljutottunk fejlődése első korszakának végéhez, mely körülbelül 1870-ig tartott. Az emlékszerű történeti vagy bibliai festészet helyett eddig csak a genre festészetet művelte s képein az alsóbb magyar néposztály alakjait vezeti élénk. Szomorúak lehettek a Munkácsy élményei fiatal korában, mert szívesebben rajzolja az élet komor, mint derűsebb oldalát, nyomort, bűnöket és szerencsétlenségeket. »Az alsóbb néposztály nyomorának költője s mindaz, mit vásznára vet, arról látszik tanuskodni, hogy e nyomort nemcsak ismeri,

tanulmányozza, de érezte is«. Már eddig teremtett népeleti alakjaiban oly finom és mély megfigyelő tehetség s ennek alapján oly erőteljes, mindig igaz és megkapó jellemzés nyilvánult, hogy azt lehetetlen volt észre nem venni. Munkácsy már ekkor e tulajdonságaiban biztos zálogát bírta egy fényes művészi pálya jövőjének.

Festési modora is egészen különös volt. Megfelelőleg a komorabb tárgyaknak, Munkácsy nem csak mellőzte a színek gazdag változtatát, hanem általában a színeket s csakis sötét szürkében festett s inkább a fény és árny változatainak különféle árnyalatait alkalmazta mesterien. E tekintetben Munkácsy már ekkor utolérte Rembrandtot s a fény és árny elosztásával oly kidomborodást adott alakjainak, a milyent maga Rembrandt is ritkán ért el. A haladás, melyet a technika terén elért, új és meglepő volt.

A kivívott sikerek, műveinek kapós volta s az azokból befolyó jövedelme lehetővé tették, hogy odahagyva a düsseldorfi mestereknek Knaus és Vautiernek iskoláit, önálló műtermét Párisban rendezhesse be. Tagadhatatlan, hogy a jelen században Páris a művészetek igazi középpontja, Páris ad eszmét, irányokat egész Európának e tekintetben, Franciaországban és Párisban sereglenek össze a leggazdagabb műbarátok s a párisi Salon által rendezett kiállításoknak díjai képezik a legtehetségesebb európai művészek ambíciójának, versenyzésének legméltóbb, legkitüntetőbb tárgyát. Nagy művész hazánkfianak sem vehetjük rossz néven, ha itt telepedett meg, hol művészetét a legnagyobb arányokban fejtheti ki.

Egyik képen a művész a saját műtermének belsejét mutatja be. Amint sorsa is jobbra fordult, a szegény asztalos legényből ünnepelt, dicsőített s gazdag művész lett, úgy az ellentét is ezen s előbbi művein szembetűnő. A szegényes parasztszobákból a művész izléses, gazdagon díszített műtermébe lépünk, látjuk őt magát boldogan szép és előkelő neje oldalán; domboru magas homlokáról a gondolkodás ereje, mélyen fekvő szemeiből a lelkesedés tüze sugárzik felénk. Neje teljesen méltó hozzá, átérténi látszik férjének törekvéseit, részt vesz töprengéseiben s buzdítja, lelkesíti. A művész teljesen kifejlődött, elsajátította úgy a festés, mint a rajzolás technikáját, lelke magasztos gondolatokkal telik meg s elérkezettnek látja az időt, hogy gondolatait emlékszerű alkotásokban valósítsa meg s a köznapi élet teréről a történeti és bibliai festészet terére lépjen. Az átmenetet legreményesebb alkotásához a *Krisztus Pilátus előtt* képehez a *Milton* képezi. Nem valami érdekes, megkapó eseményt ad elő itten Munkácsy. A vak költőt tünteti föl, a mint az Elveszett paradicsom isteni gondolatait mondja tollba leányainak. Az alak arcan, testtartásban kitűnően van jellemelve. Milton az ihletnek szenvedélyes, szinte önkívületi elragadtatása teszi fenséges alakká, mely elragadtatás az egész testen visszatükröződik. Munkácsy a jellemzés által akar hatni, a tartalom által, azért tárgyaiban épúgy, mint előadásában sincs semmi hatás-vadászat. E képen is csak mindössze négy alakot látunk. Három leányt, kik szintén mesterien s egyénileg vannak jellemelve s a szerkezet is nagyon egyszerű. Mégis a megvakult költő gondolkodásának erélyes jellemzése kiemeli az ábrázolást a köznapi élet nagy általánosságából s történetivé teszi.

1882. február 20-án állította ki Munkácsy Budapesten azt a nagy, emlékszerű művét, melylyel egyszerre Rafael, Rembrandt mellé lépett s a 19 ik század legnagyobb képművévé lett. Művészetét a *Krisztus Pilátus előtt* című képen fejlődésének utólérhetlen magaslatán mutatkozik.

A bibliából a keresztyénség fenséges eszméinek e magasztos, kimeríthetetlen forrásából merítette tárgyát. Nem az újat és meglepőt kereste, hanem azt, a mi általános érdekű, a mit mindenki egyformán megért és érez. Már az, hogy tárgyát megválasztva, ellene bírt állani a mai kor irányának, mely fölületességének és középszerűségének palástolására hajhászta az újat és meglepőt, mutatja az ő művészi nagyságát. Nagyon sok kiváló művész festette meg ugyanezt a tárgyat s Munkácsy mégis képes volt megőrizni önállóságát, eredetiségét. Érdekes volna vizsgálni, hogy fogták fel előzői ugyanezt a tárgyat, mennyiben különbözik tőlük Munkácsy; Krisztusnak milyen típusát alkotta ő meg előzőinek Krisztus alak-

jaihoz képest. Ez azonban már a műtörténethez vezetne bennünket, Mantegna-hoz és Lionardó Vinci-hez s hosszabb fejtegetést igényelne. Beöthy Zsolt kiváló aesthetikusunk így nyilatkozik erre nézve: A Krisztus-typust Munkácsy Mihálynál látjuk jellemzőbb új alakulásban, korunk szellemének megfelelően. Munkácsy Krisztusa nem a Lionardó-féle elvont eszménységű istenember, hanem határozott egyéni kifejezésű alak. Míg azelőtt Krisztus mint az isteni nyugalom kifejezője, mint megadó, fájdalmas, bus szemlélője a körülötte történőknak jelent meg, addig Munkácsynál erély, határozottság, bátorság és bizalom uralkodik tekintetében. A saját isteni küldetéséből merített erő, az általa képviselt eszmébe vetett bizalom, a fölemelkedett emberi szellemnek isteni tartalma sugárzik egész alakjából. Ez nem istenember, hanem isteni ember. A legvalódibb jogi és egyéni vonásokkal is felruházott Krisztus-typus mindazok között, melyeket a művészet eddig alkotott.

A négy evangélista egyformán adja elő a Magváltó szenvedését, mielőtt Pilátus elé állítatott. Judás a *Getsemáné* kertben csókjával elárulja a mestert, kit a papi fejedelem poroszloí megkötöznek és elviszik Kaifáshoz, a papi fejedelelemhez, hol az írástudók és vénék egybegyűltek vala. Ott hamis tanúk vádolták. A papi fejedelem és az írástudók zaklatták és kényszerítették, akarták, hogy a vádak ellen védje magát, Jézus pedig hallgata. Ekkor tagadta meg Péter. Másnap reggel megkötözve, Pilátus elé vitték. Jézus pedig a helytartó előtt álla és kérdé őt a helytartó mondván: Te vagy-e a zsidók királya?! Felele Jézus: Te monád.

És midőn vádoltatott a papi fejedelmektől és vénektől, semmit sem felele. Akkor monád neki Pilátus: Nem hallod-e, mennyit vallanak ellened?

És egy szavára sem felele neki, úgy hogy fölötte csudálozók a helytartó.

Munkácsy nem annyira cselekményt, mint inkább lélektani situációt tár föl előttünk. A mű eszmei tartalmát az alakok arckifejezésében kell keresnünk.

Krisztus alakja egyenes, magatartása szilárd, az arcon meglátszik a szenvedés, az önmegadás, de a homlokon az erély, a fenség fénye ragyog. Krisztus szemét egyenesen Pilátusra irányozza s nem veszi észre a sárga turbános, ősz szakállu írástudót, ki Krisztus előtt az alacsony padon ül és a káröröm, a hosszú kegyetlen önmegelégedésével és kihívó gúnnyal néz a halálra keresett áldozatnak szemébe. Fokozza gyűlöletét az is, hogy Krisztus észre sem veszi. Pilátus arcában látjuk a habozó, tehetetlen gyávaságot, az ingadozást és erélytelenséget, mely nem mer a hamis közvéleménnyel szembeszállani. Kaifás a trón előtt merev taglejtésekkel vádolja Krisztust. Munkácsy itt is az alakokat egymással ellentétbe állítva, emeli ki jobban azoknak jellemét. Krisztus nyugalma ellentétben áll az írástudók dühével, s annyira kitűnik, hogy némelyek dacot véltek látni ábrázatán. Pilátus mellék alakja a katona, ki a tolatkodó zsidó-csócselékkel szemben oly kevés erélyt fejt ki, hogy méltó párja Pilátus tehetlenségének.

Az írástudók, zsidók vad gyűlöletével ellentétbe van állítva, a háttérben levő anyának gyöngéd szeretete, mely eszünkbe juttatja Krisztus gyermekségét s leírhatatlan bájta visz be a drámai jelenetbe. Az ordító csócselék is mesterien van jellemezve, különösen az a fekete arcú siheder, ki egészen előre hajol Krisztus mögül, hogy annak szemébe vigyorgjon.

Krisztus a Kalvárián című képen a Krisztus élettörténetének utolsó földi eseményét, a tragoediának katasztrófáját a fölfeszítést ábrázolta. E bibliai tárgy előadásánál Lukács és János elbeszéléseit vette alapul. Lukács evangéliumában olvassuk: „A nép mely körül áll vala és néz vala, a főemberekkel együtt gúnjolja vala őtet. Vala pedig közel 6 óra és setétség lön az egész földön 9 óráig. És meghomályosodék a nap és a templomnak szőnyege közepén ketté hasada. . . . És mindnyájan kik seregenként kijövének a látományra, és nézték a történeteket mellőket vervén viztatérének.” János evangéliumában olvassuk továbbá: „Jézus keresztye mellett pedig állának az ő anyja s anyjának rokona Mária Kleofás felesége és Magdolna. Jézus pedig látván az anyját s a mel-

tette álló tanítványt, kit szeret vala, monád anyjának: »Aszszony, ime a te fiad!« Aztán monád a tanítványnak: »Ime a te anyád!«

Mint a képen látjuk, Munkácsy szigorúan ragaszkodott a biblia előadásához, eltérés csak annyiban mutatkozik, a mennyiben a legelől futó öreges emberben Judásra ismerünk, ki lelkiismeretétől gyötörtetve, mennél hamarabb szabadulni akar a kivégzés helyétől. Tudjuk hogy Judás már a keresztfeszítés előtt felakasztotta magát s így ez anachronismus.

Eszméjét itt is az ellentét által fejezi ki Munkácsy szembe-tűnően és megragadólag. A kép két jelenetre válik, a keresztfeszítés jelenetére s a hazatérő csócselékre. A két csoport közötti ellentét által emeli ki a művész azt a szörnyű elhagyatottságot, melybe a nagy szellemeket és a nagy tragoediákat a tömeg részvétlensége juttatja.

Krisztus arckifejezése itt is rendkívül sikerült. Épen ki-mondotta az anyjához és Jánoshoz idézett szavakat, a szenvedés tetőpontjára lépett, fájdalmai nagyok, de nem vesznek erőt rajta; a haldoklás már beállott s a *lelki nagyság*, mely az önmegadásban nyilvánul, egész erejét megtartotta. A Krisztus alakja legmélyebb szánalmat és részvétet, de egyúttal a határtalan lelkesedést is felkelti lelkünkben.

»A kivégzést bámulni összeverődött kíváncsi tömeg oszladozni kezd. A mint mennek lefelé a sötétlő dombon, látni köztük olyanokat, kik meghányják-vetik az esetet; van olyan is, a ki már rá se gondol: két pozsgás képű, vidám ábrázatu polgár ember immár jóízűen beszélget apró-cseprő dolgairól és hátat fordítva a keresztnak, a melyen a nagy szenvedőből szakad ki a lélek, mintha csak barátságosan egyezkednének valami alku fölől. A néptömegből fenyegető karok emelkednek a keresztfelé s vannak, kik maró gúnnyal kiáltozzák: »Szállj le a keresztről, ha Isten fia vagy!«

Ime a képnek tartalma. A mi technikáját illeti, e kép e tekintetben azért nevezetes, mert míg előbb Munkácsy úgy szólván a fény és árnyékkal festett s rajzolónak tűnt föl, mint Rembrandt, itt már gazdag és hatalmas színezést találunk s e tekintetben is utóleri Munkácsy a színek legnagyobb mesterét, a velencei *Tiziant*. Ugyancsak coloristának mutatkozik, két legújabb képén, a *Mozart végpercein*, s nagy történeti festményén, az *Árpád honalapításán*, melyeknek ismertetésére ez alkalommal az idő rövidsége miatt nem vállalkozhatom.

Mélyen tisztelt közönség! Ime ez halványan és röviden a Munkácsy eddigi művészi pályája. Előadásomban inkább csak a művek tartalmáról igyekeztem fogalmat nyújtani, valamint másolataink is inkább csak a képek berendezéséről, tárgyaról nyújthatnak felvilágosítást. Ki Munkácsy művészi nagyságát egészen ismerni akarja, annak műveit eredetiben kell szemlélni és tanulmányozni! Reméljük, hogy még sokáig fogja újabb és újabb alkotásokkal gyönyörködtetni a művelt Európát és fogja emelni a mi bele vetett lüszkeségünket és reményünket. Boldognak érezhetjük magunkat, hogy a mienk Ő, s dicsőségével hazánkra is fényes világosságot áraszt.

Üzenet

Jön a tavasz, épúgy mint máskor,
De mintha több vón' heve, lombja;
Szívemben édes boldogsággal
Járom erdőn-mezőn bolyongva.

Nézem, miként kél újra élet
A forrásba jött föld porából,
S látom, mi ősszel semmivé lett:
Ott lángol minden lombos ágon.

Én azt hívém, örökre elvesz,
A mi a föld méhébe hullá
S ha majd lelkünk fásult rideg lesz,
Nem gyúlhat égi lángra újra.

*De látom künn s érzem szívemben:
 Ényészet helyén élet támad;
 Egy új tavasz szellője lebben:
 S én nem sirok többé utánad.*

Fankai Károly.

Renán Krisztusa.

A modern theologia fellépése óta a legkitűnőbb theológusok foglalkoztak Jézus életének megírásával. Az úttörő e téren Strausz, »Jézus élete« című művével, a mely a történelmi ítéset eredményeinek pontos összeállítása. Strausz után a theológusok egész sora áll elő, a kik az új téren kisebb-nagyobb eredménnyel próbálják meg erejüket. Műveik leginkább a tudományos theologia körén belül mozognak. Az első, a ki e tekintetben kivételt képez, a ki Jézus életét népszerűen írta meg: Renán Ernő.

Renán munkája 1863-ban jelent meg »Jézus élete« címmel s első könyvét képezi a szerző által tervezett. »A keresztényiség eredete« című nagy munkának. Forrásai: az új-testamentumi canonicus iratok, az ó-testamentumi apocryphok, Philo, József munkái és a Talmud. A források értékének megbecsülésében Renán eléggé hirtelenkedő, s azzal a kijelentéssel nyugtatja meg magát e tekintetben, hogy a századik év körül, abban a percben, midőn Jézus utolsó barátai már meghaltak, az új testamentum minden könyve készen volt abban az alakban, a melyben jelenleg bírjuk. Különösen a negyedik evangélium történelmi értékének megállapításában annyira jóhiszemű, hogy akaratlanul is az a meggyőződés támad az olvasóban, hogy régen elhagyott félszesség pártolójául lép fel Renán akkor, a midőn kijelenti, hogy a negyedik evangéliumban levő beszédek nem történelmi okmányok, de az elbeszélések feltétlenül hitelesek¹. A mi Renánt megtéveszti, azok a negyedik evangélium szerzőjének, — a ki pedig a Jelenések könyvének írója semmi esetre sem lehet, — azon aprólékos feljegyzései, a melyekkel mindenütt előtérbe tolja szemtanúságát és apostolságát s minden kétséget el akar oszlatni az iránt, hogy ő valóban János apostol, a mester kedvence, sokszor kitüntetett tanítványa. Ha a negyedik evangélium írója arra számított, hogy az ilyen feljegyzések: »hat óra volt,« »éjszaka volt,« »tűzet gyújtottak, mert hideg volt« a vizsgálódó elme csalétkéi legyenek: úgy Renán szépen belemert a törbe, a mely őt oly képtelenségek állítására és természetes magyarázatára kényszerítette, a melyektől, ha kissé óvatosabb, szépen meg szabadulhatott volna. Szerinte János előadása felette áll a synoptikusoknak, János az evangélisták közt a legújabb életíró² s azt a körülményt, hogy a negyedik evangélium némely dolgot a synoptikusoktól eltérőleg ad elő azzal a hypothesisal akarja igazolni, hogy János hajlott korában elolvastván a közkézen forgó evangéliumi elbeszéléseket, részint sok hiányt fedezett fel azokban, részint fájt neki, hogy a Jézus történetében nem juttattak neki elegendő helyet, azért elmondott egy sereg dolgot, miket jobban tudott, mint mások, hogy megmutassa, mikép igen sok esetben előkelő szerepet vitt az evangéliumi történetekben.³ Ez a kritikán alóli álláspont aztán Renánnál keményen megboszulta magát, mert ez vezette őt a csodák legképtelenebb magyarázására s ezen az uton jutott el oda, hogy a nagy mester fenséges képét ahhoz nem illő vonásokkal torzította el.

Renán művének megjelenése a művelt világ előtt bámulatot és csodálkozást, a kath. clérus kebelében pedig a legnagyobb ijedelmet idézte elő. Strausz maga mondja róla: »Oly könyvnek, mely alig jelent meg, s már nem tudom hány püspök és a római kuria is elátkozta, szükségképp derék könyvnek kell lenni.«⁴ A mű eredetére vonatkozólag maga említi

fel Renán, hogy neki, mint a régi Phoenicia tanulmányozására kiküldött expedíció (1860, 1861.) vezetőjének gyakran volt alkalma arra, hogy beutazza Galileát, Jeruzsálemet, Hebront és Samáriát, »Az egész történet — modja Renán — mely a távolból a valóság nélküli világ felhői közt látszott lebegni, ez által testté vált, s megdöbbenő szilárdságot öltött magára. Az iratoknak és a helyeknek meglepő megegyezése, az evangéliumi eseménynek a keretül szolgáló országgal való csodaszerű összhangza úgy hatott rám, mint egy kijelentés. Egy ötödik evangélium állott szemeim előtt, szétszakadozva, de olvashatólag és láttam Máté és Márk elbeszélésein keresztül egy elvont lény helyett, mely úgy látszik soha sem létezett egy bámulatos emberi alakot élni és mozogni. Midőn a nyár folyamán, hogy egy kevésbé megpihenjek Ghazirba s Libánusba kellett felmennem, futólagos vonásokban lerajzoltam a képet, a mely nekem megjelent és im e történet lett belőle.«⁵

A lelkesedés, a melyet e mű maga iránt ébresztett könyvnyen megérthető, ha tudjuk, hogy Jézusban az ő életírói eddig egy elvont természet feletti lényt láttak. Renán új alapra áll s Jézusban egy bámulatra méltó emberi alakot szemléltet, a mely emberi alak telve erővel és gyengeséggel, tökéletességgel és tökéletlenséggel, szinte élni és mozogni látszik az elbűvölt olvasó szemei előtt. Renán szerint tehát Jézus ember, s mint ilyet rajzolja születésétől haláláig. Egy szemtanu közvetlenségével adja elő Jézus szereplését, eltelve tárgya iránt rajongó lelkesedéssel, melynek előidézéseire Palestina természeti szépségei nagy befolyással lehettek. E lelkesültségnek egészen megfelel a keleties színpompának az a harmonikus vegyülete, a melybe Renán, mint keretbe állítja össze Jézus szereplésének felséges tényeit. Különösen elragadó az az elment, a melybe állítja Renán a bájoló vidékü Galileát a komor Jeruzsálemmel. Amannak szépsége lelkesültségre hangol, ennek pusztasága búskomorra tesz; amott szíve meleg szeretetével csügg mindenki a felséges tanítón, itt alig akad egy pár ember, a ki teljes szívvel-lelékkel a magabazárkózott mester hívének vallaná magát; amott a mestert mennyei eszmék hatják át, melyek lelkesítik követőinek seregét, itt mint valami ábrándozó, olyan eszméket hirdet, a melyek őt a fennálló politikai és társadalmi rend ellenségéül tüntetik fel s végre is a halálba űzik. A »kezdet idyllje,« a »vég tragoediája!« Nagy hibája Renánnak, hogy Jézust nem úgy fogja fel, mint szabad akarattal bíró lényt, az ő Jézusa pályájának kezdetén megörzi ugyan függetlenségét, de minél tovább halad annál többet vesz egyéniségének varázsából, végre pedig annyira lealacsonyodik, hogy kora, környezete, mint egy eszközt kényszeríti arra, hogy a vallás-alapító működését megkezdje. A környezet ily hatalmas befolyása úgy tünteti fel Jézust, mint egy eolhárát, a mely a legkisebb légáramlatra is rezgésbe jő. Innét jut aztán Renán arra az illetlen következtetésre, mely-nélfogva hajlandó feltenni Jézusról azt, hogy ő »ártatlan mesterfogásokkal« élt hallgatósága előtt, s hogy a neki tulajdonított csodatételei felől nem hogy felvilágosította volna tanítványait, hanem a nép rajongása által elvakítatva azért tett csodákat, hogy velők ámitson s hogy az iránta táplált lelkesedést hallgatóiban fokozza. Valóban sajnálatraméltó körülmény, hogy a különben művészi képeknél mindig a keret játsza a főszerepet, melyet, ha elvetünk, maga a tulajdonképeni kép szétfoszlik, mint valami ködfátyol. Cifrahéjú gyümölcs, mely gyönyörköd eti a szemlélőt, de magja élvezhetetlen! Még nagyobb hibája az, hogy Jézus beszédeiből egyes mondásokat kiszakasztva azoknak szokatlan értelmezést tulajdonít, s azok keletiesen hyperbolikus zamatját sehogy sem képes észrevenni s ez által oly nézeteket tulajdonít Jézusnak, oly utálatos mocsokkal vonja be az ő jellemét, hogy józan eszűnk, keresztyén felfogásunk határozottan tiltakozik az ilyen elcsavarások ellen. Renán Jézust egy ábrándozó ebionitává teszi, a ki fennen hirdeti, hogy a menyország csak a szegények tulajdona, a ki abban a meggyőződésben él, hogy az ember hittel és imádsággal teljes hatalmat gyakorol a természet felett; egy ámitó, ő, a ki azzal hitegeti övéit, hogy nagy

¹ Jézus élete 23. lap.

² Jézus élete 25. 27. lap.

³ Jézus élete 21. lap.

⁴ Schwarcz K. Adalékok a legújabb theologia történetéhez 625. lap.

⁵ Jézus élete 41. lap.

dicsőséggel fog visszatérni a felhők között, a ki az embert az élettől erővel elszakítja s magát az életet szétrombolja; a ki saját halálában látja birodalma megalapításának eszközét s maga terve ki, hogy miként ölesse meg magát. Renán az evangéliumokban levő, s Jézusnak tulajdonított mondásokat mind credetieknek ismeri el, még csak távolról sem gondol arra, hogy azok között hamis is van. Természetesen ily nyilatkozatok után indulva el: könnyebb a tevének a tű fokán átbújni, mint egy gazdagnak bemenni a menyországba; ha a kezéd vagy lábad azt miveli, hogy megbotránkozzál, vágd el azokat és vedd el tőled; ha a te szemed azt miveli, hogy megbotránkozzál vágd ki stb. nagyon kétes világításban tűnhetik fel előttünk a szeretet vallásának isteni apostola. Renán pedig főképp ilyenekre épít s így nem is lehet csodálni, hogy Jézusban egy gögös szegényt lát, a ki azt kívánja hiveitől, hogy tagadják meg magukat, testvéreiket, szülőiket, ha neki igaz követői akarnak lenni. A bethániai csodáról beszélve azt mondja Renán, hogy abban az időben, a melyben Jézus ezt tette, már nem volt önmagáé, lelkiismerete az emberek és nem saját hibája miatt vesztett eredeti tisztaságából, nem volt ő már ekkor ura önmagának, s magáévá fogadta a csodákat, melyeket a közvélemény neki tulajdonított.⁶ Borzasztó! Tehát Jézus ámitó lett volna? Az evangéliumi történet rút hamisítása ez; ily mosdatlan kezekkel nyúlni annak felséges jelleméhez, ily gyalázatos ráfogásokkal terhelni azt, a kit hitünk s meggyőződésünk istenembernek ismer el — bűnös könnyelműség. Renán Jézusa egy szoros értelemben vett regényhős, a legdiszesebb, de egyszersmind leghamisabb álruhába öltöztetve; pedig bármennyire kikérte legyen is a »művészi eljárás«-ra az engedélyt, a mely szerinte az ily tárgynál a legjobb útmutató, ez a cífraság és tetszelegni akarás, ez az olvasó lebilincselésére való törekvés, a franciás hatásvadászatnak ez a nagy mérvű érvényesítése művének történelmi értékét a minimumra szállítja le.

A mi e hiányok dacára is becsessé teszi Renán művét, azok az ő ragyogó képzelmenek alkotásai. Renán, mint költő állítja elénk Jézust s ezért valót és valótlan, igazat és hamisat tarka jelenetté vegyít előttünk. Alakjai telvék élettel és elevenséggel. Oly közvetlenséggel beszél el a dolgokat, mintha saját szemeivel látta volna azoknak lefolyását. Egy szóval a multat megjelenítő és teremtő képzelmenek ereje bámulatos hatást ér el az olvasóban. Ugy látszik, hogy Renán a róm. kath. egyházzal, a melyhez ő maga is tartozik szakított, de csak külsőleg, mert hogy egyháza moralját végkép nem ejti el, bizonyítja az a sok szépitési akarás, melyeket a végett tesz, hogy a Jézusnak tulajdonított rajongást és csalást lehetőleg mentegesse. Teljesen vallja ezt az elvet: *Mundus vult decipi, ergo decipiatur!*⁷

Czeec András.

Klasszikusokból.

Quintilius halálára.

Horác I. könyve 24. óda.

Lehet-e e kedves felett határt szabni gyászunknak?
... Pengesd Múza a fájó dalt zengő húrján lantodnak,
Kinek atyád 's cytherádnak csengő lágy hangot adott.
... Oh igaz-e? ... Quintilius, a ki élt most már hallott?
Mikor leli párját ennek a tiszta szent szerénység?
S a jogosság testvérei: igazság és a hűség?
Minden jóknak elveszett ő, de leginkább te neked
Vergilius! ki hiában élsz oly kegyes életet
Esdő szódat ő érette ah! hiában hallatod
Istenidhez: mert read ő nem akképen bizatott.

⁶ Jézus élete 322. lap.

⁷ Az egészhez Schwarcz K. Adalékok a legújabb theologia történetéhez 627—634. lap.

Pengetnéd bár Orpheusnál bájolóbban a lantot,
A mit egykor fák serege megindulva hallgatott,
Visszatérhet é a dermedt tagokba a meleg vér,
Melyekhez már egyszer Merkur gyászos botja hozzáér?
Ki, ha embert egykor holtak bús ser'gébe vezetett
Esdő szóra sem fogja megmásítani a végzetet.
Fájdalmas bár, de min egyszer változtatni nem lehet,
Tűrni kell azt, mert türelem gyógyítja a szíveket.

Metaphrastes.

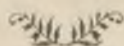
Odysseus és Nausikaa.

Odysseia VI. 148—197.

Mézédes, nyájas hangon így szólt a leányhoz:
«Oh te Királynő! Kérlek ... Föld-e égi-e lényed? ...
Hogyha talán isten volnál, ki a széles egekben
Fent lakik: úgy alakod, nagyságod, az arcod egészen
Artemisével, a nagy Zeus lányáéval egyenlő.
Hogyha meg ember vagy, ki a föld színén lakik: akkor
Oh mily boldogok édes atyád és kedves anyád is,
Boldogok a testvéreid is, szívök tele ömlik
Kedves örömmel kellemeidről, látva, ha lebbensz,
A kartánca röpülsz — fiatal, gyöngéd, üde lányka!
Ám legirigylendőbb boldog lesz minden előtt az,
A ki kiválaszt, eljegyez és hazavisz feleségül.
Földi halandót, ilyet nem láttam szemeimmel
Sem nőben, sem férfiben; én ámulva csodállak! ...
Egyszer Délosban, Phoebosnak temploma mellett
Egy fiatal, karesú pálmát láttam kivirúlni,
(Mert hát arra is útam volt; nagy néptömeg is jött
Arra az útra velem, mely sok bajt volt okozandó).
És valamint azt látva, elámultam s elakadt szóm,
Mert hisz a földből oly fa soh'sem nőtt hirtelen úgy fel:
Úgy nézlek, bámullak, tisztellek te nemes hölgy!
Lábad elé borulok; de nehéz bú száll a szívemre.
Már huszadik nap bolygok a tenger barna vizén át,
Mert visz a hullám és sodor a gyors szélvihar engem
Ögygiától, s most valamely Daemón ide üzött —
— Itt is, hogy nyomorúságot lássak; tudom én azt,
Hogy nem késnek az istenek, ám sok bajt kitalálnak.
Oh könnyörülj te királynő rajtam! lásd legelőször
Sok baj után hozzád tértem, mert senkit e földön
S e városban élők közt nem is ismerek én mást.
A városba vezess engem s adj egy ruhafélét
Felvennem, s ha van egy lepled, hát jöjj ide kérlek!
... A mit szíved ohajt a nagy ég azt adja neked mind!
Adjon házastársat, háznépet s egyetértést,
Oh, mert annál nincs igazán főbb s jobb a világon,
Mintha a férj s feleség egyetértőn, egy akarattal
Kormányozza családját; mert jaj a perlekedőknek,
A jóknak meg öröm részök — s ezt ők maguk érzik.»
Most liliom karjával bájos Nausikaa szólt:
«Oh idegen! látszik, hogy nem vagy rossz s eszelős sem.
A boldogságot maga osztogatá az olympi
Zeus, jó, rossz embernek, a mint bölcsen akarja, úgy.
Néked szinte adott, de te szenvedsz most s bajokat tűrsz.
Ám, a hogy e városba jövé s földünkre jutottál,
Szükséget se ruhában nem fogsz látni, se másban,
A mivel egy jámbor kérőt ellátni csak illik.
Megmutatom neked a várost s a népet is egyben
Megnevezem: Phaeakok laknak e helyen, e földön,
Én meg a lánya vagyok híres-neves Alkinoosnak,
A ki királya a Phaeakoknak, erő s hatalommal.»

Görög eredetiből fordította:

Rohoska József.

A szalonban.

Fénybogár-utca 23. szám.

Ez az valóban.

Még egyszer megnéztem a házszámot s fölsiettem az első emeletre.

Marienne szalonjában várt rám, s a mint benyiték, szívélyesen nyújtá kezecskéjét, melyre én szokott módon csókot leheltem.

Fürtös kis fejével ő még mindig a régi pajkos teremtés. Szemei úgy ragyognak, mint a cikázva lefutó csillag; kezeivel meg mintha mindig bujásdit játszanék, el-elrejt, midőn epedve nyulok értök, hogy ajkaimhoz emeljen. Minő gyermek, mondaná a beleszerelmesedett, gyöngeszívű Tamás; minő kacér, mondhatom én, ki annyiszor lelkének mélyére pillantottam.

Salonjában ő különösen elragadó szépség. E terem legének minden atomja csupa illat, minden butora csupa dísz. A nagy redőny mellett, honnan az erkélyre nyílik a kijárás, etrusk-formára utánczott alabastrom vázák pompáznak a legszebb kaméliákkal. Két közép nagyságú olajfestmény Goethét és Leopardit örökíti meg, mindkettőt a legvilágfájdalmasabb helyzetben. midőn t. i Faust-jeleneteket, meg halál-dalokat költenek. Ott van Petőfink is egy ismert acélmetszetben. Ő is ír egy verset »boldogtalan voltam teljes életemben« kezdettel; ócska szék az asztala, kemencéjén orvosságos üveg, szemében alvó tűz. Beteg megtört alak.

Marienne piros bársony-pamlagon ül.

Nekem maga mellett mutatott helyett s maga készíté el a theámat

Mikor megvolt, a lobogó boulaírt eltávolítá s magunkra maradtunk.

Az első percek beszéde a hallgatás vala.

Ez már minálunk megszokott dolog.

Csak a finom cigarette füstölgött s gyorsan tovahömpölygő felhőjében mintegy megelevenültek előttem az undok törpék, kik Marienneben óriás szellemet látnak s kik mint a raj, szokták őt e piros bársony-pamlag körül térdrehullva csodálni. Balga nép, gondoltam magamban s ismét fújtam egyet cigarettemből. A füst közel járt a kis kacér teremtés orrához. Majdnem elrúszentette magát. Azaz mit mondok, annyira megkívánta, hogy ő is kivett egyet a csinos szekrényéből s melázásom közben alig volt időm tűzzel kedveskedni neki.

Mennyi ügyességgel és bájjal szorítá a karcu cigarettet hüvelyk és mutató ujjá közé. Füstfelhői úgy gyűrűztek vénusi fejecskéje körül, mintha amorettekként akarták volna egy aetheri, ködszerű homályba burkolni, hogy észrevétlenül tovaröpítsék.

Ő csak füstölt, míg ajkaimon az obligát mosoly játszadozott. Mi csakugyan rabja vagyunk a szokásnak. Az a szokásunk, hogy először hosszan hallgatunk, s aztán kezdünk neki a beszédnek. Így aztán nem félhetünk, hogy a csevegés fennakad.

Marienne tagadhatlanul egyike a legügyesebb társalgóknak. Egy-egy ily esténk sajtóságos mozaikot képez. A mit látnak az égen és földön, az mind benne van beszélgetésünkben, úgy, hogy pillanatra mindezt Marienne látszik uralni. Esméi, gondolatai oly ügyesen szöknek. Fogadok, ha Archilochus nem találta volna föl a jámbust, az övé leendett ez a dicsőség.

Beszél a politikáiról. Én a világhéke mellett vagyok, ő harcol a — háborúért. Kész a vita-tárgy. Mily lelkesülten szónokol a közbaka pálinkás bátorságáról; majd hogy nem az ideál magaslataira emeli a szennyes kanócot. Azt hinném, hogy Tyrtaeus, Körner vagy Petőfi szól belőle.

Beszél a bölcsészetről. Én hiszek a magyar philosophia jövőjében, ő nemcsak tőlünk, de a németektől is megtagadja a bölcsészet koszorúját. Pedig mikor a kis pajkos Marienne lábával dobban a komornára, azt hiszem, hogy Kant »kategorikus imperatoriuma« testesült meg benne. Különben az ő bölcsészete: élni azért, hogy gunyolhassuk az életet, egyébiránt nem árt óhajtani a halált.

Ha szerelemről van szó, oly gyermekesen tud gagyogni róla, mint egy 14 éves kis leány. Ha a házasság eselyeire térünk, ékesszóló, mint egy ötven éves asszony, ki teljesen beleélte magát a papucs-kormányzat legbizarrabb módozataiba.

Ha kérdenéd: mért szereti a piros butorokat. azonnal kész a felelet: Nagy Constantin zászlója is melylyel. győzedelmeskedett, vörös volt; a bíbor a királyi hatalom jelvénye. S mért ütköznénk meg azon, hogy Marienne dicsre vágy. Minden nő dicsvágyó, hát még a kacér!

Szörnyű vád, mondaná Tamás, az én naiv barátom, ki vetélytársamnak tartja magát, az az engem hozott a vetély hírébe.

Ez a Tamás eredeti ember. Költőnek hívja a világ, tehát az emberek azon fajtájához tartozik, kikről egy szinmű hősnője méltán mondható: »Dicső nép, mikor nem nevetséges; és nevetséges, mikor nem dicső!« Ha Marienne közelébe jut, elveszti még a fejét is. Ha ő lenne Diogenes, Mariennet Láishez hasonlitanám. E szalonban néma fenyővé változik Tamás. A fenyő csak áll; az éles szellő vigan körülcsapongja, s ő anélkül, hogy tudná vagy érezné — legalább pillantra — a legolvadóbb dallamokat suttogja a kacér szélbe. Igen a zenészek is állítják, hogy minden önmagában egy titokteljes koboz, melynek hurjaira egy csacsba szellő a legmézesebb szerelmi énekeket, egy orkán a legszilajabb harci dánakat csalja. Csupa álom, csupa ábránd, csupa képzelgés ez a jó Tamás. Merő élet, merő féktelenség, merő gúny, ez a kacér Marienne.

Sajátságos ötlet, mikor a pajkos kis teremtés Tamást és engem együtt hí theára Tamás a féltékenység, — én az elbizottság, — Marienne a fölsemvevés szóvivője. Kalandos viták ezek. Marienne hol rám, hol Tamásra veti kacér pillantásait. Én már megszoktam, Tamás most szokik egy kacér nőnek udvarlásába.

Mikor Marienne föláll, akkor én egész illedelemmel, Tamás egész hódolattal követi uti társát. Egy kimért és egy forró csóktól hevül a pajkos teremtés finom kezecskéje, s mi távozunk.

A lépcsőn lefelé még egy-egy megjegyzést is szoktunk kockáztatni. Tamás sóhajtozik és a szép Marienne nevével lép kocsijába. Én pedig a magyar Valter Scottot, Józsi Miklóst idézem: »Az élet engem arra tanított, hogy még a könnyelmű, szenvedélyes nők közt is — tévedéseik dacára, van valami engesztelőbb és simább, mint mi bennünk, férfiakban.«

Tamás célzásnak veszi, s kissé pirulva, legszívélyesebb barátsággal nyújt bucsuzó-kezet. Hanem azért mégis vetélytársának hisz. Ha kalandor fickó volnék, fölhasználnám ez alkamat, hogy Tamást kissé megszékírozzam; de csak hagyom az örvénynek rohanni. Ha beléhull, bizton számíthat segítségemre. Szinte tudom, hogy ő lesz legőszintébb barátom.

Andrásy Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

— Tisztelettel kérjük olvasóinkat, hogy lapunk előfizetési árát, félreértések elkerülése végett, hovaelőbb megküldeni sziveskedjenek.

Az „Ifjúsági Közlöny“ Szerkesztősége.

— Felolvasó délutánt tartott a magy. irod. Önk. társulat ápril. hó 19 én, a főiskolai materemben a Tompa szobor alap és szépészeti múzeum javára, — a főiskolai ének és zenekarok közreműködésével. Az első felolvasó Dr. Székely György akad. tanár, az önképző társulat tanárelnöke volt, a ki jelen számunkban közölt tanulmányában méltatta Munkácsy Mihály művész-hazánkfiát, a kinek néhány festményét, a teremben felállított másolatokon szemlélhette a közönség. Felolvasást tartott még Demeter Bertalan hittanhallgató, társ. alelnök, egy „Hivatáskereső“ c. humoreszkkal. Az ének és zenekar két-két darabbal járult hozzá az élvezetes délután

sikeréhez. Szavaltak: Szentpéteri József, E. de Amicis „Egy bölcső mellett” cz. és Janka Károly szintén E. de Amicis „Deák szerelem” cz. költeményét. A tiszta jövedelem 30 frt volt.

— **A sárospataki ifj. énekkar Perbenyiken**, az erdő mellett érűt tánccsarnokban, táncmulatsággal összekötött hangversenyt rendezett egy új zászló költségeinek gyarapítására f. május hó 16-án. — Az énekkar szereplő tagjai néhány hozzájuk csatlakozott akad. ifjúval már kora délután megjelentek a szereplés színhelyén s fogadták a jókor, nagyszámmal érkező, túlnyomó mértékben hölgyekből álló közönséget. A programban jelzett időnél egy jó órával később kezdődött a hangverseny, minek oka az volt, hogy a Perbenyikre 8 órakor érkező személyvonattal várta az énekkar régi, kedves barátait, a beregszásziakat, a kik az énekkar iránt érzett jóindulatuknak s tanúsított érdeklődésüknek régebben az új zászlóra egy tekintélyes gyűjtéssel, most pedig a koncertre megjelenés ígéretével adták köszönetre szolgáló bizonyosságát. — A szívesen vártak azonban, bizonyára a távolság akadályá miatt, a legnagyobb sajnálatra — elmaradtak. A tekintélyes nagyságú, zsúfolásig megtelt teremben, az emelvényre lépett dalosokat *éljen*-nel fogadta a szép közönség, melyet aztán a várakozás-szülte mély csend követett. Impozáns megtörése volt e csendnek a „Dalszabadság” marcialis kezdete, mely pompás kihívása a lelkesedésnek a kitűnő kompozíciójú darabra úgy az előadók, mint a hallgatók részéről. Nem is maradt az el egyik részről sem s igazán elmondhatjuk, hogy oly szívvel-lélekkel, a mellett oly nagy szabattal csak nagy ritkán énekel derék kórusunk; de a tetszés nyilvánítást sem kapja ám gyakran olyan alakban, a milyenben most kapta, a mikor is a végső akkordok elhangzása után, az éljenzés zaja közepett, kedves női kezek szép szalaggal díszítették az öreg zászló megkopott fejét. — Két darabbal lépett még fel ezután az énekkar. Egyik a „Dalünnepen” c. a másik meg egy csinos népdal egyveleg, mind kettő elérte a kívánt sikert. Volt két szavalt: egyik Szentpéteri József hittanhallgatótól, a ki E. de Amicis „Egy bölcső mellett” c. költeményét; a másik Janka Károly hittanhallgatótól, a ki Gabányi „Egy ideges ember” c. monológiát adta elő — mindkettő sikerrel és hatással. — Volt *felolvasás* Demeter Bertalan hittanhallgatótól „Elefántok” címmel; *duett*, Nyizsnyay „Mohácsi koldus”-ából — énekeltek Rohoska József és Szentmártoni Dániel hittanhallgatók. Hallottunk igen szép hegedűjátékot *Ilkovic Henrik úrtól*, a ki szíves készséggel vállalkozott a program változatossá s érdekesebbé tételére. Köszönet neki művészi produkciójáért! — A program lejátssza után odahagyta műsáját a vidám ifjúság s Terpsichoréhoz pártolt; nem végképen ugyan, mert a szünetek közben visszatért amahoz s egy-egy szép dallal szaporította a műsáktól kedvesen vett áldozatok számát. — Az est művészi sikerének fő fő érdeme, kétségtelül *Pásztor Sámuel* ének- és zenetanár uré, a ki már hetekkel előbb az énekpróbákon kiváló buzgalommal rajta volt, hogy a darabok a legutolsó árnyalatokig precízen s az írók intencióihoz híven adassanak elő; a hangversenyen pedig a szakértő és finom izlésű karnagy ügyességével, a kitűnő vezénnyel juttatta az énekkart újabb sikerhez, a mi az ő sikere is!

— **Műkedvelői előadás.** A Magyar Irodalmi Önképző Társulat folyó évi május hó 26-án jótékony célú műkedvelői előadást rendezett a Tompa-szobor-alap és a szépirodalmi múzeum javára. Színre kerültek: Berczik Árpád „Nézd meg az anyját” című három felvonásos vígjátéka, ezt megelőzőleg Almásy Tihamér „A miniszterelnök bálja” c. egy felvonásos vígjátéka. Az előadás úgy anyagilag, mint szellemileg jól sikerült. A tiszta jövedelem 101 frt, a szellemi siker pedig az a derült érdeklődés, a melyet a darabok iránt az egész hosszú estén át mindvégig megtartott a publikum. A sárospataki közönség különben mindig méltányolja az ifjúság munkálkodását, kisebb-nagyobb szerepléseitől nem vonja meg jóakarátát, pártfogását. A főiskolai ifjúság nem is lesz hálátlan soha, kedves közönségéhez! — Nagy elismerés, részünkről pedig különösen nagy köszönet illeti a szereplő hölgyeket, a kik

egyenként és összesen kiváló előmozdítói voltak szíves fellépésekkel, kedves, ügyes játékokkal a szép sikernek s fáradtságukkal, buzgalomukkal közelebb segítettek bennünket nemes céljaink megvalósulásához.

Az előadás végeztével, utóljára, Dr. Székely György urat, kedves tanárelnökünket, a műkedvelői előadás rendezőjét hívta a lámpák elé a közönség s fejezte ki elismerését az elért sikerért. Mi is utóljára az ő nevét kiáltjuk s e helyen is a köszönet szavaival adózunk neki társulatunk nevében eredménydus munkálkodásáért, lelkes buzgalmaért!

— **A sárospataki áll. tanítóképezdei ifjak hangversenyt** tartottak f. hó 19-én, a város háza nagytermében, az ev. ref. egyház női énekkarának közreműködésével. A szép, nagy és változatos programnak legszebb pontjai voltak a Weber K. M. „Bűvös vadászának” és Volkman „Fegyvertánc”-ának szép részletei, továbbá Haydn J. „A négy évszak” című Oratóriumának bájos szakasza, a „Tavaszi”. Az előadást táncmulatság zárta be, jutalmazta pedig szép anyagi és szellemi siker.

— **A sárospataki akad. ifjúság torna-egylete** jun. 3-án d. u. 4 órakor az iskola kertben, nyílt versenynyel összekötött torna ünnepélyt rendez, melyre az érdeklődő közönséget tisztelettel meghívja. *Műsorozat:* 1. Díszkivonulás. 2. Katonai rendgyakorlatok. 3. Szertornázás. 4. Versenyes: a. Magas ugrás, rúddal; b. Körfutás az új iskola kertén körül, egyszer. c. Hosszúugrás és súlydobás magasra. d. Hosszúmagas ugrás és kötélmászás. e. Súlyemelés. — Érdeklődéssel nézünk e derék egyület szereplése elé, a melyre már régóta nagy szorgalommal készülnek: edzik tagjaikat s iskolázzák izmaikat az eleven tornászok.

— **A papi vizsgák Sárospatakon** június 23-án kezdődnek az első vizsgátevők zárthelyi dolgozatával. Ugyanezek szóbeli vizsgája június 25, 26. napjain lesz. *Ő szövegeiből az „Énekek éneke” és „Esaías” LVI–LXVI. fejezeteit, Új-szövegeiből a Galatához írott levelet fogják fordítani és magyarázni.* Házi dolgozatul egy értekezést és egy egyházi beszédet készítenek; amannak tárgya: „Az isteni tisztelet céljára vonatkozó elméletek bírálatos ismertetése”, emelhez szabadon választhatnak textust, de a mely csak „tanító” tehet. — A második vizsgálattevők június 25-én készítik zárthelyi dolgozatukat. Házi dolgozatuk értekezési tétele: „Hasonlíttassék össze részletesen az új egyházi törvények egyházalkotmányi része az az előtti törvények erre vonatkozó szakaszaival”; ezenfelül 6 történeti és 6 parabolás — szabadon választott — textus felett készítenek gyakorlati bibliai magyarázatot. A házi dolgozatok (ugy az 1-ső, mint a 2-ik vizsgásoké) június 10-ig küldendő be Sárospatakra a kerület főjegyzői hivatalához, a bibliai magyarázatok a szóbeli vizsgán mutatandók be.

— **A Kazinczy-ünnepélyt Széphalmon** a sárospataki ev. ref. főiskola s a helybeli állami tanítóképezde folyó hó 10-én, délelőtt 10 órakor tartja meg, a melyen fognak a Magyar Tud. Akadémia által ezen alkalomra évenként adott pályadíjak is kiosztatni.

Kedvezőtlen idő esetén az ünnepély ugyanazon napon délelőtt 11 órakor, a sárospataki főiskola imatermében fog megtartatni.

Az ünnepély műsora a következő:

1. Ének a sárospataki főiskolai énekkartól.
2. Megnyitó beszéd, tartja Mitrovics Gyula, főiskolai közigazgató.
3. A sárospataki állami tanítóképezde énekkarának szereplése.
4. Ünnepi beszéd, tartja dr. Székely György, akadémiai tanár.
5. Alkalmi óda. Irta: Juhász László. Szavalja: Rohoska József hittanhallgató.
6. A pályadíjak kiosztása az illető igazgatók által.
7. A sárospataki főiskolai énekkar szereplése.
8. Bezáró beszéd. Tartja Dezső Lajos, képezdei igazgatótanár.
9. A sárospataki főiskolai énekkar szereplése.

SÁROSPATAKI IFJÚSÁGI KÖZLÖNY.

MEGJELEN HAVONKÉNT EGYSZER.

— Előfizetési díj: egész évre 2 forint. —

— Kiadja: az „Irodalmi önképző-társulat.” —

— Szerkesztőség: Piacz-utca 82. szám. —

Felelős szerkesztő:
DEMETER BERTALAN.

Társ-szerkesztők:
KÉRÉSZY Á., KALASSAY S., ROHOSKA J.

Abelard Péter.

Abelardnak (Abailard, Abeilard, Abélard, Abaelardus Péter)¹ azon szerelmi viszonyában kell-e keresnünk a tragikumot, melyet Heloiseval, Fulbert párisi kanonok 18 éves unokahúgával folytatott, vagy pedig eszméinek elbukásában? Hogy e kérdésre megfellelünk, ismernünk kell előbb az ő szerelmi viszonyát, majd eszméinek születését, változását s bukását.

Midőn Anselmus, a láoni kolostor apátja, kitől Abelard egyideig theologiai előadásokat hallgatott, de a kinek csakhamar mintegy fejére nőtt nyilvános s nagy tetszéssel fogadott előadásaival. — Abelardot eltiltotta az előadásoktól, ő, hogy dicsőségszomjas lelke álmait megvalósítani láthassa, visszament Párisba. Abelard ekkor már széles körben ismert volt, sőt mondhatjuk, dicsősége tetőpontján, sokak által méltán irigyelt fényben állott. Azért mondom, hogy méltán irigyelt fényben, mert ritka mesternek jut a szerencse, tanítványainak nevezhetni oly kitűnő s előkelő állású egyéneket. minők voltak Abelard tanítványai közül: II. Coelestin pápa, Longobardi Péter, Bresciai Arnold, Salisbury János, Freisingeni Ottó.²

S mint a nagy emberekkel legtöbbször történni szokott, Abelardnak is dicsősége tetőpontján kezdődött ama kétségtelenül tragikus viszonya Heloiseval, melyről Dr. Mihályfy Ákos azt mondja a Pallas nagy Lexikonában: »Nem feledtette el nevét.«

Abelard ugyanis, már mint theologus gyakran megfordult a Fulbert kanonok házában, hol Heloise, a feltűnő szépségű 18 éves hölgy, — ki szenvedélyesen szerette a tudományokat, — előzékenyen, sőt feltűnő szivességgel s rokonszenvvel fogadta a tudós Abelardot, kit Fulbert utóbb saját házában a Heloise nevelésével bízott meg. A szép szemek bűvös tekintete aztán elégette a deszkafalat, amelyen innen minden szabad, de túl a legerősebb rendszabályok durva barátságába öltöztetik a szerzeteseket, hogy a szörcsuhán át ne legyen hallható a szív dobogása. Összedőlt a

gát, mely a papot a női nemtől elválasztá; Abelard térdre hűlt a bűvös tekintetű Heloise előtt, a pap a templom csillogó oltára helyett a szív titkos oltárán áldozott; az oltár bársony számolya helyett Heloise lábaihoz térdelt, az élettelen oltárkép helyett az ő méz-édes ajkait csókolá.

Heloise első találkozásukkor felismeré a tudós Abelardban szívének rég keresett eszményképét, s most, amint lábainál térdelni látta őt, örömmel borúlt keblére, sőt büszke volt szerelmére, szerelmesére. S ez jó is lett volna így, ha a tragikum már szerelmében utól nem éri Abelardot. Fulbert ugyanis hamar észrevette, hogy a papi öltöny alatt is érző szív dobog, s a már tartóssá szövődött viszonyt azzal akarta megszüntetni, hogy Abelardnak szép szerivel kitette a szűrit. De az óvó intézkedés már késő volt. A szerelem virágából gyümölcs lett, s Abelard távozását Heloise rövid idő múlva kisedével együtt siratta. Sőt a megszakított viszony később még erősebbé lett Abelard s Heloise titkos házassága által, ami Fulbert előtt elvégre is nyilvánvaló lett.

A szerelem gyümölcse azonban éretlenül lehűlt. Heloise gyermeke meghalt, s Abelard az anyát az argentinli zárdába küldte. E tettének következménye lett azon szomorú eset, melyre ha valaki kíváncsi volna, legkönnyebben utána nézhet a Pallas nagy lexikonában.³

Heloise argentinli apácává lett, Abelard pedig a Szt.-Dénés bencés kolostorba vonult, hogy ott keresen kárpótlást szerelmeért, nyugalmat zaklatott lelkének.

Az égi szövétnek azonban nem azért gyúlt ki szívében, hogy a rideg való egyetlen érintésére kialudjék. Zárda szabályokkal a szívet nem lehet megrendszabályozni. Heloise szép szemeinek bűvös tekintetét nem tudta Abelard feledni; azok a tüzes szem sugarak még azután, még akkor is égették, mikor a zárdafátylon megtörve, halványabb fényvel ragyogtak. Az első lopott tekintet igen jól talált; elég volt arra, hogy Heloise képét kitörölhetlenül Abelard szívébe vesse.

¹ Pallas Nagy Lexikona I. kötet 19. lap.

² » » » I. » 20. lap 3—6 sor.

³ Pallas Nagy Lexikona I. kötet 20. lap. 32—36. sor.

Heloise apátnő lett, de Szt. Dénes apátja feloszlatta kolostorát. Abelard ekkor Paraklet nevű remetességét (a Nogent-sur-Saine vidékén, egy rengetegbe épített remetelak és kápolna) Heloisnak adta át. Úgy látszik, ez az adomány kárpótlás akart lenni a szenvedésekért, melyeket szerelmével okozott. (Paraklet a troyesi püspök által apátsággá emeltetett.)

A csendes magány Abelardnak élte alkonyát felderítette; kibékült az emberekkel s Istenével. A lélek nyugalomát azonban nem soká élvezhette. Meghalt 1142. április 21-én a clugnyi apátságához tartozó Szt. Marcell perjelségben s az apátsággá emelt Parakletban temetettetett el.

Életében tehát megvolt a tragikum, de mint családott szerelmes szállt sírjába. Akiért esedezett, Heloise, még halálában sem lett övé, amennyiben csak 22 év múlva, 1164-ben halt el. Abelard tehát, mint drámai hős, teljesen elbukott szerelmével együtt. Sem élet, sem halál nem adta meg neki az elégtételt. Ez pedig egy igazi hős sorsa nem lehet. Aki így elbukik, annak sorsa nem lehet drámai, s nem lehet önmaga drámai hős.

Kétségtelenül érdekes s megható történet ez, de mondhatjuk bátran, ma már megszokott... Óh hány ilyen szomorú történet játszódik le a zárdák s kolostorok falai megett; hány ilyen szerelmi históriát tudnának elregélni a komor zárdafalak??

Abelard lelkének már ifjú korában szárnyakat adott a nagyravágyás, a hiuság, vagy talán a nemezebb ambíció? Innen magyarázható az, hogy már 16 éves korában, mint a római klasszikusok nagy részével ismerős, a latin nyelvben jártas ifjú, a leghíresebb dialektikai iskolákat látogatta; élénken érdeklődött mindenféle tudományos vitatkozás iránt, sőt gyakran részt is vett azokban, korához mérten szónoki művészettel, s ami fő, nézeteinek nem egyszer bátor, nem egyszer meggyőző előadásával. Innen magyarázható az, hogy midőn, mint 20 éves ifjú Champeaux Vilmost, a realismus főképviselőjét hallgatta, már ismerős volt a nominalismussal, amennyiben Roscellint, a nominalismus hívét már hallgatta volt. S hogy, — habár a nagyravágyás ösztökélte is, nem pusztán hiuságból, de nem is unalomból foglalkozott bölcsezzel, mutatja azon körülmény, hogy már igen ifjan vitába bocsátkozott Champeaux Vilmostal, s hogy nem volt a maga korában sem utolsó bölcész, sem utolsó dialektikus, ismét elég arra hivatkoznunk, hogy már első vitájában meggyőzte Champeaux Vilmost, s így, midőn annak tekintélyét kezdte aláásni, a maga jövődő nagyságához rakta le az alapkövet az ő dicsőségének romjaiból.

Igaz, hogy már csaknem elfeledtük azt a kort, melyben a nyelv gyakorlottsága, a dialektikai ügyesség volt a leghatalmasabb fegyver, mégsem lehet Abelard ezen győzelmétől az elismerést megtagadnunk, mert bár Abelardnak az volt legerősebb támasza, hogy a nyelv erejével, mint ügyes vitázó erősen megtámadható tételeit is meglepő ügyességgel s meggyőző erővel tudta védeni, egyszersmind elfogadhatóvá tenni: Champeaux Vilmos sem volt az utolsó a dialektikai iskola hívei közt. Ha aztán hozzávesszük, hogy Cham-

peaux Vilmos mint mester, útra készen, évek tapasztalataival öregedve, mint a realistikus tanok makacs védője állott szemben a fiatal, szoros értelemben egyik iskolához sem számítható Abelarddal: kénytelenek vagyunk ez utóbbinak adni elsőséget, már csak azért is, mert egy hírneves, mondhatjuk megszokott tekintély, s egy kezdő bölcész; egy meglett férfi, s egy jární kezdő gyermek állott egymás ellen.

Abelard, bár Champeaux Vilmos ellen harcolt, s őt elveivel igyekezett meggyőzni, tekintélyétől megfosztani, nem harcolt egyszersmind a szorosabb értelemben vett realismus ellen. Nem, mert ő maga nem volt a pusztá nominalismus híve, mely szerint a fajok és nemek csupán elnevezések, de léttel nem bírnak. Abelard nem tudott megbarátkozni a pusztá nevekkal, melyeknek tárgyilagos valósága absolute nincsen. Szerinte az universáliák csak önmagukban nem léteznek, hanem az egyedektől már tárgyilagos valóságot nyernek, mivel azoknak közös tulajdonságait fejezik ki. Így tehát ő csak a tulzó realisták ellen küzd, s mert a tulzó realismust mintegy megtestesülve látja Champeaux Vilmosban, azért oly engesztelhetetlen ellensége, azért igyekszik őt rendszerével, tételeivel együtt megbuktatni.

Csak hogy Abelard ezen tételének: »az universáliák nem pusztá szavak, tárgyilagos valóságot nyernek az egyedektől, melyeknek közös tulajdonságait fejezik ki,« egy lényeges hibája van. Dr. Mihályfi Ákos ugyan azt mondja, hogy ezen tétel ellen nem lehet kifogást tenni! Akkor tehát mégis csak volna Abelard hatással az utókorra, mégis csak volna bölcészeti munkálkodásának eredménye, mert ez olyan fontos tétel, mely nem egy előző bölcész elméletén húzott végig, s egyszersmind sok később született elméletnek ásta meg jó előre a sírját.

Igaz ugyan, hogy az universáliák nem folytatnak az egyedektől külön álló életet, nincs szorosan körvonalozható háztartásuk; igaz ugyan, hogy a tárgyilagos jelentőséget az egyedektől nyerik, de viszont az universáliák adják meg az egyedeknek a közös tulajdonságokat, s így épen azért, mert az egyedeknek lényegére elhatározó befolyással vannak, sőt talán amint universáliák nem léteznek egyedek nélkül, úgy egyedek sem létezhetnek universáliák nélkül, az universáliák nemcsak azután léteznek, amidőn már tárgyilagos valóságot nyertek az egyedektől, hanem az előtt is létezniök kell, mert csak az létezhetik másokban, ami önmagában is létezik; mert csak az nyerhet tárgyilagos valóságot az egyedektől, s kölcsönözhet közös tulajdonságot azoknak, ami nem csak in theoria, sed realiter adest!!

Igy tehát épen nem megtámadhatatlan a tétel, ami azonban nem azt teszi, hogy a bölcész Abelardnak az utókor megemlékezésére nincs miért számíthatnia, mert bár ez volt bölcészetének legerősebben védelmeszt tétéle, bölcészetének sarkpontja: a bölcészeti átmeneti szakában, a fenforgó bölcészeti elvek tisztázása körül, különösen a realismus és nominalismus harcában olyan tevékenységet fejtett ki, amelynek eredményét, — leszámítva azt a nyomot, melyet nagyra-

vágyó egyénisége hagyott munkáin, — ma sem lehet eltagadni. S ha bár nem volt a realizmus makacs híve, sem a nominalismusként olyan rendíthetetlen híve, mint Roscellinus: az átmeneti bölcsészet között maradandó emléket biztosított magának, s nem lehet eldönteni, hogy — midőn később dicsőség után sóvárgó lelke a több előhaladással kecsegtető theologia mezejére ösztönözte: tisztán dicsvágya vezette e, vagy elveinek bukásától is félt??

Bármint legyen is, igyekezett a nominalismust az eretnokség vádjá alól felmenteni, s ha — midőn a nominalismust igyekezett a realismushoz közelíteni, sarkalatos elveiből mit sem engedve, — feladta talán reményeit eszméinek diadalára nézve, s azért vonult vissza: ebben is van valami éles észre valló. Nem akarta, hogy vele bukjanak elvei. Ő maga a theologiahoz fordult, hagyva másoknak, hogy bölcsészeti elveiért küzdjenek, s azokkal győzzenek, bukjanak... S Abelard elbukott, de túlélte elvei; s ebben is érezhető a tragikum!

Mint theologus, akkor kezd Abelard szerepelni, midőn Anselmus, a láoni kolostorban theologiai előadásaival Európa legtávolabbi országaiból is gyűjtött maga köré tanítványokat, akik közül egy volt épen Abelard. Csakhogy Abelard itt is úgy járt, mint a bölcsészben. A mester tudományát kevésnek találta, az ő nagyravágyó lelke nem elégedett meg Anselmus szűk látkörével; a 'scolastikusok elméletét: »credo, ut intelligam,« megfordította, s midőn ezzel mintegy hátat fordított a scolasticismusként, téves biblíamagyarázataival, előadásaival, vitatkozásaival, s munkáival a rationalis theologia előhírnöke lett.

Anselmus természetesen nem nézte jó szemmel Abelard sikereit s eltiltotta őt a theologiai előadásoktól. Ez azonban nem csüggeszté Abelardot, sőt visszament Párisba, s ott még nagyobb sikerrel folytatta előadásait, olyan tanítványok előtt, a milyenekkel előtte senki. utána is aligha dicsekedhetnék philosophiai, vagy theologiai mester.

A tragikum azonban a theologia mezején sem maradhatott el életéből. A Heloiseval folytatott viszonya után a Szt. Dénes kolostorba lépve meghasonlott a szerzetesekkel; tanítványai hallgatni vágytak előadásait, mert kolostorában is felkeresték, s ő — az apát engedelmével — egy mezei lakban tartott előadásokat, s tanítványai unszolására kiadta, valószínűleg 1120-ban »Introductio in theologiam« című művét.

Ezen műve miatt hasonlott meg leginkább az egyházzal. Hiszen főtörekvése az volt, hogy a gondolkozást az egyház uralma alól felszabadítsa. A theologiai vitatkozásokban a logikát igyekezett döntő befolyásúvá tenni; ezen nyíltan bevallott törekvéseinek pedig már említett művében is igyekezett érvényt szerezni, az újítók azon merészségével, mely mindaddig nem ismer határt, míg fejére nem zúdíttja az ellenséges tábor haragját. Abelard nem számolt le jóeleve a római egyház tanaival, pedig az ő »Introductio in theologiam« című művét, s a még mindig sérthetetlen tekintélyű hittételeket s egyházi tanokat sehogy sem lehetett összeegyeztetni. Hiszen már ekkor is érezte

a római egyház, mennyire nem állhatnak meg a római egyház egyes tételei a logika, vagy is az okok után induló józan ész előtt. Nem csoda hát, ha Abelard újításai ellen felzúdult a felsőbb helyről sugalmazott közvélemény, annyira, hogy az 1121-iki soissonszi zsinaton oly erővel, egyszersmind szent meggyőződéssel támadta meg Szt. Bernát az Introductiót, hogy Abelard tételeit nem védhette meg. Ékesszólása, dialektikai ügyessége elégtelennek bizonyult Szt. Bernát ékesszólása, s rendíthetetlen hitével szemben, s elvégre könyek között vont a vissza az Introductióban formulázott téves tételeit.

Úgy látszik azonban, hogy azok a könyek phariseus könyvek voltak. Hiszen később Gallia százados tradícióját, melyszerint Areopagita Dénes volt Gallia apostola, teljes erővel támadta meg, mert — bár athéni püspök volt Gallia apostola, — Beda venerabilis Areopagita Dénest korinthusi püspöknek mondja. Emiatt újabban felizgatta maga ellen a kedélyeket, s csak Theobald champagnei gróf pártfogása mentette meg.

Abelard azonban még itt sem okult. A hiúság erősebben lángolt lelkében, mint az egyháztól való félelem. Parakletjében ismét vitába bocsátkozott Szt. Norberttel és Szt. Bernáttal, a szentháromság, praedestinatio, s szabadakarat felett, de ezen vitái is sokkal többbe kerültek, mint a mennyit értek. A két nagytekintélyű férfiú tanítványai nagy részét elidegenítette tőle.

A szabad gondolkozású Abelarddal a régi rendszernek két elfogadott tekintélye állott szemben, s a logikának ismét hátrálnia kellett a tekintély előtt, mert hát még ma sem a római egyházba való a szabad gondolkozású ember, mennyivel inkább nem tért meg akkor egymás mellett a rationalis theologia s a régi mistikus rendszer, — Abelard és Szt. Bernát!

Abelardnak azonban, minél több akadályt talált útjában, — minél nagyobb vereségeket szenvedett, annál inkább égett vágya, hogy elméletének a gyakorlatban érvényt szerezzen. Ha egyszer elbukott, nem esett kétségbe, újra felkelt elestéből, újra támadt, hogy diadalra juttassa egyéni gondolkozását. Egészen természetesnek találjuk azért örömét, melylyel a Szt. Gildes de Rhuys-apátság apátjává történt megválasztását fogadta. Azt hitte, hogy most már megtalálta a megfelelő munkakört, s képes lesz érvényt szerezni eszméinek előbb a szerzetesek közt, aztán az egyházban is. Az ő lelke így álmodta, s hogy álmai oly hamar szertefoszlának: a hittitkokat fejtegető theologus nem láthatta előre.

Mint elveihez makacsul ragaszkodó férfiú, a mily szigorú volt önmagához, oly szigorú akart lenni a laza élethez szokott szerzetesekkel szemben is, s midőn e miatt ellentétbe jött kolostorával, álmodott szép terveiről egy előre ismét lemondva, visszavonult. Hogy azonban álmodott szép terveiről még mindig nem tudott végkép lemondani, világosan mutatja az, hogy 1136-ban a Szt. Genovéa hegyen folytatja előadásait, sőt egy újabb munkája is jelent meg »Theologia Christiana« cím alatt, telve egyházbontó tételeivel,

telve olyan elméletekkel, melyek mind a gondolkozás szabadabbá tételét, az egyházi vitatkozásokban a logikának teljes erőre emelését célozták.

Ezen munka ismét olyan támadás volt az egyházintézmények ellen, a mely diadalra jutva a theologusok között a legelőkelőbb helyek egyikét biztosíthatta volna Abelardnak, elítélve, illetőleg elbukva pedig egy újabb kudarc leendett. S Abelardnak ez utóbbi jutott Hitellenes tételeit Szt. Bernát szent meggyőződéssel, s hitének erejével teljesen tönkretette. Tévedésen alapútnak lettek bélyegezve a «Theologia Christiana»-ban formulázott tételei, s az 1140-ben VII. Lajos király jelenlétében tartott zsinat Abelardot tételeivel együtt elítélte.

Abelard Rómára akart felebbezni, ámde útjában a Clugni szerzetesek szívélyes fogadása szándékának megvalósítására bírta. Elte alkonyán jónak látta kibékölni az egyházzal, s legfőbb ellenfelével, Szt. Bernáttal; hiszen az egyházi gondolkozás megváltoztatására, a túlzó eszméknek annyira kedvezőtlen időszakában, annyi megszokott tekintélylyel szemben, egy 61 éves öreg ember már nem is gondolhatott komolyan. Annyi keserű csalódás után nyugalomra áhítozott, s a Clugny apátságához tartozó Szt. Marcell perjelségben egy hosszú életerős kitarással folytatott küzdelmeinek jutalmául csendes magányban élt.

Abelard, mint theológus, nem barátja, sőt határozottan ellensége volt a találgatásoknak, a miszticismusnak. Ő a tapogatózásokat még a hit dolgában sem tartotta megengedhetőknak, mert hiszen a nép hogy legyen egységes gondolkozású, ha a papok, a hittudósok százfelé gondolkoznak; hogy legyen erős hitében, ha egyszer a sok hittitok mind rejtett kincs előtte? Nem szabad a népről feltételeznünk, hogy a rejtélyes hittitkokon teljes megnyugvással legelteti képzelmet. A misticismus sohasem volt a vallásosságának helyes alapja, főképp olyan tételekben, melyeknek a természetes józanész a logika útján sokkal helyesebb s elfogadhatóbb értelmet tudott volna adni, mint a milyennel felruházták az egyházi tekintélyek.

Abelard mindezt nagyon jól tudta, s mert hiúságát is a gondolkozásnak az egyház uralma alól való felszabadítása s a theológiai gondolkozásban a logikának életbeléptetése, mint gyökeres újítások által vélte legkönnyebben kielégíthetni: azért támadt oly sokszor és nagy erővel az egyház hagyományos tételei ellen a saját elveinek diadaláért. S bár elbukott ő maga sokszor körmönfont tételeivel: az ő munkálkodásának romjaiból nőtt ki a racionális theológia, mely oly hosszú időn át küzdött s küzd még ma is a misticismus ellen. Ezért nevezhető Abelard a racionális elölfutárjának, ezért emelkedik teljes erőre theológiai pályafutásában is a tragikum. Teljesen elbukott, vissza lett verve az egyházi térről, leszerepelt, mielőtt az általa megindított harc véget ért volna; s hogy nem érte meg a racionális diadalát: azt az emberi élet rövid voltának köszönheti. Az eszmék nem veszttek el; a racionális Abelard halálával csak tetszhalott lett; a mint kedvezőbb idők jöttek rá, felébredt, s termelt sok ál-

dásos gyümölcsöt, hol közvetve, hol közvetlenül, ám- bár fattyúhajtás is volt a terepélyessé nőtt fán elég.

Hogy pedig a racionális theológia megalapítója nem mehet még ma sem feledésbe: azt nem lehet még kétségbe vonni sem.

Mint bölcész-theológus volt-e hát nagyobb Abelard vagy mint drámai szerelmes?

Kétségtelen, hogy egy olyan tragikus szerelmi viszony nagyon hálás tárgy lehet egy hősköltemény vagy egy dráma keretében, ha ügyesebb fordulatot kap befejezéseit; mert egy teljesen elbukott szerelmes sorsa, a ki szerelmeért még a halálban sem nyer kárpótlást, bármennyire megható is, nem emelkedhetik soha drámai erőre. De az megint elvitázhatlan, hogy ha annak a szerelmi viszonyának egyik szereplő személye nem a bölcész-theologus Abelard lenne: nem igen lenne ma már annak semmi nyoma, s nem bírnánk a szép Heloise sorsáról annyi irodalmi emlékekkel, mint így. Hiszen ez a tragikus szerelmi viszony legalább ma már annyira megszokott, hogy egyszerű igénytelen emberek nevéhez fűződve, alig alig hagy nyomokat. Lett volna csak Abelard egy gondolkozni nem szerető, vagy talán nem merő szerzetes, elvitte volna egész históriáját a négy deszkafal közé. Mivel azonban a híres Abelarddal történt ez a nem éppen mindennapi szerelmes história: az ő élettörténeténél igen fontos szerep jutott a szerelemnek s aki foglalkozik vele, mint bölcész-theologussal, nem hagyhatja figyelmen kívül szívügyét sem, mert e nélkül a róla megrajzolt kép nem lenne teljes. Abelard mentette meg az utókornak Heloise históriáját s egyszersmind a szerelmes Abelardot is, nem pedig megfordítva.

A tragikum nemes értelemben csak ott fejlődik ki, hol eszmék küzdenek eszmék ellen. Ha tehát tragikus az Abelard sorsa, a tragikumot tudományos munkálkodásában kell keresnünk s meg találnunk, nem pedig szerelmében; ha tehát nem feledtük Abelardot: a bölcészt s theológust nem feledtük.

Álom.

Fényesen ki van világítva a megyeház nagyterme. A kristálytisza ablaktáblák rózsaszínű fénye messze tündöklök a sötét éjszakában; a kigyúladt csillárok érdekes félhomályt hintenek a ködös utcára, melyen hullámszik a kisvárosi nép kíváncsi tömege... A nagy reklamázsó suhogó mozdulatokkal integet a járókelőknek, hogy olvassák el pohos betűit, mely az ifjúság fényes bálját hirdeti.

A máskor oly csendes uteza zajongó csoportokkal telik meg... A sarkon beforduló hintó könnyű himbálással robog a megyeház kapuja elé. Két, három hölgy ugrik ki belsejéből zerge könnyűséggel, aztán mehet. — kell a hely a másiknak. Az illatos fenyőágakkal feldíszített bejáratnál udvarias rendezők elegáns csoportja fogadja a hölgyközönséget, s karjaikon vezetik fel élénk csevegés közt a nesztelen szőnyegen, fel a felsőbb régiókba, hol az éj esendjében új élet ébred, — hol mosoly játszik minden ajakon, — s hevesebben dobog mindenik szív. Fel a bálterembe!

A lépcsőházban elhelyezett consolokban megláthatja magát mindenik kíváncsi «Éva lánya» tetőtől talpig, s önelégülten mosolyoghat kifogástalan toilettjén. Fent ledobja nyusztprémes téli felöltőjét, s kívül hagyva téli kedélyét, mint hu-

rokból kipattant bái tündér fut be a terembe, s elvegyül a hullámozó áradatban... Mikor pedig megszólal Farao maradékainak zengő hurja, mely átjárja a velőt és sziveket, repül mindenik tündér az első csárdásba, előbb lassú andalgón kezdve, aztán átesapva a sziporkázó fesztelen kedv kifáradhatlan frissébe...

Itt van a város minden szépe, hogy egy éjet tölthessen a tánc gyönyörében. — hogy áldozhasson ama gyötrő szenvedélynek, mely lábait örökké nyugtalanítaná, ha el nem csittítaná — legalább egy hétre. De mégis! Egy kedves arcot nem látok a hölgykoszoruban, — egy csodaszép liliomszálat!

Vajjon hol lehet ilyenkor!?

*

Hálószobájának csöndjében fölnyitott könyvbe mélyedve szép szőke leányka ül... Egyszínű szelíd szemeivel merőn nézi a betűbarázdákat — gépiesen olvasva a tömött sorokat; — bizonyosan nem ért belőle semmit! gondolata messze röpked sebes szárnyain! Indulatosan csapja félre az unalmas könyvet... Körülnéz a szobában, s szíve úgy felsajog, úgy összeszorul, érezve a magányt, hallva a néma csendet... Aztán belebámul a lámpa izzó fényébe, s elmereng hosszan, — sokáig... Elfolytott sóhaj tör elő picziny ajkáról. Lánybarátnéi táncban, mulatással töltik az éj óráit, ő pedig itthon egyedül... Könyv futja el szép nagy szemeit, s a két csillagpár úgy tündöklök, úgy megvilágul.

Kocsirobogás riasztja fel... Kíváncsian fut ablakához, mohón húzza szét a nehéz függönyt és sóvár szemekkel kíséri a tova gördülő hintólámpának reszkető fényét. Lázás homlokát oda nyomja a hűs ablaktáblához, s néz ki a sötét éjszakába. — Itt is egy boldog leány siet a fényes bálterembe! Az ő számára nem jut onnan semmi, — csárdás sem a sokból; mert nagy büne van! — ez időszert megjavíthatlan! — még csak tizenöt éves!

Nővérét elvitte a mama. Őt itthon hagyta házörzőnek! Hét napig kérte a mamát olyan szépen, esdekelve: vigye el őt is, — hogy ha kőből lett volna is a szíve, meg kellett volna indulnia. De a mama zsarnok! kegyetlen! Nem magától találta ki, mondta azt a papa is!

— Nem fogsz te ott táncolni kis lányom! sokan lesznek!

Mikor aztán megangazsirozták minden táncát, akkor az volt a kifogás: — Ugyan hagyj békén! Nincs odavaló ruhád! Most pedig késő hozzá fogni! Elég baj van az én ruhámmal, meg a nővéredével!

Ezt sem találta olyan rettentő akadálnak. Szép rózsaszínű ruháját szétbontotta, s éjjelenként varrva bálképessé tette. Mikor aztán megmutatta örömprepesve, hogy ruhája is van már, — kipattant a mama:

— Ha aranyból volna sem jössz el! Ha egyszer megmondod, hogy nem viszek, mehetsz apellálni Pontiustól Pílatusig! Még bakfisch leány vagy, — itthon a helyed!

— Érted?!

Értette, hogyne értette volna. De azért megkérte a papát, szóljon mellette, de a papa nem mer kikezdeni a nagy hatalmakkal!

És te zsarnok, köszívű anya! Van leked mulatni? mikor tudod, hogy kisebbik lányod könyeiben fürdik! Azt hiszed, lányaidnak is lesz idejük bálozni, mint neked van? Csalódsz!

Azt nem is bánja már, hogy itthon kellett maradnia, csak a szegény Laczi sajnálja. Megesküdött jogász becsületére, hogy a második négyest senkivel sem táncolja soha ez életben, csak ő vele! Mennyire csalódik, ha látja, hogy a mama nem vitte fel!...

... Tízet ütött a nagy fali óra... Érezni lehetett a hanghullámokat, a mint lomha hömpölygésükkel betöltötték a szobát...

A szép szőke leányka ott hagyta az ablakfülkét; összerázkódott, megfázott.

Indulatosan járkált néhányszor a szobában... Karcú termete mint nádszál hajlongott szeszélyes lépteit alatt, — s hullámos fürtei hanyagul omlottak hófehér nyakára. Hamvaspiros üde arca kigyuladt, s kicsi szája sírásra vonaglott...

Bevelette magát a hintaszékbe, hanyagul hátradőlt, s aztán nézett ábrándos szemeivel elmélázva. Sötét gondolatok járták át fiatal agyát. Ekkeseredésében képes lett volna itt hagyni e csúf életet, képes lett volna leugrani az emeletből, — ha nem fél a mamától.

És ti mosolygó táncoló párok, nem is jut eszetekbe, hogy lehet a bál éjjelén sírni, bánkódni?! Nem is jut eszetekbe, hogy míg ti gyönyörben élitek át a hosszú téleji órákat, más lázas nyugtalansággal emészti magát kínos magányában!

Hogy tombolnak, hogy ujjonganak! hallik kiabálásuk a mint telhetlenül »ujrát« kiáltoznak, a mint újra megzendül a a hegedű andalító zenéje!... (Pedig csak egy álmos szűnyog repül lomhán, zümmögve...)

... A szép szőke fej alábukik, tündöklő szemeinek fényét eltakarja sűrű pilláinak árnya... Morfeus zárta karjaiba.

... Valaki megérinti vállát! A papa volt!

— Érted jöttem! Azt üzeni a mama, vedd fel rózsaszínű ruhádat és jöjj! De siess!... ne álmélkodj!

Pillanat alatt készen van; aztán robognak sebesen, örülten; mégis hosszú az út odáig. Végre ott vannak! Könnyen szökik fel a lépcsőkön, s mikorára fölér, megzendül a hegedű húrjain a négyes első accordja... Lázasan, fűrkésző szemekkel néz a teremben szét... A colon hosszú, széles utcája elfogja a báltermet; alig tud a mamához jutni.

A rendező észrevette érkezését; elnémitja a hegedű szavát, s figyelmesen hozzá fut:

— Nagysád! Második négyes! Óhajt táncolni!?

Minden vér arcába szökik; mohón, önfelédten szólal meg:

— Igen! angazsirozva vagyok!

A rendező harsány hangon kiáltozza:

— Második négyesre ki van angazsirozva, uraim!?

A bálterem egyik sarkából egy barna fiú riad fel merengéséből e szavakra, s a mint fölpillant, — tekintete a szép szőkére tapad. Átfúrja magát a zárt sorokon, s mosolyogva nyújtja karját: — Itt vagyok! szabad kérnem!

Laczi volt!

A megállított colon szeme a szép ifjú páron függött, a mint azok piruló arccal beállottak a légióba, Carneval táborába. Az ismerősök nyájas mosolylyal üdvözlök későn érkezett barátnőjüket.

Aztán megkezdik a táncot. Vis a vis a mama, Béla bácsival. A párok lassan, enyelegve váltogatják helyüket a dallamos zene csengő ütemei mellett. Mindenik arcot a boldog jókedv ragyogó glóriája veszi körül. Hja! a második négyes a szerelmesek négyese!

— Mégis szép magától Laczi, hogy megtartotta szavát!

— Talán kételkedett benne?!

— Dehogy! Csak későn jöttem; nem lett volna csoda, ha mással táncol!

— Váriam türelemmel, epedéssel! Aztán belenézett mélyen, hosszan abba a két szép tengerszembe...

— Itt a párok! — hangzik a rendező vezénylő szava.

Annyira el voltak merülve, hogy ők is megindultak — aztán sietve futottak vissza helyükre.

— Eltévesztettük!

— Egészen megzavart!

A mama éles, szűró tekintetet vetett rájuk, — Béla bácsi meg kötődött:

— Vigyázzanak a négyesre!

A hatodik figura is elment. A szép tábor feloszlott; — páronként vonultak a cigány elé, harcolni egymás szívéért. A ki tudta, védte magát! Nem első vérre, életre-halálra ment! Mindenki egyet értett a cigánynyal: Bárcsak ez az éjszaka, tizenhárom éjjel tartana!

Ők elvonultak a kavargó örvényből, — s táncoltak szenvedélyesen, tüzesen, hol csalogatva egymást, hol rezegve, mint a reszkető nyárfalevél, s ha kifáradtak, beszélgettek. A kis szőke angyal csicszergett, mint egy szerelmes galamb, — Laczi csak nézte a beszédesejákat, — csak gyönyörködött hangja bűvös zenéjében, nem keresve szavaiban az értelmet, az összefüggést...

Egy »ujrá«-nál azt kérdezte a kis szöke:

— Nem ülünk le!?

Laczi szenvedélyesen magához szorította akarcú derekat:

— Ha a cigány örökké húzná, s a táncnak soha vége nem szakadna, akkor sem ülnék le! Maradjon itt velem!!

A cigány odahajolt hozzájuk, rácsapott nyirettyűjével a feszlűt hűrra, az pedig felsivított: »Édes lányom add oda, én is úgy adtam oda! . . .«

És ők maradtak szorosan egymás mellett, szívük összedobbant, s járták tüzesen, frissen . . .

A következő tánc keringő volt . . . Laczi kérte fel legelőbb. Óh! mily édes a sima parketten keringeni! Szemeik előtt összefutnak a keringő párok, a csillárok káprázatos fénye fátyolt von szemeikre, s lágy zsi bongás száll tagjaikba.

— Szeretném, ha a föld vonzereje megszűnnék működni s lebuknánk a földtekéről! — fantazirozott a Laczi.

— Miért!?

— Lebuknánk a nagy semmiségbe, ideszorítanám keblemre, s enyém lenne örökre! . . .

— Én pedig nem szeretném!

— Miért!?

— Mert meghalnánk! Szebb az élet!

— Igaza van! Repüljünk a csillagos menyországba, ott örökké élünk . . .

Aztán forogtak, sebesen, örülten . . . isten tudja hányadszor . . .

— Köszönöm . . . Leülök! . . .

— Elég!?

— Szédülök! . . .

S valóban elszédült. Pihegő keble élénken hullámozott . . . szemei a kimerülésig elbágyadtak . . . térdei meginogtak . . . a terem isszonyú robajjal összedült . . . a föld vonzóereje megszűnt . . . s ők lebuknak a nagy semmiségbe . . .

. . . Valaki fölemelte.

— Kisasszony! Az istenért! Feküdjék már le! Oly álmos hogy lebukik a székről!

Az öreg Zsuzsi volt.

— Hol vagyok!?

— A bálban! — kötődék a Zsuzsa néni.

. . . A nagy fali óra tompán szólal meg . . . Tizenkettőt ütött! . . . Szünóra! — — —

. . . A kis szöke ajkán a csalódás keserű mosolya jelent meg, gépiesen engedte magát levetkőztetni, s behunyta selyem pilláit fűzni tovább a szép álmot . . .

Benda Béla.

Nem átkozlak . . .

Nem átkozlak már én többé

Áldalak már mindörökké!

Ujra szeretsz, újra

Szeretlek én téged,

Csak egy rossz álom volt

Hűség telenséged!

Borúlj keblemre angyalom!

Omló könnyed lecsókolom.

Ne hulljon miattam

Lelkednek harmatja,

Száritsa fel szívem

Igaz bocsánatja.

Mosolyogj rám boldogságom:

Derült napom újra látom.

Régóta, hogy semmit

Sem láttam belőle:

Elfedte a bánat

Fekete felhője.

Filép Mihály.

A feltételes elítélés.

— Elmondattott a jogász-egyleti vitatkozó közgyűlésen. —

A feltételes elítélés a jelen században büntető-codexünk, büntetési rendszerünk ellen megindult reform-mozgalmak eredménye, s a Liszt-féle kriminál-politikai iskola elméletén alapul. A kérdés felvetésére az okot, azon ma már kétségtelenül igaz tény szolgáltatja, hogy a rövid ideig tartó szabadságvesztés, sok esetben, különösen a romlatlan előéletű, úgynevezett alkalmi bűnösökre káros, úgy hogy ez intézmény úgy tekinthető, mint ezen büntetési nem pótszere. Lényegére nézve a legáltalánosabban abban áll, hogy azon még a bűnbe nem merült egyéneknek, a kikre nézve a rövid ideig tartó szabadságvesztés káros hatású, a büntet bizonyos feltételek mellett elengedtessek. Ebből a kiinduló pontból azonban tekintve azt, hogy a feltételes elítélés, mely esetekben alkalmaztassék s melyek legyenek a feltételek, nagyon is sokféle elmélet keletkezett. Így mint már megvalósult intézmény, ismeretes az amerikai és belga rendszer. Amannál a javulásra alkalmas, főként fiatal bűnözőknél alkalmazzák ez új intézményt és pedig akként, hogy a bűnöst el sem ítélik, hanem egyszerűen szabadon bocsátva a rendőrség által eszközölt felügyelet, mintegy nevelés segélyével igyekeznek megjavítani. A belga rendszer szerint ellenben előbb elítélik vádlottat s aztán feltételesen elengedik a büntetést. A feltétel majdnem csak a büntetlen előéletben áll.

Már e két rendszerben egészen eltérő elméletet találunk, még inkább aztán az egyes íróknál. Annyira, hogy jórészt a kérdés érdekességének, de másrészt ezeknek az eltéréseknek lehet tulajdonítanunk, hogy bár ez intézmény csak a jelen szülötte, mégis a tekintélyek egész sora foglalkozott vele, s már is egy kis irodalma van. A nemes cél, a mely a rendszer híveit vezette, mind nagyobb tért hódított, s mindjárt keletkezésekor számtalan tekintélyes jogász szólott mellette. Annyival inkább feltűnő, — és ezt már most sietek megjegyezni, — hogy újabban ez új intézmény *mellett* sokat kevesbült a lelkesedés, mely eleinte talán épen újdonságánál fogva rohamosan hódított. Hogy mily gyorsan kiábrándult a közvélemény a kedvező látszathoz, kitűnik abból, hogy mindjárt az észak-német börtön-egyesület hamburgi közgyűlése 1890. május havában a feltételes ítéletek ellen nyilatkozott s még előbb Wach Adolf, Kirchenheim, Appelius s még többben erősen megingattak az új intézményben vetett réményt. Hasonlót bizonyít a szentpétervári börtönügyi congressus álláspontja is, s azóta is a rokonszenv ez új rendszer iránt hova-tovább alászáll, s nem lehetetlen hogy el is fog tűnni a felszínről.

De mindemellett sem tagadhatom, hogy jelenleg, a midőn ez új rendszer ellen szölgalok fel, még nagy tekintélyekkel szemben foglalkoz el ellentétes álláspontot, s ha e mellett még meggondolják azt, hogy e rendszer hívei a humanizmust tartják szem előtt, s eként mily könnyen ellentétbe jöhet e kérdésnél az ész és az igazság érzete az ember szívével, az embernek emberies, humanus gondolkozásmódjával, úgy hiszem álláspontom méltán nehéznek mondható.

Én e kérdést úgy fogom fel, mint a szükségszerűség és célszerűség kérdését legalább azon az alapon, melyen a rendszert behozni sürgetik, csakis úgy fogható fel. Mert miből indulnak ki a rendszer hívei? Abból a kétségtelenül igaz tény-

ből, hogy a rövid idejű szabadságvesztés sok esetben, sőt majdnem általában káros, s azt mondják, hogy eként a büntetési nem elejtendő, illetve mással pótlendő. Nem mondják, hogy azért, mert nem igazságos, hanem azért, mert nem célszerű. Nem törődnek tehát az igazság kérdésével, hanem szorítkoznak a célszerűség és szükségszerűség kérdésére. És ez helyes is, mert lehet valamely büntetés nagyon igazságos *in abstracto* és *in concreto*, a fenforgó körülményeknél fogva igazságtalanná válik, azért, mert szükségtelen. — Eként azonban pótolni akarván a szükségtelen büntetésnem, alkotnak egy félrendszabályt, aminek következtében aztán továbbra is megállana ama rövid ideig tartó szabadságvesztés-büntetés, a különbség csak az lenne, hogy némelyekre nem alkalmaznák. Ilyen módon még szaporítanak az első és csekélyebb bűnösök számát, meg lévén mindenkinek az a reménye, hogy hiszen majd elengedik a büntetést. Mert hát épen a büntetés bizonyossága az, a mi visszatart a büntől.

De igen precarius az is, ha vajjon eléretnék-e ezzel a másik és talán épen az egyedüli és főcél, t. i. a *visszaesők számának kevesbítése*. Mert hiszen az a feltétel, a mit kiszabna a bíróság, — hogy újabban nem sérti meg a törvényt, — nem is feltétel, mert az anélkül is megkezdett volna, illetve meg kellene lennie, ha büntetését kiállotta volna, ha nem engedik is el neki. Eként a ki kiállotta a rövid ideig tartó szabadságvesztés-büntetést, arra nézve is fennáll az, sőt még erősebben, mert mint visszaeső fog büntettetni; míg ellenben a feltételes elítélésnél, a ki a feltételt megtartotta ugyan, de aztán, a határidőn kívül követett el újabb bűnt, természetesen és logikailag, csak mint első bűnöző büntethető, holott lehet tényleg visszaeső a szó teljes értelmében.

A mellett meg aztán nem nagyon is könnyen megtörténhetnék-e az, hogy épen a legravaszabb, legképmutatóbb bűnözők részesülnének a kedvezményben? Mert hát természetesen azoknak engedtetnék el a büntetés, a kik reményt nyújthatnak a javulásra. S kérde, ha vajjon nem mutatna-e a leggonoszabb lelkületű is megbánást, nem tagadná-e meg gonoszabb érzelmeit a szabadon-bocsátás édes reményére? S ha még ehhez azt is meggondoljuk, hogy ilyen módon ez a legnagyobb egyenlőtlenséget szüli, ez által kétségessé válik még az is, vajjon megfelel-e ez az igazság követelményeinek? Mert hát a büntetés igazságára nem kevéssé jelentékeny, hogy az egyenlő igazságosan alkalmaztassék, mert a vezér-elv mégis csak a *jognak és igazságnak fentartása mindenki irányában*.

Ha tekintjük a feltételes elítélés keretében az egyes rendszereket, egyszerűen csak azt mondhatjuk, — a mit különben általában elismernek a szakférfiak is, — hogy azok mindenkinek van hiánya. De míg némelyek, mint Csengei ebből azt a következtetést vonják le, hogy azért még nem az eszme elvetése, de annak tökéletesítése, fejlesztése a további teendő, addig mások nagyon is helyesen jegyzik meg, hogy ennek lehetősége is nagyon kétségessé válik, ha egy tekintetét vetünk az egyes elméletekre, mert nem csak hogy ezek mindenkéhez sok kifogás fér, sőt egyik kizárja a másikat, egyik semmivé teszi a másik állítását. Így csak a belga rendszer keretében már a feltételes elítélés, mely esetekben való alkalmazása tekintetében szinte kiegyenlíthetetlennek látszó ellentéteket találunk. Eként míg némelyek csak a javulásra különösen reményt nyújtókat, az ifjúkori bűnözőket akarják e kedvezményben részesíteni, addig mások ezt sem kielégítőnek sem méltányosnak nem tartván. bizonyos különösen méltánylást érdemlő esetekre szorítkoznak. S amazzt helytelenítik azért, mert miért tagadnánk meg a javulás lehetőségét az idősebb bűnözőktől, hiszen elvégre a bíró mindenkit ilyennek köteles tartani, a ki még büntetve nem volt, de ebből meg önként következik aztán, hogy egy első bűnözőt sem lehet büntetni s eként ezeknek mindnek el kell engedni a büntetést, sőt egész jogosan meg tovább így aztán Gruber, midőn azt mondja, hogy specialiter nálunk bizony fel kell a bírót arra is jogosítani, hogy pl. a *fegyházzal büntetendő*, bemászás útján elkövetett gyümölcs lopás esetében a feltételes elítélést

alkalmazza, ha a tettes a legtisztességesebb előéletű. S mint-hogy aztán, — hozzá tehetjük, — a büntetésnek igazsága leginkább abban fekszik, hogy az egyenlő igazsággal alkalmaztassék, eként más fegyházzal büntetendő első bűnözőre is kiterjeszhető. Eként aztán szépen feláldoznók a jogrendet a humanizmus felvételét érdekeinek. Mert vagy ez vonható le, vagy pedig az következik be, hogy aként határoztatik meg ez engedmény köre, hogy a kívánt cél elérése válik lehetetlenné. Ha pedig abból indulnak ki, hogy a rövid idejű elzárás a tisztességes emberre káros, mert kiszabadulása után kisebbitve van, tartózkodnak tőle és megvetik, s ebből folyólag kenyérkeresete is meg van nehezítve, — mondom, ha ez alapon indulnánk, úgy kétségtelenül kiküszöbölnénk a rövid ideigtartó szabadság-vesztést, csak hogy minden esetben, a mit pedig még talán senki sem óhajt. Ha azonban csak a fiatal első bűnözők javulását tartjuk szem előtt, nem alkalmassabb eszköz-e e tekintetben a javító intézetekbe helyezés? Vannak, a kik pedig épen bizonyos, különösen méltánylást érdemlő esetekre akarnák kiterjeszteni a feltételes elítélést. Ugy, dehát az ily esetekre meg nem elegendő-e a büntető törvényünk 92-ik §-ának alkalmazása? a mint azt nagyon is szépen illusztrálja egy nem régi eset, mely a budapesti törvényszéknél történt.* A bíróság előtt állott egy kézműves, kinek arcán a nagy nyomor véste barázdák voltak láthatók. Vádlott bűnét az képezte, hogy a munkaadójától átvett bört, melyből cipőt kellett volna készítenie, eladta s ez által munkaadójának 2 frtnyi kárt okozott. Vádlott tettét a nagy szükség-gel mentette, melybe az által jutott, hogy felesége a mondott időben ikreket szült, kik közül egyik meghalt, másik megbetegedett s így elkerülhetlen kiadásai lettek, melyeket más úton teljesíteni nem tudott. Vajjon lehetne-e itt szólni szigorúságról, méltánytalanságról, vagy akár káros, rövid idejű szabadságvesztésről, midőn a bíróság azon rokonszenves benyomásra, melyet vádlott a bíróság tagjaira tett, rendkívül enyhítési jogánál fogva egy napi fogházat szabott ki. Ennél, kérem tovább menni az engedékenységek tekintetében, ellenkezik az igazság elvével s a mellett valami nagy célszerűség sem rejlik benne.

Eként az ilyen különösen méltánylást érdemlő eseteknél épen semmi ok sincsen ez új rendszer behozatalára, melynek, ha talán a bűnöző alanyra, — épen az említett esetet véve, — lett volna is haszna, de az igazság szolgáltatás komolyságát erősen megingatná.

Ha pedig a bíró meggyőződésére óhajtják bízni azon esetek megállapítását, mikor a feltételes elítélést alkalmazni lehet: indokolják ezt azzal, mert, — mint mondják, — a hogy a bíró belátására bízatik a jelenlegi rendszer szerint a szabadságbüntetés helyett pénzbüntetést alkalmazni, szabadon vacillálni a minimum és maximum között, természetesen bizonyos indokok alapján, épen úgy reá lehet bízni a bíróra a büntetés indokolt elengedésének jogát is. Ezt állítják és ez kérem nagyon is igaznak látszik így. A jelen kérdésnél azonban ve-gyük csak figyelembe azt, hogy maguk az intézmény pártolói mily más és más esetben tartják ezt alkalmazhatónak, úgy szólván mindenki más körülményben látja a feltételes elengedés lehetőségét: hogy tudjon hát ebben a zürzavarban a bíró eligazodni? Nagyon találóan mondja Dr. Illés Károly, hogy azt, hogy melyek legyenek azon esetek, melyekben a bíró a feltételes elengedést alkalmazza, eddigél senki sem tudta meghatározni. Akik tehát a bírói meggyőződést óhajtják ez új intézmény alapjául, oly jogot akarnak a bíróságra ruházni, mely a legnagyobb kapkodást, bizonytalanságot s nem ritkán önkényt is eredményezhetne. Mert hát, ha semmi elfogadható alapot nem tudott a tudományos kutatás feltalálni, hogy találna meg azt a bíró? Aztán meg specialiter nálunk bizony az is megfontolandó, vajjon nem ingatná-e a bíróság ily joga a jogegyenlőséget S elég, ha itt a vagyonos, úri rendre hivatkozom, melynek tagjainál ma is nem egyszer büntethetőséget sem állapít meg az alsó bíróság s kénytelen

* Jogjudományi Közlöny 1890.

a Curia az ítéletet megváltoztatni. Vajjon nem zsákmányolná-e ki az úri rend ez új rendszer előnyeit mintegy privilégium gyanánt?

A mi a humanismusból merített érvet illeti, ez kétségtelenül erős s a haladás minden emberének meg kellene előtte hajolnia, azért mondom, hogy csak kellene, mert a törekvés, a mit akarnak e rendszer hívei, nemes. de a mód, a melylyel az valósulna, rosszabb a fennálló rendszernél. Meg akarják menteni egyrészt a fogház erkölcsrontó hatásától a csekély bűnözőt, másrészt meg visszaadni őket a társadalomnak, mely elzáratása esetén első, kis hibája miatt megvetné, majdnem kizárná kebeléből. De elérhető e ez a cél is az új rendszerrel. Arra nézve, hogy a rövid idejű szabadságvesztés káros hatását kiküszöbölne, már előadtam véleményemet, s csak az előbbi ismétlem, midőn azt mondom, hogy ez csak ábránd. De nem menti meg őket a társadalomnak sem. mert, — hogy épen saját szavaikkal éljek, — nem büntetés helyegzi meg az embert, hanem a bűn. S ha egyszer az ember már mint bűnös ott állott a bírák ítélőszéke előtt, s kivált, ha még reá ki is mondatott az ítélet, ezzel már reá van nyomva a bűn bélyege, s az a társadalom, mely elfordul tőle, ha a büntetést kiálja, a feltételes elítélés mellett is megtartja a maga meggyőződését és ítéletét.

Némelyek abból indulván ki, hogy vannak esetek, melyekben törvényeink túlszigorúnak bizonyulnak, s ezekre tartják elodázhatatlannak a feltételes elítélést. De ez is következetlen, mert ha e tapasztalat való, úgy a törvény felismert hibájából első sorban annak megváltoztatása következik. Ám bár a vélt szigorúságra kértem dr. Illés Károlylyal, hogy vajjon az mint például az annyit emlegetett rózsalopásnál hozott ítéletnél, nem többnyire bírói tévedésből származott-e?

Végig gondolva már most e sokféle kombináción, melyek mindenikéhez sok kifogás fér, bátran állíthatjuk, hogy eként gyakorlati szempontból minden eddig kigondolt teoria sikertelen tapogatózás egy nemes, humanus, de kissé talán idealisnak is mondható cél felé, melynek célszerű s eredményes létesítése nagyon is kétséges. S mi következik ebből? Az hogy maga az alap, a melyen az intézmény felépül olyan, a melyen tovább építeni nem lehet. És még az, hogy az egész intézmény megtagadása az igazság szolgáltatás, a büntetőjog elveinek, félremagyarázása a büntetés fogalmának a humanizmus félreértett követelményei, eszményi célok megvalósítása érdekében. E rendszer hívei a közhasznossági elméletre s Beccariara támaszkodva tagadják azt, hogy a feltételes elítélés ellenkeznék a büntetőjog alapelveivel. Ezt én sem állítom, de az mégis tény, hogy annak legalább is túlhajtása, félremagyarázása. Mert nem is említve azt, hogy a közhasznosság magában nem lehet alapelv: még azt is állíthatom az eddigiek alapján, hogy még eme közhasznosság szempontjából sem lehet valami nagy súlyt fektetni e rendszerre. Mert hiszen itt a hasznosság nem nyilvánulhatna egyébben, mint a javító hatásban. S mint találjuk ezt? A büntetés elengedtetik azon feltétel alatt, hogy a bűnöző a törvényt ezután megtartja, különben a büntetés végrehajtatik. Hol van itt ama különös javító hatás? Nem áll-e az most is, hogy: ember ne vétkezz, mert uólér a törvény sújtó keze! S mégis ezer meg ezer ember sülyed a bűn lejtőjére, mert a »bűn ép úgy hozzátartozik az ember természetéhez, mint az erény« És micsoda közhasznosság lenne abban, hogy az elengedés reményében az első büntől nem igen tartózkodnának és pedig épen a rosszabb lelkületűek, kik aztán töredelmes, bűnbánó képmutatással legnagyobb valószínűség szerint szabadulnának a büntetés alól. De különben is a hasznossági elméletet annyira vinni, hogy aztán a büntetés tárgyi oldalát teljesen figyelmen kívül hagyjuk s csupán az alanyi szempontot tekintsük, nagyon is túlhajtott jóakarát akármily bűnössel szemben is. A mi pedig Beccaria azon elvét illeti, hogy az államnak nem áll jogában oly büntetést alkalmazni, mely polgárait erkölcsileg megrontja: igaz. De hát akkor minden börtön-büntetés a mai viszonyok között többé-kevésbé jogtalan, mert biz' ott legnagyobb részt alig tanul jót a bűnös, még pedig az sem, akire már feltételes elítélés nem lenne alkalmazható. Ebből

tehát az következne, hogy nálunk, a hol a börtönügy épen az erkölcsiség szempontjából az emberiség és civilizáció kívánatával ellentétben áll: az államnak nem állana jogában senkit börtönbüntetésre ítélni, mert a legnagyobb bűnöst sem szabad a javulás lehetőségétől megfosztani, vagy épen erkölcsileg megrontani. Oly álelméleteket lehetne így levezetni, a melyek megdöntének összes büntető jogunkat, — jóllehet olyan tetszetős nemes, emberies vezérelv az alapjuk.

A feltételes elítélés hívei azt mondják, hogy nem állhat meg azon kijelentés, hogy a büntetés ilyen feltételes elengedése nem büntetés. S erre megjegyzik, hogy a büntetés tényleg kimondatik s az folytonosan Damokles kardjaként függ az illető felett. De hát ilyen mindnyájunk feje felett ott van, mert ha valaki megelégedezik a társadalmi rendes biztosító törvényekről, akkor utóléri a büntetés, még ha nem lett is feltételesen elítélve. S valamint rám nem büntetés jelenleg az, hogy a törvény fenyeget, hogy ember ne vétkezz, mert a bünt követi a büntetés, úgy a feltételesen elítélre sem lehet büntetésnek mondani azt, hogy ha azt akarja, hogy büntetése végre ne hajtassék, úgy nem szabad ismét vétkeznie, mert az mindenkire fennálló kötelesség és nem büntetés.

Ha pedig a büntetés névleges kiszabását tekintik büntetésnek, úgy nem indokolt az elengedés feltétele, mert akkor sokkal megfelelőbb lenne a bírói megdorgálás.

Én azt hiszem tehát, hogy a feltételes elítélés ilyen módon, mint egy büntetési nem pótlása, meg nem állhat, mert, ez nem egyéb, mint a büntetés elengedése, melyen mit sem változtat azon feltétel, mely tulajdonképen kötelesség, t. i. a törvény meg nem szegése.

Azon kérdésre már most, hogy specialiter nálunk a feltételes ítéletek behozatala. helyeselhető-e, az előbbieknél után alig lehet mondani valóm. Azok, a miket ez új intézmény ellen felhoznak, olyanok, a melyek magának a kérdésnek alapelvéből, céljából, természetéből vonhatók le, s a melyek hazai viszonyainkban legfeljebb mint fokozott érvek emelhetők ki.

Maga azon tény, hogy nálunk a szabadságvesztés káros hatása oly aggasztó mérvű, hogy az ilyen, egyes eseteknél való pótlás nagyon kevés eredménnyel lehetne, még ha különben az új rendszer teljesen kifogástalan is, mert börtönügyünk igazán elszomorító állapotán ez mit sem változtatna: mindez azt mutatja, hogy nálunk egyelőre legégetőbb reformkérdés a börtönügy rendezése.

Aztán meg a gyakorlati értéke tapasztalati adatok hiányában még nagyon is kétséges. Az Amerikában észlelt kedvező eredménnyel pedig, a hol az új világ sajátos viszonyain alapulva létesült a feltételes elítés, a belga rendszer helyeségére következtetnünk egyáltalában nem lehet. Még kevesebb súlyt fektethetünk aztán már még gyakorlatilag ki nem próbált elméletre.

Nem tudom vajjon, mint elől megjegyeztem, — nem veszíti-e ez új intézmény el lassanként minden vonzerejét. Annyi mindenesetre tény, hogy azután a lelkesedés után, melylyel kezdetben fogadták, nagyon is feltűnő a hidegülés a szerint, a mint lassan-lassan mind több gyengesége, hibája tűnik fel, melyeket eleinte figyelmen kívül hagytak.

De ha nem lesz is megfelelő a kívánalmaknak, nem lehet megtagadnunk ez új rendszer híveitől azt, hogy felkeltették a szabadságvesztés-büntetés reformja iránt a tekintélyek egész sorának a figyelmét. Egyelőre azonban részemről sokkal fontosabbnak tartom börtönügyünk rendezését, mely nálunk aggasztóan erkölcsrontó. Javító intézetek s legalább a javulásra alkalmas rövid ideig tartó szabadságvesztésre ítélték számára magánzárkák létesítése s ilyen módon a még bűnbe teljesen el nem merülteknek a teljes gonosztevénytől elkülönítése tehát az egyedüli célra vezető mód a felmerült bajok orvoslására: ezek a fontos reform-kérdések, nem pedig ama céltalan kapkodás, jogi alap, igazság, célszerűség nélkül!

Kérészy Árpád.

